ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

KARAİSALI (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Zeynep KÖK

DANIŞMAN: Prof.Dr.ERMAN ARTUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2006

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Erman ARTUN
(Danışman)

Üye: Yard. Doç Dr. Refiye OKUŞLUK-ŞENESEN

Üye: Yard. Doç. Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…./……/2006

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

KARAİSALI HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMASI

Zeynep KÖK

Yüksek Lisan Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erman ARTUN

Eylül 2006, 262 sayfa

Bu çalışmada Adana'nın Karaisalı ilçesindeki geçiş dönemleri olan doğum, evlenme, ölüm âdetleri ve bunlara bağlı inanışlar, bayram tören ve kutlamalar, halk inanışları, halk mutfağı, halk hekimliği ve anonim halk edebiyatı ürünleri üzerinde durulmuştur.

Halk kültürü ile ilgili olan birinci bölümde ele alınan konularda yazılı kaynaklardan elde edilen bilgilerin verilmesinin ardından sözlü kaynaklardan edinilen âdet ve inanmalar aktarılmıştır.

Anonim halk edebiyatı ile ilgili olan ikinci bölümde; manzum, manzum-mensur, mensur anonim halk edebiyatı ürünlerine yer verilmiştir. Her bölümün sonunda biçim ve içerik yönlerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın son bölümünde metinler içerisinde geçen yerel kelimleri kapsayan bir de sözlük hazırlanmıştır.

Bu araştırmanın sonucunda Karaisalı halk kültüründe, hem Orta Asya'nın hem de Anadolu'nun inanç ve kültür yapısının izlerinin bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Karaisalı, Halk Kültürü, Geçiş Dönemleri, İnanışlar, Anonim Halk Edebiyatı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF KARAİSALI FOLK CULTURE

Zeynep KÖK

M. Thesis, The Turkish Language and Literature Department

Supervisor: Prof. Dr. Erman ARTUN

September 2006, 262 sayfa

In this paper, products of transition periods of times like; birth, marriage, death traditions and believes, fasts, ceremonies, folk cuisine, folk profession of doctor and anonymous literature are mentioned.

In the first section which is connected with folk culture, informations which are taken from written source are informed ın the first part about folk culture has been guoted some information sources, folowing that customs and believings colleccted from verbal sources have been guoted.

In the second section which includes anonymous folk literature; product of writen in verse, writen in verse-prose and prose, anonymous folk literature are explained. At the end of the each section, forms and contents are evaluated. At the end of the working as well as a dictionary had been prepared that includes local words.

At the end of this search, it is understood that Feke folk culture is inspired from Middle Asia and Anatolian believes and cultures.

Key Words: Karaisalı, Folk Culture, Transition Periods, Beliefs, Anonymous Folk Literature.

ÖN SÖZ

Kültür, tarihi, toplumsal gelişme süreci içinde yaratan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere sözlü veya yazıl aktarmada kullanılan, insanın doğal v etoplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Kültür ülkeler arasında, coğrafyalar arasında hatta aynı şehrin insanları arasında bile farklılıklar göstermektedir. Zaten bu farklılıklar kültürün çıkış noktasıdır. Milletlerin diğer milletlerden ayrılan inançları, gelenek ve görenekleri, sosyo – kültürel anlayışları vardır. Halk kültürü de tüm bunların esas kaynağını teşkil etmektedir.

Halk kültürü yüzyıllarca kuşaktan kuşağa aktarılan deneyimlerin tamamının bir süzgeçten geçirilmiş şeklidir. Sözlü gelenekte doğan ve yaşatılan halk kültürünün özünü içinde bulunduğu toplumun günlük hayatı, sağ duyusu, ahlak anlayışı, yaşam tarzı, dünyaya bakışı oluşturmaktadır.

Kültür, bayrak, vatan, millet, din, tarih gibi temel kavramlar üzerine kurulmuştur. Bu temel değerlerin üzerine yukarıda bahsettiklerimizi de ekleyince halk kültürü kavramını daha iyi anlamaktayız.

Şunu diyebiliriz ki kültür, bir milleti millet yapan temel kavramların harmanlanmasıyla oluşmuş bir bütündür.

Günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, ulaşım imkanlarının gelişmesi halk kültürünün dış etkenlere açık olmasına ve deformasyona uğramasına neden olmaktadır. Yaptığımız bu çalışmayla unutulma yolunda ilerleyen halk kültürü öğelerini derleyip kayıt altına alarak sonraki kuşaklara aktarmayı amaçladık. Yaptığımız çalışmada sözlü ve yazılı kaynaklardan bilgiler toplamaya çalıştık. Başvurduğumuz kaynak kişi sayısını fazla tutarak topladığımız bilgilerin tutarlılığı açısından doğru tespitlerde bulunmayı amaçladık. Bu çalışmamızda Türk kültürüne katkıda bulunacağımızı umut etmekteyiz.

Çalışmam sırasında bilgilerine başvurduğum kaynak kişilere, bu uzun süre içerisinde beni aydınlatan, bana yol gösteren ve benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Erman ARTUN'a çok teşekkür ederim.

Proje No: FEF2006YL-1

Zeynep KÖK

Adana/2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET…… III
ABSTRACT……. IV
ÖNSÖZ……. V
KISALTMALAR……. XI
0.GİRİŞ…… 1
0.1.Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler……... 1
0.1.1.Konu…… 1
0.1.2.Amaç……... 1
0.1.3.Kapsam ve Sınırlar…….. 1
0.1.4.Yöntem…… 2
0.2.Araştırma Alanıyla İlgili Genel Bilgiler…….. 2
0.2.1.Araştırma Alanının Tarihi……... 3
0.2.2.Araştırma Alanının Coğrafi Özellikleri…….. 3
0.2.3.Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı……... 3
0.2.4.Araştırma Alanının Sosyo-Kültürel Yapısı……. 7

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAİSALI HALK KÜLTÜRÜ…….. 9
1.1.Geçiş Dönemleri……... 9
1.1.1.Doğum……. 9
1.1.1.1.Doğum Öncesi……. 10
1.1.1.1.1.Kısırlığı Giderme……. 10
1.1.1.1.2.Gebelikten Korunma…… 12
1.1.1.1.3.Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması İçin UygulananPratikler…… 12
1.1.1.1.4.Aşerme……. 13
1.1.1.1.5.Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme……. 14
1.1.1.1.6.Gebe Kadının Kaçınmaları/Uygulamaları…… 15
1.1.1.2.Doğum Sırası……... 16
1.1.1.2.1.Göbek Kesme/Yıkama/Tuzlama…… 17
1.1.1.2.2.Çocuğun Eşi/Göbeği…… 18
1.1.1.3.Doğum Sonrası…… 18

1.1.1.3.1.Loğusa Bakımı/Loğusa Ziyareti/Loğusa Şerbeti……. 18
1.1.1.3.2.Loğusa Sütü/İlk Meme/İlk Giydirme……... 20
1.1.1.3.3.Albasması……. 20
1.1.1.3.4.Kırk Basması…… 21
1.1.1.3.5.Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler. 22
1.1.1.3.6.Ad Koyma…… 23
1.1.1.3.7.İlk Gezme……. 23
1.1.1.3.8.Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)……... 24
1.1.1.3.9.Yürüyemeyen Çocuk/Konuşamayan Çocuk/Köstek Kesme……... 25
1.1.1.3.10.Huy Kesme……. 26
1.1.1.3.11.İlk Diş/Tırnak Kesme/Saç Kesme…….. 26
1.1.1.3.12.Kız Çocuklarında Kulak Delme……. 27
1.1.1.3.13.Sünnet……. 27
1.1.2.Evlenme……... 29
1.1.2.1.Evlendirme Biçimleri…….. 29
1.1.2.2.Evlilik Çağı/Evlilik Yaşı/Evlenme İsteğini Belirtme…….. 31
1.1.2.3.Evlilik Öncesi…….. 32
1.1.2.3.1.Gelin/Güvey Seçimi……. 32
1.1.2.3.2.Kısmet Açma…… 33
1.1.2.3.3.Görücülük/Kız İsteme…….. 33
1.1.2.3.4.Söz Kesme/Tatlı Yeme/Başlık……. 35
1.1.2.3.5 Nişan…… 36
1.1.2.3.6.Nişanlılık…….. 36
1.1.2.3.7.Davet ve Okuntu…….. 37
1.1.2.4.Düğün……. 38
1.1.2.4.1.Bayrak / Saba / Sağdıç……. 39
1.1.2.4.2.Çeyiz…… 40
1.1.2.4.3.Gelin Hamamı…….. 42
1.1.2.4.4.Kına / Kırkım……... 42
1.1.2.4.5.Gelin Alma……... 44
1.1.2.4.6.Gelin İndirme……... 45
1.1.2.4.7.Damat Tıraşı……. 46

1.1.2.4.8.Özne Övme……... 46
1.1.2.4.9.Nikah/Gerdek……... 47
1.1.2.5.Düğün Sonrası…… 48
1.1.2.5.1.Duvak……... 48
1.1.2.5.2.Diğer Uygulamalar……... 49
1.1.3.Ölüm…… 49
1.1.3.1.Ölüm Öncesi……... 50
1.1.3.1.1.Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler……. 50
1.1.3.1.2.Kaçınmalar……... 51
1.1.3.2.Ölüm Sırası……. 52
1.1.3.2.1.Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler……. 52
1.1.3.2.2.Ölüm Olayından Sonra Yapılan İşlemler……. 52
1.1.3.2.3.Ölünün Bekletilmesi……. 53
1.1.3.2.4.Ölünün Gömülmeye Hazırlanması……... 53
1.1.3.2.5.Yıkama ve Kefenleme…….. 53
1.1.3.2.6.Cenazenin Taşınması……... 55
1.1.3.2.7.Cenaze Namazı……. 55
1.1.3.3.Ölüm Sonrası…….. 56
1.1.3.3.1.Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler…….. 56
1.1.3.3.2.Cenaze Evi……... 57
1.1.3.3.3.Belirli Günler/Ölü Yemeği……... 58
1.1.3.3.4.Ölünün Eşyaları…… 59
1.1.3.3.5.Devir/İskat…… 60
1.1.3.3.6.Yas Tutma/Ağıt Söyleme……. 61
1.1.3.3.7.Mezar Ziyaretleri/Mezarlar ve Ruhlarla İlgili İnanmalar…….. 62
1.2.Bayram Tören ve Kutlamalar……... 62
1.2.1.Sünnet…….. 62
1.2.2.Askerlikle İlgili Adet ve İnanmalar……. 63
1.2.3.Dini Bayramlar…… 65
1.2.4.Milli Bayramlar……... 67
1.2.5.Kutsal Aylar, Günler……... 68

1.2.6.Diğerleri (Hıdrellez)…… 69
1.3.Halk İnanışları…….. 69
1.3.1.Yatırlar/Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar……... 70
1.3.2.Kurban/Adak……... 71
1.3.3.Ocaklar…… 72
1.3.4.Nazar/Nazarlık…… 73
1.3.5.Büyü…… 75
1.3.6.Uğur-Bereket……... 77
1.3.7.Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar…… 78
1.3.8.Hayvanlarla İlgili İnanışlar……. 79
1.3.9.Günlerle İlgili İnanışlar……... 81
1.3.10.Rüya ile İlgili İnanışlar…….. 81
1.4.Halk Mutfağı…… 82
1.4.1.Yiyecek Türleri ve Yapılışları……. 83
1.4.2.İçecek Türleri ve Yapılışları…… 92
1.4.3.Yiyecek ve İçeceklerin Korunması……. 94
1.4.4.Kışlık Hazırlanan Yiyecekler…….. 93
1.4.5.Mutfak Araç ve Gereçleri ve Bunların Kullanılışları…….. 95
1.4.6.Sofra Gelenek ve Görenekleri……. 97
1.5.Halk Hekimliği……. 98

İKİNCİ BÖLÜM

KARAİSALI ANONİM HALK EDEBİYATI…….. 105
2.1.Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri…….. 105
2.1.1.Türkü……... 105
2.1.2.Mani…… 120
2.1.3.Ninni…… 145
2.1.4.Ağıt…….. 146
2.1.5.Çocuk Sevmeleri……. 158
2.2.Manzum-Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri…… 159
2.2.1.Bilmece……... 158
2.2.2.Atasözü…… 174
2.2.3.Deyim…….. 186
2.2.4.Alkış-Kargış…… 211

2.3.Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri…… 218
2.3.1.Fıkra…… 218
2.3.2.Efsane…….. 221
SONUÇ…….. 222
KAYNAK KİŞİLER…… 227
KAYNAKÇA……... 231
YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ……... 236
FOTOĞRAFLAR…… 248
ÖZGEÇMİŞ……. 261

KISALTMALAR

1. Genel Kısaltmalar

AB: Ana Britannica

BL: Büyük Larousse

c: Cilt

ÇÜ: Çukurova Üniversitesi

K: Kaynak Kişi

KB-HAGEM: Kültür Bakanlığı-Halk Kültürünü Araştırma ve Geliştirme Merkezi

MÖ: Milattan Önce

TDK: Türk Dil Kurumu

TFA: Türk Folklor Araştırmaları

TS: Türkçe Sözlük

TTK: Türk Tarih Kurumu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

2. Metin Kısaltmaları

KA: Karaisalı Ağıt

KAL: Karaisalı Alkış

KAT: Karaisalı Atasözü

KB: Karaisalı Bilmece

KD: Karaisalı Deyim

KE: Karaisalı Efsane

KF: Karaisalı Fıkra

KK: Karaisalı Kargış

KM: Karaisalı Mani

KN: Karaisalı Ninni

0. GİRİŞ

0.1. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler

0.1.1. Konu

Karaisalı yöresi halk kültürü araştırması tezimizin konusunu oluşturmaktadır. Karaisalı yöresinin doğum, evlenme, ölüm, halk inanışları ve anonim ürünlerine tezimizde yer verdik. Karaisalı yöresinin gerek doğası, gerek insanlarıyla kendini dış etkilerden koruduğunu düşünmekteyiz.

Tezimizin konuları içerisinde yer alan başlıkları Anadolu'da görülen benzer ve farklı yönleriyle göstermeye çalıştık.Yaptığımız bu çalışmada kültürel değerlerimizi bugünden yarına taşıdığımızı düşünmekteyiz.

0.1.2. Amaç

Çalışmamızda zengin bir halk kültürünü barındıran Karaisalı ilçesinin adet, inanış ve anonim halk edebiyatı ürünlerini derleyip incelemeyi amaçladık.

Bu çalışmamızla Karaisalı yöresinin zengin kültürünün gelecek kuşaklara aktırılacağını umut ediyoruz.

0.1.3. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma alanımız Karaisalı merkez, merkez mahalleleri ve çevre köylerle sınırlıdır. Karaisalı'da altmış sekiz köy bulunmaktadır. Bunlar:

Merkez (Karapınar, Saypınar, Selampınar, Yeni Mahalle), Çatalan (Cevherli Mahallesi, Sarımehmetli Mahallesi), Salbaş (Esentepe Mahallesi, Kocatepe Mahallesi, Yeni Mahalle), Akçalı, Aktaş, Altınova, Aşağıbelemedik, Aşagıyirikler, Ayakkıf, Barakdağı, Başkıf, Beydemir, Bekirli, Bolacah, Bozcalar, Boztahta, Bucak, Çakalh, Çevlik, Çocuklar, Çorlu, Çukur, Demirçit, Dörtler, Döşekevi, Durak, Eğlence, Emelcik, Etekli, Fadıl, Gildirli, Gökhasanlı, Gökkuyu, Gülüşlü, Güvenç, Hacılı, Hacımusalı, Kaledağı, Kapıkaya, Karahasanlı, Karakılıç, Karakuyu, Kaşoba, Kiralan, Kırıklı, Koca Veliler, Körüklü, Kuşçusofulu, Kuyucu, Kuzgun, Küçükçınar, Maraşlı, Memişli,

Murtçukuru, Nergizlik, Nuhlu, Ömerli, Örcün, Pirili, Sadıkali, Sarıkonak, Söğütlü, Tatık, Topkaralı, Torunsolaklı, Topaktaş, Tümenli, Yazıbaşı'dır.

Biz sınırımızı ; Boztahta, Çukur-Çömelek, Döşekevi, Eğlence, Karaisalı merkez, Kızıldağ, Kaşoba, Kocali, Pirili, Reyhanlı, Salbaş ve Söğütlü olarak belirledik.

1.4. Yöntem

Çalışmamızda halk kültürü ürünleri ile ilgili kullanılan alan araştırması, örnek olay ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemlerini kullandık. Gözlem, görüşme, anket, kılavuz ve çok sayıda kaynak kişiden yaralanma yöntemiyle Karaisalı halk kültürüne ve anonim halk ürünlerine ulaşmaya çalıştık.

Gözlem tekniklerinden katılımlı gözlem yoluyla araştırılan topluluğun içerisinde zaman zaman yaşanarak sağlıklı ve ayrıntılı bilgiler edinmeye çalıştık.

Katılımlı gözlemin yanı sıra görüşme tekniğinden de yararlandık. Görüşme öncesinde kaynak kişilere sorulacak soruları önceden hazırlayıp mümkün olduğunca kaynak kişileri sıkmadan, sohbet havasında sormaya çalıştık.

Kaynak kişilerin belirlenmesinde yörenin kültürel değerlerini bilen kişilerden yararlanılmıştır. Derleme çalışmalarımızda doğru bilgiye ulaşmak için yaşlı, köyünden hiç ayrılmamış veya çok az ayrılmış, öğrenimi olmayan ya da öğrenimi düşük olan kişilerden mümkün olduğunca yararlanmaya çalıştık.

Derleme esnasında ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesini teknik malzeme olarak hazır bulundurup konuşmalar ve görüntüleri en doğal ve doğru şekliyle kaydetmeye çalıştık.

Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konuyla ilgili süreli ve süresiz yayınlardan, YÖK Dokümantasyon Merkezinden, KB HAGEM Arşivi'nden, Milli Kütüphane'den, Çukurova Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlandık.

0.2.Araştırma Alanıyla İlgili Bilgiler

Bu bilgiler Karaisalı Kaymakamlığı'na ait bazı raporlarla kaynakçada yer alan bazı internet sitelerinden alınmıştır.

0.2.1. Araştırma Alanının Tarihi

Karaisalı'nın tarihi Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Karaisalı'nın o dönemdeki adı kaynaklarda "Midilli" olarak geçmekte, nüfusunun 60000 – 70000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Türkler Anadolu'ya geldikten sonra şehrin ismi "Çeçeli" olarak değişmiştir. Karaisalı halkının Yüreğir ve Menemencioğulları soyundan geldiği bilinmektedir. Karaisalı ismi de Ramazanoğulları'ndan Kara İsa Bey'e atfen verilmiştir.

Çeçeli yanı Karaisalı 1835 yılında kaza olmuştur. İlk kaza merkezinin de bugünkü "Hacılı köyü" olduğu sanılmaktadır.

Karaisalı Kurtuluş Savaşı döneminde işgale hiç uğramamanın verdiği gururu taşımaktadır. Karaisalı işgal yıllarında işgalden kaçanların sığındığı bir üst görevini üstlenmiştir. Mustafa Kemal Paşa Batı Kilikya denilen bölgenin korunması amacıyla Yüzbaşı Ali Ragıp Bey ve üsteğmen Mustafa Besim'i görevlendirmiş böylelikle Milli mücadele 1 Nisan 1920'de Karaisalı'da başlamıştır.

Karaisalı Roma dönemine ait Miluan Kalesi, tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Kesri Hanı, Hacıkırı dolaylarındaki Alman (Varna) Köprüsü gibi görülmeye değer pek çok tarihi mekanı barındırmaktadır.

0.2.2. Coğrafi Özellikleri

Karaisalı coğrafi özellikleri yönüyle keşfedilmemiş, bakir olan nadir yerlerden biridir.

Karaisalı ilçesi Adana'nın kuzeyinde olup Adana'ya 47 km uzaklıktadır. İlçenin büyük bölümü dağlık ve ormanlık araziden oluşmaktadır. Halk tarım, hayvancılık ve ormancılıkla uğraşmaktadır. İlçe sınırları içinde Çatalan Barajı ve Nergizlik Barajı bulunmaktadır. İlçenin Çatalan ve Salbaş olmak üzere iki beldesi 70 köyü olup yüzölçümü 1517 km^2 ve denizden yüksekliği 250 metredir.

0.2.3. Araştırma Alanının Nüfusu ve Ekonomik Yapısı

Karaisalı (Adana)

İdari Yapı: İlçe

Bağlı İl: Adana

Rakımı : 250 metre

Alanı : 1517 km^2

Nüfus : 34.509

Merkez: 7000

Yetiştirilen Tarla Bitkileri:

Buğday, pamuk, mısır, arpa, yer fıstığı, nohut, ayçiçeği gibi tarla bitkileri yetiştirilmektedir.

Yetiştirilen Sebzeler:

Salçalık biber, soğan, domates, patlıcan, marul, ıspanak, baklagiller, lahana, turp, tere gibi sebzeler yetiştirilmektedir.

Yetiştirilen Meyveler:

Şeftali, narenciye, kiraz, nar, kayısı, armut, ayva, incir, Bağdat hurması, erik, gibi meyveler yetiştirilmektedir.

Bölgede yetiştirilen meyve sebzeler daha çok ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak içindir. Bu ürünlerin ticari bir getirisi yoktur.

Salçacılık: Salçalık biberle ilgili verilere bakıldığında 6000 dekar alanda üretimin yapıldığı görülür. Salçalık biber yetiştiriciliği Salbaş, Çakıt, Körkün, Eğlence vadilerinde ve Seyhan Irmağının kıyılarında yoğun olarak görülür. Salbaş'ta bir salça fabrikası vardır.

Seracılık: Birim alanda alınan verimi artırmak amacıyla yapılan seracılık Karaisalı bölgesi için de ihtiyaç haline gelmiştir. Özellikle nüfusun artması buna karşılık tarım alanlarının daralması, Çatalan Barajının yapılmasıyla birlikte birçok verimli arazinin sular altında kalması gibi sebepler bu ihtiyacı doğurmuştur. Bu nedenle Adana Valiliği, İlçe Kaymakamlığı, İlçe Tarım Müdürlüğü ve Ç.Ü. Karaisalı Meslek Yüksekokulu'nun girişimleriyle bölgede seracılık faaliyetleri başlamıştır.

Hayvancılık:

2002 Verilerine Göre Büyükbaş ve Küçükbaş Varlığın Mevcut Durumu

Koyun : 40.000

Kılkeçisi : 70.000

Yerli sığır : 2.500

Saf Kültür Sığır: 300

Kıl keçisi yöre en çok beslenen hayvandır. Arazi şartlarına uyum göstermesi nedeniyle kıl keçisi yaygın olarak beslenir.

Büyükbaş hayvancılık pek yaygın olmayıp ailelerin ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Sanayi: Sanayi ilçede fazla gelişmemiştir. çırçır fabrikası, un değirmenine rastlanır.

Karaisalı ilçesi konumu itibarı ile etrafında akarsuların ve ormanlık alanların yanında Çatalan barajının da bölgede bulunması ile Adana ilinden biraz içerde olmasına rağmen iklim olarak tipik Akdeniz iklimin hüküm sürdüğü bir ilçemizdir. Dolayısıyla bölgede bu iklim kuşağında yetişebilecek tüm tarım ürünleri de kolaylıkla yetişebilmektedir. Bölgede temel geçim kaynağı olarak tarım, hayvancılık ve orman işçiliği ön plana çıkmaktadır. Tarımsal alanlarda genellikle tarla bitkileri ve salçalık biber yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle bölgenin ormanlık alan olması ve Çatalan barajının yapımından sonra verimli arazilerin de su altında kalması geniş tarım alanlarının azalmasına ve çiftçinin gelir düzeyinin düşmesine neden oluştur. Bu nedenle özellikle Adana Valiliği ve Karaisalı Kaymakamlığının teşvik kredileri ile Tarım İl Müdürlüğü ve Çukurova Üniversitesi Karaisalı Meslek Yüksekokulu'nun da katkıları sayesinde son iki yılda üreticilere sera yaptırılarak bu üretim şeklinin bölgeye uygun olabileceği ve burada da seracılığın yapılabileceği konusunda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Böylece birim alandan daha fazla gelir elde etme yöntemlerinden bir olan seracılığa doğru geçiş hedeflenmiştir.

Karaisalı bölgesinde yetiştiriciliği yapılan salçalık biber üretimi bölgeye özgü bir ekol yaratmış olup, ilçede salçalık biber potansiyelinin verimli bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla ilçe Pirili köyüne günlük biber işleme kapasitesi 105 ton olan salça fabrikası kurulmuştur ve 2000 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir. Bu nedenle ilerleyen yıllarda fabrikaya gerekli olan biber miktarını sağlamak amacıyla yetiştirme alanlarının artması beklenmektedir.

Yine bölgede daha önce değerlendirilmesinde sorunlar yaşanan zeytincilik Salbaş ilçesine kurulan zeytin yağı fabrikası ile çözümlenmiş olup bunun yanında kapama bahçe seklinde daha bilinçli üretim yapılması için İlçe Tarım Müdürlüğünün girişimleri ile yeni bahçeler tesisi için girişimler yapılmaktadır.

Arazi Kullanımı :

Tarım yapılan arazi : 301,0000 da

Tarla bitkileri : 272,180 da

Bahçe Bitkileri : 28,820 da

İlçede tarım yapılan alanlar ormanlık alanlara doğru engebeli nehir kenarları ise daha düz yapıya sahip araziler şeklindedir. Tepelik arazilerde daha çok susuz tarım yapılırken düz yerlerde ise sulu tarım yapılmaktadır. Sulu tarım bölgede Nergizlik baraj göletinden sağlanacak suyun tam olarak tarım alanlarına verilmesi ile birlikte artacak ve buna paralel olarak bölgede birim alandan elde edilecek verimde artışlar beklenmektedir.

Bahçe Bitkileri Ürünleri

Karaisalı ilçesi Akdeniz iklim kuşağında üretimi yapılan bir çok meyve sebze ve süs bitkileri türlerinin yetiştirilmesine elverişlidir.

Tarla Bitkileri

Karaisalı'da öncen beri tarla bitkileri yetiştiriciliğinin ağırlıklı olduğu halen de bu alışkanlık devam ettiği gözlenmektedir.

Tarla bitkilerinin yetiştiriciliği yapılan alan 272,180 da olup bu alan tüm tarım alanları içerisinde %92'lik bir kısmı oluşturmaktadır.

Karaisalı ilçesinde yetiştiriciliği yapılan başlıca tarla bitkileri ürünleri

Ürünler	**Alan (da)**	**Verim (kg/da)**	**Üretim (ton)**
Buğday	206.000	300	61.800
Pamuk	37.000	150	5.580
Mısır	12.000	700	8.400
Arpa	15.000	200	3.000
Yerfıstığı	6.000	325	1.950
Nohut	2.000	100	200
Fasulye	800	200	160
Ayçiçeği	400	150	60

Toplam bahçe bitkileri alanı: 28,820 da olup, bu alanın büyük çoğunluğunu sebze yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Meyvecilik ise daha çok sınır yetiştiriciliği şeklinde yapılmaktadır.

0.2.4. Araştırma Alanının Sosyo – Kültürel Yapısı

Araştırmamızda Karaisalı ilçesi ve çevre köylerde eski gelenek ve göreneklerin izlerine rastlanmıştır. Kitle iletişim araçların ulaşımın hızla gelişmesi ve yaygınlaşması ilçenin sosyo – kültürel yapısında değişikliklere sebep olmuştur. ilçenin Adana'ya yakın olması bu değişimi hızlandırmıştır. Buna rağmen ilçe ve ilçenin insanı bu dış etkilerden çok fazla etkilenmemiştir.

İlçe gerek doğasını gerekse insanlarını doğal bir şekilde barındırmaktadır.

İlçe insanı yazın yaylalara çıkmaktadır. İlçe sınırları içinde Yerköprü mesire yeri ve Kızıldağ yaylası eşsiz güzellikteki yerlerdir. Adana'yı Anadolu'ya bağlayan ve Hacıkır (Kıralan) köyünden geçen tren hattı üzerinde bulunan tarihi Alman Köprüsü de (Demiryolu köprüsü – Almanlar tarafından yapılmış olduğu için bu isimle anılır – 210 m uzunluk, 99 m yükseklik) görülmeye değer güzelliklerdendir.

Kurtuluş savaşı sırasında ilçenin hiç işgal görmemiş olması ilçe halkının gurur kaynağı olmuştur. Buna bağlı olarak yüksek tepelerin üzerine Türk bayrağı dikmişlerdir.

İlçede 1 Nisan'da Kuva-i Milliye Teşkilatı'nın kuruluşu ve Çukurova'da milli mücadelenin başlatılması sebebiyle kutlamalar yapılmaktadır.

13 – 19 Ağustos tarihleri arasında Kızıldağ'da güreş şenlikleri yapılmaktadır. Güreşler yapılmakta, sıkmalar, ayranlar dağıtılmaktadır.

Her yıl nisan ayının son haftası veya mayıs ayının ilk haftası Salbaş Güreş Turnuvası yapılmaktadır.

Alman Köprüsü, Surlu Han, Kubbeli Cami, Tekkeli Çeşme, Kemerli Han, Mirvan Kale gibi yapılar Karaisalı ilçesinin görülmeye değer tarihi yerlerindendir.

İlçe genelinde 175 derslikli toplam 30 ilköğretim okulu bulunmaktadır. Bu okullardan, Şehit Mehmet Çalışkan İlköğretim okulu, Beydemir İlköğretim Okulu, Bucak İlköğretim Okulu, Çatalan İlköğretim Okulu, E. Erkeğin İlköğretim Okulu ve Salbaş İlköğretim Okulundaki taşımalı eğitim uygulaması yapılmaktadır. Taşınan köy ilkokul sayısı 61'dir.

İlçede, Karaisalı Lisesi, Salbaş Lisesi, Karaisali İmam Hatip Lisesi ve Karaisalı Sağlık Meslek Lisesi bulunmaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde Pratik Kız Sanat Okulu da mevcuttur.

İlçede Çukurova Üniversitesi'ne bağlı bir Meslek Yüksekokulu vardır. Karaisalı Meslek Yüksekokulu 1995 yılında kurulmuştur. Yüksekokulda Maden, Makine,

Bilgisayar Teknolojisi ve programlama, Seracılık, Harita Kadastro, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programları bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAİSALI (MERKEZ) HALK KÜLTÜRÜ

1.1. Geçiş Dönemleri

Bilindiği gibi insan yaşamının başlıca üç önemli geçiş dönemi vardır. Bunlar doğum, evlenme, ölümdür. Her birinin kendi bünyesi içerisinde birtakım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, tören, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu geçişleri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun bir biçimde yönetmektedirler. Bunların hepsinin amacı da kişinin bu geçiş dönemindeki yeni durumunu belirlemek, kutlamak, kutsamak aynı zamanda da kişiyi bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumaktır. Çünkü yaygın olan inanca göre insan bu tür dönemler sırasında güçsüz ve zararlı etkilere karşı açıktır. (Örnek, 2000:131)

1.1.1. Doğum

Doğum, hemen her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Doğum, toplumda ana babaya duyulan saygıyı artırır. Dünyaya gelen her çocuk sadece ana babasını değil, aynı zamanda akrabaları, komşuları, soyu sopu da sevindirmiştir. Çünkü her doğum ailenin, akrabaların sayısını artırmaktadır. Özellikle küçük topluluklarda aileler nüfuslarının çokluğuyla kendilerini güçlü ve dayanıklı hissetmektedirler. "Çocuk ocağı tüttürür." sözü de toplumun bu konudaki değer yargısını bize açıkça göstermektedir. (Santur, 2000:a:1)

Geçiş dönemlerinin ilk aşaması bilindiği gibi doğumdur. Her toplumda olduğu gibi bizim toplumumuzda da çocuğa büyük değer verilir. Salt, çoluk çocuğa karışmak; erkek özellikle de kadın için çok önemlidir. Dünyaya getirilen her çocuk aile kurumunu güçlendirir. Akrabalık ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan dayanışmayı pekiştirir. Aile kurumunun temel işlevi de budur. Aile toplumu ayakta tutan temel öğelerdendir. İnsan türünü üretmek ve sürdürmek geleneklerinden doğmuştur. (Tezcan, 2000:13)

1.1.1.1. Doğum Öncesi

Doğum öncesi adet ve inanmalar bugün de varlığını sürdürmekte, gebelikten doğuma kadar pek çok adet ve inanmayı gözlemlemekteyiz.

Evlilik, doğuma izin veren bir geçiş olduğuna göre, çevreleri tarafından evli çiftlere özellikle çocuk sahibi olmaları için telkinlerde bulunulur. (Güvenç, 1999:243)

Doğum sadece anne ve babayı değil, komşuları ve akrabaları da sevince boğmaktadır. Doğum yapan her kadın sürekli çevresindeki insanlardan saygı görmüş, korunmuş ve kollanmıştır. (Başçetinçelik, 1998:27)

1.1.1.1.1. Kısırlığı Giderme

Toplumumuzda kısırlık bir özür, kusur sayılmakta kısır olduğu düşünülen kimse "eksik insan" olarak düşünülmekte toplumda saygı görememektedir.

Eskiden beri Türklerde gebelik ve gebe kalmak ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamalar görüyoruz. Manas destanında Yakup Han, hatunun kısırlığından şikayet ederek "Bu hatun mezarlı yerleri ziyaret etmiyor, elmalı yerlerde yuvarlanmıyor, kutlu pınarlar yanında gecelemiyor." diyerek Eski Türklerdeki kısırlığı giderme ve çocuk sahibi olmayla ilgili ipuçları veriyor. Kırgız Kazaklarda kısır kadınların sahrada tek başına biten bir ağaç, bir pınar yanında koyun kesip geceledikleri, Yakutlarda çocuk isteyen kadınların kutsal bir ağacın dibinde ağlayıp sızlayarak dua ettiklerini yazılı kaynaklardan öğreniyoruz. (İnan, 1995:167-168)

Çarşamba ve Terme'de çocuğu olmayan aileler, kurban adadıktan sonra tekkelere giderler. Tekkenin bahçesindeki ağaçlardan kestikleri ince bir çubuğu yay şeklinde bükerler. Bu yayın iki ucunu iple bağlarlar. Bu yayla ipin arasına yine tekkenin bahçesinden kesilmiş bir değnek geçirirler. Bu yaylı oku tekkenin bahçesindeki ağaçlardan birine asarlar. Zamanla ok yaydan ayrılırsa o kişinin çocuğunun olacağına, aksi halde çocuğunun olmayacağına inanırlar. (Basri, 1960:2238).

Artvin / Yusufeli / Demirkent'te ziyaret yerlerine götürülen kadın orada uykuya yatırılır, gördüğü rüya ile çocuğunun olup olmayacağı yorumu yapılır. (Özder, 1967: 4390-4392).

Zile'de çocuğu olmayan kadın evliyaya götürülür. Başına ip ve yular takılarak yatırın etrafında "Sana satılık kurban getirdik, kaça alıyorsun?" diyerek üç kere gezdirilir. (Öztelli, 1951:436 – 438).

Gelin olacak kızın çeyizi serilip yatağı düzenlendiğinde yatakta bir erkek çocuk yuvarlatılır. "Al sana bir göbek, ver bana bir bebek." sözlerinden oluşan tekerlemeyi söylerler. (Çağımlar, 1995: 139)

Karaisalı ve çevresinde çocuğu olmayan kadınların başvurdukları bazı ade ve inanışlar vardır.

- Allah'a duada bulunulur. (K3, K8, K9, K23, K37, K80, K87, K90)
- Doktora gidilir. (K3, K8, K9, K23, K37, K80, K87, K90)
- Süt buharına oturtulur. (K3, K8, K9, K23, K25, K30, K31, K37, K45, K46)
- Kadının karnı sabunlu, sıcak suyla ovulur. (K3, K8, K12, K30, K31, K32, K37)
- Kadına ve kocasına fındık, fıstık, pekmez, bal gibi yiyecekler düzenli olarak yedirilir. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K32, K37, K31, K51, K67, K83)
- Türbelere gidilir, dilek tutulur, adak adanır. (K3, K8, K12, K23, K25, K31, K41)

Tekke, türbe ve mezarlarda şifa arama görülen diğer davranış şekillerinden

- Rahim eğriyse bir ebe tarafından rahim düzeltilmeye çalışılır. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K37, K41)
- Maydanoz sütte kaynatılarak buhara oturtulur. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K37, K41)
- Kiremit ateşte kızdırılır, üzerine sıcak süt dökülür. Kadın buharına oturtulur. 8K3, K8, K23, K25, K30, K37, K41)
- İltihapları dökülsün diye içmeye ya da kaplıcaya götürülür. (K3, K8, K12, K30, K31, K32, K41)
- Kadının karnı ovulur. (K3, K8, K30, K31, K37)
- Kadının ayaklarından çekilir, göbeği üstüne oturulur. (K3, K8, K30, K31, K37)
- Kadının göbeği zeytinyağı ile ovulur. (K3, K8, K30, K31, K37, K45, K51)
- Köylerde bulunan otlardan yapılan merhem kadının rahmine konur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K42)
- Bamya, soğan pişirilir, zeytinyağına batırılır, tülbente sarılıp rahme konur. (K3, K8, K12, K23, K25)

- Köyde biten otlardan kaynatılıp içilir. (K3, K8, K12,K23, K25, K37)
- Tuğla ısıtılır üzerine su serpilir, buğusuna oturtulur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K51)
- Maydanoz suyu kaynatılıp içirilir, rahme, maydanoz konur. (K3, K8, K12, K23, K25, K37, K51)

1.1.1.1.2. Gebelikten Korunma

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde gebelikten korunma ile ilgili uygulamaları yazılı kaynaklarda görmek mümkündür. Yusufeli / Demirkent'te gebe kalmak istemeyen kadına bir parça katır tırnağı yedirilir. (Çağımlar, 1995: 139)

Erzurum'da gebe kalmak istemeyen kadının kedi yavrusunu atın üzengisinden geçirmesi, yılan kabuğu adı verilen bitkinin tütsüsüne oturması, rahmine ebe gümeci veya yumurta sarısı ile çiriş unundan yapılmış hamuru koyması ile gebelikten korunacağına inanılır. (Özder, 1967: 4390)

Karaisalı ve çevresinde gebelikten korunmak için uygulanan bazı adet ve inanışlar vardır.

- Ebeye gidilip kasık çektirilir. (K30, K37, K41, KT51, K67, K76)
- Eskiden hazneye tavuk tüyü sokarlarmış. (K3, K8, K12, K25, K67, K76)
- Hastane ve sağlık kuruluşlarından sağlanan çeşitli korunma yöntemleri uygulanır. (K3, K8, K12, K23, K31, K32, K41, K67, K83)
- Koca korunur. (K27, K28, K29, K39)
- Bebek ana rahmine düşmüşse kadın ağır işler yapar, yük kaldırır. (K3, K8, K12, K23, K25, K31, K32, K41, K67, K83)
- Eskiden hazneye patlıcan sapı sokarlarmış. (K3, K8, K12, K25, K37, K67, K76)

1.1.1.1.3. Çocuğun Sağlıklı Doğması ve Yaşaması için Uygulanan Pratikler

Eski Türklerden günümüze kadar gerek şamanist Türklerde, gerekse Müslüman Türklerde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için çeşitli pratikler uygulanmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir. Yakutlar, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhalar çocuğu doğduğu gibi kazanın altına sokarlar. Müslüman Başkurtlarda çocuk doğduktan sonra, ebe çocuğu

eline alır, dışarı çıkar, birkaç ev gezdikten sonra babasının evine geri getirir. Ebe kadın "yabancı ülkeden bir çocuk getirdim satın alan var mı?" der. Pazarlık başlar çocuğu ağırlığı kadar demir karşılığında satın alırlar. Çocuğa Demir Yakut salıpaldı satılmış gibi bir ad verirler. Çocuğun yaşaması için Yaşar, Dursun, Ölmezbey, Taştan, Kurç gibi adları verildiği gibi kimi zaman kötü adlar da verilir. Böylece adı kötü olduğu için ölüm meleğinin gelmeyeceğine inanırlar. Kırgızlarda İtalmas, Coşkabey (Domuzbey), Karanbey (Yabani Domuz) bu inanca göre verilmiş adlardır. (İnan, 1995:174-175)

Anadolu'da çocuğun yaşaması için yapılan işlemler Orta Asya'daki Türk toplumlarının uyguladığı işlemlerdir. Doğumdan sonra çocuk sokağa, çok defa cami önüne bırakılır. Oradan biri alır gider. Anababa onu yalancıktan satın alır. Böylece çocuk geçici olarak ana – baba değiştirmiş olur. Erkek ise adı satılmış, kız ise satı olur. Gaziantep yöresinde bu sözde alışveriş işlemi Araplarla veya Kürtlerle yapılır ve çocuğa Arap ya da Kürt adı verilir. Çocuğun yaşaması için adların büyüklük işlevi olduğuna inanılır. Dursun, Durmuş, Durdu, Duran, Yaşar ... gibi adlar yanında peygamber adları veya sıfatlarına bağlanan ya da tanrının adı ve sıfatlarına bağlanan Abdullah, Abdurrahman, Mehmet, Ahmet, Mahmut gibi adlar ile kadın- erkek Müslüman ulusların Ömer, Ali, Hazma, Hasan, Hüseyin, Fatma, Zehra, Zeynep gibi adları verilir.

Karaisalı ve çevresinde çocuğun sağlıklı doğması ve yaşaması için bazı pratikler uygulanır.

- Hocaya gidilip dua yazdırılır. (K30, K31, K32, K37, K40, K47)
- Adak adanır, çocuk yaşarsa kurban kesilir. (K1, K3, K5, K10, K11, K25)
- Sık sık çocuk düşüren "tıbıkalı" kadın hocaya gidip muska yazdırır. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K47, K54, K59, K68)
- Gebe kadın ağır işler yapmaz. (K17, K20, K21, K22, K24, K26, K27, K38)
- Çocuk adak adandıktan sonra doğarsa Eshab-ı Kehf'te adına kurban kesilir. (K1, K2, K7, K8, K40, K41, K50, K51, K57, K60)

1.1.1.1.4. Aşerme

Kadın hamile kaldıktan sonra aşerme aşamasına gelir. Halk arasında aşerme adıyla anılan sözcüğün aslı "aş yerme" şeklinde olup, yiyecek şeylerden tiksinme demektir. Beğenmemek kötülemek anlamındaki aş yerme giderek halk arasında anlam değiştirerek, hamile kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini

alamaması anlamına gelmiştir. Bu bölümde kadının istediği her şey verilmeye gayret edilir. Kimi zaman bu istekler çok münasebetsiz de olsa, yerine getirilmediğinde annede veya çocukta zararlı etkilerin meydana geleceğine inanılır. (Boratav, 1984: 146)

Karaisalı ve çevresinde aşeren kadınla ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır.

- Aşeren kadının isteği mutlaka yerine getirilir, yoksa çocuğun bir tarafı eksik doğar. (K3, K15, K17, K23, K25, K30, K31)
- Aşeren kadın canının istediği bir şeyi yiyemez ve vücudunda herhangi bir yere dokunursa çocuğun da aynı yerde izi olur. (K3, K30, K31, K37, K41, K51, K54, K57, K59)
- Aşeren kadınlara "ye tatlıyı doğur Hakkı'yı, ye ekşiyi doğur Ayşe'yi" denir. (K10, K26, K39, K44, K46, K65, K73)
- Aşeren kadın mevsimi olmayan bir yiyecek isterse ona benzer başka yiyecek verilir. (K30, K31, K32, K54, K67)

1.1.1.1.5. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Hamile kadının vücudunun şekli ve yemek istediği yiyeceklere göre çocuğun cinsiyeti hakkında tahminlerde bulunulmaktadır.

Zile'de kadın hamile kaldığında, kocası kadının karnına elini koyarak üç kez özel duasını okursa çocuğun altı aylık kız da olsa oğlana dönüşeceğine inanılır. Hamile kadın rüyasında parmağına yüzük takarsa, kiraz veya fasulye toplarsa kızının olacağına; rüyasında bıçak görür armut toplarsa oğlunun olacağına inanılır. (Öztelli, 1952: 437)

Erzurum'da tandıra hamur atılır, hamur ortadan kabarırsa oğlu, içe çökerse kızı olacağına inanılır. (Sezen, 1993: 58)

Karaisalı ve çevresinde çocuğun cinsiyetini belirlemede uygulanan adet ve inanmalar şunlardır.

- Hamile kadının göğüsleri büyür, kalçası genişlerse kızı olur. (K30, K31, K37, K41, K51, K54, K67, K76, K103)
- Hamile kadın şekerli yiyecekleri çok yerse oğlu; acılı, ekşili yiyecekleri çok yerse kızı olur. (K3, K23, K25, K37, K41, K51, K54, K67, K76, K103)
- Hamile kadının karnı sivri olursa oğlu olur. (K1, K3, K5, K23, K25, K30, K31)

- Hamile kadın çirkinleşirse kızı olur. "Kız annenin güzelliğini alır." derler. (K1, K3, K5, K23, K25, K30, K31)
- Kız ya da erkek isteniyorsa hocaya gidilir, dua okunur. (K40, K41, K50, K51, K54, K57, K60, K65, K76)
- Hamile kadının yüzünde çillenme olursa kızı olur. (K26, K27, K28, K38, K39, K41, K51, K54, K57)
- Gebe kadının canı ağır olursa kızı olur, canı hafif olursa oğlu olur derler. (K30, K37, K40, K41, K51, K54, K57, K59, K67)

1.1.1.1.6. Gebe Kadının Kaçınmaları / Uygulamaları

Eskiden olduğu gibi günümüzde de gebe kadın, hamileliği boyunca davranışlarına dikkat eder bebeğin olumsuz yönde etkilenmemesi için yediklerine, içtiklerine ve bulunduğu ortama dikkat eder.

- Gebe kalmış kadına özen gösterilir, elden geldiğince yorulmamasına çalışılır. (K1, K3, K7, K8, K9, K25, K28, K31, K37, K39, K41)
- Gebe kadının düşük tehlikesi varsa hocaya gidilir. (K40, K41, K47, K50, K51, K66)
- Doğan bebek yaşamıyorsa, bebekleri yaşayan bir anne bebeği temsilen elbisesinin üstünden geçirip altından çıkararak doğuruyormuş gibi yapar. Böylece bebek yaşar. (K1, K7, K8, K41, K51, K67, K83)

Karaisalı ve çevresinde doğacak çocuğun sağlıklı olması için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Gebe kadına ağır iş yaptırılmaz. (K60, K68, K74, K77, K78)
- Yakın akraba evliliği yapılmaz. (K1, K3, K5, K10, K11, K17, K30, K37, K42)
- Acı, turşu yenmez. (K77, K78, K79, K86, K87, K89,K102)
- Mecbur kalmadıkça hap içilmez, iğne vurdurulmaz. (K61, K62, K64, K65, K70, K76)

Karaisalı ve çevresinde gebe kadın çocuğu güzel olsun diye bazı uygulamalarda bulunur:

- Çocuk güzel olsun diye ayva yenir. (K1, K3, K5, K10, K11, K17, K30, K37, K42)

- Çocuk güzel olsun diye hamile kadın güzel insanlara bakar. (K77, K78, K79, K86, K87, K89, K102)
- Faydalı yiyecekler yer. (K1, K2, K3, K11, K40, K50, K65)
- Gözleri güzel olsun diye zeytin yer. (K60, K68, K74, K76, K77, K78)
- Sigara gibi zararlı şeylere dokunmaz. (K60, K68, K74, K76, K77, K78)
- Öyle ortamlardan uzak durur. (K30, K31, K37, K40, K41, K50, K51, K54, K57, K59)

1.1.1.2. Doğum Sırası

Kadının doğum sırasında güçlüklerini gidermek kolay doğum yapmasını sağlamak amacıyla bir dizi pratik uygulanır. Dokuz aydır anne ve çevresi sağlıklı bir çocuğun dünyaya gelmesi ve doğumun sağlıklı olması için çaba harcamışlardır. Gebeliğin ilk gününden itibaren bebek için başlayan hazırlıklar artık tamamlanmıştır. Doğacak çocuk ilk torunsa her iki tarafın ailesi de hazırlıklara büyük önem verirler. Çocuğun giyeceklerinden yatacağı yere kadar pek çok şey doğumdan önce hazırlanır. (Başçetinçelik, 1998: 46)

Doğum yaklaştıkça yapılan hazırlıklar arasında doğumu yaptıracak kişinin seçimi başta gelir. Geleneksel kültürde bu kişi ebedir. (Alp, 1964: 35,37)

Karaisalı ve çevresinde doğum sırasındaki adet ve uygulamalara baktığımızda şunları görmekteyi.

- Doğuma yakın çocuğun ve annenin gerekli olan bütün eşyaları ayrıntısıyla önceden hazırlanır. (K30, K31, K33, K34, K37, K41, K51, K59)
- Eskiden evde doğum yapılırdı, şimdi herkes hastaneye gidiyor. Sezeryan yaptırıyor. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K46, K54, K66)
- Doğumu kolaylaştırmak için gebe kadının beli sıcak sabunlu suyla ovulur. (K3, K8, K23, K30, K31, K32, K37, K42, K45, K46, K52)
- Gebe kadın için dua edilir. (K3, K8, K23, K25, K67, K83)
- Odada az kişi bulunur, çocuğu ölenler veya hiç olmayanlar odada bulundurulmaz. (K3, K15, K25, K27, K68)
- Doğum bilinen bir ebe tarafından yaptırılır. (K30, K31, K33, K34, K37, K41, K51, K59)

1.1.1.2.2. Göbek Kesme / Tuzlama / Yıkama

Göbek kesme, doğumdan hemen sonra yapılan bir işlemdir. Göbekbağının kesilmesiyle anne ile bebek arasındaki fizyolojik bağ sona erer.

Anadolu'da geleneksel kültürümüze baktığımızda çocuğun göbeği ebe tarafından dualarla kesilir. Çocuğa göbek adı verilir. Bazı bölgelerde göbeğin kanı çocuk al olsun diye yanaklarına sürülür. (Aydınoğlu, 1968: 5108)

Kars ve çevresinde çocuğun göbeği küçük çakı ile kesilir. Çakı yıkanmadan doğum yapan kadının yastığının içine konur. Çocuğun göbeği kuruduğunda çakı yastıktan çıkarılarak yıkanır. Bu inancın temelinde koruyucu ruhu memnun etme yatmaktadır. Çakı, çocuk ve anne için alkarasından korunmak içindir. Kötü ruhun etkisinden korunmak için çakı yastık altına konmaktadır. (Kalafat, 1995: 92)

Çocuk canlandıktan sonra göbeği kesilir. Göbek kesilmeden önce göbekbağı anneden çocuğa doğru sıvanır. Üç parmak ölçüldükten sonra sıkıca bağlanıp, üç parmak yukarıdan makas veya bıçakla kesilir. Göbek kesildikten sonra kesilen yer mikrop kapmasın diye yakılır. (Santur, 2004 a:9)

Adana ve çevresinde göbek kordonu kesildikten sonraki işlem çocuğu yıkama ve tuzlamadır. Çocukta pişiğin olmaması, içeride terinin kokmaması amacıyla yapılan tuzlama işlemi kimi zaman çocuk doğar doğmaz yapılırken kimi zaman yıkamadan sonra yapılmaktadır. Her durumda çocuğun bedeni doğduktan sonra tuza maruz kalmaktadır; ancak tuzlu kalınmamakta, çocuğun tatlı dilli olması hayatının tatlı geçmesi amacıyla da vücuduna bal sürülmekte ya da tuzlama suyuna şeker veya bal katılmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 54)

Tekirdağ'da ise bebek doğunca yıkanır, teri kokmasın diye tuzlanır. Ebenin bebeği yıkadığı suya para atılır. Ebe bebeğin damağını üç kez kaldırır. Çocuk yıkanırken nazar deymesin diye bütün komşular sırayla su dökerler. Çocuk doğunca göbeğine bir miktar kahve ve çörek otu konur ve çocuğun göbeği okul ve cami damına atılır. (Artun, 1998: 4 – 28)

Karaisalı ve çevresinde göbek kesmeyle ilgili uygulamalara rastlanmaktadır:

Doğumdan hemen sonra göbekbağı göbeğin tam dibinden iple sıkıca bağlanır – yoksa kanama olur – temiz bir makas ya da kullanılmamış bir jiletle köy ebesi tarafından kesilir. K3, K7, K8, K9, K19, K16, K29, K39, K40, K41, K42, K43, K44, K50, K51, K54, K60, K61, K67, K70, K81, K93, K95, K110, K113)

Tuzlama, toplumumuzda eskiden bugüne kadar gelmiş inanmalardan biridir.

Bebek doğar doğmaz yıkanır, yıkandıktan hemen sonra bir tas tuzlu su hazırlanıp her yerine dökülür. Özellikle koltuk altına dökülür. Bu işlem kırkı çıkana kadar her yıkanmada devam eder. (K30, K31, K32, K35, K36, K40, K41, K50, K51, K57, K59, K67, K76)

1.1.1.2.3. Çocuğun Eşi / Göbeği

Toplumumuzda yeni doğmuş çocuğun eşine büyük bir özen gösterilmektedir. Çocuğun eşi çocuğun kaderini belirlemede büyüsel bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Karaisalı ve çevresinde çocuğun göbeği ve eşi ile ilgili yapılan pratiklere rastlanmaktadır:

- Çocuğun eşini, loğusanın yakını gömer. (K40, K41, K42, K43, K50, K51)
- Eş temiz bir toprağa gömülür. (K100, K101, K102, K103, K110)
- Göbekbağı okul bahçesine gömülür. (K25, K26, K26, K28, K29, K39)
- Göbekbağı evde saklanır – ileride çocuk evine bağlı olsun diye – (K20, K21, K22, K23, K25)
- Çocuk hangi meslekten olsun isteniyorsa göbekbağı, o meslekle ilgili bir yere gömülür. (K1, K2, K3, K5, K9, K11, K17, K23)
- Eş ve göbek uygun bir yere gömülür veya göbek saklanır. (K1, K2, K3, K5, K6, K9, K11, K17, K23)

1.1.1.3. Doğum Sonrası

Doğumdan önceki döneme, doğum sırasına toplumumuzda çok önem verildiği gibi doğum sonrasına da çok önem verilmektedir.

Doğum sonrasını göbek kesme, bebeği tuzlama ve yıkama gibi işlemler takip etmektedir.

1.1.1.3.1. Loğusa Bakımı / Loğusa Ziyareti / Loğusa Şerbeti

Anadolu'da yeni doğum yapmış kadına loğusa, loğsa, doğazkesen, emzikli, nesre gibi adlar verilir. (Örnek, 2000: 143)

Bunlar içinde en yaygın olarak bilinen ve söyleneni "loğusa"dır.

Loğusanın kırkı çıkana kadar evde kaynar kaynatılır. Kaynar günümüzde çerçilerde kaynatılmak üzere hazırlanmış şekliyle satılmaktadır. Tarçın bahar, karanfil gibi bitkilerden oluşan kaynar pembeleşinceye kadar kaynatılır, üzerine bol ceviz atılarak loğusaya (süt yapması için) ve gelen konuklara ikram edilir.

Doğumdan sonra loğusanın yatakta kalması dinlenmesi istenir. Bu süre üç gün veya bir hafta olabileceği gibi kimi yerlerde yirmi gün de olabilir. Doğum zor olmuşsa veya loğusaya bakacak yakınları varsa bu süre uzun olur. Doğum yapan kadına ailesi ve çevresi saygı gösterir ve dinlenmesi için yardımcı olurlar. Loğusaya yatakta kaldığı sürece özel bakım uygulanır. Yemesine, içmesine, sağlığına, çevreden gelebilecek zararlardan korunmasına dikkat edilir. Sütün bir an önce gelmesi ve bol olması için özel şerbetler hazırlanır. (Başçetinçelik, 1998: 59)

Tekirdağ'da loğusa kadına bir hastalık gelmemesi için herhangi bir yerine kırmızı kurdele takılır. Çocuk doğunca loğusa kadına çorba içirilir. Loğusa kadın kırk gün dışarıya çıkarılmaz. Loğusa kadın yalnız bırakılmaz. Loğusa kadını ziyarete gelenler süt, sütlü yiyecekler ve çorba götürürler. Ziyarete gelenlere kırmızı renkli loğusa şerbeti ikram edilir. (Artun, 1998: 4 – 28)

Zile'de doğum yapan kadın yatağında üç gün hiç hareket etmeden yattıktan sonra süslü bir yatağa alınır. Loğusa görmeye bir hafta sonra gelinir. Çocuğa ancak çok yakınları bakar. (Öztelli, 1952: 506)

Karaisalı ve çevresinde loğusa için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Loğusanın morali yüksek tutulmaya çalışılır. (K40, K41, K50, K51, K52, K54, K57)
- Loğusaya süt yapıcı, şekerli yiyecekler yedirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K26, K30, K31, K32, K41, K51, K55)
- Eskiden loğusanın sütü bol olsun diye bulgur pilavı yedirilirdi. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9)
- Loğusanın sütü olsun diye süt içirilir. (K30, K31, K32, K33, K34, K55)
- Loğusanın başına kırmızı kurdele veya tülbent bağlanır. (K3, K8, K17, K23, K25, K26, K30, K31, K37, K41, K51, K55, K57)

1.1.1.3.2. Loğusa Sütü / İlk Meme / İlk Giydirme

Kültürümüzde loğusa sütü ile ilgili pek çok inanma ve uygulamaya rastlanmaktadır.

Zile'de ilk memeden önce çocuğun ağzına zemzem suyu ve Kuran'ın kağıt tozları kazınarak sürülür. (Öztelli; 1953: 693 – 695)

Loğusaya karaciğer, tahin helvası, pekmez yedirilir. İlk meme verilmeden önce, ebe abdest alır, çocuğu kucağına alır, kıbleye döner. Kuran'ın herhangi bir sayfasını açar, başparmağını bu sayfalarda gezdirir, parmağını çocuğun ağzına sürdükten sonra çocuğu emzirmesi için annesine verir. (Ilgaz, Kadriye: 1338 – 1339)

Karaisalı ve çevresinde loğusanın sütü için yapılan uygulamalar şunlardır:

- Tereyağı ile bulgur pilavı pişirilip yedirilir. (K23, K25, K30, K41, K57, K59, K64, K67, K75, K76)
- Ciğer yedirilir. (K1, K2, K3, K17, K18, K21)
- Şekerli yiyecekler yedirilir. (K30, K31, K32, K33, K34)
- Loğusanın canı ne isterse "vücut istiyor." denip yedirilir. (K30, K31, K32, K33, K36, K40, K41, K50, K51)
- Loğusanın sütü kesilmesin diye stresten ve üzüntüden uzak durulur. (K6, K7, K8, K12, K14, K16, K29)
- İlk meme "üç ezan" duyulduktan sonra verilir. (K40, K41, K42, K43, K44, K45, K50, K51, K56, K67)

1.1.1.3.3. Al Basması

Eski Türklerden günümüze kadar alkarası, albastı, abis, almis adlarıyla loğusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında aynı inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan loğusanın yanına peri kızları gelerek ciğerlerini alır giderlermiş ve bu suretle loğusayı al basarmış, bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsa loğusa ölürmüş. İnanışlarda albasması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki, loğusa yatakta iken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, loğusaya kırmızı şeker götürürler. (İnan, 1995: 171)

Halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkileri olduğuna inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılır. Olağan dışı kimi şartlar

içinde onları gördüklerini öne sürenler vardır. Ancak onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken görünmemişlerdir. Cin, peri, mekir gibi adlarla anılan bu varlıkların bütün işlerini gece yaptıklarına, horoz sesi ya da sabah ezanı duyulur duyulmaz dağılıp konaklarına çekildiklerine; yaşadıkları yerlerin değirmenler, hamamlar, terk edilmiş tekin olmayan yerler, örenler, mezarlıklar, hanlar olduğuna inanılır. (Boratav, 1984: 74 – 75)

Karaisalı ve çevresinde albasmasına karşı bazı önlemler alınmaktadır:

- Loğusa kadının odasına soğan kabuğu koyulur. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K10)
- Evdeki ışık söndürülmez. (K30, K31, K32, K37, K38)
- Loğusanın başucunda Kuran bulundurulur. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K10)
- Evden dışarıya ateş verilmez. (K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27)
- Loğusanın kırkı çıkana kadar ağzı açık kaplarda su bulundurulmaz. (K30, K31, K32, K33, K37, K38)

1.1.1.3.4. Kırk Basması

"Kırk basması", loğusa kadın ve çocuğun doğumdan sonraki kırk gün içinde hastalanması olarak bilinmektedir. Buna karşı bazı önlemler alınmaktadır.

Tekirdağ'da kırk basmaması için çocuğun kırk gün dışarı çıkarılmaması, loğusa kadınların yeni gelenleri ziyaret etmemesi, loğusaların karşılaşmamaları, karşılaştıkları taktirde iğne değiştirmeleri gerekir. Bunun yanında loğusanın yastığının altına soğan, bıçak, makas; bebeğin yanına ayna ve süpürge konur. (Artun, 1998: 10)

Kırk gün evden dışarıya ateş, maya, tuz, sirke, ekmek verilmez. (Gürcan, 1967:4507- 4509)

Karaisalı ve çevresinde anne ve bebeğin kırkı çıkana kadar uygulanan bazı kaçınmalar vardır:

- Loğusa kadınlar birbirlerini ziyaret etmezler. (K3, K7, K8, K9, K15, K17)
- Loğusa kadınlar karşılaşırlarsa üzerlerinde takılı olan iğneleri değiştirirler. (K3, K7, K8, K9, K15, K17)
- Tıbıkalı kadınlar anne ve bebeğin kırkları çıkana kadar ziyaret etmezler. (K40, K41, K42, K43, K50, K51, K54)

- Bebeğin başucunda küçük uran bulundururlar. (K1, K3, K7, K8, K9, K103, K105, K106)

1.1.1.3.5. Kırklama ve Kırk Gün İçinde Yapılan Diğer İşlemler

Çocuğun kırk gün dolduktan sonra yıkanmasına kırklama adı verilir. Bu uygulama bölgelere göre değişiklikler gösterir. buna kırk hamamı da denmektedir. Kırklama, loğusa ile çocuğu, gebeliğin ve loğusalığın kirlerinden arıtma özelliği olan pratiktir. (Acıpayamlı, 1974: 77)

Tire'de kırklama suyuna kırk tane çakmak taşı atılır. Artvin / Yusufeli / Demirkent'te kırklamayı 39. günü yapmak iyi sayılır. Kırklama suyunda 40 tane ufak taş ya da buğday tanesi (kulhüvallah okunmuş) konur. Uşak / Karahallı, Çolaklı'da, 40 gün sonra evdeki bütün kırklı çamaşırlar yıkanır. Posaf'ta kırkı dolan kadını ebe yıkar. Kulhüvallah okunmuş 40 taşın konduğu suyla anne ve çocuk yıkanır. Mardin'de çocuk 40. günü kalbura konur, mum eritilir, tabaktaki erimiş mumun aldığı şekildeki cinin, çocuğa o şekilde göründüğü ve artık kaçtığına inanılır. Naldöken Tahtacıları 40. gün çocuğa yeni giysiler giydirirler. Horoz veya kurban kesilir, içkiler içilir, eğlenceler yapılır. (Yetişen 1973: 6722)

Karaisalı ve çevresinde "kırklama" ile ilgili yapılan adet ve uygulamalara rastlanmaktadır:

- 40 çeşit taş, 40 çeşit ot, çiçek bebeğin ve annenin banyo suyuna atılır. (K23, K25, K30, K31, K37, K41, K51)
- Kırklama suyuna altın koyulur. (K40, K41, K44, K50, K51, K52, K54, K57)
- Çiçeklerle dolu suyla önce bebek, daha sonra da anne yıkanır. (K30, K31, K32, K33, K38, K39)
- Bebek ve anne yıkanırken "kelime-i şehadet" getirirler. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K9, K10)
- Kırklama için hazırlanan sudan kalırsa anne ve bebeğin üzerlerinden çıkan çamaşırları yıkanır. (K30, K31, K32, K33, K38, K39)

1.1.1.3.6. Ad Koyma

Dede Korkut boylarında, çocuğu ad kazanması için ya bir olağanüstü iş başarması, yahut düşmana karşı baş kesip kan dökmesi, yani bir kahramanlık göstergesi gerekir. (İnan, 1966: 145)

İslamdan önceki dönemlerde her Türk boyunda ad verme ile ilgili değişik uygulamalar oluyordu. Türk destanlarının en eskisi Oğuzname'de Oğuz Han'ın kendi adını bizzat aldığı yazılır. Oğuz Han daha beşikte iken konuşmaya başlamış ve –Benim adım Oğuz'dur- diyerek herkesi şaşırtmıştır. Manas Destanı'nda da Manas doğunca babası Yakup Han ziyafet veriyor ve bu ziyafet sırasında çocuğa ad veriliyor. (İrgin, 2000:143)

Eski Türklerde çocuklara doğduğu sırada, çevrelerinde gördükleri eşyalardan öğrendikleri insanlardan veya o sıralarda olan olaylardan birinin adını verirlerdi. Örneğin; güneşin doğduğu sırada dünyaya gelenlere Gündoğmuş, Güngördü, Akkoyaş, Akgün gibi isimler verilirken; kurtların köyleri bastığı doğan çocuklara Kurt, Kutgeldi, Kurtbağ, Börübeg, Börübay gibi isimler verilirdi. (İvgin, 2000: 143 – 144)

- Verilen ad Kuran-ı Kerim'de geçmelidir. (K1, K2, K3, K7, K46, K67, K76)
- Kuran'da geçen ad verilirse çocuk cennette o adla çağrılır. (K26, K27, K28, K31, K32)
- Çocuk ismine çeker diye manalı isimler koyulur. (K1, K2, K3, K7, K8)
- Bebeğe dedesinin veya nenesinin ismi verilir. (K1, K2, K3, K7, K8)
- Ailede çocuğu olmayan biri varsa onu teselli etmek için o kişinin adı verilir. (K30, K31, K37, K38, K39)
- Çocuğa ad üç ezan geçtikten sonra kulağına ezan sonra da üç kez adını okuyarak koyulur. (K1,K7, K8, K9, K40, K41, K76)

1.1.1.3.7. İlk Gezme

Çocuk kırkı çıktıktan sonra gezmeye götürülür. Çocuğun ilk kez toplum içine çıktığı bu gezmede birtakım adet ve inanmalar uygulanır. Gölpazarı'nda çocuk ilk gezmeye ebesine götürülür. Ebeye giderken sabun, yemeni, şeker ve kahve ile birlikte gidilir. (Öztelli, 1952: 663 – 664)

Tire'de çocuk kırklandıktan sonra ilk kız başından tek nikah geçmiş zengin bir kadının evine götürülür. Eli şeker tabağına batırılır. Ev sahibi yumurta ve pamuğun yanında tuz ve soğan da verir. (Artan, 1973: 6724)

Toplumumuzda yeni doğan bebekler evden dışarı hemen çıkarılmaktadır. En azından bebeğin "yarı kırkının" çıkması beklenir. Bebeğin kırkının çıktığı gün "kırkını uçurmak iin" evden çıkılır.

Karaisalı ve çevresinde ilk gezme ile ilgili adet ve inanmalar şunlardır:

- Bebek ilk gezmeye kırkından veya yarı kırkından sonra çıkar. (K3, K7, K8, K9, K10, K30, K31)
- Bebeğin kırk günün sonunda ilk gezmeye çıkmasına "kırkını uçurmak" denir. (K18, K13, K20, K21, K22)
- Bebeğin ilk gittiği yerdekiler hediye verir. (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8)
- Bebeğin ilk gittiği yer genellikle yakın akrabalarıdır. Yakın akrabalar bebeğe yelek, hırka, pantolon vs. hediye ederler. (K309, K31, K32, K37, K41,K51, K54, K57, K67, K76)
- Bebek ilk gezmeye götürüldüğünde yakın akrabalardan biri bebeğe "maşallah" takabilir. (K30, K31, K32, K37, K41, K51, K54, K57, K67, K76)

1.1.1.3.8. Aydaş Çocuk (Hastalıklı, Sıska Çocuk)

Yeni doğan çocuğun gün geçtikçe büyümesi, bağışıklık sisteminin güçlenmesi her annenin isteğidir.

Cılız çocukların güçlenmesi için Anadolu'da bazı uygulamalar yapılmaktadır.

Bazı kaynaklarda aydaş çocuk ve tedavisi ile ilgili bilgilerde, çocuğun kırk karışması ya da nazar değmesi sonucu aydaş olabileceği, tedavi etmek için kırklıysa mahalleyi dolaştığı, nazardan aydaş olmuşsa aydaşlık türbelerine götürüldüğü ve mezarlıklarda yatırıldığı görülmektedir.

Nazarlıdere'de cılız, hastalıklı çocukları güçlendirmek için; iki yaşlı kadın karşılıklı konuşmadan sonra çocuğu bir kazanda kaynatma taklidi yaparlar. (Boratav, 1984: 119)

Karaisalı ve çevresinde "aydaş çocuk" için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Çocuğun aydaş olduğu zayıflığından kafasının büyüklüğünden anlaşılır. Aydaş çocuk, yaşamaz genellikle ölür. (K3, K18, K23, K25, K41, K51, K57, K59)
- Aydaş çocuk hocaya götürülür, hamaylı yazdırılır. (K3, K18, K23, K25, K57, K59)
- Aydaş çocuk ocağa götürüldükten sonra bıçak veya makasla eklem yerlerine bastırılır. (K1, K2, K12, K13, K15, K17, K20, K21)
- Üç çarşamba, yufka ekmek daha önce "aydaş" geçirmiş biri tarafından çocuğun atletinden geçirilir. (K6, K7, K8, K9, K10, K12, K16)
- Aydaş çocuğun düzelmesi için adak adanır, dua edilir. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8)
- Çocuk aydaş olmuşsa loğusaya cin çarpmış denir. (K3, K5, K6, K7, K8, K12, K15, K17)
- Çocuk aydaşsa loğusa kapı eşikliğine oturmuş denir. (K26, K27, K28, K29, K30, K31)
- Aydaş çocuğun aslında kafası büyük değildir; fakat zayıflıktan dolayı büyük gibi görünür. (K40, K41, K42,K43, K47, K52, K63, K67)
- Aydaş çocuk ocağa götürülür, parpılanır. (K1, K3, K7, K8, K11, K54, K100, K101, K103)

1.1.1.3.9. Yürüyemeyen Çocuk / Konuşamayan Çocuk / Köstek Kesme

Vaktinde yürüyemeyen, konuşamayan çocuğa çeşitli pratikler uygulanmaktadır. Bu pratikler dinsel, büyüsel nitelikler taşımaktadır. Çocuğa eşitli yiyecekler yedirilir, içirilir, bazı karışımlar çocuğun vücuduna sürülür. bu işlemlere "köstek kesme" veya "köstek kırma" adı verilir.

Tire'de yürüyemeyen çocuklar akarsudan atlatılır. Çocuğun çabuk yürümesi için "saldım, salmaya yalvardım mevlaya, yürüsün cumaya" denir ve yeni doğan aya karşı çocuk sallanır. Konuşmayan çocuklara deve çanından su içirirli. (Tacemen, 1995: 313)

Zile'de çocuk kolay yürüsün diye, kasıklarına yumurta beyazı sürülür. Çocuk "Helvalı" ve "Arap Dede" yatırlarına götürülür. Kolay konuşsun diye "Kömeci Hoca"nın kaşığından su içirilir. Geç konuşan çocukların "dil altı" kesilir. (Öztelli, 1952: 693 – 695)

Narlıdere'de yürümesi geciken çocuklara "duşsak kesme" işlemi uygulanır. Çocuk oğlan ise bir erkek, kızsa bir kadın çocuğun ayağına bağlanmış ipleri keser. Konya'da bu işlemdeki kesme işini bir çocuk yapar. Yürürken ayakları dolaşan çocuklara uygulanır. (Boratav, 1985: 155)

1.1.1.3.10. Huy Kesme

Karaisalı ve çevresinde çok ağlayan, huysuz çocuk için uygulanan bazı pratikler vardır:

- Çok ağlayan çocuğun ağzına üç cuma babasının ayakkabısıyla vurulur. (K30, K31, K32, K33, K37, K38, K40)
- Çok ağlayan çocuğun ağzına cuma günü terlikle vurulur. (K37, K50, K51, K54, K55, K57, K60)
- Ağıdı dursun diye hocaya muska yazdırılır. (K1, K2, K3, K7, K8, K56, K63)
- Şimdilerde çocuk "vik" dese doktora götürüyorlar. (K5, K6, K7, K8, K10, K26, K28, K29)

1.1.1.3.11. İlk Diş / Tırnak Kesme / Saç Kesme

Doğumdan sonra çocuğa uygulanan adet ve inanmaların bir kısmı da ilk dişin çıkmasında ve ilk tırnağın kesilmesinde uygulanır. Çocuğun ilk dişinin çıkması ile aile ve çevresi tarafından sevinçle karşılanır. Çıkan bu dişle birlikte çıkacak diğer dişlerin de sağlam olması için törenler uygulanır. Anadolu'da bu törenler diş buğdayı, diş hediği, diş bulguru gibi adlarla anılır. Çocuğun ilk tırnağının kesilmesinde de birtakım adet ve inanmalar uygulanır. Çocuğun eli, tırnakları kesildikten sonra, içinde altın paralar bulunan bir keseye sokturulur; ondan aldığı paralar, erkekse büyüdüğü zaman tutacağı işin sermayesine, kızsa çeyizine "maya" olarak saklanır. (Boratav, 1984: 155)

Karaisalı ve çevresinde ilk diş ile ilgili adet ve inanmalar ve uygulanan pratikler şunlardır:

- Çocuk ilk dişini çıkardığında hedik denilen buğday kaynatılır, tuzlanır, dağıtılıp yenir. (K84, K85, K100, K101, K103, K110)

- Çocuğun dişini ilk gören kişi çocuğa hediye verir. (K1, K2, K3, K17, K50, K51, K76, K84)
- Diş çıkaran çocuğa havuç, elma gibi sert yiyecekler verilir. (K38, K39, K46,K50, K51, K63, K67, K96)
- Hedikle birlikte nohut, mısır da kaynatılır. (K40, K41, K50, K51, K65, K76)
- Çocuğun saçını ilk kesen çocuğa hediyeler verir. (K1, K2, K3, K17, K50, K51,K76, K84)
- Çocuk adaklıysa saçının ağırlığı kadar altın fakirlere dağıtılır. (K31, K32, K33, K37, K54, K57, K59)
- Çocuğun tırnağı kırk gün kesilmez, kesilirse çocuk hırsız olurmuş. (K1, K2, K3, K17, K50)

1.1.1.3.12. Kız Çocukların Kulak Delme

Eski çağlardan beri insanlar güzelliğe, güzel olmaya düşkün olmuşlardır. Bunun için de süslenme, güzel görünme ihtiyacını her zaman hissetmişler, birçok nesneyi vücutlarına takmışlardır.

- Karaisalı ve çevresinde eli yatkın bir kadın yorgan iğnesini ateşte iyice ısıtıp kulak deler. (K8, K9, K10, K67, K76, K103)
- Kulak delinmeden önce sarımsağın bir dişi ortadan ikiye ayrılır, kulağa sürülür, böylece kulak delinirken fazla acımaz. (K26, K27, K28, K29, K39, K41)
- Kulak delindikten sonra delik kapanmasın diye ip halka şeklinde bağlanır, çocuk bir zaman öyle gezer. (K30, K31, K37, K38, K73, K74)
- Kulak deliği belirginleştikten sonra kulağa altın küpe takılır.(K3, K15, K17, K41, K51, K57)

1.1.1.3.13. Sünnet

Çocuğunu sünnet ettirecek olan aile çocuklarının yaşı ve ekonomik durumlarına göre sünnet töreninin tarihini önceden belirleyerek hazırlıklara başlar. Aile, tören günü belirledikten sonra törenin bir hafta on gün öncesinden konuklara davetiye göndererek ya da okuyucu elçi göndererek törenin tarihini duyurur.

Sünnet töreni hazırlıklarında diğer önemli bir nokta da sünnet olacak çocuk için yapılan hazırlıkların boyutudur. Çocuk törenden birkaç gün öncesinden hazırlanmaya başlanır. Sünnet giysisi tören hazırlıklarının en önemli bölümünü oluşturmaktadır Şehirlerde varlıklı aileler çocuklarını mücevherlerle süslemektedir. Kent merkezlerinde ön tarafında "maşallah" işlemeli mavi bir başlık geleneğin en yaygın giyim biçimidir. Köylerde ise sünnet çocukları yeni giysiler giymekte, boyun ve omuzlara çevre ve yağlık asılmakta, şapkanın arkasından ise gelin teli sarkıtılmaktadır. Yine sünnet olacak çocuklar törenden birkaç gün önce veya aynı gün ata, arabaya, otomobile bindirilerek dolaştırılmaktadır ki bu geziye mahallenin öteki çocukları da katılmaktadır. Böylece sünnetin olacağı, bu gezintiyle halka duyurulmuş olur. (Artun, 2005:143)

Genel olarak kirve seçiminde göz önünde bulundurulan hususlar şunlardır:

1. Sünnet çocuğunun babası, kirve seçerken kendi dengi veya kendisinden üstün bir aile ile ilişki kurma gayretindedir.
2. Daha önceki kirvelerin çocuklarının birbirlerine kirve olması tercih edilir. Mesela Osman Bey'in oğluna Ali Bey kirvelik yapmışsa Ali Bey'in torununa da Osman Bey'in oğlu kirvelik yapmalıdır.
3. Baba, malvarlığına bir nevi koruyucu olsun diye "bitirimler (kabadayılar) den kirve seçer. Bazen iki kabadayı birbirine kirve olur.
4. Baba, politik yatırım ve yaklaşım için politikacılardan kirve seçer. Özellikle de politikacılar böyle bir teklifi asla reddetmezler.
5. Kirve, akrabalıktan öte baba ile arkadaşlık kuracağı için seçimde yaşların denk olmasına özen gösterilir.
6. Kirve, kendi ailesinin en seçkin kişilerinden biri olmalı, evli ve askerliğini yapmış bulunmalıdır.
7. Fakir baba, zengin eşraftan birine kirvelik teklifinde bulunmaz, ancak zengin kendi isteğiyle kirvelik teklifinde bulunabilir. Bu ikinci derecede bir kirveliktir, sanal akrabalık devam etmez.
8. Kirve akrabadan seçilmez. Zira acı içinde kıvranan çocuğu gören amca veya dayı, çocuğun ellerini bırakır ve birçok komplikasyonlar ortaya çıkar. Sünnetçinin elindeki ustura başka yerlere değebilir. O yüzden kirve, akraba dışardan biri seçilir. (Köksel, 1993: 501 – 502)

1.1.2. Evlenme

Türkiye'de kültürel değişimlerin yoğun olarak görüldüğü büyük kentlerde doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlaşırken geleneksel kesimlerde evlenme biçimlerinin başında görücülük başta gelmektedir. Görücülükte, erkeğin aile bireyleri ile akraba ve komşulardan seçilen birkaç kadın, daha önce düşündükleri ya da komşularca önerilen kızın evini ziyaret ederek, kızı yakından incelemeleri ve niyetlerini kıza ve ailesine belli etmeleri sözkonusudur. Buna kız bakma, görücü çıkma, dünür gezme gibi adlar verilir. Görücüler kızı görüp olumlu bir yargıya vardıktan sonra daha ayrıntılı bilgiler edinmek için ziyaretlerini bitirirler. Böylece, kız ailesine di düşünme payı bırakılmış, damat adayı hakkında bilgi edinmeleri için zaman tanınmış olur. Her iki tarafın olumlu karara varması sonucu görücülerin işi bitmiş olur. Görücülük yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızdan çok ailelerin girişimi, isteği ve beğenisi ön plandadır. (Örnek, 1995: 185)

1.1.2.1. Evlendirme Biçimleri

Evlenme çağına geldikleri halde çeşitli nedenlerle evlenemeyen oğlan ile kız kaçmak için anlaşırlar. Yaşlıca bir kadın arabulucu seçilir. Kadın, kaçacakları günü ve yeri ayarlar, sonra aradan çekilir. Ev sahibi onları himaye eder. Aradan birkaç gün geçince ev sahibi yanında üç beş kişiyle kız evine gider, kızın babasına durumu uygun bir dille anlatır. Babanın istediği başlık konuşulur, ardından oğlan evine gidilir iş tatlıya bağlanmaya çalışılır. (Şentürk, 1971: 6072)

Ülkemizde görülen evlenme biçimlerinden biri de "Beşik Kertme"sidir. Dede Korkut hikayelerinde de adı geçen beşik kertme yoluyla çocukların nişanlanmaları çok eski bir gelenektir. Çocuklar daha beşikte iken aileler, ileride çocuklarını birbirleriyle evlendirmek için, beşiklere birer kertik atarak, karşılıklı söz vermektedirler. Böylece çocuklar daha çocuk yaşta iken, kendi istekleri dışında nişanlanmış olurlar. Genellikle ekonomik ilişkilerini daha da pekiştirmek isteyen aileler arasında bu tür evlilikler olmaktadır. Ama kimi zaman gençler büyüdüklerinde (kız veya oğlan) böyle bir evliliğe karşı olabilmekte ya da ailelerden biri sözünden dönebilmektedir. Bu durumda, aileler arasında sürtünmelere ve gerginliklere yol açmaktadır. (Örnek, 1995: 186)

Karaisalı ve çevresinde beşik kertmesiyle ilgili adet uygulamalar şunlardır:

- Gençler anlaşmışsa kızın evine dünürcü gidilir, aileler de onay verir. (K3, K8, K12, K31, K32, K41)
- Gençler anlaşsalar dahi her şey görücü usulünde oldu gibi yapılır. (K3, K8, K12, K15, K21, K28, K39, K54)
- Eğer iki genç birbirini sevip anlaştıysa, onay vermemek, sevenlere mani olmak güney sayılır. (K1, K4, K5, K23, K51, K68, K72, K100, K108)
- Anlaşan gençlere aileleri razı gelmezse, gençler kaçar. (K17, K21, K83, K88, K92, K93, K101)
- Kaçan gençler aracılar yoluyla ailelerini razı etmeye, aileleriyle barışmaya çalışırlar. (K33,K34, K38, K42, K47, K50, K73, K88)
- Kızın kaçması ailede utanç yaratır. (K8, K12, K37, K41, K51, K95, K96)
- Gençlerin çocuğu olması durumunda aileler arasındaki gerginlik zamanla yok olur.
- Kaçan kız ailesi çeyizini vermez. (K40, K42, K48, K50, K54, K70, K83, K95)
- Biz çok küçükken beşik kertmesiyle evlenenler olurdu; fakat şimdilerde böyle evlenen yok. (K1, K2,K7, K52, K56)
- Köylerimizde beşik kertmesine rastlanmaz. (K13, K14, K18, K23, K33, K39, K47, K54, K92)
- Köylerimizde akraba evliliğine de rastlanmaktadır. (RK1, K3, K18, K36, K51)
- Akraba evliliğinde malın dağılmaması sağlanmış olur. (K1, K3, K17, K18, K22, K23, K36, K39, K41, K52, K95)
- Tanıdık bildik diye akrabaya kız verilir. (K1, K3, K17, K18, K22, K23, K36, K39, K41, K52, K95)
- Kızı isteyenler arasında akraba olan tercih edilir. (K3, K17, K20, K36, K43, K48)
- Şimdilerde akraba evliliği sakatlık olur diye tercih edilmiyor. (K3, K13, K19, K22, K38, K44, K51, K63, K72, K83, K91)
- Gençler birbirini isterse akraba evliliği yapılır. (K25, K30, K31, K32, K37, K42, K46, K51)

1.1.2.2. Evlilik Çağı – Evlilik Yaşı – Evlenme İsteğini Belirtme

Geleneksel kesimde kız ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik gelişmelerle buluğ çağına girmesiyle evlilik çağı başlar. Bu belirtilerle birlikte kişisel sorumluluklar da başlar. Kızlar ev işlerine katılarak aile ve grup içerisinde genç kızlığın gerektirdiği rollere bürünür, karşı cinsle ilgilenmeye başlarlar. Erkek çocuk da, aynı toplumsal role bürünerek evin ekonomisine katkıda bulunmaya başlar. Bu arada erkeğin askerliğini yapması, iş bulması, evlenmesi için geçerli sayılan ölçülerdir. Evlenme işinde, ağabeylerin, ablaların daha önce evlenmelerine dikkat edilir. Aba veya ağabeyinin izni olmadan, küçük kardeşe evlenme sırası verilmez. Kırsal alanda evlenme, kentlere göre daha erken yaşlarda olmaktadır. Yasalarımıza göre çocuğun reşit sayıldığı yaş 18'dir. Medeni Kanuna göre evlenebilmek için kızın 15, erkeğin 17 yaşını doldurması gereklidir. Ancak 14 yaşını doldurmuş kızla 15 yaşını doldurmuş erkek yargıç kararıyla ve ana baba vesayetiyle evlenebilir. (Örnek, 1995: 187)

Evlenme çağına gelen gençler evlenmek istediklerini çeşitli davranışlarla ailelerine belli ederler. Çankırı'da evlenmek isteyen delikanlı eve geç gelir, sabah geç kalkarmış, yemek beğenmez, her şeye kusur bulurmuş. Daha olmazsa anasının ayakkabısını nal çivisiyle eşiğe çakarmış. (Koşay, 1944: 2)

Karaisalı ve çevresinde gençler evlenmek istediklerini çeşitli şekillerde belli ederler:

- Gençler eskiden pilavın ortasına kaşık saplarlar, evlenmek istediklerini belli ederlermiş. (K8, K10, K23, K26, K27, K60, K72, K73)
- Gençler evlenmek istediklerini genellikle anneleriyle konuşarak gösterirler. (K3, K23, K25, K31, K41, K56, K81)
- Gençler anlaşmışsa aracı, gençlerin evlenmek istediklerini ailelerine duyurur. (K10, K12, K15, K18, K23, K42, K65, K92, K101, K109)
- Gençlere ailesi evlenmek isteyip istemediğini sorar. (K3, K8, K10, K15, K20, K25, K36, K54)
- Evlenecek gençlerin önlerindeki ablaları veya ağabeyleri evlenmemişse sıra kendilerine geldiği için aileleri gençlere evlenmek isteyip istemediklerini sorar; ya da gençler, evlenmek istediklerini ailelerine söylerler. (K3, K8, K11, K21, K33, K55, K66, K81, K93, K100)

1.1.2.3. Evlilik Öncesi

Karaisalı ve çevresinde evlilik öncesi kız – erkek seçiminden çeyizin serilmesine kadar pek çok adet ve uygulamayı peşinde getirmiştir. Görücülük, kız isteme, söz kesimi ve nişan evlilik öncesi uygulanan pratiklerdendir.

1.1.2.3.1. Gelin Güvey Seçimi

Karaisalı ve çevresinde gelinlik kız seçiminde bazı nitelikler aranmaktadır:

- Kızın ailesinin inançlı, temiz, namuslu olmasına bakılır. (K3, K30, K31, K32, K101, K107, K108, K110)
- Kızın temiz, iffetli olmasına bakılır. (K3, K25, K27, K30, K31, K35, K39, K54, K57, K61, K94, K98)
- Kızın becerikli olmasına bakılır. (K3, K4, K7, K11, K25, K27, K30, K31, K32)
- Kızın boyu posu yerinde, güzel olmasına bakılır. (K1, K5, K18, K32, K26, K34)
- Kızın kaşlı gözlü olmasına bakılır. (K1, K10, K12, K23, K26, K29, K36, K44, K60, K73, K86, K101, K103, K110)
- Kızın ailesinin durumunun iyi olmasına bakılır. (K1, K5, K20, K36, K38, K40, K63, K75, K101)
- Damadın boyu kısaysa kısa boylu gelin, damadın boyu uzunsa uzun boylu gelin adayı aranır. (K1, K5, K20, K36, K38, K40, K63, K75, K101)

Karaisalı ve çevresinde gelin adayında olduğu gibi damat adayında da bazı özellikler aranmaktadır.

- Damat adayı askerliğini yapmış olmalı. (K18, K19, K21, K23, K24, K26, K27, K28, K29)
- Damadın mesleğinin olmasına bakılır. (K3, K8, K15, K26, K34, K51, K63, K75)
- Damadın baba eline bakmamasına bakılır. (K3, K15, K23, K25, K31, K39, K54, K57, K63)
- Damadın maddi durumunun iyi olmasına bakılır. (K1, K2, K5, K18, K27, K38, K65)

- Damadın eli yüzü düzgün olmasına bakılır. (K3, K23, K25, K28, K30, K31, K54)
- Damadın kötü alışkanlıklarının olmamamsına bakılır. (K8, K10, K11, K26, K27, K54, K60)
- Damadın gelinle aynı mezhepten olmasına bakılır. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K52, K74)

1.1.2.3.2. Kısmet Açma

Karaisalı ve çevresinde evlenme çağına gelmiş ya da evlenme çağını biraz geçmekte olan gençlerin kısmetini açmak için bazı uygulamalar yapılmaktadır:

- Cuma günü namaz çıkışı kilit açtırılır. (K1, K3, K5, K7, K8)
- Hocaya gidilir, hocaya kısmet açma duası yazdırılır. (K23, K36, K38, K44, K63, K68)
- Hocaya muska yazdırılır. (K8, K24, K29, K30, K31, K41, K51)
- Kurşun döktürülür. (K1, K2, K3, K5, K29)
- Düğünde gelinin telinden koparılıp saklanır. (K8, K24, K27, K28, K29, K30, K31, K60, K71, K86)
- Evlilik çağına gelmiş gençler düğünlere götürülür. (K8, K10, K24, K36, K48, K54)
- Nişanı olmuş gençlerin nişan kurdelasından ince bir parça kesilir. 8K8, K10, K24, K30, K31, K48, K54, K65, K107, K110)

1.1.2.3.3. Görücülük / Kız İsteme

Eski düğünlerin en önemli ve ilginç yanı kız isteme idi.

Evlenme çağına gelen genç, bu isteğini babasına söyleyemediği için daha önce sözünü ettiğimiz birtakım eylemlerde bulunur, sonuç almazsa, istediğini anası yoluyla duyurur, bir manicikle dokundururdu. (Ataman, 1992: 12)

Hey hızara hızara
Dalda kiraz kızara
Ana benim çağım geldi
Durma bana kız ara

Görücülük, daha çok şehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği olarak belirir. Köy çevresinde, görücülük ile kız isteme töreleri birbirine karışmıştır. Aynı köyde veya aynı mahallelerde yaşayan gençler ve aileleri zaten birbirlerini gördükleri ve tanıdıkları için bu çevrelerde görücülüğe gitmek yerine doğrudan dünürcülüğe gidilmektedir. Geleneğin devam ettiği yerlerde kız görmeye kadınlar gider. Bunlar oğlanın anası ile yakın akraba ve yaşlı kadınlardır. Kadınlar önce kızın güzelliği, törelerine uygun davranışları üzerinde durur, yargıya varırlar. Daha sonraki aşamalar kızın ve ailesinin soruşturulmasıdır. Bu arada kız tarafına da düşünme süresi tanınmış olur. İki taraf karşılıklı olumlu değerlendirmeye varınca görücülerin işi sona erer. (Boratav, 1984: 173)

Geleneksel kesimde evlenme işi kız bakma, kız arama, kız soruşturma ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, akrabalarından, komşularından ve yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya başlarlar. Bu konuda arkadaşlar, komşular da yardımcı olur. (Örnek, 2000: 190)

Türkiye'de evlenecek gence kız bakmak, kız görmek için başvurulan bu adete, ağız arama, dünür düşme, dünür gezme, dünür gitme, el basma, elçilik, görücülük, görücüye çıkma, kız arama, kız bakma, kız beğenme, kız sarraflama, kız isteme, söz taşlama gibi adlar verilir. Kız istemeye giden kişilere ise, arabulucu, aracı, saye kılgan, büyük dünür, dilekçi, düğür, dünür, tüngür, dünürcü başı, dünürbaşı, görücü, elçi, kılavuz gibi adlar verilir. (Kaya, 1996: 148-157)

Kaynaklarda yer alan görücülük ve kız istemeyle ilgili bilgilerin bazılarına göz gezdirecek olursak: Tire'de kız istemeye ilk gidiş cuma, ikinci gidiş pazartesi günü olur. İkram edilen kahve şekerliyse cevabın olumlu olduğu düşünülür. (Artan, 1975: 7191) Kırşehir'de kız evine dünür gidildiğinde, öteberi çalmak uğurdur. Eğer kızı vermezlerse kızın evde kalması için evin bir yerine çivi çakarlar. (Arseven, 1955: 1069-1072) Yörüklerde kız verilmeden önce, oğlan tarafı soğukluk olmasın diye kız evinde su içmez. (Artun, 1996: 25)

- Karaisalı ve çevresinde kız istemeye genellikle perşembe günü gidilir. Mübarek gün olduğu için perşembe tercih edilir. (K1, K7, K8, K9, K50, K75, K83, K87)
- Kız istenecek aileye haber yollanır. Aile "buyursunlar" derse kız istenmeye gidilir.

- Kız istemeye giderken tatlı, baklava, lokum, cezeriye, şeker sucuğu, çiçek, çikolata gibi çeşitli hediyeler götürülür. (K3, K8, K11, K18, K23, K27, K31, K36, K51, K54, K63, K71, K86, K100, K102)
- Kız istemeye anne, baba veya bir aile büyüğüyle gidilir. (K5, K8, K23, K25, K39, K50)
- Kız görmeye sadece kadınlar gündüz vakti gider. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K67, K84, K92)

1.1.2.3.4. Söz Kesme / Tatlı Yeme / Başlık

Söz kesimi kız isteme aşamasından sonra gelir. Dünürcülük yoluyla anlaşan ailelerin bu anlaşmalarını geniş bir çağrılı huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine "söz kesimi" ya da "söz kesme" denir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler konuşulur, söze bağlanır. (Örnek, 2000:191)

Kırşehir'de söz kesildikten sonra ağırlık verilir. Erkekler ve birkaç kadın şerbet içerler. Buna küçük şerbet denir. (Arseven, 1955: 1069) Tire'de söz kesildikten sonra oğlan evi bir kilo tuz alır. Bu tuz evde bitinceye kadar, işler düzenli giderse, kızın uğurlu olacağına inanılır. (Artan, 1975: 7191)

Karaisalı ve çevresinde söz kesimi ve sonrasında uygulanan gelenekler:

- Dünürcüler "Allah'ın emri peygamberin kavliyle" kızı isterler. Kahveler içilir, tatlılar yenir. (K1, K2, K5, K8, K9, K10, K12, K23, K25, K36, K42, K54, K61, K63, K70, K86, K91)
- Söz kesiminde nişan tarihine karar verilir. (K1, K2, K5, K8, K9, K10, K15, K25, K33, K43, K48, K54, K61, K70, K87)
- Söz kesiminde tatlılar yenirken kız ve erkek tarafı nişan, düğün için neler alacaklarını kararlaştırırlar, plan yaparlar. (K3, K4, K11, K14, K26, K32, K44, K55, K60, K69, K90)
- Şimdilerde söz ile nişan birlikte yapılıyor. Hem daha masrafsız oluyor hem de uzak yerden gelinmişse zahmet azalıyor. (K26, K27, K28, K30, K31, K41, K42, K66, K75, K108)

1.1.2.3.5. Nişan

Karaisalı ve çevresinde nişan söz kesildikten sonra yapılmaktadır. Son zamanlarda daha az zahmetli olması ve daha ekonomik olması bakımından söz – nişan birlikte yapılmaktadır. (K1, K8, K23, K28, K36, K45, K60, K73, K78, K92)

Nişan törenleri mevlitli ya da çalgılı olabilmektedir. Yörüklerde nişan "toy" denilen büyük bir yemek ve eğlenceyle yapılır. (Artan, 1983: 1808-1809)

Türkmen köylerinde zengin aileler, bir hafta süren davullu zurnalı nişan yaparlar. Yakın komşulara ve köylere mum ile davet gönderilir. (Kalkanoğlu, 1954: 3193)

Karaisalı ve çevresinde nişana okuntu ile davet edilir. Okuntu mendil, çorap, havlu, şalvarlık, elbiselik kumaş olur. (K1, K3, K8, K15, K25, K27, K30, K31, K32, K41, K50, K54, K57, K83, K100, K101, K110)

Ailenin maddi durumuna göre nişanda çeşitli takılar takılır. (K1, K2, K10, K27, K41)

1.1.2.3.6. Nişanlılık

Karaisalı ve çevresinde nişan ailelerin düğün hazırlıklarını yaptıkları ve gençlerin birbirlerini tanıdıkları, ailelerin kaynaştıkları bir dönemdir. (K3, K12, K17, K23, K27, K36, K42, K65, K72, K99, K100)

Gençler nişan töreninden sonra artık nişanlıdırlar. Nişanlılık, gençlerin birbirini tanıdıkları ve ailelerin de düğün için hazırlıklarını tamamladıkları bir dönemdir. Geleneksel kesimde nişanlılık döneminde gençler, ya aileleri yanında birbirleriyle görüşürler, ya da saklı gizli görüşmeye, çalışırlar. Kars / Göle'de nişanlanan gençler, nişan günü yeni gelenler aracılığıyla odada bir araya gelirler (Artan, 1958: 1808-1809). Posofta nişanlı genç gizli gizli geceleri kız evine yatmaya gider (Aydınoğlu, 1968, 6224-6228). Suşehri Köylerinde nişandan sonra dini nikah kıyılır (Polat, 1958: 821 – 823). Divriği'de nişanlılık süresi içinde, kız ve oğlan taraftan birbirlerine bayramdan önce kıza bayramlık kurban gönderilir (Aslanoğlu, 1972: 6175-6178)

- Nişanda pasta, tatlı ve meyve suyu ikram edilir. (K11, K23, K24, K25, K36, K40, K63)
- Uzaktan gelenler için mevsimine göre yemekler kazanlarda ya da büyük tencerelerde pişirilir. (K2, K13, K23, K25, K29, K30, K31, K41, K60, K83)

- Nişan günü veya birgün öncesinde ailenin durumu müsaitse koç kesilir ve yemekler yapılır. 8K2, K13, K23, K25, K26, K29, K30, K31, K41, K83)

Nişanlılık döneminde gençler, ya aileleri yanında birbirleriyle görüşürler, ya da saklı gizli görüşmeye çalışırlar. (Artan, 1958)

- Nişanlılar yalnız görüşmez, ya da odada yalnız kalırlarsa yanlarında bir kız çocuğu ya da bir erkek çocuğu durur. (K23, K26, K31, K42, K45, K50, K65, K73, K86, K94)
- Nişanlılar aileleri birbirlerine gelip gitmişse görüşürler (K22, K27, K30, K68, K69, K80, K99, K101)
- Nişanlılık kurban bayramına rastlarsa nişanlı kıza koç, ramazan bayramına rastlarsa nişanlı kıza bayramlık kıyafetler erkek tarafınca hediye edilir. (K8, K16, K20, K23, K36, K45, K63, K74, K80, K81, K94, K100, K111)

1.1.2.3.7. Davet / Okuntu

Anadolu'nun hemen her yöresinde nişan veya düğünden birkaç gün önce davetlilere çağrı yapılır. Bu çağrı kimi zaman küçük kimi zaman büyük hediyelerle yapılır. Çağrıyı bu iş için görevlendirilenler yapar. Mut'ta nişan törenine ve düğüne davet okuntu ile yapılır. Davet edilen kişiye önemine göre gelinin önceden hazırladığı mendil, çevre, çorap gibi el işlemeleri ya da bir basma parçasından kesilmiş ufak mendil gönderilir. (Soylu, 1973: 6663-6664)

Karaisalı ve çevresinde okuntu ile ilgili uygulamalar:

- Okuntu olarak mendil, şeker dağıtılırdı, şimdilerde yapan yok. (K3, K23, K25, K30, K31, K41)
- Durumu müsait olanlar davetiye bastırıyor, durumu müsait olmayanlar az sayıda davetiye bastırıp ev ev dolaşarak davetiyeyi okutuyor. (K3, K26, K27, K28)
- Okuntu olarak çorap, peşkir, yağlık, havlu, şalvarlık dağıtılır. (K3, K51, K54, K57, K59, K76)

1.1.2.4. Düğün

Düğün toplumsal bir olaydır. Düğüne katılım, daha önce yapılmış olan söz ve nişan törenlerinden daha fazla olur. Düğün töreni ile gençlerin kuracağı yuva ve ailelerin hısımlık bağları davetlilerin de katılımıyla onaylanmış olur. Özellikle köylerde, düğüne bütün köy halkının katılması istenir. Düğüne çağrı pek çok yerde okuntu ile yapılır. Düğünler sosyal yardımlaşmanın en fazla görüldüğü törenlerdir. Bu törenin başından sonuna kadar köylüler düğün evine destek olur. Anadolu'da düğünler üç gün ile bir hafta arasında değişir. Ancak günümüzde bu süre iyice kısalmıştır. Sinop'ta düğünün kararlaştırıldığı gün, kız evi ve oğlan evi karşılıklı birbirlerine börek gönderirler. Buna ekmek "değiştirme denir." (Ülkütaşır, 1963: 2974-2976)

Anadolu'nun pek çok yöresinde düğünden önce düğün ekmeği pişirilir. Yozgat'ta oğlan evinin yaptığı ekmeğe "düğün ekmeği"; kız evinin yaptığı ekmeğe "kına ekmeği"denir. Düğün ekmeğinde hamur açıcı olarak şen tabiatlı, güzel sesli, şen kadınlar çağrılır. Def çalarak türkü söyleyerek hamur yoğrulur. Aşçılar bir döküm ekmek açtıktan sonra ekmek tahtalarını kenara çeker, kalan bezeler etrafında halay çekerler. Damar geldiğinde ona yağlı bazlama pişirir, bahşiş alırlar. Düğün ekmeği hamur az da olsa çabuk bitirilmez. Akşama kadar oyunlarla manilerle devam eder. Kız evinde yapılan ekmekte de oyunlar, şenlikler olur. Bolluk olsun diye gelin oynatılır. Damada yağlı bazlama gönderilir. (Özbaş, 1962: 2650-2651)

Karaisalı ve çevresinde Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi düğün için hazırlıklar yapılmaktadır.

- Erkek tarafına düşen kız çeyizi alınır. Bunu alırken kız tarafından bir kişi ve gelin de gider. (K1, K3, K5, K10, K21, K33, K34, K40, K73, K86, K90, K92)
- Düğünler ekinlerin kalktığı güz döneminde yapılır. (K1, K11, K26, K40, K52, K65, K76, K79, K92)
- Düğünde pişirilmek üzere Adana'dan veya uzaktan gelecekler için birkaç gün öncesinden yemeklikler hazırlanmaya, çorbalar dökülmeye başlanır. (K3, K8, K12, K23, K25, K33, K36, K44)
- Düğün yemeğini yapan orta yaşın üzerindeki beş altı kişilik kadınlar kümesine "aşanacı" denir. Köylerde hemen hemen bu tür kadınlar "aşanacı" olurlar.

- Eskiden düğünlere gidilirken gelin süslenmiş ata bindirilirdi. Gelinin başında gelin teli olurdu. (K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10)
- Gelinlerin yanında düğünü, yemekleri ayarlayan yengeler gider. Gelin atla gider, yengeler onun yanında eşek ya da katırla gider. (K30, K31, K32, K54, K57, K67, K73, K76)
- Eskiden gelin kırmızı elbise giydirilirdi, beyaz gelinlik sonradan çıktı. (K3, K7, K8, K23, K25, K41, K51, K67, K76)

Genellikle aşanacıların pişirdiği düğün yemekleri, döğme pilavı, kuru fasulye, sulu patates, topalak, yüksük çorbası gibi yemeklerdir.

Düğün süresince öğle vaktince bütün konuklara yemek verilir. Yemek verme işini köyün gençleri düzenlerler. Sofraya oturan konuklara, yemek, ekmek getirirler herkesin karnının doyması sağlanır. (Atılgan, 2002: 375)

- Düğün için yemek pişiren kadınlara "aşanacı", "aşganacı" denir. (K81, K82, K95, K103, K110)
- Oğlan evinin maddi durumu müsaitse davar keser. Kız evine gönderir. (K23, K27, K28, K33)
- Düğünde sarma, dolma, topalak, yüksük çorbası, dövme pilavı, kuru fasülye, bulgur pilavı, yazsa sebze yemekleri kazanlarla yapılır. (K18, K19, K36, K41, K42, K56, K73, K85, K90, K103)

1.1.2.4.1. Bayrak / Saba / Sağdıç

Anadolu'da düğünler pazartesi veya perşembe günü düğün evine bayrak dikilmesiyle birlikte başlar. Düğün bayrağı ay yıldızlı Türk bayrağı olduğu gibi kimi yerlerde şah, nahıl, şimşir, gelbere, yom adları alan, çeşitli süslerin takıldığı değişik adlardaki ağaç dallarından oluşur. Kars ve çevresinde "şah" bezenir, 60 – 70 santim uzunluğunda, bilek kalınlığında bir sopa, bir atlığa dikilir. 7 – 9 dal çakılarak ağaç görünümü verilir. Dallara 7 / 9 türden üçer adet on tane meyve ve şekerli yiyecek maddesi asılır. En son pişmiş yumurta, şahın tepesine bağlanır. Bu işleme şah bezeme adı verilir. Bu işi uzmanlaşmış kadınlar yapar. Şah, hem oğlan, hem kız evinde ayrı ayrı bezenir. Masrafları sağdıçlar karşılar. Kız evine gelenlere kız şahından, oğlan evine gelenlere oğlan şahından ikram edilir. Oğlan şahı gerdek odasına törenle getirilir, gerdek odasında üzerine de üç mum yakılır. (Bozyiğit, 1995: 259-263)

Düğün perşembe veya pazar günü öğleye doğru başlar.

Düğünü genellikle köyün gençleri yönetir. Aralarında bir baş seçerler. Ona "Yiğitbaşı" derler. Diğer gençler yiğitbaşı ne derse onu yaparlar.

Yiğitbaşı, trenle istasyona gelen davulcuları karşılar. Alır köye getirir. Davulun ve zurnanın sesi duyuldu mu bütün köylüler toplanır. Artık düğün başlamış olur.

Ev içinde de düğünü, damadın akrabalarından kızlar yönetir. Kızların başkanına da "sağdıç" adı verilir.

Düğünde görev almış her yaşta insan düğünün işlevini kolaylaştırır. Neşesini artırır. Bütün köycek herkesin mutlu olması sağlanır. Herkes düğüne katılır, kendine düşen payını alır. Kimi oynar, kimi seyreder.

Eğer düğün perşembe günü başlamışsa pazar günü öğleyin; pazar günü başlamışsa perşembe günü öğleyin biter. (Atılgan, 2002: 375)

- Perşembe günü bayrak dikilir. (K50, K51, K52, K53, K60, K62, K67, K84, K92)
- Bayrak dikilirken koyun ya da davar kesilir. (K8, K11, K36, K43, K51, K52, K60, K63, K70, K84, K90)
- Bayrak direğine zakkum, murt dalı bağlanır. (K11, K13, K25, K36, K42, K43, K54, K65)

Adana ve çevresinde düğünler, özellikle kırsal kesimde, perşembe veya cuma günü oğlan evine bayrağın dikilmesiyle başlar. Ancak son yıllarda geleneksel kültürü yaşayan kesimlerin köy veya kasaba dışında yaşaması, akrabaların göçler nedeniyle başka illerde bulunması, düğünlerin başlangıç gününü ve süresini de değiştirmiştir. Günümüzde kent merkezinde ve kırsal bölgelerin çağında düğünler, katılımın çok olabileceği pazar günü başlamakta, aynı gün çeyiz getirmekte bir hafta sonra pazar günü de gelin oğlan evine getirilmektedir. (Başçetinçelik, 1998: 173)

1.1.2.4.2. Çeyiz

Çeyiz kelimesi dilimize Arapça "cihaz" kelimesinden geçmiştir. Bugün bile kız ve erkek çocukları daha küçük yaştayken çeyiz hazırlıklarına başlanır. Günümüzde kızın alacağı eşyalar, erkeğin alacağı eşyalar şeklinde bir ayrım yapılmış olsa da bazı aileler bugün bu paylaşıma zorunlu bakmamak maddi durumları el verdiği müddetçe alabildiklerini almaktadırlar.

Adana ve yöresinde, aileler arasında düğün tarihi belirlendikten sonra hazırlıklara başlanır. Bölgede düğünler, köylünün paralı olduğu eylül, ekim, kasım, aralık aylarında yapılır. Önce akraba ve yakın dostlara okuntular, uzakta olanlara davetiyeler dağıtılır. Ardından kız ve yakını birkaç kişi ile oğlan tarafı, bazen oğlan da birlikte çarşıya çıkılır. buna "asvap kesme", "pırtı kesme" denir. Çarşıda çeyiz malzemeleri satan iş yerlerine gidilir. Adana ve çevresinde eskiden beri "havlucular" adıyla yaygın olarak bilinen bu işyerleri köyden veya kasabadan gelen düğün yapacak geleneksel kesim insanının, her tür çeyiz ihtiyacını karşılayabilecekleri bir yer olmuştur. Buradan kıza çamaşır, parfüm, makyaj malzemeleri, havlu – bornoz, gecelik, sabahlık, oğlana; pijama, traş takımı ve sabahlık alınır. Daha sonra kıza ve oğlana elbise ve elbiselik kumaşlar, terlik ayakkabı ve kıza çanta alınır. Bu arada oğlan tarafı, kız tarafının dağıtacağı okuntu için gerekli malzemeleri ve kıza takacağı takıları da alır. (Başçetinçelik, 1998: 174)

- Kız tarafı yorgan, yastık, çarşaf gibi eşyaları süslemeli, işlemeli olarak hazırlar. (K8, K12, K15, K20, K26, K34, K41, K53, K73)
- Eskiden şimdiki gibi çeyiz olmazdı, iki divan bir sandık çeyizlik eşyaydı. (K27, 28, K29, K30, K31, K41)
- Şimdi herkes bütçesine göre üzerine düşen eşyayı alıyor. Erkek tarafı buzdolabı, yatak odasını, kız tarafı oturma odası için gerekli eşyaları alır. 8K15, K23, K27, K46, K54, K63, K79, K80)
- Perdeleri, halıları, buzdolabını erkek tarafı alır. (K3, K11, K12, K20, K30, K36)
- Kap – kaçak, cam eşya, havlu, çarşaf hazırlar. (K30, K42, K46, K50, K51, K63)
- Çeyiz serilir, gelenler çeyizi inceler, evlenecek genç kızlar dantel, yazma, namazlığa modellerini alıp kendi çeyizlerine yaparlar. (K3, K23, K25, K30, K31, K32, K41, K43, K84, K100, K110)
- Çeyiz serilirken gelenler görür, çeyiz asma yoktur. (K21, K34, K37, K41, K54, K63)

Eskiden kızın becerisinin ve emeğinin sergilendiği malzeme olan çeyiz, günümüzde ailelerin ekonomik durumlarının göstergesi haline gelmiştir. elbette çağımız insanının gelişen yaşam koşullarından faydalanması en doğal hakkıdır. Ancak, kimi zaman çevreye karşı bir yarışla, kıza ve oğlana yapılan çeyizler abartılmakta, bu

ailelerin ekonomik çöküntüye uğramalarına yol açmaktadır. Kızının ve oğlunun rahat yaşamasını isteyen aileler, bu fedakarlığa katlanmaktadırlar. Ayrıca zengin bir çeyiz götüren kızın da kendine olan güveni artmaktadır. (Başçetinçelik, 1998: 174-175)

1.1.2.4.3. Gelin Hamamı

Karaisalı ve çevresinde gelini düğünden önce hamama götürme uygulamasına rastlanmamaktadır.

Divriği'de kız hamama en güzel elbisesini giyerek ve takılarını takarak gelir. Yüzünü eliyle kapar, kimseye göstermez. Hamamda konuklara şekerli kahve ikram edilir. (Aslanoğlu, 1972: 6175-6178) Kırşehirde kız hamamda davetliler huzurunda üstündekileri çıkarır oğlan evinden elen giysileri giyer, ihtiyarların ellerini öper. Köçekler oynarken alınlarına para basar. Çalgıcılara bahşiş verir. (Arseven, 1955: 1069-1072)

1.1.2.4.4. Kına / Kırkım

Ülkemizin hemen her yerinde evlenecek kız için düğünden önce kına yapılır.

Tekirdağ'da cuma günü kız evinde "ana kınası" yapılır. Kız evinin çok yakınları gelir. Bir kadın erkek kılığına girerek çeşitli şakalar yapar, beğendiği kızları öper. Gecenin sonuna doğru kıza kına yakılır. Ertesi gün "kız kınası" yapılır. Kız gelinlik giyer. Kaynana gelinin yüzünü açar, başından bozuk para şeker serper. (Artun, 1983: 13-18) Eskişehir'de kınada genç kızlar bulunmaz. Hatay'da gelin kınası yakacak kadın, oğlan evinden gönderilir. Isparta'da genç kızlar gelinle aynı giyimlidir. Gelinin belinde gümüş kemer, saçlarında sırma teller, başında poşu olur. Çivril'de kına gecesi eğlencelerinde "Arap Oyunu" gibi oyunlar oynanır; sabaha karşı acıkanlara "yat geber" yemeği verilir. Kastamonu'da kınada geline para ve eşya hediye edilir. Elazığ'da davetliler, kınaya ve defçiye para atarlar. Bolu'da kına gecesinde herkes dağıldıktan sonra kalan akrabalarla kına yakılır. (Koşay, 1944: 148-177)

Kına gecesi kültürümüzde bir bakıma kızın yuvadan uçuşunu simgeleyen bir ağıt gecesidir. Geçmişte uzak yerlere kız verme ve teknolojinin bu kadar gelişmemesinden ötürü aylarca hatta senelerce kız ailesinden uzak kalmaktaydı. Bu yüzden kına gecesi kız tarafının ağıt gecesiydi fakat şimdilerde kına gecesindeki ağıt elbetteki aileden

kopuşun verdiği üzüntüyü çağrıştırmaktadır; ancak kına gecesi yakılan ağıt adeta bu süreci devam ettirmek için uygulanan bir gelenektir.

- Kına düğünden bir gün önce yapılır. (K1, K13, K46, K51, K63, K65, K66, K70)
- Kına kız evinde yakılır. (K1, K3, K17, K23, K25, K32, K56, K63, K91)
- Kına gecesinde gelen konuklara kuruyemiş dağıtılır; geline kına yakıldıktan sonra küçük bezeler halinde kına da dağıtılır. (K23, K34, K35, K36, K37, K38, K41, K51, K103)
- Kına gecesi köyde kızın arkadaşları ya da eli yatkın olan birileri kızın saçlarını yapar, kaşlarını alır, gözlerine kalem çeker. (K3, K15, K23, K25, K29, K30, K31, K42, K51, K60)
- Kızın saçına kırmızı bir yazma örtülür ellerine ağıt türküsü, geline dokunacak türküler söylenerek kına yakılır. (K3, K8, K12, K22, K23, K25, K31, K37, K41, K45, K57)

  Kız anası kız anası
  Başında mumlar yanası
  İşte koyup gidiyorum
  Hani bunun öz anası

  Güvereni ekin sandım
  Ekin değil burçak imiş
  Kız anadan ayrılması
  Yalan değil gerçek imiş

  Atladım geçim eşiği
  Sofrada gümüş kaşığı
  İşte koyup gidiyorum
  Büyük evin yakışığı

Türküsü yörede tüm kınalarda kadınlarca söylenmektedir. (K3, K8, K12, K22, K23, K25, K31, K37, K41, K45, K57)

1.1.2.4.5. Gelin Alma

Karaisalı ve çevresinde geleneksel kültürümüzde olduğu gibi gelin alma düğünün yaklaşık üçüncü gününe rastlamaktadır. Kız evi kına gecesinden gelen bir sessizlik ve hüzün içindeyken oğlan evinde neşe hakimdir.

Tekirdağ'da genç kızlar kaynanadan "tel parası" isterler. Kaynana gönlünden kopanı verdikten sonra, kızlar mani söyleyerek kaynananın oynamasını isterler. Kaynana gelini aldıktan sonra cebinden şeker çıkarır, şekerin yarısını geline ısırtır, kalan yarısını evlenmeyen gençlere verir. (Artun, 1983: 19) Tire'de düğün günü gelin sahura kaldırılır o gün oruç tutar. Gelinin babasına duvağının içine bal veya tatlı bulaştırılmış teneke konur. (Artan, 1975: 7191)

- Gelen süslenir, allanır, pullanır damadın alması için hazır edilir. (K15, K30, K44, K45, K56, K57, K58, K65, K73, K81)
- Eskiden süslenen deve ya da beyaz atla gelin alınırdı, şimdi süslenen otomobille gelin alınıyor. (K3, K18, K23, K36, K71, K85)
- Gelin süslenmiştir, belinde kuşak, saçlarında telle damadı bekler. (K30, K41, K44, K45, K56, K59, K75, K103)
- Kız tarafı gözyaşlarını tutamaz. (K3, K23, K25, K31, K41, K44, K56, K80)

Gelinin arkasından su dökerler. Bu, su gibi aydınlık, berrak olması içindir. (Atılgan, 1998: 375)

- Kız evine sataşan, şaka niteliğindeki sözlerle kız alınır. "Aldık kızınızı, itler yalasın yüzünüzü". (K3, K11, K12, K20, K21, K35, K36, K44, K46, K60, K67, K74, K88)
- Gelinin kuşağını kızın erkek kardeşleri bağlar. (K1, K5, K13, K24, K31, K51, K56, K89, K93, K103)
- Gelin Çakıt'tan (akarsu) geçirilir. (K17, K18, K24, K27, K36, K65, K73, K100, K102, K103, K110)
- Gelin bekar kızlar da evlensin diye ayakkabısının altına bekar kızların isimlerini yazar. (K3, K15, K23, K27, K30, K31, K32, K41, K43, K47, K51)
- Gelin oğlan evine giderken köyün mezarlığından geçirilir.

Karaisalı ve çevresinde gelinin sudan geçirilmesi arkasına su dökülmesi gibi uygulamaların "su kültü"nün günümüze kadar gelmiş bir pratiği olarak görmekteyiz.

Ayrıca gelinin kız evinden çıkıp mezarlığı ziyaret ettirilmesi de 'atalar kültü'nün bir yansıması olarak varlığını bugüne kadar getirmiştir.

1.1.2.4.6. Gelin İndirme

Eski Türklerden günümüze kadar, Türk topluluklarında gelinin geldiği gün başına "saçı" saçılır. Her devirde bu saçı topluluğun ürettiği mahsullerden olmuştur. Avcılık devrinde avın kanı, yağı ve eti, çobanlık devrinde süt, kımız ve hayvanların yağı, çiftçilik devrinde darı, buğday ve çeşitli meyveler saçı olarak kullanılmıştır. Saçı, yabancı bir soya mensup olan bir gelinin, kocasının soyunun ataları ve koruyucu ruhları tarafından kabul edilmesi için yapılan bir kurban ayininin kalıntısıdır. (İnan, 1995: 167)

Geleneksel kültürde, Anadolu'nun hemen her yöresinde gelin oğlan evine getirilirken ya da geldikten sonra çeşitli pratikler uygulanır. Bunlarda amaç yeni kurulan aileyi her türlü zararlı dış etkilerden uzaklaştırmak gelinin huyunu, iş gücünü, dayanıklılığını etkileyerek onu istenilen şekle sokmaktır. Anadolu'da gelin alma günü uygulanan pratiklerde kullanılan büyüsel nesnelerden bazıları şunlardır: Buğday, para, şeker, testi, ekmek – maya, Kuran, ayna, post, kazan, demir, yağ, oğlan çocuğu, su, kendir, kızgın saç, ateş, kaynananın bacak altından geçirme, ivi, cami, mezar – türbe gibi. Böylece bu nesneler yardımıyla uygulanan büyüsel pratiklerle evlilik garanti altına alınmak istenmektedir. (Santur, 1998: 194-207) Tire'de gelin inince evine bağlı olsun diye, önce mutfağa oturtulur. Odasın açıkınca da koyun postuna oturtulur.

Karaisalı ve çevresinde gelin indirilirken,

- Eskiden gelin at veya deve üzerinden indirilirdi, gelin inmeden önce gelinin eşyaları indirilirdi. (K1, K3, K7, K9, K64, K72, K85)
- Gelin oğlan evine gelince hemen inmez atın üzerinde süzülür. Gelin inmeden önce kırkım atılır. (K2, K5, K6, K13, K15, K22, K33, K36, K39, K45, K46, K53, K57, K59, K65, K70, K110)
- Kırkım atıldıktan sonra davulcu 'gelin indirme' havası çalar, gelin indirilir. (K2, K5, K6, K13, K15, K59, K65, K70, K110)
- Gelin kaynana ve kayınbabasından kırkım aldıktan sonra attan iner. (K22, K23, K26, K36, K65, K72, K91)
- Gelinin başına bereket getirmesi için kuru üzüm, nohut, şeker, leblebi atılır. (K6, K8, K19, K21, K26, K35, K65, K69)

- Gelin indirme havası çalınır ve gelinin başından bozuk para, buğday, küncü (susam), nohut, üzüm serpilir. (K3, K6, K7, K18, K21, K22, K34, K69, K73, K86, K88)
- Gelin eve girerken uğur ve bereket getirsin diye kapının üzerine hamur yapıştırılır. (K17, K18, K23, K26, K28, K31)
- Gelin inince, yanına bir kız bir erkek çocuk getirilir, gelinin duvağını hangisi açarsa gelinin o cinsten çocuk doğuracağına inanılır. Çocuklara küçük hediyeler verilir.
- Gelin indikten sonra aşanacıların yaptığı yemekler gelenlere ikram edilir, yemekler yenilir, dualar edilir, evliliklerinin hayırlı olması temenni edilir. (K6, K12, K15, K20, K36, K37, K39, K43, K46, K57)

1.1.2.4.7. Damat Tıraşı

- Güveyin yakınları tıraşı için berber çağırırlar, berbere bahşiş verilir, güvey traş edilmeye başlanır. (K1, K2, K5, K9, K10, K17, K22, K39, K50, K54)
- Berber güveyi tıraş etmeden önce orada bulunanlara kolonya ikram eder. (K64, K66, K68, K73, K77, K110)
- Gençlerden biri berberin tıraş tepsisini alır, güvey de bahşiş atar. (K1, K2, K5, K17, K39, K40, K54, K66, K77)
- Damat tıraş edilirken arkadaşlarıyla şakalaşır. (K3, K5, K22, K23, K26, K28, K29, K40, K54, K63)
- Güvey tıraş olurken köyün orta yaşlıları türküler söylerler, şakalaşırlar. (K17, K20, K21, K22, K26, K27, K54, K58, K62, K70)

1.1.2.4.8. Özne Övme

Kırşehir'de gerdek akşamı olan evine gençler "güvey başı"na davet edilir. Yemekten sonra arkadaşları damadı kaçırır, bir odaya kilitler, bahşiş alırlar. (Arseven, 1955: 1069-1072)

Damat gerdeğe girmeden önce "özne övme" töreni yapılır. Evlilerle bekar gençler toplanır. Bekar gençler özneyi kaçırırlar. Amaçları bir bekar daha eksiliyor diye, güya zorluk çıkarmaktır. Yeni evli gençler, biri daha bize karıştı diye mutludurlar.

Bunun için öznenin bir an önce övülmesini isterler ve saklanan özneyi ararlar. Özne bulup meclise getirilir. Köyün ileri gelenleri toplanır. Öznenin yanına, küçük bir oğlan çocuğu damat gibi süslenerek getirilir ki, damadın da oğlu olsun. Özne ve zıpçık (çocuk) ayakta dururlar. Taklit yapan kişiler çeşitli muzipliklerle çocuğu güldürmeye çalışırlar. Önceden öğretilmiş çocuk gülmemeye gayret eder. Sonunda çocuk güldürülür ve evli gençler ceza çekerler. Özne, artık evliler sınıfına dahil edilmiştir. Bir hoca kuran okur dini nikah kıyar, damada öğütler verir. Herkes dağılır. Yeni evliler özneyi alarak gelinin yanına getirir, yengelerine teslim edilirler. (Adana İl Yıllığı, 1991: 111)

Karaisalı ve çevresinde damat gerdeğe girmeden önce gezdirilir ve eğlendirilir. (K26, K27, K28)

1.1.2.4.9. Nikah / Gerdek

Düğünden sonra gençlerin bir araya gelmelerine "gerdek" denir. Gerdek medeni ya da dinsel nikahtan sonra gerçekleşir. Böylece gelin ve güveyin evliliği yasa, din ve toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin bu işle görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kıyılan nikahı evlilik için gerekli saymaktadır. Yasalara göre geçersiz olmasına rağmen, imam nikahı denilen dini nikahı, yaygınlığını sürdürmektedir. Kimi aileler, medeni nikahın yanı sıra bir de dini nikah yaptırarak evlilik bağını kutsamış olurlar. (Örnek, 1995: 197)

Güvey önce, gelinin boynuna altın gerdanlık takar veya ona altın ve benzeri şeylerden armağan sunar. Buna "yüz görümlüğü" denir. Bundan sonra gelinin yüzünü örten alı açar... Böylece çoğu kez olduğu gibi ilk tanışma başlamış olur. Gelinin alnına bir hoş geldin öpücüğü kondurur, oturur konuşurlar, çerez gibi benzeri şeyler yerler. Bu ısınma, tanışma başlangıcıdır. Sonra güveyi giyinir dışarı çıkar, annesi babası ve orada bulunan büyüklerinin elini öper. Bunun anlamı "Zifaf başarılı olmuştur." demektir. (Atılgan, 1998: 375)

Karaisalı'da gerdekle ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Gelin ve damat eskiden gerdekte tanışırlardı. (K1, K2, K3, K7, K8, K9, K34, K54)
- Damat, arkadaşları, tarafından sırtına yumruk vurularak gerdek odasına girer. (K3,K12, K15, K23, K30, K37, K52, K63, K65, K66, K67, K70)

- Gerdekten önce iki rekat namaz kılınır. (K1, K2, K3, K5, K10, K15, K20, K21, K31, K54, K56, K73, K101)
- Damat kızın kırmızı duvağını kaldırmadan önce geline yüz görümlüğü altın takar. (K1, K2, K5, K9, K10, K13, K17, K20, K24, K36, K54)
- Gerdekten sonra aileden biri bir tüfek ya da tabancayla gerdeğin gerçekleştiğini bildirmek için havaya birkaç el ateş eder. (K1, K5, K8, K10, K12, K24, K36, K44, K63, K67)

1.1.2.5. Düğün Sonrası

Anadolu'da gerdeğin ertesi günü çeşitli adlarla anılır. İstanbul'da ve pek çok yerde "paça günü" adı verilen bu günde o gün gelen konuklara paça ikram edilir. Bugünün adı Toroslar bölgesinde çarşaf Mudurnu ve Çivril'de duvak, Hatay ve Kerkük'te suple, Isparta'da gelin ertesi, Maraş ve Kütahya'da gerdek ertesi, Kastamonu ve Sinop'ta samet, samat, semet Kayseri'de güvey başı Yörüklerde kakül günüdür. Evlenme gelenekleri dizisi bu günle sona erer. Ondan sonraki günler gelin ve güveyin el öpme gezileri, oğlan eviyle kız evinin karşılıklı ziyafetleri ve hediye alıp verme gelenekleri ile devam eder. (Boratav, 1984: 188)

1.1.2.5.1. Duvak

Karaisalı çevresinde Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi gerdekten sonraki günlerde duvak mevliti yapılır.

Divriği'de, gelin başı duvaklı bir şekilde bütün ev halkının elini öper. Konuklar toplanır. Bir oğlan çocuğu gelinin duvağını başından alır. Akrabadan bir kadın zülfünü keser. Gerdekten on beş gün sonra "gelin hamamı" yapılır. Gelin orada büyükleri yıkar, keseler. (Aslanoğlu, 1971: 6202-6204)

Karaisalı ve çevresinde duvakla ilgili adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Duvak mevlidine gelenlere düğünde kesilen koyun ya da davarın sakatatından mutlaka kelle paça yapılır, ikram edilir. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K32, K41, K43, K54, K65, K71, K72)
- Duvak mevlidine gelenlere bal kabağından kabak yemeği yapılır. (K3, K23, K25, K29, K30, K31, K32, K41, K43, K54, K65, K71, K72)

- Duvak mevlidine gelenlere kızın çeyizi için hazırladığı tülbentler dağıtılır. (K1, K2, K3, K7, K17, K21, K23, K29, K30, K31, K37, K41, K42)
- Mevlide sadece kadınlar katılır. Bu kadınlar, akrabalar ve komşular oluşturur. (K39, K40, K41, K57, K63, K67, K75, K84)
- Mevlitle gelin gelinlik giyer, daha sonra gelinliği çıkarır, güzel bir kıyafet giyer. (K3, K15, K23, K25, K30, K31, K37, K41, K43)
- Mevlitteki çocuklardan bir kız, bir erkek çocuk seçilir, gelinin duvağını hızlı yürüyen kaçırır ve bahşiş alır. (K3, K8, K13, K25, K30, K42, K56, K65, K72)
- Duvak mevlidinde Kuran okutulur. Kuran okuyan hocaya ya da kadına hediyeler hazırlanır. (K33, K36, K37, K41, K42, K43, K51, K70, K73, K92, K103)

1.1.2.5.2. Diğer Uygulamalar

- Düğünden sonraki günlerde hısım ve akrabalar yeni evlenen çifti sırayla yemeğe davet ederler. (K1, K2, K5, K17, K18, K20, K35, K36, K41, K42, K55, K62, K75, K82, K83, K84)
- Gelin bir hafta sonra annesinin ve babasının elini öpmek için gider. (K1, K4, K16, K17, K22, K23, K25, K33, K34, K37, K41, K47, K52)
- Kızın anne ve babası düğünün üzerinden haftalar geçtikten sonra kızlarının evini ziyarete giderler. (K1, K3, K7, K11, K13, K23, K36, K44, K73, K74, K86)

1.1.3. Ölüm

İnsanoğlu varolduğu günden beri yaşam ve ölüm sırlarını öğrenmeye ve anlamaya çalışmış ve insanı yaratan nesneyi nefes, tın, rüzgar, esinti anlamlarına gelen sözcüklerle ifade etmiştir. Eski Türkler can ve ruh kavramı karşılığında tın (nefes) sözcüğünü kullanmışlardır. Yakutlar tın kut ve sür, Altaylılar tın – süne ve kut sözcükleri ile bu kavramı ifade etmişlerdir. Altaylılara göre tın, süne ve kuttan başka insanın yula adı verilen bir de eşi vardır. İnsana göre insan uyurken yulası her yerde dolaşabilir. Düş yulanın gördüğü şeylerden ibarettir. Ölülerin serseri dolaşan ruhlarına

Altaylılar üzüt, Yakutlular üör demişlerdir. Şamanistlere göre can, kanda ya da yürekte bulunur. (İnan, 1995: 176)

1.1.3.1. Ölüm Öncesi

İnsanoğlu, dünyaya geldiğinden bu yana ölümü anlamaya çalışmış, farklı kültürler ölümü farklı şekilde yorumlamışlardır. Asırlar boyu yapılan gözlemlerine dayanarak insanoğlu bazı davranışların ölümü haber verdiğini düşünmüştür.

1.1.3.1.1. Ölümü Düşündüren Ön Belirtiler

Halk inanmalarında ölümü önceden haber veren belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer kaplar. Evcil ve yabani hayvanların ötüşleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri alışılmışın dışındaki davranışları, yaklaşan bir ölümün ön belirtisi olarak yorumlanmaktadır. Ev, ev eşyası, araç – gereç ve yiyecekler çevresinde de ölümle ilgili birtakım inanmalar kümelenmiştir. Hayvanların insanlarda bulun9mayan kimi yetenekleri, sezişleri, biçimsel özellikleri, uğurlu ya da uğursuz sayılmaları, bu türden inanmaların oluşmasında büyük rol oynar. Bu türden hayvanlar içerisinde, özellikle köpek ve baykuşla ilgili inanmalar yaygındır. Köpeğin sadece ulumasıyla değil, uluma biçimi, zamanı ve yönü ile de yaklaşan ölümü haber verdiğine inanılır. Baykuşun da yıkık ve terkedilmiş yerlerde yuva yapması "ölüm kuşu" olarak bilinmesinin temelinde yatan nedendir. Baykuş da tıpkı köpek gibi ölüm habercisi olarak görülür. Bunlardan başka evcil hayvanlardan kedi, at, koyun, keçi, inek ve öküz yabani hayvanlardan tilki kurt, çakal, yarasa, yılan, kümes hayvanlarından tavuk, kaz ile yabani kuşlardan yarasa, karga ve leylek kimi davranışları ve bağırmalarıyla ölüm habercisi olarak kabul edilirler. Birtakım rüyalar da ölüm veya felaket haberi olarak yorumlanır. Hastada görülen psikolojik ve fizyolojik değişiklikler dikkatle gözlenir. Buna göre, hastanın davranışlarına ya da isteklerine göre sonunun yaklaştığı düşünülür ve hazırlıklara girişilir. (Örnek, 1995: 208 – 211)

Karaisalı ve çevresinde hastadaki bazı belirtiler ölümü düşündürmektedir.

- Köpek vakitsiz ulursa köyden cenaze çıkacağına inanılır. (K30, K31, K32, K37, K41, K54)

- Bir evin çatısına baykuş konarsa orada o evden cenaze çıkacağı düşünülür. (K1, K3, K5, K7, K8, K9, K54, K56, K73)
- Rüyada insan çıplak birini görürse birinin öleceğini düşünülür. (K23, K25, K26, K27, K39, K52, K91)
- Hasta insanın rengi solar, iştahı açılırsa onun öleceği düşünülür. (K1, K3, K7, K8, K17, K23, K25, K26, K37, K41, K43, K47, K64, K68, K73, K90, K91, K102)
- Hasta sevdiği kişileri sayıklamaya başlarsa, uzaktaki birini görmek isterse öleceği düşünülür. (K26, K27, K28, K31, K39, K40, K51, K63, K75)
- Hasta öleceğini hisseder, yakınlarıyla, hısım ve akrabalarıyla helalleşmek ister. (K6, K8, K11, K17, K19, K20, K35, K44, K49, K54)
- Ayakkabı ya da terliğin ters dönmesi birinin öleceğini düşündürür, bu yüzden terlik hemen düzeltilir. (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K37, K54, K57, K59)

1.1.3.1.2. Kaçınmalar

Anadolu'nun pek çok yerinde "iyi değildir" diye yapılmasından kaçınılan davranışlar vardır. Yapılmaması gereken bu davranışlar yapıldığında, bir felaket veya ölüm olayının gerçekleşeceğine inanılır. Reşadiye'de akşamdan sonra komşuya ağartı (ayran, süt ve ateş) verilmez. Ağartı verilirken içine kömür atılır. Geceleyin tırnak kesilmez ölü çıkan evdeki bütün sular dökülür. (Bolu, 1974: 7180, 7181)

Karaisalı ve çevresinde yapmaktan kaçcınılan davranışlar:

- Akşam kimseye süt ve yoğurt verilmez, yoksa cenaze olacağına inanılır. (K3, K7, K12, K15, K20, K21, K22, K25, K36, K41, K48, K60, K65)
- Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz. (K3, K7, K12, K15, K20, K23, K25, K30, K31, K36, K41, K47, K60, K65)
- Cenaze defnedildikten sonra hemen el yüz yıkanır. (K7, K11, K12,K15, K20, K21, K23, K25, K36, K63, K65, K73)
- Ardından başka biri daha ölmesin diye ölünün yıkanması için kaynatılan suyun kazanı ters çevrilir. (K1, K3, K5, K12, K14, K19, K21, K24, K26, K30, K36, K41, K47, K45, K61, K67, K72, K84)

1.1.3.2. Ölüm Sırası

Ölümün gerçekleşmesinden sonra ölümün duyurulması, yıkama, kefenlemesi, cenaze namazının kılınması ve ölünün gömülmesi sırasıyla yapılır.

1.1.3.2.1. Ölüm Sırasında Yapılan İşlemler

Karaisalı ve çevresinde ölümü beklenen kişinin;

- İstekleri yerine getirilir. (K1, K5, K11, K15, K17, K27, K31, K46, K53, K74)
- Görmek istediği sevdikleri çağrılır. (K3, K8, K9, K19, K26, K44, K49, K50, K58)
- Şeytan onu suyla kandırmasın günahkar gitmesin diye bir mendille dudakları ıslatılır. (K3, K7, K8, K15, K20, K23, K37, K54, K56, K65, K66, K71, K86, K103)
- İmanlı gitsin diye başında Kuran okunur. (K63, K64, K69, K77, K78, K100, K104, K106, K107)
- Hastanın yakınları ölmek üzere olan hastayla helalleşir. (K11, K13, K14, K21, K27, K28, K31, K32, K36, K39, K40, K45, K50, K51, K52)

1.1.3.2.2. Ölüm olayından Sonra Yapılan İşlemler

- Ölünün çenesi çatılır. (K1, K6, K10, K12, K16, K17, K20, K23, K25, K47, K56, K65, K72)
- Ölünün üzerine şişmesin diye bıçak konur. (K8,K14, K20, K26, K27, K28, K41, K49, K51, K66, K69, K70, K75, K79, K82)
- Ölünün bulunduğu oda havalandırılır. (K1, K2, K7, K11, K12, K25, K27, K29, K30, K32, K33, K34, K40, K47, K50, K55, K59, K63, K63)
- Ölünün gözleri açıksa kapatılır sağ eli sol elinin üstüne getirilir. (K1, K9, K10, K17, K20, K21, K24, K28, K29, K30, K31)
- Ölünün ayakları birleştirilip bağlanır. (K3, K4, K7, K11, K12, K24, K6, K40, K47, K51)
- Yakınlara haber verilir köyde sela verilerek ölüm duyurulur. (K1, K2, K3, K5, K11, K12, K24, K29, K30, K39, K41, K42, K47, K54, K55, K61, K73, K78, K80, K88, K90, K100)

1.1.3.2.3. Ölünün Bekletilmesi

Geleneksel kültürde ölünün bekletilmemesi hemen gömülmesi gerekir. Bu nedenle ölü, Çubuk ve Lalahan'da kokmasın diye, Ayaş'ta öte dünyaya bir an önce gitsin hesap versin diye, Sivas'ta beyni soğumasın, sorgucu meleklere daha iyi cevap verebilsin diye, Nallıhan'da çilesi daha fazla sürmesin diye, Kayseri'de şişmesin diye, Balören'de acı bir an önce unutulsun diye, Kayseri'de bir an önce toprağına kavuşsun diye bekletilmek istenmez ve hemen gömülür. (Örnek, 1977: 48)

Karaisalı ve çevresinde ölü;

- Gece ölmüşse sabaha kadar bekletilir. (K1, K5, K12, K18, K19, K21, K25, K36, K44)
- Yakınları uzaktaysa onların gelmesi için bekletilir. (K61, K62, K63, K76, K77, K90, K100)
- Hastanedeyse morgda bekletilir. (K1, K2, K5, K12, K20)
- Hemen gömülmeyecekse morga götürülür. (K1, K2, K3, K5, K11, K12, K209
- Yaz günüyse damda ya da serin bir yerde bekletilir. (K1, K10, K11, K12, K20, K22, K24, K36, K39, K44, K50, K65)
- Şişmesin diye üzerine bıçak konur. Çenesi düşmesin diye çatılır, ayak başparmakları bir iple bağlanır. (K1, K10, K11, K13, K15, K17, K20, K24, K36, K44, K55)
- Gömülürken güzel koksun diye murt dalları üzerine konur. (K1, K3, K7, K8, K9, K46, K56, K64, K66, K71, K77, K82, K95, K99, K100, K102)

1.1.3.2.4. Ölünün Gömülmeye Hazırlanması

- Ölen kişi mümkün olduğunca çabuk gömülür. Uzaktan gelen olmadıkça bekletilmez. (K70, K71, K72, K73, K75, K80, K88, K100)
- Cenaze gün batımından sonra gömülmez sabah olması beklenir. (K69, K70, K72, K73, K75, K81, K82, K88, K90, K92)

1.1.3.2.5. Yıkama ve Kefenleme

Ölüm olayından ölünün gömülmesine kadar geçen işlemler arasında yıkama ve kefenleme de yer alır.

Ölünün kefenleme işlemi islami geleneklere göre yapılır. Kefenlik bezin rengi beyazdır. Beyaz renk imanın belirtisi olarak kabul edilir. Erkek kefeni üç parça olarak omzundan ayağa kadar örtülen bez (gömlek), baştan ayağa kadar örtülen bez (izâr) ve yine baştan ayağa kadar örtülen bez (himâr) göğse konulan bez (dir), göğüsten göbeğe ya da diz kapağına kadar örtülen geniş bez (hırka) izâr ve lifâfeden oluşur. Halk arasında öldüğü zaman başkasına yük olmasın, kefen telaşı olmasın ya da kendi helal parasından olsun düşüncesiyle kişinin sağlığında kefenini alıp bir köşeye saklaması ya da bunun için para ayırması adetine rastlanır. Hac ziyareti yapanlardan çoğunun zemzem suyu ile ıslatılmış ve kurutulmuş kefenliklerini beraberlerinde getirdikleri ya da gidemeyenlerin Hacca gidenlere kefen ısmarladıkları görülür. (Örnek, 1971: 52 – 54)

Karaisalı ve çevresinde ölünün yıkanması ve kefenlenmesinde uygulanan işlemler şunlardır:

- Su büyük bir kazana konup kaynatılır. (K1, K4, K5, K8R, K23, K26, K31, K44, K88)
- Kaynatılacak olan suya murt dalı konulur. (K1, K4, K5, K8, K23, K26, K31, K44, K88)
- Kişi kefen, havlu, tas, sabun gibi cenaze malzemeleri önceden hazırlayabilir hazırlanmamışsa bu malzemeler hemen temin edilir. (K2, K4, K5, K11, K22, K36, K42, K45)
- Ölü yıkanırken cenazenin başının altına ve etrafına murt dalı konur. (K3, K7, K11, K20, K36, K42, K43, K46)
- Ölü camide veya mezarlıkta yıkanabilir. (K3, K8, K11, K26, K27, K29, K75, K83, K84)
- Cenaze evde yıkanabilir. (K17, K23, K25, K41, K44, K56)
- Ölü yıkanırken gusül abdesti aldırılır. (K3, K5, K11, K30, K31, K83, K90, K91, K95, K100)
- Cenazenin üstüne gül suyu dökülür. Murt dalı konulur, kolonya dökülür. (K1, K3, K4, K5, K11, K15, K30, K39, K50, K51, K63, K65, K72, K80)

Karaisalı ve çevresinde ölü yıkamadan sonra uygulanan bazı pratikler vardır:

- Tekrar biri ölmesin diye ölü için kaynatılan suyun kazanı ters çevrilir. (K1, K5, K12, K16, K22, K34, K40, K59)

- Kazan yıkanır, temizlenir, sahibine verilir. (K3, K23, K26, K28, K31, K54, K60)
- Cenazenin elini çocukları veya yakınları öper. (K1, K3, K4, K5, K11, K15, K25, K36, K41, K48, K54)
- Ölen kişi zemzem suyunu önceden hazırlamışsa cenazenin üzerine dökülür. (K41, K43, K54, K57, K63, K90, K91)

1.1.3.2.6. Cenazenin Taşınması

Karaisalı ve çevresinde tabutun üstüne murt dallarının, reyhan çiçeğinin konularak taşındığı gözlemlenmiştir.

Tokat ve Zile'de cenaze giderken salın önünde söğüt ve kavak dalları, renkli bez parçalarıyla süslenerek götürülür. Harput'ta baharlarda ve yazın ölenlerin cenazelerini önlerinde iki söğüt dalı mezarlığa kadar götürülür. Definden sonra bunlardan birisi mezarın başucuna, diğeri ayakucuna dikilir ve sulanır. Kayseri'de genç ölüm için, bir ağaç dalına elma takılır. Bu elmalı dal tabutun önünden mezarlığa kadar birisi tarafından taşınır. Tahtacılarda, genç ölenin akranları, ipekli ve renkli kumaşlardan yaptıkları bayraklarla tabutun ardından giderler. (Örnek, 2000: 218 – 219)

Karaisalı ve çevresinde cenazenin taşınmasında bazı uygulamalar gözlemlenmiştir:

- Genç bir kişinin ölümü gerçekleştiyse üzerine Türk bayrağı örtülür. (K41, K49, K54, K57, K72, K81, K93)
- Cenaze tabuta konur, tabut omuzlarda taşınarak mezarlığa götürülür. (K50, K51, K56, K63, K72, K83, K91, K100, K110)
- Tabutun üstüne Kuran yazılı yeşil örtü örtülür. (K10, K11, K15, K26, K30, K40, K53, K65)
- Ölen genç kızsa tabutun üzerine çeyizlik yazmaları, eşyaları konur. (K31, K37, K41, K47, K53)

1.1.3.2.7. Cenaze Namazı

İslam dinine göre, Müslüman olan herkesin cenaze namazı kılınır. Cenaze namazının kılınması için; ölünün Müslüman olması, islami kurallara göre yıkanmış olması, cemaatin olması, cemaatin tabutun önünde olması, ölünün vücudunun tabutun

içinde olması, namazı kıldıracak imamın kıbleye karşı, yere yakın bir yere konmuş olan tabut içindeki ölünün göğüs hizasında durması gerekir. Cenaze namazı dört tekbirden meydana gelir. Cenazenin önünde imam, imamın arkasında cemaat sıralanır. Cenazenin kadın, erkek, erkek çocuk ve kız çocuk oluşuna göre namazda okunması gereken dualar değişir. Cenaze namazı ile namazı kılanın ölü hakkında bir çeşit "aklama" yapılır. (Örnek, 1979: 54 – 55)

Karaisalı ve çevresinde cenaze namazı ile ilgili adet ve inanışlar:

Cenaze namazı camide, mezarlıkta veya camideki mezarlıkta kılınır. (K3, K8, K11, K13, K14)

- Cenaze namazına erkekler gider. (K1, K4, K5, K28, K54, K73, K82, K83)
- Cenaze namazı kılınırken kadınlar arkada yer alırlar. (K3, K5, K6, K31, K36, K39, K40, K41)

1.1.3.3. Ölüm Sonrası

Ölüyü mezara koyduktan sonra mezarın üstü örtülür, sulanır, hoca ölüye talkınını verir. Cenaze sahipleri ve yakınları cenaze evine dönerler. Ölü gömüldüğü gün ve son9rası yapılan bir dizi adet ve inanmalar vardır. bu uygulamalarda, ölünün yeni hayatında rahat etmesi, huzur içinde olması günahlarından arınması, geride kalanları tedirgin etmemesi amaçlanırken diğer taraftan da, geride kalanların acılarının hafifletilmesi ve ölünün ardından gelen bu hayata alışmaları amaçlanmıştır. Bundan sonra, ölünün ruhu için yemekler verilir, ölünün eşyaları dağıtılır, ölünün dünyada iken ödeyemeyeceği borçlar yerine getirilir. (Başçetinçelik, 1998:274)

1.1.3.2.8. Gömme ve Mezarlıkta Yapılan İşlemler

Cenaze namazından sonra ölü halk arasındaki adıyla "ebedi istirgahı" olan mezarlığa götürülür. Mezar yeri, köylerde ölüm olayının hemen duyulmasından sonra eş dost tarafından kazılarak hazırlanır. Şehirde bu iş belediyeler tarafından yapılmaktadır. Ölüm olayından sonra, ölünün yakınları belediyeye haber verir ve mezar yeri hazırlanmasını ister. Ülkemizde ölünün üstüne toprağı erkekler atar. Pek çok yerde kadınlar mezarlığa bile gelmez. Konya / Ermenek / Bastayla'da mezarlıkta cemaat, eline birer küçük taş alarak bu taşa "külhüvallah" suresini okur ve mezara atar. (Yıldız, 1968: 4744)

- Cenaze mezarlığa gelmeden önce kazılıp hazırlanır. (K10, K11, K15, K17, K23, K25, K40)
- Cenaze saldan indirilir, sağ tarafına yatırılır. (K1, K3, K5, K8, K9)
- Mezarın üstüne yeşil ağaç dalları atılır, mezarın üstü sulanır. (K1, K3, K5, K8, K9)

1.1.3.3.1. Cenaze Evi

Eski Türkler ölü gömüldükten sonra mezarın sağ tarafına ateş yakıp ölü aşı için kesilen hayvanların kemiklerini yakarlar, ateşe rakı serperler, yemek atarlar, ateş tanrısının bu rakı ve yemekleri ölüye ulaştıracağına inanırlardı. Sonra mezarlardan dönenler ölünün çıktığı eve gelir, topluca yemek yer ve rakı içerlerdi. En yakın dost ve akrabalardan birkaçı bu evde misafir olur, geceleri kimse uyumazdı. Her yemekten önce ateşe yemek ve rakı atılırdı. (İnan, 1995: 185 – 186)

Karaisalı ve çevresinde ölünün gömülmesinden sonra uygulanan adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Ölen kişi gömüldükten sonra hoca Kuran okur. Ölen kişi için cenaze evinde dualar okunur, yemekler verilir. Ölen kişinin vasiyeti varsa yerine getirilmeye çalışılır. (K1, K3, K5, K21, K31, K32, K39, K41, K54, K63)
- Ölen kişinin borçları varsa kapatılır. (K17, K18, K21, K26, K27, K63, K72, K84)
- Cenaze evine gelenlere çay, yemek dağıtılır. (K1, K17, K21, K23, K27, K39, K41, K54)
- Cenaze evgine gelenler şeker, çay, süt gibi mutfak ihtiyaçları getirirler. (K24, K25, K26, K27, K54, K58, K81)
- Cenaze evinde ışıklar sabaha kadar yanık tutulur. (K1, K4, K5, K54, K57, K63)
- Ölen kişinin ayakkabısı kapının önüne konur. (K30, K31, K42, K46, K69, K70)
- Kuran okunur, hatim indirilir. (K3, K7, K11, K18, K23, K26)
- Cenaze evine gelenler tencerelerle yemek getirirler. (K42, K45, K52, K53, K55)

- Başsağlığına gelenler "Allah sabır versin", "Allah rahmet eylesin" der. duada bulunurlar. (K60, K61, K66, K72, K73)
- Bu uygulamalardan eski Türklerdeki korku ve saygıyla karışık atalar küllünün izlerini hala görmekteyiz.

Bu inanca göre ataların öldükten sonra da ruhlarının yaşadığına ve cemaatle ilişkilerini kopartmadıklarına inanılır. Yine bu inanışa göre insan ölümle bedeni kaybetmekte; fakat benliği daha doğrusu manevi varlığı yeryüzünde kalmakta, geride bıraktığı kimselerin hayatlarını etkileyebilmektedir. Onlara göre ölüm hayatın bitişi değildir. Böyle bir inançtan çıkış bulan Atalar Kültünde ancak belli kişiler özellikle kabilesi atası, ünlü savaşçılar, din adamları vb. gibi insanlar ölümlerinden sonra da kaybolmamaktadır. Birtakım mistik güçlerle dolu bulunan bu gibi kimselerin gönüllülerini hoş tutmak, anılarını tazelemek, kurban ve adaklarla anmak yoluyla bitkilerin, hayvanların çoğalmasını sağlamak mümkündür. Bu amaçla ataların figür ve maskeleri yapılmakta, adlarına bayram ve törenler düzenlenmektedir. Diğer taraftan atalar, dinsel ve toplumsal buyrukların, gelenek ve göreneklerin yerine getirilmesi onları sevindirmekte tersi ise öfkelendirmektedir. (Örnek, 1988: 94 – 95)

Bu külte göre çok yaşayan bilgili; yönetici insanlar öldüğünde onların ruhları, ailesine, toplumuna yardım eder ve onları korurdu. (Ocak, 2000: 61)

1.1.3.3.2. Belirli Günler / Ölü Yemeği

İslamiyet öncesi Türk topluluklarında ölünün belirli günlerinde "ölü aşı^verilmekte, "aş töreni" (yağ töreni) yapılmaktadır. Belirtilerde, ölünün üçüncü günü çadırın güneyine bir sofra kurulur. Bu aşa fazla kalabalık toplanmaz. Hazırlanan yemek ve içkilerin yarısı, ölünün ruhu için ateş ruhuna kurban edilir. Ölünün yedinci günü, bütün oba ve köy halk, kadın erkek mezarlığa gidilir. Mezarın sağ tarafında bir ateş yakırlı. Getirilen yemek ve içkilerden mezarın üstüne konur, kendileri de yer, içerler. Ölünün kocası veya karısı mezarı üç defa güneşin seyri yönüne göre dolaşır ve "Ben seni bırakıyorum" der. Bundan sonra dul kadın veya erkek evlenebilir. (İnan, 1995: 1989 – 193)

İslam dini, halk tarafından yerine getirilen ölümle ilgili adet ve inanmaların pek çoğu gibi, ölü yemeğine de karşı çıkmış, baş sağlığı için toplananlara yemek hazırlamayı, kederli olayla çelişkili görmüş, islamiyete aykırı olduğunu söylemiştir. (Örnek, 1979: 91)

Karaisalı ve çevresinde ölümün ardından gelen belirli günlerde yapılan adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Cenaze evinde yemek sürekli hazır bulundurulur, gelenlere ikram edilir.
- Cenaze evine komşular yemek yapıp getirir.
- Cenaze evine çay, kahve, şeker, yağ gibi malzemeler getirilir. (K70, K84, K86, K87, K110)
- Son yıllarda çabuk oluyor,l bulaşık derdi olmuyor diye lahmacun yaptırılıp paketlerle gelenlere dağıtılıyor. (K13, K17, K23, 25, K30)
- Ölünün üçüncü gününde pekmez ve susamdan yapılan un helvası (K1, K7, K10, K23, K25)

1.1.3.3.3. Ölünün Eşyaları

Ölünün üst – baş eşyası ile ilgili en yaygın görenek, bunları fakir fukaraya bağışlamaktadır. Birçok yerlerde, "soyka" denilen giysi, çamaşır, yatak çarşafı gibi bu eşya, bağışlanmadan önce bir arınma işleminden geçirilir. Sadece bir simge anlamında bir arındırma da olabilen (su serpme, dışarıda ayazlandırma gibi) bu törenlerin ölümün dönüp gelerek, eşyasını kullanarak olanlara zarar vermesini önleme tedbiri olduğu, bu konuda yapılan açıklama ve yorumlardan anlaşılıyor: Ölünün çamaşırı, yıkandıktan sonra, birine bağışlanır, "ruhu, üstünde dönmesin" diye (Ankara); giysileri üç gün içinde yıkanır, ya da üstüne su serpilir, "Dönüp gelmesin" diye (Ankara, Çubuk), Siverek'te giysileri arındırdıktan sonra yoksullara verilmesi, gömleğin yakılması töredir. Değerli eşyaların silahlarının bağışlandığı üzerine bilgi yok elimizde; ancak kimi mezar taşlarında (örneğin, Erzincan'ın alevi Başköy bucağında gördüklerimizde), ölünün mesleği ile ilişkili olsun, olmasın bazı eşyalarının kendisiyle birlikte gömülmesi, bu arada atının kurban edilmesi gibi çok eski, İslam öncesi geleneklerin izleri olsa gerek. (Boratav, 1997:200)

Ülkemizde ölünün giyim eşyalarıyla ilgili adet ve inanmalardan bazıları şunlardır. Ankara ve Çubuk'ta ölen döner gelir düşüncesiyle giysileri üç gün içinde yıkanır veya üzerine su serpilir. Rize ve Hopa'da ölü evden çıktıktan sonra, bu artık son olsun diye, eskisi yenisi ardından atılır. Haymana'da ölenin giysileri yıkanmak üzere dışarı çıkarılır, yıkandıktan sonra içeriye alınır. İçel'de, ölünün temiz ve yeni giysisi salının üzerine atılır. (Örnek, 1995:75 – 76)

Karaisalı ve çevresinde ölünün eşyalarıyla ilgili uygulamalardan bazıları şunlardır:

- Mezarlıktan sonra ölünün eşyaları yıkanır ve fakirlere dağıtılır. (K1, K4, K5, K8, K12, K27, K28, K29, K39)
- Ölünün eşyaları evde bırakılmaz. (K1, K8, K9, K10, K15, K17, K23, K27, K41)
- Ölünün birkaç eşyası hatıra olarak saklanır. (K1, K8, K10, K15, K17, K23, K27, K41, K50, K53)
- Ölünün ayakkabısı yol ayrımına konur. (K3, K8, K12, K15, K34, K54, K57, K65, K76)

1.1.3.3.4. Devir – İskat

İslam inancında ölen bir kişinin sağlığında kılamadığı namazları, tutamadığı oruçları ve yerine getiremediği yeminleri için fakire para verilmektedir. Bu olaya "iskat" denir. (Artun, 2005:178)

Müslümanlar arasında "devir" gelenek haline gelen bir uygulamadır. Ölenin yaşadığı döneme ait olan kılmadığı namazlar ve tutmadığı oruçlar hesaplanarak bir ya da birkaç fakire "fitre" verilir. Eğer mirasından ayrılan mal ya da para, borcunu karşılamıyorsa, eldeki malın tutarı kadar para veya altın en çok yoksulun bulunduğu "devir işlemi" ile elden ele gezdirilir. Bu işlem bütün malların karşılığı iskat tutarına ulaşıncaya kadar devam eder. Devir bittikten sonra dualar edilir, iskat tutarına ulaşıncaya kadar devam eder. Devir bittikten sonra dualar edilir, "iskat akçesi" devire katılan fakirler arasında paylaştırılır. (Bl, 1986:5492)

Karaisalı ve çevresinde devir iskat uygulamalarına rastlanmaktadır:

- Ölen kişinin günahları affolsun diye para verilir, para elden ele dalaşır, bir fakire verilir.
- Ölen kişinin kılmadığı namazlar, tutmadığı oruçlar için Allah'a duada bulunulur.
- Ölen kişi adına kesemediği kurbanlar için kurban kesilir. (K15, K23, K25, K30, K39, K50, K51, K67)
- Ölen kişi adına hacca gidilebilir. (K1, K4, K5, K9, K33, K40, K41, K43, K50, K51, K60, K72, K86)

- Ölen kişinin dini vazifeleri vasiyet etmese de yerine getirilmeye çalışılır. Vasiyeti varsa mutlaka gerçekleştirilir. (K20, K21, K27, K28, K29, K39, K50, K51)
- Ölen kişi malının mülkünün vasiyetinde satıldığını belirtmişse malı mülkü satılır. (K17, K22, K27, K28, K33, K40, K53, K54, K60, K76, K94, K108, K110)

1.1.3.3.5. Yas Tutma / Ağıt Söyleme

Ölen kişinin ardından ağıt söylendiği gibi yas da tutulur, ancak islamiyete göre ölünün ardından ağlamak, yas tutmak doğru değildir. Ahıska Türklerinde yas 3 veya 7 gün sürer. Dağıstan Türklerinde ise ölenin akrabaları yas tutar. Yasın süresi akrabalık derecelerine göre değişmektedir. Yakın akrabalar için yas süresi bir yılken diğer akrabalar için bu süre kırk günle sınırlı olabilir. Anadolu'da ise en yaygın yas süresi 3, 7, 40 gün – en fazla 7 – 8 senedir. (Altun, 2004: 953)

Ölenin dinsel törenle ve yemekle anıldığı belli günler vardır. Bunlar kırkıncı ve elli ikinci günleriyle yılıdır. Az olmakla birlikte üçü ve yedisi de anılır. Belirli sayılarla karşılanan bu tür günler; söz konusu sayılara kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı önemsenmişler giderek birtakım adetlerin bünyelerine ana öğe olarak yerleşmişlerdir. (Örnek, 2000:220)

Ölünün arkasından yas tutulur. Bu süreyi dinsel, geleneksel ve toplumsal etmenler belirler. Yas ölenin yakınlığına ölüm biçimine, yaşına, ölümün sıralı olup olmamasına ve baş sağlığına gelenlere göre belirlenir. Baş sağlığına gelindiği sürece ölünün yakınları eski düzenlerine dönmezler. Bu süre içinde bazı şeylerden kaçınırlar. Bunlardan birkaçını şöyle sıralayabiliriz. Renkli, süslü giysiler giyilmez, eğlencelere katılınmaz. Makyaj yapılmaz. Varsa düğün, sünnet, nişan ertelenir veya törensiz yapılır. Yasta evde beklenir. Ölünün ardından şerbet yapılır, para dağıtılır. (Artun, 1998: 4 – 28)

Karaisalı ve çevresinde yasla ilgili uygulamalar şunlardır:

- Yas süresi diye bir şey yoktur. Yas ölen kişiye ve ölüm şekline göre değişik. (K1, K5, K8, K15, K17, K23, K25, K33, K47)
- Cenaze evinde ölen kişinin elli ikisine kadar evde televizyon açılmaz, müzik dinlenmez. (K30, K31, K40, K41, K47, K51, K54, K67, K76, K92)

- Ölen kişi yakınsa ve ailede nişan, düğün yapılacaksa bir süreliğine ertelenir. (K41, K42, K46, K50, K51,K65, K68)
- Yakını ölen kişi kına, düğün gibi kutlamalara gitmez. (K50, K51, K63, K67, K94, K102)
- Genç ölenin acısı yıllar geçse de unutulmaz. (K30, K31, K42, K46, K50, K56, K72, K85, K88)
- Ölen kişinin ardından feryat figan ağlanmaz, yas uzun süre tutulmaz. Günah sayılır. (K2, K8, K9, K10, K37, K41, K50, K57, K53, K56, K66)

1.1.3.3.6. Mezar Ziyaretleri / Mezarlar ve Ruhlarla İlgili İnanmalar

Türk boyları arasında en eski ve köklü inançlardan biri "atalar kültü"dür. Eski Türklerde, atanın öldükten sonra ruhunun birtakım üstün güçlerle donanacağı ve bu sayede ailesine yardım edebileceği inancı vardır. Korku ve saygı karışık bir duyguyla ataların ruhlarına kurbanlar sunulur, mezarları kutsal kabul edilirdi. (Ocak, 1992: 10 – 14)

- Mezarlıktan geçerken yüksek sesle gülünmez, radyo açıksa kapatılır. (K41, K47, K51, K54, K67, K76, K92)
- Mezarlıkta hal ve hareketlere dikkat edilir, ölmüşlere rahmet dilenir, büyük saygı gösterilir. (K41, K42, K46, K50, K51, K65, K68)
- Arife günü ve onu takip eden bayramlarda mezarlıklar ziyaret edilir. (K2, K8, K9, K10, K37, K41, K50, K51, K53, K56, K66)
- Mezarlığa gidildiğinde mezarın başındaki otlar temizlenir. (K1, K5, K8, K15, K17, K23, K25, K33, K47)

1.2. Bayram Tören ve Kutlamalar

1.2.1. Sünnet

Sünnet, erkek çocukların hayatlarındaki önemli törenlerden biridir. Sünnet çocuğunun yaşı ve törenin mevsimi (ayı ve günü) üzerine kesin bir kural yoktur. Çocuklar çoğunlukla, dul çağına yakın veya ilkokul yıllarında, herhalde 13 – 14 yaşını geçmeden, ergenlik çağına ermeden, ama kimi hallerde çok erkenden (2 yaşından başlayarak) sünnet edilir. (Boratav, 1984: 160)

Karaisalı ve çevresinde sünnet töreni için hazırlıklar yapılmaktadır.

- Bazı yerlerde sünnette çok para toplanır. Burada sünnet gösterişsiz olur. En fazla bir iki çeyrek takılır. (K1, K3, K5, K11, K23, K25, K67)
- Karaisalı ve çevresinde sünnet genellikle ilkokul çağı ve öncesinde yapılır. (K1, K3, K7, K11, K20, K24, K36, K40, K48)
- Erkek kardeşlerin arasında yaş farkı varsa da büyük olan sünnet ettirilirken diğerleri de sünnet edilir. (K5, K17, K18, K23, K29, K39, K50, K54, K67)
- Sünnetten önce kına gecesi yapılır. (K71, K75, K82, K83, K84, K96, K100, K101, K102, K110)
- Sünnet düğünü için kirve seçilir. (K3, K5, K9, K10, K13, K27, K39, K47, K50, K63)
- Sünnet olacak çocuğa özel sünnet kıyafetleri alınır. (K10, K11, K29, K30, K31, K32, K41, K51, K67, K76, K84, K106)
- Kına gecesinde yemekler yenir, sünnet olacak çocuk ve yakınları oynarlar. (K3, K14, K18, K24, K30, K40, K47, K50)
- Çocuğun kirvesi ve gelen misafirler çocuğa altın, saat veya para takarlar. (K3, K11, K40, K54, K57, K60, K76, K81, K85, K100, K109)
- Sünnet olan çocuk erkekliğe adım atmış olur. (K36, K37, K40, K43, K50, K63, K65, K76, K80, K92, K95, K96, K97)

1.2.2. Askerlikle İlgili Adet ve İnanmalar

Köyde gençleri askere uğurlamak önemli bir olaydır. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden on, on beş gün önce bütün işlerden el çektirilir. Delikanlı bu süre dinlenir gezer, eğlenir. Tüm tertipler son günlerinde birbirlerini evlerine davet ederek ziyafet çekerler. Davetlilere çerez ikram edilir, çalıp oynanır. Ailesinin maddi durumu iyi olanlar ise davar kesip mevlit okuturlar. Askere gidecek olan delikanlı askere gitmeden önce bütün akrabalarını ve yakın dostlarını ziyarete gider. Ziyarete çıkmasa bile akraba ve yakın dostlar, genci yemeğe davet ederler. bu yemeği veda yemeği şeklinde düzenlerler. Ziyaret ettiği akrabalar askere uğurlama sırasında belli bir miktar para verilir. Bu paranın miktarı önemli değildir, önemli olan verilmesidir. bu bir gelenektir. Delikanlının askere gideceği yerin belli olacağı gün köydeki bütün gençler toplanarak giderler. Askere gidecek genci yalnız bırakmazlar. (Artun, 2000: 84)

Asker adayı yola çıkmadan bir veya iki gün önce davetlilerle birlikte türbe ziyaretine gidilir. Bu ziyaretlere asker adayının götürülüş amacı, askerden sağ salim gelmesi için yardım dilemektir. Delikanlı kurban adar. Bazı aileler kına törenini yönetecek kına bayraktarını çağırır, bayraktar kına yakılırken kına ve asker duası okur. (Kerte, 1999: 456:465)

Askere gidecek delikanlının askere gideceği gün davul zurna getirilir, askere gidecek delikanlının arkadaşları evin önünde oynarlar. Evden ayrılırken üç el ateş edilir. Genci şehre götürecek akraba gelin arabası gibi süslenir. Oğlanın koluna kırmızı kurdele bağlanır. Genci genellikle akşam gönderirler, otogarda herkes toplanır. Genç ailesi, yakın akrabaları, dostları ve köyün gençleri tarafından davul zurna eşliğinde uğurlanır. Gençler toplu halde halay çekerek genci oynatırlar. Vedalaşılırken gencin cebine para veya mendil konur. Delikanlının uzun süre ailesinden uzak kalacağı için her isteği yerine getirilir. otobüse binmeden önce herkesle vedalaşılır. Annesiyle vedalaşırken annesi oğluna simitten bir parça ısırttırır, simidi saklar. Simit evde bir odaya asılarak delikanlı askerden gelene kadar saklanır. Kısmetin onu geri getireceğine inanılır. Genç askerden döndüğünde simit suda ıslatılarak kuşlar yesin diye atılır. Delikanlı eğer sözlüyse sözlüsü ona bir mendil hediye eder. Bu dantelli mendili genç geldikten sonra da saklar; bu gelenektir. Askere gidecek gencin durumu iyi değilse köyde para toplanarak gence asker harçlığı verilir. (Artun, 2000: 85)

Askere gidecek gencin ailesinin durumu uygunsa mevlit okutur. Mevlit gencin askerliğini kazasız, belasız bitirmesi için okutulur. Mevlit sırasında da bu niyetle dualar edilir. Adete öre bir kurban kesilir. Kesilen kurbandan yemekler yapılır ve gelen misafirlere ikram edilir. Misafirlerle askere gidecek genç ilgilenir. Askere gidecek gencin askere gitmesine birkaç gün kala sağ serçe parmağına kına yakılır. Halk kültüründe kına yakılması yaygındır. İnanışa göre koçlara yakılan kına; Allah'a kurban etmek için; kızların saçlarına gelinin ellerine yakılan kına; kocasına kurban etmek içindir. Kınada davul zurnayla akraba, yakın dostlar ve köyün gençleri eğlenirler. Kınaya gelenler askere gidecek gence hediye getirirler. Kınadan sonra askere gidecek genç ve arkadaşları köyde erkeklerin toplu halde bulunduğu yerlere gidecek herkesle tek tek vedalaşıp, helallik ister. (Artun, 2000: 85)

Karaisalı'da askerlikle ilgili adet ve inanmalara rastlanır:

- Askere gidecek olan gence simit ısırtılır ve simit evin duvarına asılır. Böylece askerin kısmeti için geri döneceğine inanılır. (K8, K9, K13, K46, K82)
- Askere gitmeyen eksik adam sayılır, kız verilmek istenmez. (K25, K26, K27, K28, K38, K39)

1.2.3. Dini Bayramlar

Bayramlar bir dizi gösteriden oluşur, onların biçimlenişini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Bayram bir topluluğun bütünü için ve bütününe düzenlenen uygulanan törenlerin bileşimidir. Dini bayramlar bilindiği gibi Ramazan ve Kurban bayramlarıdır. Bu bayramların başlıca özelliği dost ve akrabaların birbirlerini karşılıklı bayramlaşmak için ziyaret etmelidir. Ama şimdilerde Kurban Bayramında da aynı yolda ikramda bulunuluyor. 10. yüzyılın Harzem'li bilgini Biruni'nin verdiği bilgilere göre, bayramlarda şeker ikramı, Cem'in şeker kamışındaki tatlı özsuyunu bir nevruz günü bulması ve bundan şeker çıkarmayı yaymış olmasına bağlanır. İlk zamanlarda nevruz günü tatlı şeyler ikram edilirmiş, sonradan töre başka bayramlara da uygulanmış. (Artun, 2005: 204)

Ramazan ve Kurban Bayramıyla ilgili adet ve inanmalara baktığımızda islami kültürden pek fazla ayrılmadığını görüyoruz. Bayram namazına gitme namazdan çıkınca bayramlaşma, Kurban Bayramında kurban kesme, etlerin üç parçaya bölünüp dağıtılması, bayram ziyaretlerine gitme islamiyetin gereğindendir. (Artun, 2005: 204)

Bayram, bir sıra gösterilerden meydana gelir, onların biçimlerini, kurallarını gelenek belirlemiştir. Dini bayramlarımız olan Ramazan ve Kurban bayramlarının başlıca özelliği dostların, hısım ve akrabaların karşılıklı ziyaret gezileridir. Gençler yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar. Çocuklara para ya da ufak hediyeler vermekde töredendir. (Boratav, 1984: 204 – 207)

Karaisalı ve çevresinde bayram yaklaşınca bazı hazırlıklar yapılır:

- Bayram gelmeden bir hafta önce dip – köşe temizlik yapılır: camlar, kapılar, halılar silinir; perdeler yıkanır. (K3, K23, K25, K31, K32, K41, K51, K54, K67,K76)
- Arife günü mezar ziyaretleri yapılır. (K1, K5, K8, K9, K40, K57, K67, K76, K101)

Dini bayramlardan bir önceki gün olan arife gününde bayram için hazırlıklar yapılır. Arife günü bayram gününün yemekleri hazırlanır. Çörek ve lokma yapılıp komşulara dağıtılır. Arife günü mutlaka peksimet ve kolaç pişirilir. (Artun, 2005: 205)

Ramazan Bayramı, şevval ayının ilk üç gününde kutlanan dini bayramdır. Bu bayramın kutlamalarına günümüzde de önem verilmekte ve halkın geleneklerinde canlılığını korumaktadır. Ramazan bayramında dostlar, akrabalar birbirlerini ziyaret ederler. Gençler, yaşlıların ellerini öperler, onların hayır dualarını alırlar ve onlardan para ufak eşyalar gibi hediyeler alırlar. Çok yaşlılar evlerinden çıkmaz, herkes onların elini öpmeye gider. Ziyarete gelenlere Ramazan Bayramında şeker ikram edildiğinden bu bayrama "Şeker Bayramı" da denir. (Boratav, 1997: 206)

Arife günü hazırlanan ufak somun ekmekler komşulara dağıtılır. Erkekler camiden eve gelince evde bayramlaşılır, yemek yenir. Herkes önce akrabaları sonra komşu ve hastaları ziyaret ederek bayramlaşır. Bayram sabahı mezarlık ziyaret edilir. Ramazanda herkes tatlı yapar. D)aha çok baklava yapılır. Eğer o evin damadı varsa sabah tatlıyı ilk olarak o açar. Bazen baklavanın içine para koyarlar. (Artun, 1998: 81 – 82)

Karaisalı ve çevresinde Ramazan bayramı için bazı hazırlıklar yapılır:

- Ramazan bayramında karakuş, kadayıf gibi tatlılar yapılır, şeker ve lokum gelen konuklara ikram edilir. (K3, K15, K17, K23, K27, K31, K41, K54, K60, K62, K67, K106)
- Bayramda küsler barışır veya barışmalarına vesile olunur. (K1, K7, K8, K9, K11, K40, K55, K57, K66, K84, K86)
- Orucu hayırlı bir şekilde tamamlamanın verdiği mutlulukla bayram geçirilir. (K2, K6, K11, K33, K40, K47, K95, K106, K110)

Kurban bayramı Türkiye'de eğlenceler yönünden Ramazan Bayramına göre sönük geçer. İbrahim Peygamber'in oğlunu, Tanrı'ya kurban etmek üzere keseceği sırada gökten inen bir koçun Tanrı'nın emriyle oğlunun yerine geçmesinin bir anısı olarak İslam dinine geçmiştir.

Kurban, İslam dini yasasına göre farz kadar kesin ve kaçınılmaz olmakla beraber, mali gücü olan her kul için "borç" (vacib)tur. Kurban olarak koyun, sığır ve deve kesilebilir. Sığır ile devenin "ödeme" gücü koyuna üstündür; ama Türkiye'de kurbanlık olarak hemen hemen yalnız koyun kesilir. Hayvanın erkek olması, sakatlığı bulunmaması şarttır. Kurbanın kesilmesinde de gözetilmesi gereken birtakım töreler

vardır. Bunlardan bir bölüğü İslam dinine oradan geçmiş ya da İslam öncesi Sami kavimlerin dini geleneklerinin bir kalıntısı sayılabilir. Tellerde hayvanı süsleme ve Orta Asya'dan gelme bir töredir. Moğollarda Tanrı'ya adanan kurban hayvanlarına kurdeleler bağlanırdı. (Boratav, 1997: 207 – 208)

Karaisalı ve çevresinde Kurban bayramı için bazı hazırlıklar yapılır:

- Yöremizde kurban olarak genellikle keçi tercih edilir az yağlı olduğu ve yörede çok yetiştirildiği için (K1, K8, K16, K24, K32, K65, K66, K70, K94, K110)
- Kurban derileri köyün camiine kuran kurslarına ya da Türk Hava Kurumu'na bağışlanır. (K1, K3, K5, K10, K11, K16, K88, K110)
- Kesilen kurbanın üçte birine kurban kesenin evinde yemek, üçte birini komşulara ve hısım akrabaya, üçte birini fukaraya dağıtmak gerekir. (K7, K10, K15, K16, K20, K26, K33, K41, K44, K60, K75, K88, K90)
- Kurban Bayramında, Ramazan Bayramında olduğu gibi yeni alınan veya dikilen bayramlıklar giyilir. (K8, K10, K11, K13, K20, K27, K30, K44, K45, K63, K71, K88, K96)

1.2.4. Milli Bayramlar

Şehir ve kasabalarda bir şenlik havası içinde kutlanan milli bayramların (30 Ağustos, Cumhuriyet Bayramı ...), askeri geçitler fener alayları vb. "resmi" gösterilerde geleneklik tek öğe, seymenler, zeybekler, vb. gibi bugün artık yaşamayan eski kuruluşlar temsilcilerinin özel kıyafetleriyle katılmalarıdır. Ama bu bayramlar vesilesiyle, resmi gösteriler bittikten sonra, kimi yerlerde gece geç vakitlere kadar işçilerin, esnafın kendi aralarında, hükümet ya da belediye meydanında düzenledikleri eğlenceler, bu şenliklere öteki bayramların yerli renklerini verir. Eğlenceler, en çok davul, zurna takımlarının katılması ile canlandırılan oyun toplantılarıdır. Anadolu kasabalarında, her yerin kendi oyunlarının oynanmasına karşılık, İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde toplantılara yurdun çeşitli bölgelerinden gelmiş kimseler katıldığı için ayrı ayrı kümelerin, ayrı ayrı gösterileri ile eğlentiler bir türlü "halk oyunları festivali" görüntüsü alır. Milli bayramlarda da birçok yerlerde, resmi törenlerden sonra, bayram yeri diye nitelendirebileceğimiz çayırlarda güreşler, koşular ve başka çeşit yarışmalar düzenlenir. Yarışmaların bir özelliği, "ciddi"lerinin yanında "güldürücü"lerinin yer almasıdır. Yumurta yarışı, çuval yarışı, eşek koşuları gibi. (Boratav, 1997: 210)

- Yöremizde milli bayramlarımızı anmak için evlerimize "Türk bayrağı"mızı asarız. (K1, K3, K7, K8, K9, K23, K25, K26, K27, K72, K86, K101, K110)
- Dini bayramlardaki gibi bir kutlama yapılmaz. (K18, K33, K35, K39, K63, K70, K71)
- Kurtuluş savaşı gazileri törenle geçer. (K26, K27, K28, K29, K39, K41, K55, K57)
- Okullarda saygı duruşunda bulunulur ve ardından İstiklal marşı okunur. Köylü de bu törenlere katılır. (K5, K11, K17, K23, K24, 27, K28, K32, K33, K54, K88)

1.2.5. Kutsal Aylar, Günler

Ramazan ayı da her ne kadar "bayram" diye adlanmazsa da, hele büyük şehirlerin geleneğinde kimi yönleriyle bayram nitelikleri gösteren bir dönemdir. Eskiden oruç tutanlar, hele gecelerin kutsal olduğu yaz mevsimine rastlayan ramazanlarda, yapıt uyumayıp, sabaha karşı yenen sahur yemeğini beklerlerdi; böyle olunca da gecenin teravih namazından sahur namazını arasındaki süresi türlü eğlencelerle geçirilirdi. İstanbul'un, Şehzadebaşı'nda Direklerarası Çemberlitaş tarafında Divanoğlu adeta bayram yeri görüntüsü alırlardı. Ramazan gecelerine özgü gösterilerin başında Karagöz, orta oyunu gelirdi. Taşra kasaba ve şehirlerinde de, evlerde düzenlenen toplantılardan başka, kahvelerde aşıkların çalıp çağırmaları dinlenirdi. Erzurum, Kars gibi doğu şehirlerinde günümüze kadar sürüp gelmiştir bu gelenek. Oralarda ramazan ayı boyunca kahvehane toplantılarında aşıklar, saz ve türkü fasıllarından başka, çoğu kez birkaç gece süren uzun halk hikayelerini anlatırlar. (Boratav, 1997: 207)

Kandiller günümüzde bayram olarak kutlanmamaktadır. Geleneklere bağlı ailelerde kandil çöreği yeme, "kandiliniz kutlu olsun" diyerek el öpme görenekleri sürdürmektedir. Eskiden bu günleri kutlamaya hazırlanma işlemleri ve kandil gecesi şenlikleri çocuk toplulukları için bir bayram anlamı taşırdı. (Boratav, 1997: 210)

Karaisalı ve çevresinde kandillerde gerçekleştirilen adet ve inanmalara rastlanmaktadır:

- Köyümüzde kandillerde irmiş tatlısı, kadayıf, incir reçeli, lokma tatlısı gibi tatlılar yapılıp komşulara dağıtılır. (K1, K4, K7, K8, K9, K67, K93)
- Kandillerde oruç tutulur. (K1, K7, K8, K9, K62, K70, K80, K87, K90, K94)

- Bütün kandiller mübarektir; ama Kadir gecesinde daha çok ibaret edilir. (K10, K14, K16, K20, K33, K46, K75, K100, K102)
- Kandillerde kaza namazları kılınır, kaza oruçları tutulur, günahların affı için duada bulunulur. (K3, K5, K9, K12, K16, K20, K24, K35, K42, K53, K65, K66, K70, K81, K82)

1.2.6. Diğerleri (Hıdrellez)

Hıdırellez bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biri de "Hıdırellez"dir.

Hıdırellez geleneği, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, kutladığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır. Bu tarih kışın bitişi yazın başlangıcı, yılbaşı olarak kabul edilir. Rûz-ı Hızır (Hızır'ın günü) olarak adlandırılan Hıdırellez günü, Hızır ve İlyas sözcüklerinin birleştirilmesiyle halk ağzında Hıdırellez şeklini almıştır. (Özdemir, 1999: 31)

"Ab-ı hayat"ı içip ölmezliğe kavuşan kişi, Peygamber veya veli olduğu hususunda rivayetler vardır. Halk inanışında büyük bir yer edinmiş olup Kur'an-ı Kerim'de Musa Peygamber ile olan macerası anlatılır. Onun darda kalanların imdadına yetişmesi inancı hayli yaygın olup "Kul bunalmayınca Hızır yetişmez, Hızır gibi yetişmek" vs. kalıplaşmış sözlerle hala yaşar. (Pala, 1999: 183)

Karaisalı ve çevresinde hıdırellez geleneği yaygın olmamakla birlikte görülmektedir. Hızır peygamberlerin varlığına inanılmaktadır.

Karaisalı ve çevresinde hıdırellezle ilgili bazı adet ve inanmalara rastlanmaktadır.

- Hıdırellez günü istekler bir kağıda çizilip gül fidanına gömülür. (K29, K31, K45, K59, K63)
- Hıdırellezde daha çok genç kızlar dilek tutar. (K29, K31, K45, K59, K63)
- Yöremizde hıdırellez geleneği pek görülmez. (K4, K10, K15, K18, K26)

1.3. Halk İnanışları

Halk inancı, kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesidir. Halk bilimi, belli bir toplumun eski

dinlerinden miras alıp, yaşadığı çağdaki yeni dininde yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler, yeni anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir. Halk inanışları din, ahlak kuralları gibi kesinlik ve katılık taşımazlar ve yerden yere, topluluktan topluluğa değişiklikler gösterirler. (Boratav, 1997: 7)

İnsanoğlu yüzyıllardan beri çok şeye inanma ihtiyacı duymuştur ve inandığı şeyin mantıklı olmasını önemsemiştir. O, gördüğüne, duyduğuna, yetişme süresinde çevresinden edindiği halk kültürüne bağlı kalarak, inancından ödün vermeksizin inanmıştır. İnsanoğlu için inanmanın mantığı değil, inanmanın verdiği mutluluk hep ön planda yer almıştır. (Yardımcı, 1993: 279)

Türk toplumu binlerce yıllık tarihinde, çeşitli dinlere ve kültürlere girmiş ve bu dinlerin ve kültürlerin etkisi altında kalarak İslamiyete girdikten sonra da eski dinlerin, kültürlerin etkilerin sürdürmüşlerdir. Gerek yazılı kaynaklarda gerekse sözlü bilgilerde halk inanışları konusunda Anadolu'nun değişik yerlerinde önemli benzerlikler bulunmaktadır ki bu, Anadolu topraklarında yaşayan insanların aynı tarih ve kültüre sahip olduklarının bir göstergesidir. (Kılıç, 2001: 416)

Halk inançları toplumun kabul ettiği ilahi dinin hükümleri ve öğretileri dışında kalan ifakat halk arasında yaygın bir şekilde yaşatılarak bir sonraki nesle aktarılan inanmalardır. Toplumlar hayatlarına derinlemesine etkileyen adet, inanç ve geleneklerini uydurmaya çalışırlar. Halk inançları toplumsal hayatımızda teknik gelişmelerden, evlenmeye doğuma, ölüme, sosyal hayatımıza kadar her türlü etkinlikte yer almaktadır. (Kılıç, 2001: 415)

1.3.1. Yatırlarla Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar

Orta Asya'dan gelip Anadolu ve Rumeli'ye yerleşen Türkler, buraya kendi kültürlerini taşıdı. Anadolu coğrafyası birçok uygarlığın din ve inanç sistemlerinin buluştuğu kültürlerin ortak kaynağı olmuştur. Türkler, Anadolu'ya gelince İslamiyet ve Anadolu kültürüyle tanışmıştır. Türk halk kültürü, günlük hayatın uygulama ve değer yargılarıyla yeni bir içerik ve nitelik kazanmıştır. İslamiyet öncesi atalar kültü, tabiat kültleri, gök tanrı kültü ve Şamanlık gibi eski inançlar yerini inanç örgüsü altında devam etti. (Ocak, 2000: 53)

Anadolu geçmiş zaman içinde çok sayıda kültünün doğurganlığını yapmış topluluklara yurt olmuştur. Bu kültürel miras, Anadolu'ya gelen topluluklara

aktarılmıştır. Bu kültür alışverişi sonunda kültür sürekli bir birleşimin ürünü olarak değişimini sürdürmüştür. (Erginer, 1997: 137)

Anadolu'da inanç merkezlerinde bilinmeyen bir zamanda ermişliği onaylanmış kişiler öldükten sonra da sosyal açıdan yaşatılmaktadır. Onları bir anlamda ölümsüzleştiren şey genellikle kendilerine atfedilen olağanüstü manevi güçten öte onlara olan ilginin sürekliliği ve doğrudan ya da dolaylı bir biçimde gerçekleştirilen ritüellerin karakteristik bir özelliği olan tekrarıdır.

İnanç merkezlerinde eskiye oranla düşük yoğunlukta da olsa sorun ve sıkıntıların çözümünde büyüsel olarak nitelenebilecek pratiklere başvurulduğu görülmektedir. Bu inanç merkezlerindeki yatır ziyaretleri, evliyalardan medet umma, adak adama, ağaçlara çaput bağlama vd. pratikler din adamları tarafından hoş görülmemesine rağmen sürmektedir. Günümüzde yatır ve ziyaretlerin çoğu ile ilgili yazılı ve güvenilir sözlü bilgi toplama kaynakları yoktur. İnanç merkezleri adına bağlanan bazı erenlerin tarihi kişilikleri yok olmuş, yaptığı varsayılan kerametleri onlara ad olmuştur. Bazı inanç merkezleri de ilk kaynağından yola çıkarak, değişerek yeni kimlik, inanç ve pratikler kazanmıştır. (Artun, 2005: 258 – 259)

Karaisalı ve çevresinde ziyarete gitme geleneğine az da olsa rastlanmaktadır:

- Karaisalı ve çevre köylerde ağaca çaput bağlama, ölen kişilerden medet umma gibi inançlar yoktur. Ancak mübarek aylarda Eshab-ı Kegf gidildiği görülür. (K1, K7, K8, K10, K46, K52, K66, K77, K78)
- Bizim buralarda ziyarete gidilmez dinen günah sayılır. (K1, K7, K8, K9, K40)
- Eskiden yoktu; ama son yıllarda çocuğu olmayanlar, kısmeti kapalı olanlardan ziyarete (Çoban Dede) gidenler oluyor. (K31, K32, K37, K41, K54)

1.3.2. Kurban / Adak

Eski Türk boylarındaki doğaüstü güçler, genellikle ruh ve tanrı kavramları içeriğinde ek alınan tasarımlardı. Gök, yer, su, ateş, ağaç, dağ ve ata ruhları doğaüstülüğe sahip olarak kabul edilirdi. Kimileri kaprisli ve düşman, kimileri sevecen ve dost olan bu güçlerin belirli zaman ve yerlerde gönüllerinin hoş edilmesi gerektiğine inanırlardı. Bunu yapmanın yolu da, çeşitli ritüellerle onların gereksinim duydukları

şeyleri onlara vermek yalvarıp yakararak gönüllerini hoş tutmak ve onlar adına kan akıtmak yani kurban sunmaktır. (Erginer, 1997: 132)

Eski Türk boylarında kurban, temelde "Ben vereyim, sen de bana ver" ilkesiyle işlerlik kazanmaktadır; ancak Türk boylarındaki tüm kurbanlarda amacın bu olduğunu söylemek yanlış olur. Hediye verme ve teşekkür etme ritüellerinin önemli bir parçasıdır. Bu boylarda ister animistik, ister totemistik, isterse şamanistik esaslı olsun kurban, toplumsal yönüyle toplum birliğine süreklilik kazandırıcı, dayanışmayı artırıcı, tinsel yapıyı güçlendiricidir. Kuşaklar arası bağ kurma işlevlerini yerire getirmektedir. (Erginer, 1997: 132)

Karaisalı ve çevresinde adak adama ve bunu yerine getirme gözlenmektedir.

- Çocuğu olmayanlar olsun diye adak adarlar. (K30, K31, K32, K41, K51, K57, K68, K76, K100)
- Ev yaptıranlar, traktör, araba alanlar hayırlı olsun, kazadan beladan korunsun diye adaklık keserler. (K1, K4, K11, K16, K32, K38)
- Kesilen adağın tamamı dağıtılır. (K1, K5, K8, K9, K10, K63, K67, K76, K102)

1.3.3. Ocaklar

Ocak, belirli bir veya birkaç hastalığı sağaltma gücünde olan, bu işin yöntemlerini bilen, bunu uzmanlık edinmiş kimseyi gösterir. Sarılık ocağı, fıtık ocağı gibi. Ocak ve ocaklı deyimleri eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ocaklıların hastalıkları sağaltma yöntemleri çoğu kez büyülük işlemlerdir. Ama bunların yanında belirli şeyleri yedirmek, içirmek, vücudun ağrıyan yerine su veya bu maddeyi sürmek, bağlamak gibi ilaç saydıkları gereçleri kullandıkları da olur. (Boratav, 1984: 137 – 138)

Karaisalı ve çevresinde ocaklı kimselere rastlanmıştır.

- Ocak olan kimse ağrı sızı olan yere ellerini gezdirir, dualar okur, ağrı böylelikle kaybolur. (K8, K16, K36, K67, K69)
- Ocaklı olan kimse başka birine el verirse o kişi de ocaklı olur. (K1, K2, K3, K7, K13, K46, K50, K51, K54, K76, K91)
- Annem ocaklıydı, ben de ağrım var diye birine masaj yaptığımda ağrısı kesilirdi. (K50)

- Temre ocağında yaraya mürekkepli kalemle yazı yazılır, tükürülür, dua okunur. (K30, K31, K32, K34, K39, K40, K41, K55)
- Sarılık ocağına ocaklı tarafından hastanın alnına, göğsüne veya sırtına üç darbe jilet atılır ve dua okunur. (K4, K6, K12, K30, K40, K41, K48, K56)
- Sarılık ocağında okunmuş sarı bir ipe düğüm atılır, hastalık geçince uzak bir yerde götürülüp atılır. (K30, K31, K32, K71, K76, K103)
- Eskiden insanlar sarılıktan ölürdü, buna "deve sarılığı" derlerdi. (K7, K12, K18, K23, K30, K45, K63, K92, K94, K110)

1.3.4. Nazar – Nazarlık

Kendisini pek çok tehlikeden korumasını bilen insanoğlu;kaza, hastalık, ölüm getireceğine inandığı nazardan korunmak amacıyla çeşitli koruyucu nesnelere sarılmıştır. Topluca nazarlık olarak adlandırdığımız koruyucu nesneler, nazara inanan bütün topluluklarda hemen hemen birbirinin aynıdır. (Akalın, 1993: 247)

Halkımız tarafından da kullanılan nazarlıklar arasında mavi boncuk, yedi delikli boncuk, kendiliğinden delinmiş taş, eski süpürge, Sarımsak, kartal pençesi, hurma çekirdeği, sarı kehribar, yumurta kabuğu, kurban gözü, geyik boynuzu, öküz boynuzu, at kafası, çörek otu, günlük, kuru karanfil ve üzerliği sayabiliriz. (Akalın, 1993:247)

Bakış anlamındaki Arapça nazar kelimesi kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle, bir kişiye, bir hayvana ya da bir nesneye bakmakla, canlı üzerindeki hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi anlamını almıştır. Türkçe'de herhangi bir zararlı olay, böyle bir sebebe yüklendiği zaman "nazar değdi" deyimi kullanılır: Örneğin; sapasağlam bir çocuk hasta düşüverince, bir aile içinde veya iki dost arasında bağlılık, düzen bozuluverince ... "Kem söze uğradı" deyimi de aynı anlama gelir. Açık, çit mavi gözlerde nazar gücü olduğu sanılır ve herhalde bu ilkeye dayanılarak mavi gözlülerin kötü niyetli kıskanç bakışlarına zarar vermekten hoşlanan kimseler olduklarına inanılır, bu gerçeklere aykırı olsa bile. Kıskançlık duygusunun nazara yol açacağı inancı da yaygındır. Nazara uğramaya en elverişli kimseler çocuklarla, güzellikleri, hünerleri herkesin hayranlığını uyandırmış kişilerdir. Çünkü çocuklar zayıf mahluklardır, çabuk etkilenebilirler; güzeller, hünerliler, mutlular da insanların kıskançlık duygularını kamçılar. Bu kötü duygular göz yolu ile hedefi etkiler ve sakatlar. Nazara uğrama

sadece insanlara özgü bir olay değildir. Mal, mülk, hayvanlar (özellikle, at, inek gibi büyükbaş hayvanlar), evler de nazara uğrayabilir. Durup dururken hastalanan veya sakatlanan at, sütü azalıveren inek, bereketli beklediği halde kıt elde edilen yıllık mahsül vb. için de "nazara geldi", "nazara uğradı" yargısı verildiği olağandır. Hatta aile içindeki düzen, iki dost arasındaki sevgi bağı gibi aşarı ile yürütülebilen bir iş de nazara uğrama sonucunda bozulabilir. Halk içinde bazı kişilerin, sebebi bilinmeyen olağanüstü ölçüde "nazar" güçleri olduğuna inanılır. Bakışı ile bir atı yüz, iki yüz, üç yüz metreden "çatlatabileceğini" ileri süren ve bunu ispatlayan kimseler üzerine hikayeler anlatılır. Nazar, kıskançlık gibi olumsuz duygulardan gelebileceği gibi, özellikle kişinin yakınlarının fazla hayranlık ve sevgi duygularından da gelebilir; bu türlü nazardan en çok çocuklar etkilenirler; onun içindir ki ananın, babanın çocuğuna fazla düşkünlüğü iyi sayılmaz. (Boratav, 1967: 103 – 104)

Nazarlık, koruma ve korunma amaçlıdır. Bu objelerin yalnızca biçimleri değil, yapıldıkları maddeler ve renkleri de önemlidir. Bu maddelerin özünde gizli bir kuvvetin varlığı olduğuna inanılır. Tabiattaki birtakım objelerden korkan insan felaketleri ve mutlulukları bu objelerin içinde sanarak onlardan yararlanmak istemiştir. (Artun, 2005: 251)

Karaisalı ve çevresinde nazar değme ile ilgili inançlara rastlanmaktadır:

- Boz – kara renkli insanların nazarı değer. (K41, K45, K54, K65, K76, K103)
- Açık renkli gözü olan insanların nazarı değer. (K8, K25, K31, K37, K41, K46, K53, K57)
- Bir kişi imrenerek, kıskanarak bakarsa nazarı değer. (K8, K25, K31, K37, K41, K51, K53, K57, K59)
- Bir kişi bir şeyi beğenip "maşallah" demezse nazarı değer. (K3, K6, K12, K20, K32, K37, K38, K40, K41)
- Nazar değmesine inananlara nazar değer. (K1, K5, K17, K26, K27, K28, K51, K53)
- Nazar değdiği düşünülen kişiye kurşun dökülür. Kurşun ataşte eritilip suya atılır, nazarlı kişinin başının üstünde bu işlem yapılır. 8K3, K7, K8, K23, K37, K653, K59)

Karaisalı ve çevresinde nazardan korunma ve nazarı önlemeyle ilgili inanışlara rastlanmaktadır:

- Bebek "çirkin" diye sevilir. (K3, K6, K25, K31, K53, K61, K67, K68, K69)

- Nazar boncuğu takılır.
- Karaçalı takılır.
- Evlerin giriş kapınsa nal asılır.
- "Nas ve Felak" sureleri nazar değmesin diye, değdiği düşünüldüğünde okunur. (K3, K8, K23, K41, K45, K46, K50, K51, K65)
- Nazarının değeceği düşünülen insanların yanında mal, mülk, bereketten bahsedilmez. (K1, K2, K3, K25, K26, K30, K31, K37, K38)
- Biri sevilirken "maşallah" ya da "Allah nazardan korusun" denir. (K5, K14, K18, K19, K21, K,23, K36, K37, K38, K41, K42, K54, K55)
- Üzerlik bir tavada içine soğan ve sarımsak kabuğu konarak tüttürülür, dumanı nefesle içe çekilir. (K30, K31, K37, K48, K41, K51, K59, K65, K76, K87, K101)
- Karaçalı denen bitkiden küçük bir parça, nazar boncuğuyla bebeklere takılır. (K1, K2, K5, K11, K32, K50, K51, K55, K67, K71, K73)

1.3.5. Büyü

Büyü, iyi ve kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkileyerek, bu olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin tamamına verilen addır. Bu anlamı ile kelimenin kavramı genişlemiş oluyor; deyim Fransızcadaki "magic" kelimesinin bilim dilindeki kullanılışını karşılıyor. Halk dilinde büyü daha dar bir alanda kalan işlemler için kullanılır: Bir kimseyi sevdiğinden soğutmak düşmanını hasta düşürmek veya öldürmek için yapılan "kötü büyü", bir kişide karısına karşı saygı sevgi uyandırmak veya evine bağlılık sağlamak için yapılan "olumlu büyü" (muhabbet tılsımı). Bu türden etkilenmelerin öteki tipleri geçerli oldukları yerlere, şartlara, amaçlarına ve uzmanları olup olmadığına göre halk geleneğinde çeşitli adlar alırlar. (Boratav, 1997: 106)

İslamiyet öncesi büyü kültürünün yeryüzündeki belli başlı merkezlerinden Orta Asya, Şamanizm olarak bilinen bu büyü din karışımı inanç sistemi; aynı zamanda Türk kültürünün de ana kaynaklarından biridir. Orta Asya'dan Anadolu'ya geçmiş ve günümüze kadar farklı mistik uygulamalar içinde varlığını korumuştur. (Artun, 2005: 262)

Büyüler iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrılır. İyi, olumlu büyüler hastalıktan kurtulma, ara düzeltmek, kurt ağzı bağlamak, aşk ve muhabbet, çalınan eşyayı bulmak, loğusanın sütünü artırmak, çocuk sahibi olmak, nazarı önlemek vb. diye sıralanabilir. Kötü, olumsuz büyüler ise düşmanlık, kıskançlık ara açmak, kısmet bağlamak, istemediği birine varmasını sağlamak gerdek gecesi damadı bağlamak vb. diye sıralanabilir. İnanışa göre büyü yapılan kişi uysallaşır, avareleşir, ne yaptığını bilmez. (Boratav, 1984: 129 – 13)

Karaisalı ve çevresinde büyüye Kuran-ı Kerim'de bahsedildiği için inanılmaktadır.

- Karı – koca muhabbetli olsun diye cami hocasına muska yaptırılır. (K8, K9, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70, K76)
- Muskayı bu işle uğraşan bazı hocalar yazar. (K8, K9, K10, K11, K23, K25, K36, K37)
- Çok sinirli kişiler sakin olsun diye muska yazdırılır. (K3, K5, K15, K16, K38, K39, K54, K56, K80, K81, K86)
- Evhamlı kişilerin evhamı geçsin diye muska yazdırılır. (K8, K9, K10, K11, K23, K25, K36, K37)
- Kısmeti gelmeyen genç kızların kısmeti açılsın diye hocaya götürülüp dua yazdırılır. (K8, K9, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70)
- Büyü, günah sayıldığı affı olmadığı için yapılmaz. (K7, K8, K37, K45, K50, K59, K62, K76)
- Evde biri tarafından konulmuş muska bulununca suya atılır. (K13, K26, K27, K53, K56, K57, K70, K76, K103, K110)
- Üzerinde büyü olduğunu düşünen bir insan "Büyü kara suya" kessin der. Büyünün etkisi geçer. (K3, K32, K37, K41, K53, K59, K67, K76)
- Bizler bilmeyiz; ama sabunu kuyuya atıp "Sabun gibi erisin." diye büyü yapanlar varmış, biz rastlamadık. (K1, K3, K5, K23, K25, K28, K29, K30, K38, K39, K46, K51, K57, K65, K70)

1.3.6. Uğur – Bereket

Uğur (veya oğur) kelimesinin anlam gelişimi başlı başına bir inceleme konusu olabilir. Türk dilinin en eski sözlüğünde Kaşgarlı mahmut'un kitabında ona "vakıt, zaman", "bir işte vakıt ve fırsat", "karşılık", "uğur, bereket", "devlet" anlamları verilmiş. Kelime bu anlamlardan bir bölüğünü, "mutluluk", "bereket" anlamlarını, günümüze de taşımaktadır; onunla yapılmış kişi deyimleri Kaşgarlı'nın çağındaki anlamlarıyla kullanırız. Oğur bulmak "yol hayırlı ve uğurlu olmak" kavramı "uğurlu olsun" deyiminde yer alır. (Boratav, 1997: 94)

Bütün bu açıklamalardan çıkaracağımız sonuç: Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerekir. (Boratav, 1997: 94)

Anadolu'da bereket inancı ile ilgili birçok uygulamanın yapıldığını görmekteyiz. Örneğin: Tunceli'de kapı eşiklerine nal çakmak veya geyik boynuzu asmakla bereketin artacağına, tüm kötü gözlerden sakınılacağına inanılır. İzmir'de belirli zamanlarda kadınlar toplanarak 40 çeşit yiyecekten oluşan "Zekeriya sofrası", "Güllü yasin sofrası", "Acele Bacı Sofrası", "40 Yasin Sofrası", "Halil İbrahim Sofrası" hazırlarlar. Böylece bereketin olacağına inanılır.

Artvin'de yılın bereketli ve uğurlu geçmesi için yılbaşında eve birkaç sokulup dolaştırılıp çıkarılır. (Kalafat, 1996: 42)

Karaisalı ve çevresinde bereket için yapılan inanmalar şöyle sıralanabilir:

- "Karınca duası" da denilen bereket duası evin giriş kapısı üzerine asılır. (K33, K34, K36, K60, K61, K62, K74, K86, K91, K93)
- Sabah namazından sonra evde bereket olsun diye yatılmaz. (K1, K2, K3, K7, K16, K51, K52, K64, K76, K94, K103)
- İşe, tarlaya, bağa güneş doğmadan gidilir. (K3, K7, K16, K51, K52, K64, K76, K94, K103)
- Her namazdan sonra hanede, köyde, vatanda, millette bereket olsun diye dua edilir. (K1, K2, K3, K37, K41, K53, K102, K103)

- "Ettehiyyatü" duası yemek yapılırken, mutfakta okunur. (K1, K2, K12, K16, K30, K31, K37, K38, K41, K50, K51, K52, K59)
- Yemeğe başlamadan önce besmele çekilir. (K1, K2, 12, K16, K30, K31, K37, K38, K41, K50, K51, K52, K59)
- Cünüp gezmek bereketi azaltır. (K2, K3, K12, K25, K37, K38, K40, K41, K53, K50, K51, K599
- Bazıları yiyeceklerinin Allah tarafından bitmediğini "bereket mucizeleri" yaşadıklarını söylerler. (K37, K41, K42, K44, K45, K51, K53)
- İsraf yapanın evinde bereket azalır. (K61, K62, K64, K65, K72, K75, K84, K85)
- Eskiden düğünlerde gelinin başından aşağı buğday, mısır, nohut gibi tahıllardan oluşan "saçı" atılırdı. (K1, K2, K3, K7, K46, K54, K78, K103)
- Hava kurak gittiğinde bereket olsun diye şöyle yapılırdı: Öksüz bir çocuğun üzerindeki giysiler çıkarılır, beline bir ip bağlanır, aynı havan gezdiriliyor gibi gezdirilir. Bodi bodi diye gezerler. Böylece yağmur yağar. (K1, K3, K7, K10, K37, K38, K57, K67, K76, K104, K105)
- Yağmur yağsın, topraklar bereketlensin diye iki yengenin ayakkabısı çalınır. (K37, K38, K57, K67, K76, K104, K105)

1.3.7. Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

Yılın belli mevsimleriyle ilgili kimi inanışlarda aylar canlı varlıklar gibi düşünülmüştür. Bir inanışa göre nisan gelince sıcağa kavuşup da martla alay eden koca karıya mart kızmış, şubattan bir gün almış; soğuk, fırtına geri gelmiş, koca karı küstahlığının cezasını bulmuş, mart içinde havayı yeniden kışa çeviren bir güne "koca karı fırtınası" denmesinin sebebi bu imiş. Anadolu'da yaygın, bir türlü şakaya dönüşmüş eski bir adet de, eski martın birinde "mart içeri pire dışarı" (ya da "mart bize pire size") sözlerini söyleyerek evin tozlu eşyalarını başkalarının evine doğru silkelemek, ocaktan alınan külleri önce davranarak komşunun kapısına yığmaktır, bu işlemin bütün yıl boyunca evi pireden, tozdan, pislikten koruyacağına inanılır. (Boratav, 1997: 46)

Karaisalı ve çevresinde tabiatla ilgili inanmalara rastlanmaktadır:

- Poyraz esince bir gün sonra sıcak olur. (K26, K27, K28, K29, K39, K46, K54)
- Kışın çok soğuk olunca yazın çok sıcak olur, derler. (K17, K23, K26, K37, K38, K42, K53)
- Güneybatıdan esince yağmur yağacak derler. (K44, K45, K50, K56, K63, K80, K82)
- Kışın çok yağmur yağınca ürün az olur. (K1, K2, K5, K13, K15, K21, K39, K54, K55)
- Kış soğuk olunca buğdaylar bol olur. Kar ayı var ayı derler. (K1, K2, K5, K15, K21, K39, K54, K55)
- Hava çok sıcak olursa "Yağmur sıcağı var." denir. Ardından yağmur yağar. (K8, K12, K18, K36, K41, K45, K50)
- Gök gürlediğinde "Allah'ım afatından koru denir, besmele çekilir dua edilir. (K1, K2, K3, K7, K8, K88, K76, K91, K99)
- 1998 yılında deprem olduğunda hava çok sıcaktı şimdilerde de hava çok sıcak olduğunda deprem olacak deniyor. (K26, K28, K29, K39, K40, K55, K61, K82, K98, K105)

1.3.8. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Hayvanlar da bitkiler gibi kendilerinden yararlanma bakımından değerlendirilirler ve yaradılışları ve dönüşümlerini açıklayan efsanelere ve inanışlara konu olurlar. Hayvanlar, bitkilerden farklı olarak halkın geleneklerinden yenmesinde bir sakıncası olmayanlarla, yenmesi hatta dokunulması günah, rastlanması uğursuzluk getirici sayılanlar olmak üzere kümelenirler. (Boratav, 1997:56)

İslam dininin kesin olarak yemeyi yasak ettiği hayvan domuzdur ve bu yasak halkın davranışlarına da derinliğine işlemiştir. Şarap ve diğer sarhoş edici içkiler din kurallarınca yasak edildiği halde onlara gösterilen hoşgörülülük domuz etine gösterilmez. Genel olarak ev ve av hayvanlarından, memeli, ot yiyen ve geviş getirenler yenilir kümesine girer. Müslüman olan ve Anadolu Türkleriyle ırk, dil ve gelenek ortaklıkları bulunan Orta Asyalı göçebe ya da yarı göçebe toplumlar (Kırgızlar, Kazaklar vd.) at eti yemeyi hiçbir zaman yasaklamamışlardır. Kimi hayvanlar örneğin; kurbağa, kaplumbağa, kirpi, midye, istiridye vb. üzerine dini bir yargı olmadığı halde

halkın göreneklerinde zaman zaman din adamlarının da yürüttüğü hükümlerin etkisiyle yenilmesi hoş görülmeyen hayvanlar olarak görülmüşlerdir. Bununla birlikte bunlardan birçoğunun hastalıklarda sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde de kullanıldığı görülmektedir. (Boratav, 1997: 56)

Alevi – Kızılbaş topluluklarınca domuz gibi kesin yasağa uğramış bir başka hayvan tavşandır. Tavşan uğursuz ve yenilmez sayılan bir hayvandır ve bu durum türlü türlü sebeplerle açıklanmaktadır. Tavşan sadece alevi toplumunda değil, Sünnilerde de uğursuz bir hayvan olarak sayılmaktadır. Yola çıktığında tavşana rastlayan biri, yolculuğu süresince bir çok güçlüğe uğrayacağına inanır. (Boratav, 1997: 56 – 57) Tekirdağ'da evde tavşan beslemenin yoksulluk getireceğine inanılır. Yine bir insanın önünden tavşan geçmesi uğursuzluk olarak kabul edilir. Tekirdağ'da da koç ve koyun kutsal sayılır. Koyun meleğe benzetilir ve koyun dövülürse ahrette hakkını alacağına inanılır. (Artun, 2005: 246) Kuşlardan turna kutlu sayılır. Halk şiirinde uzakta bulunanlara haber götürmesi, onlardan haber getirmesi ile ünlüdür.Alevi inancına göre turna sesini Hazret-i Ali'den almıştır (Boratav, 1997: 166) Bahar geldiğinde ilk defa yılan görülürse, iyiliğe; kaplumbağa görülürse uğursuzluğa işaret olarak kabul edilir. Çünkü bu hayvanlar kış mevsiminde toprağın altına çekilerek kış uykusuna yatmaktadırlar. Uzun bir süre ortalıkta görülmemekte, havaların ısınması ile yeryüzüne çıkmaktadır. İşte bu uzun aradan sonra ilk defa görülmeleri uğursuzluğun ve uğurluluğun işareti sayılmaktadır. Kurban Bayramı süresince kedilerin ortalıktan çekildiklerine ve açıkta bırakılan etleri yemeyeceklerine inanılır. Kedilerin ortalıkta görülmeyişi, bazı köylerde kedilerin de hacca gittikleri şeklinde yorumlanırken bazı köylerde de kedilerin kendi aralarında konuştukları, "Bizi de keserler" diyerek bayram müddetince saklandıklarına inanılır. (Atılgan, 2002: 340 – 341)

Karaisalı ve çevresinde hayvanlarla ilgili inanışlara rastlanmaktadır:

- Baykuş gelen evde cenaze olur, baykuş uğursuz sayılır. (K1, K3, K5, K9, K12, K30, K31, K39, K43, K47, K63, K67)
- Köpeğin vakitsiz uluması bir felaket habercisidir, iyi sayılmaz. (K1, K3, K9, K17, K26, K27, K40, K50, K63)
- Kuş yuvasını bozmak günahtır. (K8,K15, K16, K22, K50, K58)
- Karıncanın eve gelmesi bereket sayılır. (K31, K32, K37, K38, K45, K66, K94, K102)

- Karganın evin çevresine konması uğursuzluk sayılır. (K26, K27, K28, K309, K31, K50, K51, K54, K57, K67, K76)
- Örümcek Hz. Muhammed'i Hira mağarasında koruduğu için öldürmekte çekinilir. (K1,K2, K3, K5, K7, K9, K10, K11, K66, K76, K77, K78)
- Yılanı öldürünce eşinin gelip öldüren kişiyi sokacağına inanılır. (K42, K43, K50, K51, K54, K57)
- Bir kimsenin önünden kara kedi geçerse uğursuzluk derler; ama biz inanmayız, batıldır. (K1, K2, K3, K5, K7, K9, K10, K11, K66, K76, K77, K78)

1.3.9. Günlerle İlgili İnanışlar

Karaisalı ve çevresinde haftanın bazı günlerinin çeşitli anlamlar ifade ettiği gözlenmiştir.

- Hava karardığında dışarı kara bir şey verilmez ve dışardan kara bir şey alınmaz. (K40, K41, K50, K51, K57, K67)
- Salı günü yeni bir işe başlanmaz. (K26, K27, K28, K30, K31, K37, K38, K47, K54)
- Çarşamba günü çamaşır yıkanmaz perşembe yıkanır. Kırk perşembe yıkanırsa yokluk görülmezmiş.
- Perşembe günü düğünlerde bayrak çekilir. (K15, K17, K20, K23, K25, K26, K28, K30, K31, K32, K40, K50, K51)
- "Cuma akşamı" diye anılan perşembe akşamında Kuran-ı Kerim'den bir sure akşam yemeğinden sonra okunur. (K1, K2,K3,K5, K7, K9, K10, K11, K166, K76, K77, K78, K93, K103)

1.3.10. Rüya ile İlgili İnanışlar

Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında inanışlar oluşturmuştur. Halk rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüyada yeşil ve beyaz renkler görünce sevinilir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüyada yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüyada iplik görünce yola gidileceğine

inanılır. Rüyada kız çocuğu görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi haber duyulacağına işarettir. Yine rüyada ağlayanın sevineceğine inanılır. (Artun, 2005: 260)

Karaisalı ve çevresinde rüya ile ilgili düşünceler ve yorumlar yapılmaktadır:

- Görülen rüyalar anlatılırken karşı taraf "Hayırdır inşallah" der. Ardından rüya anlatılır. (K3, K8, K9, K16, K21, K37, K41, K44, K45, K46, K50, K51, K83, K109)
- Görülen rüya kötü de olsa hayra yorulur. (K61, K62, K66, K67, K76, K80, K81)
- Rüyaların tersi çıkarmış. (K17, K26, K27, K31, K32, K37, K38, K51, K54, K57)
- Rüyada yılan görenin düşmanı olurmuş. (k15, K16,K17, K33, K35, K57, K67)
- Rüyada silah görülürse büyük bir olay olur.
- Rüyada yaşayan birini ölmüş olarak görmek o kişinin ömrünün uzayacağı şeklinde yorumlanır. (K9, K10, K13, K30, K38, K41, K42, K61, K62, K70)
- Bazı dileklerin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenmek için rüyaya yatılır, buna "istihareye yatma" denir. Rüyaya yatmadan önce iki rekat namaz kılınır. Rüyada kırmızı, siyah gibi renkler görülürse rüyaya yatılan işin hayırlı olmadığına; yeşil beyaz gibi renkler görülürse rüyaya yatılır işin hayırlı olduğuna inanılır. (K30, K33, K46, K54, K67, K76, K84, K101, K103, K110)
- Rüyada su, yeşil, mavi görmek hayırlı sayılır. (K1,K4, K5, K51, K54, K58, K59)
- Rüyada devlet büyüğü ya da mevki sahibi birini görmek işlerin rast gideceğini gösterir. (K30, K31, K37, K59, K60)
- Görülen rüyayı iyiye yorsan iyi olur. (K1, K5, K15, K17, K23, K30, K31, K37, K38, K50, K51, K54)

1.4. Halk Mutfağı

Mutfak, Arapça "matbah" kelimensinin bozulmuş şeklidir ve "pişirilen yer pişirme yeri" anlamına gelmektedir. Bu kelime dilimize girmeden önce Türkler mutfak için "aşlık" "aş evi", "aş taamı", "aş ocağı" gibi kelimeleri Uygurlar zamanından beri

kullanagelmişlerdir. Aslında geleneksel Türk mutfağı bahçe içinde ve genellikle eve bitişik; ama evin dışında bir yere yapılırdı. Bu usul, bugün Anadolu'da hâlâ görülebilmektedir. (Kut, 2002: 215)

Bugün çeşitli yörelerde pişirilen yemekler arasında çok eski tarihi geçmişe dayalı geleneksel örneklerin yanı sıra Anadolu'da şekillenmiş yemekler de vardır. Türk mutfağı, Türklerin yaşam süresinde oldukça değişikliğe uğramıştır. Tarihsel birikim ve çeşitlilik, coğrafyanın zenginliği ve değişkenliği Türk mutfağının zenginleşmesine olumlu katkıda bulunmuştur. Kaynaklardan Türk mutfağının çeşitli kültürlerden etkilendiği gibi çeşitli mutfakları da etkilediğini öğreniyoruz. Anadolu çeşitli kültürlerin beşiğidir. Türk mutfağı Anadolu'da şekillenmiştir. Birçok yemeğimiz unutulmaya yüz tuttuğu gibi, birçok yemeğimiz de bütün yurda yayılıp yöre yemeği olmaktan çıkmıştır. (Artun, 1994: 17)

Göçebe kültürden, yerleşik kültüre en son geçen Adana Yörükleri binlerce yıllık mutfak kültürünü de günümüze kadar saklayıp günümüze kadar taşımışlardır. Orta Asya Türk mutfağının Anadolu Türk mutfağında şekillenmesinin en güzel örneklerini görüyoruz. Büyük kültür merkezlerinden uzak yayla ve köylerde yaşayan Yörüklerde ilginç yemek çeşitlerine rastlıyoruz. (Artun, 1994: 19)

1.4.1. Yiyecek Türleri ve Yapılışları

Genel olarak tahıl, çeşitli sebze ve bir miktar etle sulu olarak hazırlanan yemek türleri, çorbalar, zeytin yağlılar ve hamur işleri ve kendiliğinden yetişen otlarla hazırlanan yemeklerden oluşan Türk mutfağı; pekmez, yoğurt, bulgur, vb. gibi kendine özgü sağlıklı yiyecek türlerini de ortaya çıkarmıştır. Türk mutfağındaki bu zenginlik damak tadına uygunluk yönünden olduğu kadar birçok yemek ve yiyecek türü ile sağlıklı ve dengeli beslenmeye vejeteryan mutfağına kaynaklık edebilecek niteliktedir. (Artun, 2005: 296)

Türk kavimlerinin çoğunluğunda ve göçebelerin gıdasında bitkiler önemli değildi. eski Türklerin temel gıdası, koyun eti ve süt ürünleri olmuştur. Tarımsal, ekonomik yapıda hububatlar, Türk yiyeceklerinin çoğunluğunu oluşturur. Kuru fasulye, nohut, bulgur pilavı, özellikle kırsal kesimin en popüler yiyecekleridir. (Tezcan, 1982: 115)

Basılı ilk yemek kitabı Melceü't-Tabbâhin'de çok çeşitli börek tarifleri vardır. Tam yufka böreği, puf böreği, su böreği, sakız böreği, tavuk böreği, kol böreği, kapak böreği, Türk böreği, saç böreği, soğan böreği, ince börek, fincan böreği, adi lokum, tatar böreği vb. gibi. Börek bazı evlerde tatil günlerinin vazgeçilmezi arasında yer alan geleneksel bir yemektir. Börek, ayran, çay gibi içeceklerle tüketilen ve bu içeceklerle ayrılmaz bir ikili oluşturan bir yiyecektir. (Kut, 2002: 218)

Toroslar ve civarı dağlık coğrafyaysa sahiptir. Yakın zamana kadar kapalı toplum yapısına sahip olan bu yörede gelenek, örf ve adetlerin korunduğunu görüyoruz. (Artun, 1998: 12)

Yufka Ekmek

Malzemeler: 1 çuval un, 250 gr. maya, yeterince tuz.

Hazırlanışı: Ortası açılan una ılık su ve maya koyulup bir süre bekletilir. Maya eriyince iyice yoğurulur. Bir süre mayasının gelmesi beklenir. Mayası gelince bezeler haline getirilir, ince bir şekilde açılır saçda pişirilir. Pişirilen ekmek, ekmeklerin genişliğindeki sepetlere koyulur. Yenileceği zaman ıslatılıp üzerine sofra örtülür.

Eskiden ekmek ya da hamur işi bir şey yapılacağı zaman maya kimdeyse gidilip ondan maya istenirdi. Dört tane maya köyde dolanırda dolanırdı. Kimse yedekte maya bulundurmaz o dört mayanın peşinde koşardı herkes. (K1, K3, K15, K17, K23, K25, K30, K31, K32, K41, K51, K54, K57, K60, K67, K76, K103, K106)

Kuru Fasulye

Malzemeler: 1 kilo kuru kuru fasulye, yarım kilo parça et, bir yemek kaşığı biber salçası, biraz tuz, biraz karabiber, bir çay bardağı sıvı yağı, 1 adet soğan

Hazırlanışı: Et geceden ıslanmış fasülye, soğan, salça, tuz, karabiber ile yağda bir süre kavrulur, üzerini örtecek kadar su ilave edilir. Kaynayıncaya kadar pişirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Dövme Pilavı

Malzemeler: 1 kilo dövme, yarım kilo kemikli parça et, 1 kase nohut, 250 gr. tereyağı, tuz.

Hazırlanışı: Dövme ve nohut bir gece evvelden ıslanır. Et ve nohut birlikte pişirilir. Dövme ayrıca kısık ateşte suyunu çekene kadar pişer. Üzerine nohut ve parça et

eklenir. 10-15 dakika dinlendikten sonra tavada iyice yakılan tereyağı üzerine eklenir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sütlü Çorba

Malzemeler: 1 kilo dövme, 2 kilo süt, 1 litre su, tuz.

Hazırlanışı: Dövme yıkanır, biraz pişirilir, daha sonra sütle iyice kaynatılır, özlü hale gelince, üzerine su ilave edilir, alabildiğince tuz atılır. İsteyen üzerine biber de atar. (K3, K8, K25, K36, K76, K103)

Dilme (Patlıcan)

Malzemeler: Patlıcan, soğan, domates, maydanoz, salatalık, yoğurt.

Yapılışı: Patlıcanlar dörde ayrılır içine soğan, domates, maydanoz, salatalıktan oluşan salata konur, az suda pişirilir. İsteğe göre patlıcan kızartılır, içine koyulan malzemeler kavrulur. Bu işlemlerden sonra üzerine yoğurt dökülür. (K3, K8, K17, K31, K37, K67)

Pancar (Bezik)

Malzemeler: 1 kilo pancar, 2 baş soğan, 1 çorba kaşığı biber salçası, 1 çay bardağı sıvı yağ, tuz, karabiber.

Hazırlanışı: Soğanı yağda kavrulur, üzerine salça eklenir, karabiber, tuz atılır, kavrulur. üzerine pancarlar konur. Pancarın suyu çekinceye kadar kavrulur. bu karışımdan börek de yapılır. (K3, K8, K30, K37, , K76)

Tarhana Çorbası

Malzemeler: 1 kg dövme, 1 kg yoğurt, 2 – 3 su bardağı un, biraz yağ, biraz salça, tuz, nane, etin suyu, 1 tane domates rendesi, 1 – 2 kaşık tereyağı

Hazırlanışı: Dövme haşlanır ve yoğurtla karıştırılır, tuz eklenir. Bu karışım küçük parçalar halinde bölünerek havadar bir yerde kurutulur. Yazdan hazırlanan bu tarhana yapılacağı zaman bir litre suyun içine konularak yumuşatılır. Sonra derince bir kapta pişirilir. Başka bir kapta yağ, salça, domates rendesi, nane kavrularak çorbanın üzerine dökülür. (K3, K8, K17, K23, K25, K31, K36, K67)

Ommaç (Kedi Öfelemeci)

Malzemeler: Yufka ekmek, soğan, yağ, peynir.

Hazırlanışı: Yufka ekmek kırılır, soğan küçükçe doğranıp içine koyulur, peynir ilave edilir, bol miktarda, su serpilerek öfelenir. Avuç içine alınıp çiğ köfte gibi sıkılır. (K8, K17, K25, K30, K31, K36, K37, K76, K103)

Mumbar Kurusu

Malzeme: Mumbar, tuz

Hazırlanışı: Mumbar iyice temizlenir, bolca tuzlanır, ipte kurutulur. Közde pişirilir, yufka ekmeğe sarılarak yenir. Kışın ılık suda yumuşatılıp, kıyılır, kuru fasulyeye konur. (K3, K8, K17, K23, K30, K36, K37, K103)

Et Kurusu

Malzemeler: 1 kilo et (Etin fazlalığına göre yapılır.), tuz

Hazırlanışı: Et ince ince dilinir, bol tuzlanır, et bolca tuzlanır bir oklavaya veya ipe dizilip kurutulur. Közde pişirilir, yufka ekmeğe sarılıp yenir. (K8, K23, K25, K30, K36, K37, K76)

Yüzük Çorbası

Malzemeler: 1 kg un, 112 kg yağsız kıyma, 1 baş soğan, 1 kaşık salça, 1 yumurta, 1 fincan nar ekşisi, 1 bardak haşlanmış nohut, yeterince tuz, karabiber, kırmızıbiber

Hazırlanışu: Un, yumurta, limon ve su karışımı hamur haline getirilir. Dört parçaya ayrılan hamur oklava yardımıyla yufka şeklinde açılır ve kare kare kesilir. Başka bir kenarda rendelenmiş soğan, kıyma ve baharatlar karıştırılarak nohut büyüklüğüne getirilip hamurun üzerine konularak dört köşesinden tutularak kapatılır. Bir tencerede 3 litre kadar su kaynatıp kapatılan hamurları ve pişmiş nohudu içine atarız. Hamurlar yüze çıkınca başka bir kapta oluşturduğumuz salça, yağ ve baharat karışımını yemeğin üzerine dökülerek birkaç dakika kaynatılır. Eskiden et bulunmazdı. Şimdi nohut yerine kıyma konur. (K3, K8)

Topalak

Malzemeler: 1/2 kg ince bulgur, 1/4 kg yarma, 1 çay bardağı haşlanmış nohut, 1 kaşık salça, 1 kaşık yağ, yeterince ekşi, tuz, nane, sarımsak ve kırmızı biber

Hazırlanışı: Bulgur ve yarmayı derin bir tepsiye koyup, üzerine bir miktar sıcak su dökerek yoğurulur. Yoğurulan bu karışımdan parçalar alarak bilye gibi yuvarlanır. Topalaklar kaynamış suya atıp kaynatılırlar. İçine haşlanmış nohutları da atarak iyice pişirilir. Diğer tarafta başka bir tavada yağ, salça ve baharat karışımını kaynatarak sos haline getirilir ve çorbanın içine dökülür. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sıkma

Malzemeler: 1 kg un, 1/2 kg peynir, 1/2 damet maydanoz, 4 baş soğan, 1/2 paket margarin, 1/2 adet bayat ekmek, yeterince tuz, karabiber, su ve pul biber.

Hazırlanışı: Soğanlar küçük küçük kıyılarak iki kaşık margarinle sararıncaya kadar kavrulur. Peynir ilave edilir. Tuz, karabiber ve pul biberle birlikte karıştırılan malzeme tekrar kavrulur.

Hamurun Hazırlanışı: Bayat ekmek bir bardak su ile ıslatılır. Islatılan ekmeklerin suyu sıkılarak; un, tuz ve su ile yoğurulup hamur haline getirilir. Hamurun sert olmasına dikkat edilir. Hamur küçük parçalara ayrılır. Unlanarak küçük yufka biçiminde açılır. Açılan yufkalar iki taraflı olarak sıcak sıcak margarin sürülür. Arasına hazırlanan iç konularak rulo şeklinde sıkıca sarılır. (K3, K17, K23, K25, K30, K31, K37, K76, K103)

Palıza

Malzemeler: 200 gr nişasta, 250 gr şeker, 1/2 litre süt veya su, yeterince tarçın

Hazırlanışı: Malzemeler kaynayıncaya kadar karıştırılır. (K25, K30)

Lepe Lepe eskiden sabahları, herkesin evinde pişerdi.

Malzemeler: 1 baş kuru soğan, 1 su bardağı ince bulgur, 1 kaşık yağ, 1 kaşık salça yeterince tuz ve kırmızıbiber

Hazırlanışı: Kareler halinde doğranan soğan yağla birlikte pembeleşinceye kadar kavrulur. Üzerine sırasıyla salça, baharatlar ve bulgur konularak kavrulmaya

devam edilir. Daha sonra üç su bardağı su eklenerek kaynatılır. (K3, K8, K25, K30, K31, K67)

Süt Çorbası

Malzemeler: 1 litre et suyu, 1 bardak süt, 3 çorba kaşığı un, yeterince tuz

Hazırlanışı: Et suyu bir tencerede kaynatılır. Sütle un küçük bir kapta iyice çırpılarak et suyuna karıştırılır. Tuz ilave edilerek 20 dakika kadar kısık ateşte kaynatılarak pişirilir. Pişen çorba servis edilir. (K3, K8, K25, K30, K31, K103)

Bulgur Pilavı

Malzemeler: 2 su bardağı bulgur, 4 su bardağı su, tuz, yağ

Yapılış: Bulgur tencerede yağ ve tuz ile esmerleşinceye kadar ateşte tutulur. Daha sonra su eklenir ve suyunu çekinceye kadar pişirilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

İçli Köfte

Malzemeler: 1 kilo bulgur, 1 kilo kıyma, 2 kilo soğan, margarin, salça, tuz, karabiber

Yapılışı: Köftenin içi bir gün önceden hazırlanır. İnce şekilde doğranan soğan, kıyma, tuz, karabiber, margarin ile kavrulur. Bir süre soğuduktan sonra dolapta saklanır ve donar. Köftenin dışı ise bulgurdan hazırlanır. Bulgur su ile iyice yoğurulur ve sert hamur kıvamına getirilir. Daha sonra köfte hamuru avuç içi büyüklüğünde yuvarlak şekilde oyulup içine kıyma koyulup kapatılır. Hazırlan köfteler suda kaynatılarak yenir. (K17, K23, K31, K37)

Süllüm

Malzemeler: 1 kilo kömeç otu, 2 adet limon, 1 miktar tuz, bir miktar acı toz biber

Hazırlanışı: Kömeçler suda haşlanır, üzerine tuz atılır, acı toz biber atılır ve limon sıkılır. Yemeklerin yanında yenir. (K37, K67)

Erişte

Malzemeler: 1 kilo un, 1 yumurta, 1 bardak yeşil mercimek 1 yemek kaşığı tereyağı, bir çorba kaşığı salça, 1 adet limon, kuru nane, 1 – 2 diş sarımsak, tuz

Yapılışı: Su, tuz, yumurta unun ortasına koyulur, karıştırılır. Bu karışımdan sert bir hamur yapılır, hamurdan beze yapılıp kalın açılır, katlanıp 2 cm uzunluğunda şeritler halinde ince ince kesilip kurutulur. Kış için makarna gibi kurutulur. Bu hamur parçaları suda kaynayan mercimeğin içine 2 kase dolusu erişte atılır. Küçük bir tavada salça, tereyağı, sarımsak, kuru nane, tuz, limon kavrulup tencereye dökülür. İsteyen nohut da koyar. (K3, K23, K25)

Isırgan Kavurması

Malzemeler: 1 kilo ısırgan otu, 3 adet soğan, 1 çay bardağı sıvıyağ, biraz biber salçası, tuz, yoğurt, sarımsak

Hazırlanışı: Yağ, soğan, tuz, sıvıyağda kavrulur, çok az salça ilave edilir, ısırganlar üzerine eklenir, kavrulur. Bu karışımdan börek de yapılır. Daha sonra üzerine yoğurt dökülür. (K3, K8, K31)

Kömeç

Malzemeler: 1 kilo kömeç otu, 3 baş soğan, 1 çay bardağı sıvıyağ, çok az biber salçası, biraz tuz

Hazırlanışı: Soğanlar küçük küçük doğranıp yağda kavrulur, salça ve tuz ilave edilir. Üzerine kömeç eklenip kavrulur. İsteyen üzerine sarımsaklı yoğurt da döker. Bu karışımdan börek de yapılır. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Sarma

Malzemeler: 1 kilo yarma, 1 demet maydanoz, 1 tutam nane, 250 gr domates, yeteri kadar asma yaprağı, bir büyük soğan, biraz karabiber, biraz salça, biraz tuz, yeteri kadar sıvı yağ

Hazırlanışı: Normal pirinçle yapılan sarma gibi yapılır. Yarma, küçükçe doğranmış soğan, salça, tuz, karabiber, küçük küçük doğranmış maydanoz, nane, sıvı yağ ilave edilip karıştırılır. Bir taraftan asma yaprakları ocakta rengi dönünceye kadar haşlanır, hazırlanan malzemeler asma yapraklarının içine koyularak sarılır, güveç

tencerede sarmaların üzerine – sarmalar açılmasın diye – taş koyularak pişirilir. Sarma kışın yapılıyorsa yazdan tuzlu suda kurulmuş yapraklarla sarılarak yapılır. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Pestil (Belbel)

Malzemeler: İncir, un, su

Hazırlanışı: İncir iyice kaynatılıp ezilir. Biraz un, biraz şeker atılıp iyice kaynatılır daha sonra temiz bir çarşafa serilir. Birkaç gün bekletilir. Kuruduktan sonra belirli büyüklükteki parçalar halinde katlanır. (K3, K5, 23, K25, K30, K31, K41, K51, K54)

Un Helvası (Ölü Helvası)

Malzemeler: Büyük kavurma sacı, yağ, un, pekmez, küncü (susam)

Hazırlanışı: Yağı ile un pembeleşinceye kadar kavrulur. Kavrulan malzeme elenir. Susam bir taraftan kavrulur, pekmez biraz sulandırılır, elenen unla iyice yoğurulur. Çiğ köfte sıkar gibi sıkılır. (K3, K8, K30, K76, K103)

Yağlı – Ballı

Malzemeler: 1 kilo un, 1 miktar tuz, su balı için; bir bardak şeker, bir bardak su

Hazırlanışı: Hamur iyice yoğurulur, beze haline getirilir, sıkma açar gibi açılır, sacda pişirilir, küçük parçalara bölünür. Bu arada bir bardak şeker tavada sararıncaya kadar kavrulur, üzerine bir bardak su dökülür. Yapılan şerbet bazlamaya dökülür. (K3, K23, K30, K31, K36)

Teleme

Malzemeler: Yarım kilo kuru incir, 2 kilo koyun sütü

Hazırlanışı: Süt pişirilir ve ılıyıncaya kadar bekletilir, bir tabağa kur incir doğranır üzerine ılık süt ilave edilir, daha sonra tabaktaki incir ve süt diğer süte yoğurt çalar gibi ilave edilir. İncir ağacının sapı koparılır, bitkiden akan süt tencerede gezdirilir, yoğurt gibi tutar. (K3, K8, K17, K103)

Ağız

Malzemeler: Yeni buzağılamış ineğin bir miktar sütü, 2 kilo süt

Hazırlanışı: Çiğ süt ile yarım kilo kadar ağız karıştırılır, kaynayıncaya kadar karıştırılır. Kıvamına gelince pelteleşir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Lokma

Malzemeler: 1 kilo un, 2 adet yumurta, 1 çay bardağı yoğurt, bir miktar maya, çok az tuz

Hazırlanışı: Un, ılık suyla ele gelecek şekilde çırpa çırpa yoğurulur, yumurta, yoğurt ve tuz atılır, iyice yoğurulur. (K3, K8, K25)

Köfte

Malzemeler: 1 kilo yarma, 2 – 3 litre yeni yapılmış pekmez

Hazırlanışı: Yarma ile pekmez daha kıvamına gelmeden özleşene kadar pişer. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

Belben

Malzemeler: 1 kilo nişasta, 3 litre pekmez, 2 litre su

Hazırlanışı: Nişasta, pekmez, su koyuca pişirilir, temiz bir bezin üzerine serilir, ince bir tabaka haline getirilir. Kuruyan belben bezin altı ıslatılarak kavlatılır, kesilir, nişasta atarak katlanır. (K36, K37)

Karakuş

Malzemeler: 1 kilo un1, 1 litre yağ, 2 yumurta, 1 bardak süt, 1 bardak içi 100 gr nişasta, 1 kaşık şeker; şiresi için, 4 bardak şeker, 4 bardak su, yarım limon

Hazırlanışı: Un, yumurta, süt, biraz su iyice yoğurulur Sert bir hamur yapılır. Sıkma bezesi gibi bezelere ayrılır. Üzerine nişasta serpilerek incecik açılır. Dövülmüş ceviz ve şeker karışımı açılan hamurun ortasına boydan boya koyulur. Hamur 4 cm genişliğinde katlanır, yassı bir şekilde kesilir. Kesilen parçalar kızdırılan yağda kızartılır. Bir yandan da 4 bardak şeker, 4 bardak su ve yarım limon suyu iyice kaynatılır. Kızartılan parçaların üzerine dökülür.

Murt, pelit, alıç, taş armudu, pelpir (dağ üzümü), melengiç, keçiboynuzu, iğde gibi dağ bitkileri, Karaisalı ve çevresinde tüketilen yemişlerdendir. (K3, K8)

İncir Reçeli

Malzemeler: 1 kilo kuru incir, yarım kilo şeker, yarım litre su biraz susam, biraz reyhan

Hazırlanışı: İncir, ikişer, üçer parça bölünür. Yarım kilo şekerle, yarım litre su kaynatılır, kıvamı gelince içine incir, reyhan atılır koyulaştırılır, susam atılır. İsteyen yerken tereyağında kavurur. (K3, K8, K23, K31, K36K67, K76, K103)

Kabak Reçeli

Malzemeler: 1 adet mantaş kabağı, 5 kilo şeker, 250 gr kireç, 7 litre su

Yapılışı: Kabak soyulur, iri iri dilimlenir. Sonra kireçli suda bir gece ıslanır. Sabah iyice yıkanır. Su ve şekerden şire yapılıp kaynatılır, kabaklar içine atılıp renkleri dönene kadar kaynatılır, kıtır kıvama gelince ocaktan alınır. (K8, , K30, K31, K36, K76, K103)

1.4.2. İçecek Türleri ve Yapılışları

Türklerde içecek deyince akla ilk gelen sudur. Su kutsal niteliktedir ve özelikle yemekte çok içilir. Ev dışında mahallelerde çeşme geleneği de Türklerin suya verdikleri önemi yansıtır. Türk kahvesi, çay, ayran, şıra, limonata, şerbet, çeşitli şuruplar, boza, salep de sevilen içecekler meşrubatlardır. (Tezcan, 1982: 120)

Şekerin suda çözülmesiyle ortaya çıkan mayanın koyusuna şurup, sulusuna da şerbet denilir ki Türk içecekleri arasında özel bir yeri vardır. (Koz, 2003: 967)

- Çorbalara koymak için nar ekşisi yapılır, nar ekşisi şerbet olarak da içilir. Sonbaharda narların suyu çıkarılıp bekletilerek yapılır. (K3, K23, K25, K31, K32)
- Şeker, boya, gülsuyundan oluşan malzemelerle şerbet yapılır. (K1,K3, K25, K26, K28, K32, K37)
- Eskiden çay böyle moda değildi gelenlere kahve ikram edilirdi. Şimdi çay kahveyi solladı. Kahveyi kendimiz kavurur, el değirmenlerinde çekerdi. (K19, K20, K36, K42, K48, K49, K50, K54, K57, K66, K76, K104, K105)
- Koruğun suyu çıkarılır, şerbet diye içilirdi. (K1,K3, K23, K25, K47, K49, K103, K105)

- Dağlardan kekik, dağ çayı toplanır, genellikle de dağ çayı içilirdi. (K1, K3, K23, K27, K47, K49, K54)

Şerbet

Malzemeler: 5 kilo şeker, 1,5 litre su, bir tatlı kaşığı şerbet boyası

Yapılışı: Bütün malzemeler, kaynatılmadan karıştırılıp gelenlere dağıtılır, üzerine gül suyu damlatılır. (K17, K30, K31, K36, K37)

- Eskiden kızın şerbeti içilirken patiskalı önü arkası işlenmiş peşkiri, şerbeti dağıtan kişi omzuna atar. Şerbet içenlerin ağzını silmeleri için uzatır.

Nar Ekşisi

Malzemeler: Nar, tuz

Hazırlanışı: Nar temizlenir, bez torbaya koyulur, ayakla tepelenir, üzerine biraz tuz eklenir, kaynatılır, koyulaşır. (K3, K8, K31, K36, K37, K103)

Koruk Ekşisi

Malzemeler: Koruk, bir miktar su, bir miktar tuz.

Hazırlanışı: Koruğun suyu çıkarılır, kaynayan suya atılır, tuz atılır, kızarıncaya kadar bekletilir. (K3, K8, K17, K23, K25, K30, K31, K36, K37, K67, K76, K103)

1.4.3. Yiyecek ve İçeceklerin Korunması

- Eskiden buzdolabı yoktu, yiyeceklerden meyveler bozulmasın diye kurutulurdu, hatta eti bile kuruturduk, tahıllarımızı gölgelik ve serin yerde muhafaza ederdik, şimdi buzdolapları var yiyecekleri korumak kolay. (K1,K2, K3, K7, K8, K9, K10, K46, K76, K77, K78, K987, K99, K103)
- Kışın genelde tahıl pişer, serin yerde muhafaza edilir. (K1, K2, K3, K23, K25, K38, K46, K54, K60, K77)
- Peynir, zeytin, salça bol tuz konulup saklanır. (K30, K31, K32, K37, K38, K40, K50, K51)
- Eskiden zordu, artık dolaplar her şeyi koruyor. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K38, K60)

- Eskiden et fazla olunca bir kısmı kurutulurdu, kışın sacda ateşe tutulup yenirdi. (K1, K2,K3, K6, K28, K39, K50, K57)

1.4.4. Kışlık Hazırlanan Yiyecekler

Kışlık mutfak geleneksel yapısını – yavaş da olsa değişme uğramaktadır- halen sürdürebilmektedir. Kahvaltıya çay girmişse de çorba da içilebilmektedir. Tarla taban çalışmasında kuru yiyecek – yemekler – tarlaya götürülüp yenmektedir. Ekonomik getirisi nedeniyle süt ve süt ürünleri mutfaktaki yerini kaybetmiş, kaybetmektedir. Kış hazırlıkları yapılmakta, ekmekler köy fırınlarında haftalık aylık – 6 aylık pişirilmekte, makarna, erişte hazırlanmakta, bulgur kaynatılmaktadır. Daha pek çok şey varlığını sürdürmektedir. (Nahya, 2002: 237)

- Kış için ekmek yapılırken hamurdan yeteri kadar beze alınır, erişte kesilir, kurutulur, kışa hazır olur. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K41, K50, K51)
- Tarhana çorbası yapılır. (K30, K31, K37, K38, K41, K53)
- Bulgur kaynatılıp, damlara serilir. (K3,K9, K12, K23, K26, K33, K39, K45, K46)
- Turşu kurulur. (K30, K31, K37, K38, K39, K41, K53)
- Nar ağacı olanlar nar ekşisi çıkarır. (K27, K28, K29, K30, K31, K37, K41, K50, K51)
- Çorbalara, dolma, sarma gibi bazı yemeklere koymak için koruk ekşisi çıkarılır. (K30, K31, K37, K41, K42, K45, K46, K53, K57)
- Kırmızı biber, "pul biber" yapmak için kurutulur, kuruyan biber makineden çektirilir. (K1, K4, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K51, K57, K59, K62, K70)
- Nane, kekik kurutulur. (K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K51, K62, K70)
- Patlıcan oyulur ve gölgelik, havadar bir yerde kurutulur. (K1, K4, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K45, K46, K50, K57, K59, K62, K70)
- Bamya kurutulur. (K30, K31, K37, K38, K39, K41, K53)
- Biber salçası yapılır Ağustos ayı gibi damlarda kurutulur, bu yörede biber çok yetiştirilir, biber salçası satarak geçimi sağlayan çok kişi var. (K15, K17, K32, K38, K39, K43, K44, K45, K46, K56, K57)

- İncir kurutulur, reçeli yapılır. (K30, K31, K41, K42, K45, K50, K51, K53, K57, K70)
- Kışa girerken birkaç ay yetecek kadar yufka ekmek yapılır. (K3, K23, K25, K31, K41, K42, K45, K50, K51, K52, K53)
- Malı olanlardan (inek, davar, koyun) peynir alınır ya da süt alınır peynir evde yapılır. (K1, K3, K8, K12, K23, K25, K30, K41, K46, K50, K51, K57, K59, K62, K70)
- Kışın yer fıstığı, fındık, küncülü helva, (kıtır helva), şeker evde bulundurulur. (K8, K9, K10, K11, K12, K17, K20)
- Koruk suyu çıkarılır gelenlere ikram edilir. (K23, K25, K30, K37, K38)
- Şimdilerde salçalık biber çıkarılıyor, eskiden yoktu, böyle zengin çeşit. (K1, K2, K3, K7, K8, K46, K77)

1.4.5. Mutfak Araç ve Gereçleri ve Bunların Kullanılışları

Mutfak araç ve gereçleri XI. yüzyılın aşlığında yani mutfağında kullanılan çeşitli eşyalardan bardak, bıçak, selçi biçak (yani "aşçı bıçağı"), etlik (ey asılmaya mahsus çengel) ıvrık (ibrik) tevsi (tepsi), kova saç, şiş, soku (yani havan) ve supsak (susak) gibi madeni mutfak eşyasının; çeşitli toprak eşyadan küpün ayrıca çanak, çömçe, kaşuk, tekne, tuzluk, yasgeç (yasdıgaç) gibi ağaçtan yapılma mutfak eşyasının, hatta sanaç (dağarcık), sarnıç (su tulumu), tagar (dağarcık) ve tulkok (tuluk) gibi deri eşyanın bugün de aynı adlar ile bilinmesi özellikle bugünkü köy mutfakları göz önünde bulundurulduğunda, geçen uzun zamana rağmen Türklerin kullandıkları muhtelif mutfak eşyasının adlarında bile büyük değişikliklerin olmadığını göstermektedir. (Genç, 1982: 4 – 5)

Mutfak eşyaları eskiden genellikle pişmiş toprak, porselen, bakır, gümüş, pirinç, çinko, demir gibi maddelerden yapılmıştı. Günümüzde ise bu araçlar çağdaş teknolojinin imkanları doğrultusunda modern ve kullanışlı hale getirilmiştir. Bunlar artık plastik, alüminyum, çelik gibi temizlen8mesi kolay porselen, cam gibi malzemelerden yapılmaktadır. (Tekin, 1993: 92)

Türk mutfağında malzemelerine göre başta madeni kaplar olmak üzere cam, ahşap, taş, pişmiş toprak, deri ve çeşitli bitkilerden kaplar üretilmiş ve kullanılmıştır.

Bu kaplar kullanıldıkları yerlere göre değişik büyüklükte, üretildikleri şehirlere göre değişik formlarda tasarlanmışlardır. (Koz, 2003: 402)

Türk mutfağında geçmişte kullanılan madeni kapların hemen hepsini bakır kaplar oluşturmaktadır. Temini ve biçimlendirilişi, sağlıklı kullanımı bakımından bakır her zaman tercih edilen mutfağın temel malzemesi olmuştur. Bakır kaplar üzerinde yapılan değişik çalışmalar sonunda şu kap türleri belirlenmiştir: Bakraç, güğüm, havan, ibrik, kazan, kepçe, lenger, sahan, sefertası, sini, tas, tava, tencere, tepsi ve diğer kaplar. (Koz, 2003: 402)

Karaisalı ve çevresinde mutfak araç gereçleri şunlardır:

- Şimdi herkeste yok, eskiden daha çok yaygındı, su; alüminyum tasla içilirdi. (K1, K3, K5, K8, K9, K54, K67)
- Kabaklar su şişesi, bidon görevi görürdü değerliydi, kırmamaya çalışılırdı. (K57, K65, K67, K76, K80, K100, K101, K103)
- Eskiden cam eşya çok yoktu, cam eşyalara "cıncık" denirdi.

  cere: testi

  çencere: tenere

  ekmek tahtası

  ganeviz: kavanoz

  herini: küçük kazan

  kuşgana: tencere

  sac: ekmek pişirmekte kullanılan alet

  saplı: kulplu tas

  seğen: alüminyum tabak

  sini: büyük yuvarlak alüminyum tepsi

  suğluk: kıyma bıçağı

  tıngır leğen: bakır olmayan kap

  üdürgü:çok keskin bıçak

  (K1, K2, K10, K17, K39, K40, K41, K44, K47, K50, K51, K63, K75, K105, K106)

1.6.6. Sofra Gelenek ve Görenekleri

Türkler islami kurallara göre yemek yemeye özen göstermişlerdir. Yemekten önce ve sonra el yıkamak, yanında yemek yiyen kişinin yemeğine ve ağzına bakmamak, öksürmek v aksırmak gerektiğinde yüzünü yemek masasından çevirmek, ağzından lokma varken konuşmamak, yemek yermek biri geldiğinde onu mutlaka yemeğe davet etmek, yemek aynı kapta yenildiği için ortasından veya iyi yerinden değil kendi önündeki kısmından yemek çok yemek yememek gibi sofra geleneği Türklerde yaygındır. (Kut, 2002: 216)

Sofrada tıka basa yemek ayıp sayılırdı ve peygamberimizin "Sofradan doymadan kalkınız." sözünü hemen hemen her Müslüman bilirdi. Az yemekle ilgili "Az yiyen melek olur / çok yiyen helak olur." ve "Az yiyen her gün yer / çok yiyen bir gün yer." gibi özdeşiyler de az yemenin faziletlerini vurgulamaktaydı. (Kut, 2002: 216)

Geleneksel davranışlardan birisi de yemeğin çabuk yenmesidir. Kırsal kesimde, yemeği çabuk yiyip sofradan kalkmak benimsenen bir davranıştır. Eskiden çocuklara sofrada "Adam olacak kişi sofrada yemek yiyişinden belli olur." denirdi. Bunda yemeği çabuk yiyen çocuğun işinde de becerikli, başarılı olacağı inancı vardır. (Tezcan, 1982: 123)

Karaisalı ve çevresinde sofra gelenek ve göreneklerinde şu uygulamalara rastlanır:

- Yemek yeneceği zaman önce yere sonra denilen – eskiden hemen herkes dokurdu– büyük bir örtü serilir, sonra "sofra" denilen daha küçük örtü serilir, üzerine "kasnak" denilen tahta daire koyulur, onun üzerine büyük yuvarlak "sini2 adı verilen tepsiyle yemekler koyulur ve yemeğe başlanır. (K1, K2,K3, K5, K7, K8, K9, K67, K76, K103)
- Yemeğe önce büyükler başlar. (K1, K5, K7, K8, K23, K25)
- Yemeğe başlayan aile büyüğü sesini biraz yükselterek besmele çeker, diğer kişilere böylelikle besmeleyi hatırlatır. (K7, K8, K9, K40, K46, K50)
- Misafire yemeğin güzel kısmı kesilir. (K37, K40, K41, K44, K45, K46, K50, K51)
- Misafir doymadan sofradan kalkılmaz. (K10, K11, K15, K16, K33, K34, K40, K44)

- Sofra uzun süre beklemez, yemek yenir ve hemen toplanır. "Melekler beklemekten yorulur." denir. (K2, K7, K8, K9, K23, K25, K37, K46, K50, K51, K67)
- Yemek birkaç kaptan yenir, herkes kendi önünden yer. (K26, K27, K28, K29, K3)
- Sofra duası bilenler genellikle kalabalık bir sofranın ardından sofra duası okurlar. (K5, K17, K23, K25, K30, K31, K37, K40, K50, K51)
- Sofrada gerekmedikçe konuşulmaz. (K1, K2, K44, K45, K50)
- Yemekten önce eller, yemekten sonra el ve ağız mutlaka yıkanır. (K30, K31, K37, K38)

1.5. Halk Hekimliği

Doğada her derdin devasının bulunduğu inancıyla bitki, hayvan ve merhemlerin şekil, renk ve tatlarından hareket ederek içerdikleri tıbbi etkilere dair aradığı ip uçlarını insanoğlu düşüncesinde yarattığı felsefesiyle yoğurmuş ve tabiatın şifa verme hassasını binlerce yıl boyunca deneme – yanılma yoluyla aralıksız zaman içinde çoğunu bulmuştur. Tarih boyunca hekimler bitkilerden elde edilen ilaçlarla tedaviye büyük önem verirlerdi. Bu yalnızca cerrahinin yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanmayıp insan sağlığının dengesindeki sırrın tıbbi bitkilerde saklı olduğu inancına da dayanıyordu. (Sarı, 2003: IX)

Halkın olanakları bulunmadığı için, ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince, veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne "halk hekimliği" diyoruz . (Boratav, 197: 122)

Halkımızın bitkisel emlerden büyük ölçüde yararlanması, bize göre çok önemli bir olgudur. Çünkü bu durum, birçok yabancı ve bazı yerli araştırmacıların savundukları gibi, Türklerin yalnız at üzerinde gezen bir toplum olmayıp, aynı zamanda, Orta Asya'dan buy ayan, tarımla da uğraştıklarını göstermektedir. Aksi halde, geçmişi bilenlerce yılı kapsayan bu büyük toplumun, birkaç yıllık bir süre içinde, ani bir değişikliğe uğrayarak, tarımsal bir yapı kazandığını düşünmek, herhalde mümkün değildir. (Acıpayamlı, 1989: 1)

Karaisalı ve çevresinde halk hekimliğinde bazı adet ve uygulamaların varlığını bugün de görmekteyiz:

- Uçuk, çıkan yere ağaç dalı veya tahta bir kaşık ısıtılarak yara korkutulur. (K1, K5, K17, K43, K54, K60)
- Sarılık için okunmuş sarı bir ipe düğüm atılır hastalık geçince uzak bir yere götürülüp gömülür. (K1,K5, K17, K43, K54, K60)
- Sızı, ağrıyan yere masaj yapılıp "Benim elim değil Fatıma anamızın eli." denip masaj yapılır, ağrı sızı geçer. (K30, K31, K32, K33, K38, K41, K51, 53, K54, K67, K76, K102)
- Murt dalı, siğiller için kullanılır. Murt dalındayken kırılır, tam koparılmaz ve şöyle denir: "Allahım bu kuruyuncaya kadar benim siğillerim kurusun." denir. (K1, K8, K10, K23, K50, K74)
- Soğan, dolama olan parmağın üzerine közletilip sarılır, sabaha kadar bekletilir, çıbanın olgunlaşmasını sağlar. (K3, K12, K13, K25, K30, K41, K46, K53, K58, K59, K95)
- Kül, kanı durdursun diye yaraya konur. (K60, K64, K68, K72, K82, K110)
- Korkan çocuğun damağı başparmakla kaldırılır. (K9, K21, K26, K27, K28, K39, K51)
- Sırt ağrısı çekene annenin ilk çocuğuna oklavayla hamur açar gibi ovdurulur. Birkaç kere düşürülerek ovalanır. (K17, K20, K25, K32, K40, K43, K51, K57, K59, K75, K82)
- Anne sütü, emenler kemikli olur, geç hastalanırlar. (K31, K38, K51, K53, K62, K63, K65)
- Gözde it dirseği (arpacık) çıktığında sarımsak sürülür. (K40, K41, K42, K67, K86, K91, K92)
- Yeni ay çıktığında üç ihlas suresi okunur, siğil çıkmış yere murt dalı sürülür ve aynı anda "Ayı gördüm hoş gördüm, siğilimin yerini boş gördüm." denir. Siğil yok olur; ama inanarak yapmak gerekir. (K50, K51, K52, K57, K63, K67)
- Çıban çıkan yere şiş ısıtılıp batırılır. (K1, K3, K7, K8, K9, K15, K70, K56, K66, K67, K76)
- Nane, limon üşütme, mide bulantısı olursa kaynatılır. (K3, K10, K15, K20, K40, K41, K51, K91, K92)
- Kekik, sancıyı alır. (K62, K63, K67, K70, K76)

- İdrar, yara ve kesiklere sürülür. Hatta halk arasında hiç iyilik yapmayan kişilere "Yaralı parmağa işemez." denir. (K5, K27, K28, K29, K38, K39, K41, K50, K51, K53, K57, K76)
- Tuz, kesik ve yaraların üzerine konur. (K60, K64, K68, K69, K90, K102)
- Bal, kesik ve yaralın üzerine konur. (K40, K41, K43, K50, K51, K110)
- Püse (kükürt), kara merhem ve lokum çıbana sürülür. (K3,K8, K16, K40, K50, K51)
- Sirke, kesik ve yaraya konur. (K26, K33, K34, K35, K41, K53)
- Sirke, ateş düşürülmesi için kullanılır. (K50, K51, K80, K87, K107)
- Cıbar doğal yakı gibidir, önce iyice dövülür sonra, ateşte bir sahanda eritilir, sıcakken beze dökülür, kırık çıkık olan yere dökülür. (K41, K50, K51, K53, K67, K76)
- Çamur, arı sokunca hemen ısıtılıp sürülür. (K42, K43, K44, K54, K58, K59, K67)
- Domates arı sokması üzerine kesilip yaralı yere konur. (K42, K43, K50, K51, K76)
- Yanık, olan yere soğuk suyun altına tutulur, buz konulur. (K50, K51, K60, K66, K76, K109, K110)
- Sarılıkta bebekler ışıklı ortamda tutulur ve bol bol anne sütü emzirilir. (K31, K37, K50, K51, K53, K67, K68)
- Sarılık, olan yetişkin kişide alnına jilet vurulur. (K1, K2, K7, K8, K46, K50, K51, K54, K56, K57, K76)
- Temra (pul pul yara) olan kimseye ocak mürekkep kalemiyle yazılır, yara parpılanır (çizik atılır). (K1,K2, K7, K8, K46, K50, K51, K54, K56, K67, K76)
- Nazar değmesin diye karşı tarafa gözün üstüne denir. Böylece önlenmiş olur, nazarı olan kişi de basur olurmuş. (K26, K27, K28, K29, K37, K39, K41,K50)
- Sülük, sızı olan yerlere konur, sülük pis kanları çeker ve sızılı yerden kendiliğinden düşer, küle konar ve emdiği pis kanları oralara kusar. (K50, K51, K54,K57, K63, K65, K67, K70, K76)

- Hamur, yağlı bir şekilde yoğrulur ezik olan yere konur. (K3, K5, K30, K31, K50, K51, K57, K59)
- Et, ezik olan yere konur. (K3, K39, K40, K50, K51).
- Buz, ezik olan yere konur. (K27, K28, K29, K40, K50, K51, K68, K70)
- Sındı (makas) ağrı sızı olan yere ocak olan kimse tarafından gezdirilir. (K1, K2, K15, K25, K30, K50, K51, K53, K67, K73)
- Adet sancısını kessin diye maydanoz kaynatılıp suyu içirir. (K3, K8, K12, K41, K42, K45, K53, K57, K67)
- Sıtma, olan kimseyi sivrisinekten koruyup "asinin" ilacı verilir. (K1, K3, K8, K46, K54, K67, K76)
- Kabakulak olan kişiye kullanılmayan sabun ısıtılır yüzüne basılır. (K104, K105, K107, K110)
- Susam yağı, göbeği düşenlerin göbeğine sürülüp masaj yapılır. (K8, K9, K10, K20, K41, K50, K51, K67, K76, K85, K110)
- Zeytinyağı, üşütmeye karşı göğüs ve sırt yağlanarak kullanılır. Zeytinyağının içine aspirin, ispirto, karabiber konarak uygulanır. (K1, K3, K8, K46, K54, K67, K76, K81, K83)
- Dolama, olan kişiye ipek kıyafetten ya da ipek böceğinin kozasından çekilen iplikle tırnağın dibine batırılır iplik yaranın içine batırılır. Tırnak dolamasının içi dökülür. (K4, K9, K12, K14, K17, K20, K34, K27, K38, K45, K53)
- Saç dökülmesine, eskiden ısırgan otu ve camız dışkısıyla bulamaç yapılıp saça sürülerek çare aranır. (K30, K31, K38, K40, K50, K51, K53, K56, K58, K62, K70, K103)
- Saplıcan (zatüre)ye karşı hasta iyi beslenir, sıcak tutulur. (K50, K51, K62, K65, K67, K68, K76, K81, K104, K110)
- Kaplıcaya köyde gitmek isteyenler toplanıp giderler, romatizmaya, ağrıya, sızıya çok iyi gelir. (K1, K4, K5, K7, K8, K9, K16, K46, K52, K54)
- Nar ekşisi, şeker hastalığına iyi gelir. (K57, K63, K67, K72, K75, K81, K90)
- Yoğurt suyu (sarı suyu), aşlama, greyfurt böbrek rahatsızlıklarına iyi gelir. (K30, K32, K41, K55, K60, K61, K64, K68, K69, K75)

- Nazar için üzerlik tüttürülür. Dumanı içine çekilir. (K3, K11, K12, K20, K42, K54, K59, K72, K73)
- Karaçalı, nazara karşı bebeklere takılır. (K8, K12, K21, K26, K38, K42, K50, K51, K53, K57, K65, K67, K76)
- Gazyağı, saçta bit olunca saça sürülür. (K50, K51, K53, K67)
- Parmakta, elde yara varsa inek pisler pislemez dışkı sıcakken parmak batırılır, yara iyileşir. (K57, K58, K59, K67, K76, K103, K104, K105)
- Benzin, bağırsaktaki kurtları temizlemek için içilir. (K37, K39, K50, K51, K68, K76)
- Göz ağrısına, patates, ılık çay veya yeni doğum yapmış annenin sütü sürülür. (K15, K17, K25, K41, K42, K54, K65)
- Basur için şeftali çekirdeğinin içi yenir. (K27, K28, K29, K37, K50, K51)
- Basuru önlemek için pırasa fosa haline getirilip yaralı bölgeye sürülür, sıcak buğuda bekletilir. (K37, K39, K50,K51, K68, K76)
- Soğan, bıçak kesiği olan yere sürülür. (K8, K23, K30, K41, K42, K43, K50, K51, K53)
- Şişe çekme, sırt ağrısı, öksürük, kulunç ağrısı için yapılır. Şişin ucuna pamuk bağlanır, ispirtoya batırılır ve yakılır harlı olan ateş seri bir şekilde sırt bölgesine kapatılır. Birkaç saniyeye bir bardaklar çekilir, konulur. (K1, K4, K5, K7, K8, K9, K31, K38, K43, K55, K76)
- Topuk çatlağı, say denen kaya parçasına topuk sürtülür, topuk tahtaya sürtülür. (K1, K4, K5, K7, K8, K9, K31)
- Çil için el yapımı ilaç çerçilerden alınıp sürülür, "Fazıl Çil" denir bu ilaca. (K1, K4, K5, K9, K31, K56, K63, K75)
- Pöççük batması için ocak veya anlayan kişi elle yerine getirilir. (K1, K7, K8, K9, K32, K41, K423, K53, K57, K67, K70)
- Kına ayak kokusu için yakılır. (K1, K9, K10, K12, K23, K25, K26, K33, K35, K44, K50, K59, K77, K80, K88, K96)
- Kına mantar için yakılır. (K1, K9, K10, K12, K17, K24, K24, K26, K30, K31, K77)
- Baş ağrısı için kına yakılır. (K3, K8, K12, K23, K25, K41, K42, K53, K54, K66, K79, K95, K100, K102)

- İncir süte siğil olan yere sürülür. (K3,K8, K12, K13, K40, K46, K56, K69, K76)
- Karanfil ağız kokusu için kullanılır. (K1, K5, K17, K26, K27, K30, K39, K46, K50, K69)
- Sabun uçuk çıkmışsa ısıtılıp uçuk çıkan yere koyulur; fakat sabunun kullanılmamış temiz olması gerekir. (K30, K37, K41, K46, K53, K57, K62, K66, K68)
- Bağırsak solucanları için içmeye gidilir. (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K50, K51, K54, K57)
- Yoğurt, güneş yanığı olmuşsa sürülür. (K1,K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10, K50, K51, K54, K57, K62, K65)
- Demir eksikliği ve kansızlık için kuru üzüm, harnup, dut pekmezi, üzüm pekmezi içilir. (K80, K81, K83, K96, K100, K103,K110)
- Kimyon gaz sancısı için kaynatılıp içilir. (RK30, K31, K41, K45, K46, K51, K53, K67, K76, K92)
- Kenger sakızı hazımsızlık için, sindirim sistemine iyi gelir. (K40, K41, K42, K50, K52, K53, K76)
- Nazar deymesin diye kulak çekilip tahtaya vurulur, kulak çekilir, kalça kaşınır. (K1, K3, K7, K11, K17, K36, K55, K79)
- Nazar deymesin, bebek düşmesin diye hamilelik etrafa hemen duyurulmaz. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Sarılık için yeni doğan bebeğe şekerli su içirilir. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Pamukçuk olan bebeklerin ağzına karbonatlı su sürülür. (K3, K9, K12, K32, K36, K51, K53, K67, K76)
- Sürme, bebeklerin gözündeki kızarıklığı almak için kullanılır. (K3, K9, K12, K32, K36, K51, K53, K67, K76)
- Turunç ezilir boğaza sarılır, bademciğe iyi gelir, turunç pişirilip sarılır. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Zeytin, ezilip bademciğe sarılır. (K1, K3, K5, K30, K31, K41, K51, K57)
- Kanlı şişe, sırta jiletle çizik atılıp şişe çekilir, çok ağrısı olana, çok üşütene yapılır. (K1, K3, K5, K30, K31,K51, K57)

- Sarımsak, kırk gün üst üste yenilirse beyaz saç siyah çıkarmış. (K103, K104, K105, K108, K110)
- Sirke, ile vücut silinirse ateş düşer. (K1, K2, K3, K7, K8,K9, K10)
- Pirinç, ishal olan kişiye haşlanıp lapa yapılarak verilir. (K23, K25, K26, K27, K28)
- Baş ağrıyınca tülbent katlanır sıkıca kafaya sarılır. (K3, K7, K11, K15, K17, K30, K31, K32)

İKİNCİ BÖLÜM

KARAİSALI (MERKEZ) ANONİM HALK EDEBİYATI

2.1. Manzum Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.1.1. Türkü

Türküler, bir fert tarafından ortaya konulan ve zamanla asıl söyleyeni unutulan, şahsa veya topluma ait herhangi bir konuyu aksettiren eserlerdir. Bu konu, doğumdan ölüme kadar insanı ilgilendiren ayrılık, aşk, düğün, deprem, kıtlık, sel vs. gibi felaketler, öldürme, eşkıyalık, savaş ve daha pek çok hadiseyi ve durumları ihtiva eder mahiyettedir.

Türkü anonim halk şiirinin kendine özgü bir ezgisiyle söylenen, kavuştaklı bir nazım şekli ve türüdür. Türkü ezgiyle diğer türlerden ayrılır. Daha önce mani ve koşma tipiyle söylenen bir nazım, türkü ezgisiyle söylenirse türkü olur. (Kudret, 1980; 295)

Hikmet Dizdaroğlu türkü kavramının kaynağının Türk sözcüğü olduğunu, bu sözcüğün sonuna zamanla Türkü şekline döndüğünü ileri sürmektedir. A.K. Tecer, varsağı, türkmani gibi türkünün de eski yıllardan doğmakla beraber, yabancı kültürlerle karşılaşılan bölgelerde ona verilmiş bir isim olabileceğini de ilave etmektedir. (Dizdaroğlu, 1969: 257)

XV. yüzyıl Çağatay yöresi şairlerinden Ali Şir Nevai Mizanül Evzan isimli eserinde türküden söz eder, onun yanı sıra yine XV. yüzyılın ilk yıllarında yaşayan Babur Şah ise, Sultan Hüseyin Baykara zamanında, onun meclislerinde Anadolu Türk edebiyatının en eski Türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmıyor. Biçim bakımından Türki olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. (Güleç, 2002: 325 – 326).

Türkü bentleri, yapı ve sözleri açısından iki bölümden oluşur İlk bölümde Türkünün asıl sözleri bulunur. Bu bölüme bent adı verilir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda yinelenen nakarattır. Bu bölüme de bağlama veya icat edildiğini, iki devrede bestelendiğini kaydeder. Böylece Türki kavram olarak islamiyetten önceki Türk edebiyat geleneğinde ır veya yır kelimesi ile ifade edilirken, XV. yüzyılda Batı Türkistan yörelerinde kullanılmaya başlanmış, bu yörelerden de Anadolu Türk

edebiyatına geçmiştir. Yazılı kayıtlarda ise, Peçevi, Eğrinin fethinden bahsederken, Türk kavramına kelime olarak yer vermiştir. (Öztürk, 1986: 367)

Kavuştak adı verilir. Bentler ve kavuştaklar kendi aralarında kafiyelenir. Türküler hece ölçüsünün bütün kalıplarıyla söylenebilir. Ancak genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsü kullanılmıştır. Türkülerin konuları arasında aşk duyguları, günlük olaylardan etkilenmeler, savaşlardaki kahramanlıklar vb. girmektedir. Başlangıçta bir kişinin yaratmasıyla ortaya çıkan türküler, bir süre sonra yeni eklemelerle anonimleşir ve topluma mal olur. Halk arasına geçen herhangi bir olay türkünün yakılmasına sebep olabilir. (Dilçin, 1983: 289) Türküler yaratıldıkları anda bestelenir ve çeşitli yollardan yurdun her köşesine yayılır. Türkü bölgelerde türlü biçimlere girer, bazı dizeler düşer yerlerine yenileri eklenir. (Artun, 2004: 131)

Folklor ürünleri olarak işlenen türküler insanımızın hayat tarzından yansıyan yaşama şekilleridir. Bu yaşama şekli sosyal yapının en çok söylenen ve dinlenen folklor ürünlerinden olması sade "halk edebiyatı ile halk musikisinin türkülerde bir araya gelmiş olmasına bağlanamaz. Çünkü insanımız sevdasını, sevgisini, sevincini, tasasını, yiğitliğini, hüznünü, kederini, umutlarını, kısacası hayatının büyük bir bölümcünü türkülerle söylemiştir. Yurdun çeşitli bölgelerinde çalınıp söylenen türküler milli duyguların da mesajlarını taşımakla folklorik değer olarak kabul görmüş, kabul görmeye de devam etmektedir. Bir düşünürün "Bir milletin türkülerini yapanlar, kanunlarını yapanlardan daha güçlüdür" ifadesi çok anlamlıdır. Bu söz bile türkülerin bir milletin hayatındaki önemini vurgulaması bakımından önemli bir gerçeği ifade etmektedir. (Artun, 2004-b: 131)

Türküler insanoğlunun başına gelen olayları, bunun toplum içindeki iz ve akislerini, aşk, hasret, gurbet gibi insanların ortak duygularını, mertlik ve kahramanlık gibi milli karakteri ve tarihi olayları konu alan bir kültür hazinesidir. (Artun, 2004-b: 131)

Aruzla meydana getirmiş örneklerine de az sayıda rastlanmakta, Divan edebiyatı nazım şekilleriyle ortaya konulan türkülere divan, selis, semai, kalenderi, satranç adları da verilmektedir. (Özbek, 1981: 63 – 64)

Karaisalı yöresinden derlenen türkülerden yola çıkarak Karaisalı türkülerini aşağıdaki gibi tasnif edebiliriz:

1. Lirik Türküler
2. Oyun Türküleri

3. Taşlama-Takılma Türküleri
4. Olay Türküleri
5. Tören-Mevsim Türküleri

KT-1

Salbaşa da süreverdim davarı
Önüne koydum da arpa zavarı
Mahkemede hakim verir kararı
Yine bozuk hepimizin düzeni

Ekine de sürüverdim koyunu
Davul çalar millet oynar oyunu
Oyuna çıkarsan herkes görür boyunu
Gine bozuk hepimizin düzeni

Arabanın altında dört dene teker
Para olmayınca vermedi şeker
Para olmazsa çocuklar bekar
Gine bozuk hepimizin düzeni

Ulukışla' ya da gidiyor tren
Balata gevşedi dutmadı fren
Muktarlar köyün karşısında koymamış püren
Yine bozuk hepimizin düzeni

Kuzgun'da derler de pikapçı Bekir
Bozantı'nın o yanda diyorlar Tekir
Abd-ıllıda oturur Kepir'in Bekir
Gine bozuk hepimizin düzeni

Akşama olsa yeni bulgur lepesi
Arabayı zorsundurur soyalığın tepesi
Birbirine girdi Fadıl'ın hepisi
Yine bozuk hepimizin düzeni

Depede derler de Fadıl yarması
Akşama olsa yenir ilananın sarması
Paramız olsa da iyi olur Antalya'da gezmesi
Yine bozuk hepimizin düzeni (K4, K5)

KT-2
ELMALAR ALLANIYOR
Elmalar allanıyor
Allanıp pullanıyor
Benim sevdiğim oğlan
Benimle eğleniyor

Asmaların üzümü
Gel süzülü süzülü
Benim sevdiğim yarim
Kara giyer güz günü

Asmada üzüme bak
Betime benzime bak
Benim sevdiğim yarim
Gülerek yüzüme bak(K4,K5,K49)

KT-3
HAVAYI DA DELİ GÖNÜL HAVAYI
Ahey Havayı da deli gönül havayı
Alıcı kuşlar da yüksek yapar yuvayı
Ahey Türkmen gızı da katarlamış mayayı
Çekip gider de yaylasına bir gelin bir gelin bir gelin

Oy oy dertlim oy oy

Ahey Yörü dilber yörü de yolundan kalma
Her yüzü güleni de dost olur sanma
Ahey Ölümden korkup da sen geri durma
Yiğidin alnına yazılan gelir oy gelir vay gelir

Oy oy dertlim oy oy

Ahey Yine bulanıyor da yüzü havanın
Yükseğinde şahin döner yuvanın
Ahey Alnı top zülüflü de gelin sevenin
Acep dünyasına doydum der mola sunam

Oy oy dertlim oy oy (K4, K5)

KT-4
EMİNEM OTURMUŞ TAŞIN ÜSTÜNE
Emimen oturmuş taşın üstüne
Taramış zülfünü kaşın üstüne
Selamın gelirse başım üstüne

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor nazlı Emine'm

Yüce dağ başına da bina yapılmaz
Penceresi yüksek de yâre bakılmaz
İn gel anam in gel de konaklarından

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor nazlı Emine'm

Dereye indim de taş bulamadım
Yüzük yaptırdım da kaş bulamadım
Gönlüme müsait eş bulamadım

Emine'm Emine'm tombul Emine'm
Bahçelerde geziyor da nazlı Emine'm (K1, K2, K4, K5)

KT-5

PINARA VURDUM KAZMAYI (Mengi)

Pınara vurdum kazmayı
Güzeller bağlar yazmayı
Kız küçük bilmez gezmeyi

Eloğlu öldürün beni
Gül iken soldurun beni
Sular akar ağ ırmaktan
İlik akar on parmaktan
Öldüm yare yalvarmaktan

Ark altında su doldurur
Eteğini yel kaldırır
Bakışı adam öldürür (K1, K2, K4, K5 K40, K49)

KT-6

KAZAN KAYNAR TAŞMAZ MI (Mengi)

Kazan kaynar taşmaz mı
Yol gedikten aşmaz mı
Merak etme sevdiceğim
Ayrılan kavuşmaz mı

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesinler
Aramızı bozanlar

Kazanımda bulgurum
Sular gibi durgunum
Zalım anan vermezse de
Kız ben sana vurgunum (K1, K5)

KT-7

YAĞMUR YAĞAR

Yağmur yağar şimşek çakar düzlere
Sürme çekmiş ceylan gibi gözlere
Çakıt suyu akar gider özlere

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
Doğrusunu söylen bana nolunuz

Yağmur yağar mor sümbüller ıslanır
Islanınca birbirine yaslanır
Küçük kızlar gelin gider uslanır

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
Doğrusunu söylen bana nolunuz

Yağmur yağar su birikir göl olur
Küçük kızlar gelin gider el olur
Bekliyorum yolarını gel nolur

Küçük kızlar nerden aşar yolunuz
Doğrusunu söylen bana nolunuz (K1, K2, K4, K5)

KT-8

Salbaş derler ilimize
Konma bülbül gülümüze
Ana hakkın halal eyle
Misafirim bugün size

Ördek uçar göle gider
Bülbül uçar güle gider
Kadir mevlam böyle yazmış
Kız evladı ele gider

Elimize elimize
Konma bülbül gülümüze
Ana hakkın halal eyle
Misafirim bugün size

Ördeği gölden aldım
Ceylanı dı çölden aldım
Sen ağlama garip babam
Sen anamı elden aldın

Elimize elimize
Konma bülbül gülümüze
Anne hakkın halal eyle
Misafirim bugün size (K1)

KT-9

İstanbul'u gezdim her taraf yoldur
Güzeldir İstanbul güzeli boldur
Dünyada İstanbul cennette güldür

İstanbul İstanbul canım İstanbul
Damarda dolaşan kanım İstanbul

Avrupa'yı Asya'ya bağlar
Ötüşür varupu suları çağlar
Bir cennet misali bulanır dağlar

İstanbul, İstanbul canım İstanbul
Damarda dolaşan kanım İstanbul

Ecdadım Fatihten bize emanet
Damarda kanımdır millet
Dünyada İstanbul ahrette cennet

İstanbul, İstanbul canım İstanbıl
Damarda dolaşan canım İstanbul (K4, K5, K40, K49)

KT-10
Şungurlunun da çam sakızı parlıyor
Sultanım oturmuş da domur domur terliyor
Şükrü dayısı da görmüş gibi zorluyor
Diyeceğimi dedim sarı sultanım

Evleri var da bir çukurun içinde
Sultanım gül topluyor sabahın içinde
Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim sarı sultanım

Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim sarı sultanım
Hiç mi emsalin yoktur da köyün içinde
Diyeceğimi dedim de sarı sultanım (K1, K2, K4, K5)

KT-11
YEŞİLİM YELE YELE
Yeşilim yellen yellen
Yeşilim keleşim aman aman oy
Ben düştüm gurbet ele efendim efendim eğlen eğlen
Yedi mendil çürüttüm efendim güzelim aman aman oy oy
Gözyaşı sile sile efendim efendin eğlen eğlen oy oy

Dam ağzına gelsene yeşilim keleşim aman oy oy
Şeker verdim yesene efendim efendim eylen eylen
Anne baban görürse efendim güzelim aman aman
At boşanmış desene efendim güzelim oy oy aman oy (K4, K5)

KT-12

Arpalar sarardı da geldik yolmaya
Kız gurban olam da kolundaki burmaya
Niyet ettim de küçük kızın almaya
İfadeni sordum söyle sultanım
Kastettim de küçük kızın almaya
Niyet ettim de sarı sultanım
Karacaoğlan der ki neden hallın halınca
Kararbin olur da güzellerin gözünce
Bir yiğidin sevdiğini neden eller alma
Ahili kalmaz da o yiğitte zel olur
Bir yiğidin sevdiğini neden eller alınca
O yiğitlerde akıl kalmaz zel olur
Tarlalar ıda var murtlu filizli
Irgatları var da gelinli kızlı
İçlerinde var da bir kömür gözlü
Onu da bana verseniz olmaz mı gelin
İçlerinde var da bir ela gözlü
Onu da bana verseniz olmaz mı gelin (K4)

KT-13

GİDE GİDE BİR SÖĞÜDE DAYANDIM

Gide gide bir söğüde dayandım dayandım
O söğüdün allarına boyandım gelin boyandım
Ben o yare dağlar kadar güvendim güvendim
Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi

Ölem ben ölem ben
Gurban olan ağzındaki dile ben gelin dile ben

Yüce dağlar var mı size zararım zararım
Yar yitirdim uğrun uğrun ararım dağlar ararım
Ben o yari her gelenden sorarım sorarım
Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi

Ölem ben ölem ben
Gurban olan ağzındaki dile ben gelin dile ben

Yüce dağ başına çadır açarım açarım
Çadırın içine güller saçarım gelin saçarım
Ben o yari alır dağa kaçarım kaçarım
Güvendiğim dallar elime geldi elime geldi (K1,K2, K4, K5, K40, K49)

KT-14
KARAİSALI, KARAİSALI
(Uzun Hava)
Karaisalı, Karaisalı
Çevresi yemyeşil halı
Çukurova'da meşhurdur
Torosların arı balı

Karaisalı kayaları
Yoldan geçen yayaları
Çukurova'da meşhurdur
Kızıldağ'ın yolları

Gidiyorum dura dura
Saatimi kura kura
Karaisalı'ya giderken
Garipdostlar sıra sıra (K5)

KT-15

ABACILAR

Abacılar yolundayım
Yirmi ki yaşındayım
Yirmi iki yaştan beri
Ben o yarin peşindeyim

Abacılar, Abacılar
Geliyor çifte bacılar
Sevgilimi eller aldı
Benim sol yanım sancılar

Çabutlu zeytinin dalı
ordan geçer yarimin yolu
Yarimi bana versinler
İstemiyom dünya malı

Abacılar, Abacılar
Geliyor çifte bacılar
Nazlı yari eller almış
Benim sol yanım sancılar (K1, K2, K4, K5)

KT-16

ADANA İLİMİZE

Adana ilimize
Su döktüm gülümüze
Girdik yarsız bahçeye
Ne geçti elimize

Adana bahçesinde
Portakal sarı sarı
Gel yarim sarılalım
Oldu geceler yarı

Adana Çukurova
Kuyu başında kova
Verin benim yarimi
Sarayım doya doya (K1, K2, K4, K5)

KT-17
FADİME (Sarı Mehmetli Havası) (Uzun Hava)

- Fadime türküsü Karaisalı'nın en yaygın uzun havalarındandır. 'Fadime' türküsünün hikayesi şöyle bilinmektedir. Fadime aslen Karaisalı'nın Kocaosmanlı köyündendir. Sarı Mehmetli köyünün cevherli parçasından Karamet (Kara Ahmet) Fadime'yi almak ister. Fakat isteğini kabul etmezler. Fadime'yi Karamet'e vermezler.

Fadimelerin davarları (keçileri) vardır. Davarlar her gün köyün yakınındaki Eğlence çayına indirilir, orada sağılır. Günlerden bir gün Fadime yine Eğlence çayı kenarında davarlarını sağmaktadır. Karamet Fadime'nin davar sağdığı bir öğle vakti Kocaosmanlı köyünün ilerisindeki Yapal Dağı sırtlarına çıkarak Fadime'yi yukarıdaki dörtlükleri söyler. Türküyü duyan Fadime elindeki çingili (kovayı) atarak Karamet'e kaçar; fakat hısım ve akrabaları mani olurlar. Böylece Fadime ile Karamet aşkı da hüsranla sonuçlanır. Bu türkü de dilden dile, sazdan saza dolaşarak yayılır.

Fadime'm Fadime'm de şu ellerde ben gibi
Ağ ellere kına yakmış gan gibi
Pencereye de şavkı vurmuş gün gibi
Karanlık gecelerin çınarsız Fadime'm

Fadime'm Fadime'm de şu ellerden eserek
Güllü papuç giymiş de ökçesine basarak
Her yerin eyi de biraz boyun kısarak
Mevla'm nazardan saklasın seni Fadime'm

Tarlaları var da murtlu firezli
Irgatları var da gelinli kızlı
Benim sevdiğim de bir ela gözlü
Ela gözlerine kurban olam Fadime'm (K1, K5)

KT-18
SABAH GÜNEŞİ GİBİ DOĞUP ÇAĞLAMA
(Sarı Mehmetli Havası)
Sabah güneşi gibi anam doğup parlama
Usul yörüde anam kız kendini sallama
Ölümün yoluna da ölmez belleme
Ölürsem canımı verebilin mi

Kız senin adında Fadime mi Fatma mı
Gavur anan da seni bana satma mı
Ben ölürsem de ciğerine batma mı
Ölürsem canımı verebilin mi (K1, K5)

KT-19
SARI SULTAN (Bozlak)

Sarı Sultan Adana'nın Karaisalı kazasının Çungurlu köyündendir. Sultan sarışın olduğundan Sarı Sultan denilmektedir. Sarı Sultan'a aynı köyden olan ve köyün sığırlarını güden Kör Bayram adında bir delikanlı aşık olur. Sığır çobanlığı yapan Bayram, kızın babasından Sultan'ı istetir. Fakat Bayram'a Sultan'ı vermezler. Bayram, çareyi Sultan'ı kaçırmakta bulur. Kavli karar ederek Sultan'la Bayram kaçarlar.

Bayram'la Sultan'ın kaçışı duyulduktan sonra Sultan'ın babası kaçan iki aşığı şikayet eder yakalatır. Yakalanan aşıklar mahkemeye çıkmak üzere nezarete atılır. Kız tarafı Sultan'a, nezarette yatarken Bayram'ın kendisini zorla kaçırdığını söylemesi için baskı yaparlar. Israra dayanamayan Sultan, Bayram'ın kendini zorla kaçırdığını söyler. Bayram hapishaneye gönderilir. Sultan ise serbest bırakılır.

Bayram, hapishaneye götürülürken o anda yukarıdaki Sarı Sultan türküsünü yakar. "Barak Dağı Bozlağı" olarak türkü yayılır.

Çungurlu'nun çan saati parlıyor
Sultan gelmiş domur domur terliyor
Gavur emmisi de görmüş gibi zorluyor
Doğru söyle kurtar beni Sarı Sultan'ım

Evleri var aman da dağın içinde
Sultan gül topluyor bağın içinde
Emsalin yoktur da köyün içinde
Niye cebri dedin Sarı Sultan'ım

Boğazına takmış da bir ala boncuk
topuğundan ısırsın enikli gancık
Dizlerin sızı olsun da belin ilancık
Kara bağrın üstüne sürün Sultan'ım

Arpalar sarardı da gittik yolmaya
Kız gurban olam da kolundaki burmaya
Hakim bey geldi de ifadeyi almaya
Doğru söyle kurtar beni Sultan'ım

İki çavuş bir onbaşı geldiler
İlk ifadeyi de karakolda aldılar
Elimize de dar kelepçe vurdular
Niye cebri dedin Sarı Sultan'ım (K1, K5)

Değerlendirme

a. Biçim

Biçim olarak değerlendirildiğinde türkülerin nazım birimi büyük oranda dörtlüktür (KT-2, KT-3, KT-4, KT-6, KT-8, KT-10, KT-13, KT-14, KT-15, KT-16, KT-17, KT-18, KT-19). İki türkünün nazım birimi üçlük (KT-7, KT-9), birinin dokuzluk (KT-11), birinin ise on sekizliktir (KT-12).

Derlenen türkülerden bazıları nakaratlıdır (KT-2, KT-3, KT-4, KT-5 KT-9, KT-13). Bunlar; üçlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanlar (KT-7, KT-9), üçlüklerden oluşan ve nakaratları beş dize olanlar (KT-5), dörtlüklerden oluşan ve

nakaratları iki dize olanlar (KT-2, KT-4, KT-13), dörtlüklerden oluşan ve nakaratları bir dize olanlar (KT-3) olarak sıralanabilir.

Türkülere ölçü olarak baktığımızda; bir kısmının 11'li (KT-1, KT-4, KT-7, KT-9, KT-13), bir kısmının 7'li (KT-2, KT-6, KT-16), bir kısmının 8'li (KT-5, KT-8, KT-15) olduğu görülmektedir. Bazı türküler ise ölçü olarak kararlılık göstermemektedir (KT-3, KT-10, KT-11, KT-12, KT-14, KT-17, KT-18, KT-19).

Türkülere nazım şekli olarak baktığımızda; nazım birimi dörtlük olanlardan bir kısmı koşma tipinde kafiyelenmiştir (KT-1, KT2, KT-3, KT-4, KT5, KT-13, KT-16, KT-20, KT-21, KT-22). Nazım birimi dörtlük olanların bazıları ise mani tipinde kafiyelenmiş ve mani katarlarıyla kurulmuştur (KT-8, KT-11, KT-17, KT-18, KT-19). Nazım birimi üçlük, dokuzluk, on beşlik, on sekizlik olanlarda şekil olarak bir kararlılık yoktur.

b. İçerik

Lirik türkülerde; sevgiliye kavuşma isteği (KT-2, KT-6, KT-7, KT-12, KT-15, KT-16, KT-18), sevgilinin fiziksel güzelliklerine övgü (KT-4, KT-5, KT-7, KT-10, KT-12, KT-17, KT-19), diğer âşıklara beddua (KT-8), şehir veya ilçelerin güzelliklerine övgü (KT-9, KT-14) konularına yer verilmiştir.

Oyun türküleri yöredeki düğünlerde her türlü ezgiyle söylenir. Bu müzikli türkülerle düğünde insanlar oyunlar oynarlar. Bu türkülere içerik olarak baktığımızda lirik olmalarına rağmen sözlerin müziğin önüne geçtiği söylenemez, yani müzik daha ön plândadır. Bu türkülerde sevgiliye bazı fiziksel övgülerde bulunulmakla birlikte doldurma dizelerle ve "oyy" gibi sözcüklerle oyunda ritim sağlanmaya çalışılmıştır (KT-3, KT-11, KT-13).

Taşlamalı ve takılmalı türkülerde topluma ve bozuk düzene eleştiri vardır (KT-1).

Olay türkülerinde, yöre insanının başından geçen çeşitli olaylar konu edilmiştir

Tek tören-mevsim türküsü yörede kına gecelerinde söylenmekte ve baba evinden ayrılmanın üzüntüsü işlenmektedir (KT-8).

2.1.2. Mani

Maniler, anonim (söyleyicisi belli olmayan) Halk Edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biridir. Türk hece vezninin çoklukla 7 veya 8 lisi ile dört mısralık

bir bütün içinde kendine mahsus ezgisi ile söylenen manzumelere mani adı verilmektedir. Dört mısradan az veya çok mısralarla meydana getirilen maniler de vardır. (Elçin, 1990: 7)

Manilerin konuları her türlü hayat hadiseleridir. Köy, kasaba veya şehirlerimizde okumamış, okumuş kimselerin ve hususiyle kadınların irticalen yarattıkları eserlerdir. (Elçin, 1990:7)

Toplumlar, gelenekleri, görenekleri, inançları doğrultusunda kendilerine özgü yaşama biçimleri seçmişlerdir. Dünyaya ve yaşama bakış açılarıyla örtüşen kurumlarını oluşturdukları gibi özgün sanatlarını da geliştirmişlerdir. Sanat ürünlerinde maniler de diğer olduğu gibi duygu ve düşüncelerin yoğunlaşıp billurlaşmasıdır. Bu küçücük dörtlükleri toplum bireylerinin hemen hemen tümüne yakını öğrenip söylemektedir. Gönül kapılarını aralayanlar olduğu gibi kimileri de sıla özlemi, dert yumağı, dokunaklı sevda, ölüm, içgüdüsü, övgü çağlayanı ve tanımını yapmadığım nice yaşam boyutlarını dillendirir. (Gökçeoğlu, 2002: 9)

Mani anonim halk şiirinin en küçük nazım biçimidir. Anadolu ve Anadolu dışında çok geniş bir Türklük coğrafyasına yayılmıştır. Mani Anadolu ve Anadolu dışında çok çeşitli adlarla bilinmektedir. Anadolu'da "maniye, mana, değişleme, meani, hoyrat, meni, ficek, karşıberi; Anadolu dışında: beyati mani, meni, mahnı, mahna, hoyrat, çing, çır, aşule, aytıpa, kayın ölenk, torsapa, aytıspa törtlik, martifal vb. (Boratav, 1988: 286; Köprülü, 1981: 273; Elçin, 1990: 6 – 7; Gözaydın, 1989: 3 – 25; Dizdaroğlu, 1969: 53) gibi isimler verilmektedir.

Mani yerine kullanılan diğer sözcükler ise şunlardır. Acem manisi: Bu sözü Evliya Çelebi kullanmıştır. Acem sözü Azeri anlamında kullanılmıştır. Akışta; Kars yöresinde zincirleme mani metinlerinin eklenmesiyle oluşan şekillere bu ad verilir. Ala gözlüm – kömür gözlüm; Eğin yöresinde 11 heceli düz manilere bu ad verilir. Arandak aşule: Saadettin Nüzhet Ergun, islamiyetten önce maninin bu adlarla adlandırıldığını belirtir. Bayati: Doğu Anadolu yöresinde kullanılan cinaslı manilere verilen addır. Bir türkünün bir deyişin arkasına eklenerek söylenir. berete: Halay çekilirken karşılıklı söylenen mani yapılı türkülerdir.

Cır: Kırım Türkleri arasında kullanılır. Döndürme Anadolu'nun bazı yörelerinde kullanılır. Dörtleme: Manı dört dizeden oluştuğu için bu ad da verilir. Peşrevi: Kars yöresinde halk hikayelerinin türkü bentleri arasına sıkıştırılan manilere bu ad verilir. Şın: Gagavuz Türkleri arasında kullanılır.

Mani genellikle yedi heceden oluşan dört dizelik bir türdür. Bir tek dörtlük içinde bir anlam bütünlüğü gösterir. Genellikle anlamının ağırlığı üçüncü ve dördüncü dizelerdedir. Manilerde anlamın dört dizeye yayılması, ilk iki dizelerle çizilen tabla maniyi estetik bir yapıya kavuşturur. İlk iki dize meninin dış dünyayla bağıdır. Üçüncü ve dördüncü dizede duygu ve düşünce ortaya konur. Manilerin doğaçlama söylenmesi maniyi iki bölüme ayırır. Birinci bölüm genellikle hazırlıktır ve maniciye kafiye, söz için zaman kazandırır. Manici için birinci bölüm çağrışım, duygu ve düşünce için hareket noktasıdır. (Boratav, 1988: 185 – 197)

Mani söyleme; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Manilerle Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb. ortak kültürün sergilenişini görürüz.

Kendine özgü bir gelenek içinde söylenen meniler bir ucuyla geçmişe, bir ucuyla günümüze uzanır. Diğer halk kültürü ürünleri gibi toplumu ayakta tutan dinamikleri belirlemekte önemli bir rolü olan manilerde, Anadolu insanının dünyaya bakışının yanı sıra estetik modelleri de temsil edilir. (Artun, 2000: 208)

Milletle kimliği olan kültürler uygarlığı oluşturur. Kültür bir insan topluluğunun oluşturduğu, geliştirdiği içinde yaşadığı ortamdır. Ortak duygu ve davranışlar bütünüdür. Maniler İslamiyet öncesinden günümüze kadar yaşamını sürdürmüştür. Maniler Türk toplum hayatını ifadesi, milli bilinç ve duygu beraberliğinin bir göstergesidir. Maniler halk ruhunun yansıtıcısıdır. Anonim mani dörtlüklerinde Türk toplum yapısına ve düşüncesine ait izler, duygulu, içten bir anlatımla buluruz. Ayrıca yöresel gelenek ve göreneklerin izlerini manilerde görebiliriz. (Artun, 2000: 209)

Mani çok geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Türkiye sınırları içinde Denizli'de mana, Urfa'da kadınlar arasında me'ani, erkekler arasında hoyrat (veya hoyrat), Doğu Karadeniz bölgesinde ise karşı – beri kavramları kullanılmaktadır. Karşı – berilerde karşılıklı olarak ve sıra ile kişiler iki dize söylerler, ikinci dizeler kendi arasında kafiyelidir. Türkiye dışında Azerbaycan'da bayatı, Irak'taki Türkler arasında hoyrat, Kazan ve Kırgız Türkleri arasında aytipa, kayım, öleng veya ülenek, Tatarlar arasında çinik, cinig, cink, şın; Kırım Tatarlarında mane, Özbek Türkleri arasında koşuk, aşula kelimeleri kullanılmaktadır. (Gözaydın, 1989: 3)

"Mani, çoğunlukla hece ölçüsünün yedili, cok az olarak da dört, beş, sekiz ve on birli kalıbıyla söylenen, kafiye örgüsü aaba veya baca şeklinde olan; bazı türlerinde

mısra sayısı artsa bile, çoğunlukla tek dörtlükten oluşan; her zaman ana tema olan sevginin yanında, toplumu ilgilendiren hemen hemen bütün temaların işlendiği, anonim halk şiirinin en çok sevilen, en yaygın ve en eski türüdür. "Şeklinde bir tanım ortaya çıkar. (Çelik, 2005:17-18)

Mani, sözcüğü Türkçe sözlükte genellikle ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen anonim halk şiiri olarak tanımlanmaktadır.

"Mani" kelimesinin asıl şeklinin ne olduğu üzerinde bugüne kadar birtakım görüşler ileri sürülmektedir. Kimi araştırmacılar maninin kesinlikle Arapça asıllı bir söz olduğunu savunurken, kimileri de bu kelimenin Türkçe olabileceğini düşünmüşlerdir. (Öztürk, 1986: 7)

Karaisalı yöresinde derlenen manilerden yola çıkarak Karaisalı yöresi manilerini şöyle tasnif edebiliriz:

1. Sevda Manileri
2. Evlenme Manileri
3. Sosyal Olaylarla İlgili Maniler
4 .Mektup Manileri
5. Şakalaşma-Takılma Manileri
6. Öğüt Manileri
7. Ramazan Manileri
8. Niyet-Fal Manileri

Karaisalı'dan derlediğimiz manileri şöyle sıralayabiliriz:

KM-1

Emelcikten aldım hasır
Yedi yüzü getir nasır
Yedi yüzü getirmezsen
Geri giden kasır kasır (K1, K4, K5)

KM-2

Ispanaktan olur börek
Gel de cemalini görek
Sana derim Mustafa emmi
Arı balı olmak gerek (K1, K4, K5)

KM-3

Bu dağın nesine geldiniz
Koyun meledi de sesine mi geldiniz
Bugün benim yarim öldü
Yunus'a yas yerine mi geldiniz(K-67)

KM-4

Çıkrığımın kulpu demir
Eğeririm gümür gümür
Böyük yerden geldi emir
Bu ne diyeyim eller (K1, K5)

KM-5

Üçürgenin özlerini
Sel gelir de durur mu ola
Yarimin zenaatlı elleri
Cora yerde çürür mü olan (K67)

KM-6

İlenger, (pilavlık) attım ırmağa
Dönsün fırlanı fırlana
Nazlı yarin evleri
Yansın körlene körlene (K59)

KM-7

Ben ağlarım yonca yonca
Beliğimin ucu ince
Nazlı yari godurmam
Kuzuları gelmeyince (K54)

KM-8

Ne giysem de yakışır
Komşular bize bakışır
Nazlı yarim kara yağaz
Beyaz giydirin pek yakışır (kefen) (K4)

KM-9

Ürdü ürdü geri kaçtı
Ayağına dolaştı
Düşman mıydın yağlı kurşun
Ak köpeğe toz ulaştı (K57)

KM-10

Yeteri bilirsen yeter
Sabıları elinden tutar
Benim ağamı sorarsanız
Hastanede çıplak yatar (K4)

KM-11

Develeri çökmüş düze
Sürmeleri çekmiş göze
Bir canım var Kurban Allah
Pencereden bakan kıza (K1)

KM-12

Şu yol Salbaş yolu mudur?
Yağan yağmur tolu mudur?
Kızlar oynar erkek bakar
Yoksa gençlik gülü müdür? (K3)

KM-13

Develeri çökmüş güzel
Çizmeleri çekmiş güzel
Bir canım var kurban olduğum Allah
Onu da almış güzel (K19)

KM-14

Leçe leçe kara taşlar
Aktı gözlerimden yaşlar
Gittim gördüm ibret aldım
Ağardı başımda saçlar (K4, K15, K30)

KM-15

Fatma bacı, Fatma bacı
Tandırına koymuş sacı
Ben mevlaya duacıyım
İnşallah olursun hacı(K4, K15, K30)

KM-16

Sivri sivri dağları var
Üzüm dolu bağları var
Hiç kahveden çıkmıyorlar
Dokuz tekne ağları var (K4, K15, K30)

KM-17

Karanfil ek biber ek
Biber her eve gerek
Kederlenme sevdiğim
Kavuşuruz giderek (K30)

KM-18

Tepsiye koydum biber
Yarim gayetten dilber
Ağzı gevşek olanın
Yari elinden gider (K30, K32)

KM-19

Bostana çulluk girdi
Daşlayım mı ne diyon
Yar üstüne yar sevdi
Başlayım mı ne diyon (K29)

KM-20

Köprünün altı ırmak
Su gelir parmak parmak
Herkesin karı değil
Al duvaklı kız almak (K31)

KM-21

Dağlarda kar kalmadı
Yüreğimde fer kalmadı
Daha yazacaktım da
Mektupta yer kalmadı (K27, K31)

KM-22

Çekmecenin kilidi
Üstünü güller bürüdü
Yarim orda ben burada
Cahil ömrüm çürüdü (K30, K31, K32)

KM-23

İnci serdim güneşe
Gören gözler kamaşa
Sen bir deste gülisen
Ben de bir top menevşe (K27, K28, K31)

KM-24

Kekliğim uçar gelir
Yurdundan kaçar gelir
Gönül koşar ardından
Dağları aşar gelir (K30, K31)

KM-25

Pencereden bak da gel
Altın saat tak da gel
Hakikatlı yar isen
Sular gibi ak da gel (K27, K28, K31)

KM-26

Kız adın Havva mıdır
Dertlere deva mıdır
Ben sevdim eller aldı
Allah'tan reva mıdır (K27, K28, K29)

KM-27

Dağda biçerler tahta
Bak şu talihsiz bahta
Yardan bir mektup aldım
Ayrılık var bu hafta (K23, K27)

KM-28

Entarin mavi boya
Yırtılsın boydan boya
Yar elime geçerse
Sararım doya doya (K31, K40, K47)

KM-29

Altın yüzük çinçini
Öpem ağzın içini
Hoş geldin sefa geldin
Gönlümün güvercini (K1, K30, K31, K32)

KM-30

Fistan giymiş beyazlı
Geziyor nazlı nazlı
Deyyus teresin kızı
Beni ettin marazlı (K1, K8, K30, K31, K32)

KM-31

Masa üstünde pekmez
Bu pekmez bana yetmez
Emelcik'in kızları
Davulsuz düğün etmez (K41, K42, K43)

KM-32

Kızın adı Melek'tir
Elbisesi yelektir
Yakası açık gezmek
Sevdalıyım demektir. (K27, K28, K31)

KM-33
Çukurova uşağı
İpek bağlar kuşağı
Onu bunu dinlemez
Çeker vurur bıçağı (K5, K8, K28)

KM-34
Mektup yazdım karadan
Dağlar kalksın aradan
Şu benim sevdiğimi
Kavuştursun yaradan (K8, K29, K31)

KM-35
Dere dere giderim
Mor koyunu güderim
Sultan benim olursa
Yaylalara giderim (K1, K4, K27)

KM-36
Karınca toplar darı
Bal yapar durmaz arı
Sen de bunlara bakıp
İbret alsana bari (K1, K8)

KM-37
Maydanoz demet demet
Yarimi aldı Memet
Memet beni alırsa
Ne karışır hükümet (K27, K30, K31)

KM-38
Saç üstünde gözleme
Yalancıktan özleme
Ne muradın var ise
Sakın benden gizleme (K5, K8, K47)

KM-39
Enginden gel enginden
Evimizin denginden
İpek mendil vereyim
Buluzumun renginden (K31, K47)

KM-40
Karyolada yatıyor
Yorgan göbek atıyor
Çok yaklaşma sevdiğim
Bıyıkların batıyor (K8 K47)

KM-41
Yokuşta yoruldun mu
Sözüme darıldın mı
Sen bana yar olalı
Boynuma sarıldın mı (K30 K31, K47)

KM-42
Bahçelerde gezen kız
İnci mercan dizen kız
Geçme kapım önünden
Hastamız var üzen kız (K5, K27, K28, K29)

KM-43
Sandık üstünde sandık
Tez sevdik de usandık
Tuttuk da gönül verdik
Adam evladı sandık (K8, K30)

KM-44
Çiçek açmış bir dalsın
Çevrem yadigar kalsın
Vızıldayıp durursun
Ben arıyım sen balsın (K8, K11)

KM-45
Seyhan nehri çağlamasın
Yürekleri dağlamasın
Şehitlerin anaları
Evlat için ağlamasın (K1, K9)

KM-46
Çeçeli boyanır mı
Sevsem yar uyanır mı
Sen orada ben burada
Buna can dayanır mı (K44, K45, K46)

KM-47
Yayla gülü nedendir
Çiçeği kendindendir
Benim hep çektiklerim
Yarimin derdindendir (K45, K46, K47)

KM-48
Deredeki çınar'mola
Yaprakları döner'mola
Anam desem ağlasam
Eller acep kınar'mola (K8, K31)

KM-49
Ay doğar arasından
Gün doğar neresinden
Kız memen görünüyor
Düğmenin arasından (K27, K28, K29, K31)

KM-50
Raftan aldım makası
Biçtim gömlek yakası
Derdimden ölüyorum
Gelsin doktorun hası (K1, K10)

KM-51
Çekmecenin kilidi
Üstünü güller bürüdü
İnsaf eyle gel dilber
Cahil ömrüm çürüdü (K25, K32)

KM-52
Püsesini çaldığım
Gecesinde kaldığım
Sen de gelin mi oldun
Gadasını aldığım (K7, K8, K9)

KM-53
Bugün ayın otuzu
Kızlar kurar hotuzu
Bu dünyada yar seven
Ahrette yer topuzu (K1, K5, K8)

KM-54
Reyhan ektim duvara
Gelen geçen su vere
Ben küçük yarim küçük
İşimizi Allah onara (K8, K30, K32)

KM-55
Burmamı eridirim
Sözümü yörüdürüm
Oğlan beni almazsa
Hapiste çürüdürüm (K31, K47)

KM-56
Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Ben o yarin yolunu
Öleneçe özlerim (K1, K4)

KM-57
Saydere portakalı
Pahalıdır pahalı
Böyle güzel görmedim
Ben anamdan doğalı (K7, K16, K27)

KM-58
Yaylanın çimenine
Gül açtı mine mine
Sigaranın içine
Sığar mısın Emine (K5, K27, K28, K29)

KM-59
Dağlarda kar kalmadı
Yürekte fer kalmadı
Daha yazacak idim
Mektupta yer kalmadı (K28, K29, K31)

KM-60
İndim nane biçmeye
Eğildim su içmeye
Ben de senden öğrendim
Böyle dalga geçmeye (K27, K28)

KM-61
Yokuşta yoruldun mu
Sözüme darıldın mı
Sen bana yar olalı
Boynuma sarıldın mı (K8, K31)

KM-62
Deniz ortasında mildir
Bizi söyleten dildir
Bir sen söyle bir de ben
Bakalım dertli kimdir (K30, K31, K37)

KM-63
Ayna attım tarlaya
Tarlada yüzün parlaya
Ne zaman geleceğiz
İkimiz bir araya (K32, K37)

KM-64
Bre eller bre eller
Evimize dolun eller
Bizim evde düğün var
Buna başka düğün derler (K25, K27, K29)

KM-65
Dağlarda biter çalı
Evleri selvi altı
Acele etme sevdiğim
Daha yaşın on altı (K1, K4, K37)

KM-66
Karanfil uzun olur
Sarı gülüm yazın olur
Unutma kötü sözü
Gün gelir lazım olur (K23, K25, K37)

KM-67
Kulağımda küpeler
Kösteklidir köstekli
Biz ikimiz seninle
On senedir istekli (K1, K5, K9)

KM-68
Bir taş attım havaya
Düştü Çukurova'ya
Elci bir kız kandırmış
Yarım kilo helvaya (K5, K27, K29, K31)

KM-69
Ramazan olsun kutlu
Tesrifi baldan tatlı
Hiç günah işlemeden
Tutanlara ne mutlu (K8, K12, K30, K37)

KM-70
Armut dalda dal yerde
Bülbül öter her yerde
Ötme bülbülüm ötme
Her birimiz bir yerde (K1, K5, K9)

KM-71
Baş örtümün ucuna
Sakız bağlarım sakız
Doğru söyle sevdiğim
Sever misin başka kız (K3, K8, K25)

KM-72
Ekin ektim olacak
Bu dert beni alacak
Dert değil kara sevda
Adam bundan ölecek (K10, K14, K15, K29)

KM-73
Çiçek açmış bir dalsın
Çevrem yadigar kalsın
Vızıldayıp dururum
Ben arıyım sen balsın (K27, K28, K29, K39)

KM-74
Zeytin yaprağı dökmez
Muhabbet candan gitmez
Bu gözler seni gördü
Başkasına kâr etmez (K8, K12, K25, K31)

KM-75
Gittiğim gidişimdir
Giydiğim ibrişmidir
Dön bir daha göreyim
Belki son görüşümdür (K8, K12, K25, K31)

KM-76
Yazı yazdım yaz idi
Kalemim kiraz idi
Daha çok yazacaktım
Mürekkebim az idi (K1, K4)

KM-77
Kekliğim seker ağlar
Tüyünü döker ağlar
Anasız gelin olan
İçini çeker ağlar (K1, K4, K30, K38)

KM-78
Gölge gölgeden kısa
Adam büründü yasa
Tezce gelesin oğlan
Çektirme bana tasa (K7, K8)

KM-79
Atımın başlığı yok
Gönlümün hoşluğu yok
Ben dilberi sevemem
Cebimin harçlığı yok (K5, K29, K30)

KM-80
Bahçelerde limonu
Kestim suyun yolunu
Beş gündür görmemişem
Nazlı yarin boyunu (K37, K50, K71)

KM-81
Doğru sözlere kanın
Dediğime inanın
Kıymetini bilmeli
Ana ile babanın (K1, K4, K37, K39)

KM-82
Evleri çukur m'ola
Çulfalık dokur m'ola
Emmimgil düğün kurmuş
Bizi de okur m'ola (K37, K38, K39)

KM-83
Aşağıdan gelir deve
Geveliyor geve geve
Sen de mi oldun gelin
Al duvaklı yüksek eve (K1, K4, K7, K15)

KM-84
Dam ardına gelsene
Şeker aldım yesene
Anan izin vermezse
Tay boşandı desene (K1, K4, K7, K15)

KM-85
Patlıcanı haşladım
Doldurmaya başladım
Yar geliyor dediler
Oynamaya başladım (K12, K23, K31, K37)

KM-86
Asma çardaktan aşmış
Yaprakları dolaşmış
Yarin güzel saçları
İnce bele ulaşmış (K27, K38, K39)

KM-87
Ceviz dalı kırıktır
Dibinde su duruktur
Babasız gelin giden
Yüreği buruktur (K27, K38, K39)

KM-88
Karaisalı yolu taşlı
Gel bize kalem kaşlı
Noldu sana a yarim
Durmadan gözün yaşlı (K1, K4, K5, K10)

KM-89
Su çekin kova ile
Yemek yap tava ile
Tasalanma sevdiğim
İş bitier dua ile (K30, K31, K32)

KM-90
Yağmur yağar sel akar
Dağı bayırı yıkar
Kız senin bakışların
Beni yürekten yakar (K30, K31, K32)

KM-91
Ayna attım çayıra
Şavkı vurdu bayıra
Tasalanma sevdiğim
Bizi mevlam kayıra (K8, K12, K25)

KM-92
Kar yağar alçaklara
Dökülür saçaklara
Yenile bir yar sevdim
Sığmıyor kucaklara (K4, K10, K39)

KM-93
Yarim arpa biçiyor
Suyu nerden içiyor
Öğlenin sıcağı da
Kafasına geçiyor (K20, K21, K39)

KM-94
Karyolam engin olsun
Sevdiğim zengin olsun
Zenginlikten ne çıkar
Kafanın dengi olsun (K25, K31, K37)

KM-95
Kara şalvar dikerim
Diker diker sökerim
Eller yarim dedikçe
Ben boynumu bükerim (K12, K13, K23, K25)

KM-96
Gül ağacı boğum boğum
Gül dalını dökmüş bugün
Kınamayın a dostlarım
Ayrılığın günü bugün (K15, K18, K24)

KM-97
Mendilim mor menekşe
Beni salma ateşe
Yazımız böyle geçti
Neyleriz kara kışa (K20, K22, K23)

KM-98
Merdiven basak basak
Çıkma yukarı yasak
Hükümetten emir var
Talebeye iş yasak (K1, K9, K27, K28, K29)

KM-99
Gözdür bu görmek ister
Gönüldür sevmek ister
Beni soran olursa
Çıkar resmimi göster (K17, K23, K32, K37)

KM-100
Duvarda halı mıyım
Sarmaşık dalı mıyım
Elli yıl bekar kalsam
Kız seni alır mıyım (K5, K38, K39)

KM-101
Kunduram suya battı
Şoför bana göz attı
Gözün kör olsun şoför
Elalem bize baktı (K27, K30, K31, K32)

KM-102
Duvara çaktım kazık
Kaynanam ölmüş yazık
Öldüğüne acımam
Bir top bezime yazık (K1, K4, K4, K7, K12, K23, K24, K31, K37)

KM-103
Bulamacım bularım
Kaşığımı yalarım
Karnıcığım doyarsın
Kikir kikir gülerim (K8, K12, K23, K25, K30)

KM-104
Sepet sepet narım var,
Her gün artan zarım var
Şu tepenin ardında
Usul boylu yarım var (K31, K37, K39)

KM-105

Güvercin sökün sökün
Göğerdi bizim ekin
Sen orada ben burada
Gezelim sakin sakin (K1, K4, K5, K15, K38, K39)

KM-106

At yerini kükürüm
Yerine gül bürürüm
Eller ne derse desin
Ben bey olur yürürüm (K1, K4, K5, K15, K38, K39)

KM-107

Kaya dibi yurdumuz
Meclis mi kurdunuz
Ak terlikli oğlana
Beni layık gördünüz (K11, K14, K36, K38)

KM-108

İki kefen arası
Seke seke varası
Yad değil yabancı değil
Amca kızı alası (K8, K10, K23, K32)

KM-109

Sıra sıra takalar
Takalardan bakarlar
Oğlan büyük kız küçük
Şimdi bunu yakalar (K27, K29, K31)

Değerlendirme

a. Biçim

Derlenen manilerin tamamının nazım birimi dörtlüktür.

Derlenen manilerden bir kısmı (KM-17, KM-18, KM-19, KM-20, KM-21, KM-22, KM-23, KM-24, KM-25, KM-26, KM-27, KM-28, KM-29, KM-30, KM-31, KM-32, KM-33, KM-34, KM-35, KM-36, KM-37, KM-38, KM-39, KM-40, KM-42, KM-43, KM-44, KM-45, KM-46, KM-47, KM-48, KM-49, KM-50, KM-51, KM-52, KM-

53, KM-54, KM-55, KM-56, KM-57, KM-58, KM-59KM-60, KM-61, KM-65, KM-67, KM68, KM-69, KM70, KM-71, KM-72, KM-73, KM-74, KM-75, KM-76, KM-77, KM-78, KM-79, KM-80, KM-81, KM-84, KM-85, KM-87, KM-89, KM-90, KM-91, KM-92, KM-93, KM-94, KM-95, KM-97, KM-98, KM-99, KM-100, KM-101, KM-102, KM-103, KM-104, KM-105, KM-106, KM-107, KM-109) 7 heceli; bir kısmı (KM-1, KM-2, KM-7, KM-8, KM-11, KM-12, KM-13, KM-14, KM-15, KM-16, KM-83, KM-96) 8 heceli, bir kısmı (KM-3, KM-4, KM-5, KM-6, KM-9, KM-10, KM-62, KM-63, KM-66, KM-88, KM-108) da ölçü bakımından kararlılık göstermemektedir.

Manilerin bir kısmı (KM-1, KM-2, KM-3, KM-6, KM-7, KM-8, KM-9, KM-10, KM-11, KM-12, KM-14, KM-15, KM-16, KM-17,, KM-18, KM-20, KM-21, KM-22, KM-23, KM-24, KM-25, KM-27, KM-28, KM-29, KM-30, KM-31, KM-32, KM-33, KM-34, KM-35, KM-38, KM-39, KM-40, KM-41, KM-42, KM-43, KM-44, KM-45, KM-46, KM-47, KM-48, KM-49, KM50, KM-51, KM-52, KM-53, KM-54, KM-55, KM-56, KM-57, KM-58, KM-59, KM-60, KM-61, KM-62, KM-63, KM-64, KM-65, KM-66, KM-67, KM-68, KM-69, KM70, KM-72, KM-73, KM-74, KM-75, KM-76, KM-77, KM-78, KM-79, KM-80, KM-81, KM-82, KM-83, KM-84, KM-85, KM-86, KM-87, KM-88, KM-89, KM-90, KM-91, KM-92, KM-93, KM-94, KM-95, KM-96, KM-97, KM98, KM-99, KM-100, KM-101, KM-102, KM-103, KM-104, KM-105, KM-106, KM-107, KM-108, KM-109) aaxa şeklinde kafiyelenirken, bazısı (KM-4) aaab, bazısı (KM-5, KM-19) abab şeklinde, bazısı (KM-13) aabc şeklinde bazısı ise (KM-67, KM-71) abcb şeklinde kafiyelenmiştir.

b. İçerik

İçerik olarak değerlendirdiğimizde sevda manilerinde; sevgilinin fiziksel özelliklerine övgü (KM-5, KM-11, KM-23, KM-29, KM-44, KM-57, KM-73, KM-86, KM-88, KM-92), sevgiliye beddua (KM-6, KM-30), sevgiliye gözdağı (KM-7, KM-8, KM-37, KM-100), sevgiliye sitem (KM-13), sevgilinin güzelliğinden ibret alma (KM-14), sevgiliye kavuşma dileği (KM-17, KM-24, KM-25, KM-35, KM-41, KM-54, KM-63, KM-67, KM-84, KM-104), sevda konusunda diğer âşıklara öğüt (KM-18, KM-53), âşığa gözdağı (KM-19, KM-55), âşığın övünmesi (KM-20), sevgiliden ayrı kalmanın acısı (KM-22, KM-26, KM-46, KM-47, KM-48, KM-50, KM-51, KM-70, KM-80), sevgilinin başkalarına yar olmasından duyulan üzüntü (KM-26), feleğe sitem (KM-26), vuslat isteğinden duyulan mutluluk (KM-28), sevdalılığın belirtileri (KM-32), sevgiliye

tavsiye (KM-38, KM-42, KM-65), sevgilinin âşığa yakınlık göstermesi (KM-39), âşığa tavsiye (KM-40), âşığa gönül vermekten duyulan pişmanlık (KM-43), cinsellik (KM-49), sevgiliye yalvarış (KM-51), vuslat için âşığı bekleme sözü (KM-56), sevgiliye yakın olma isteği (KM-61, KM-105), âşığın sevgiliden başkasını sevmesini istememe (KM-71), kara sevdanın âşık üzerindeki olumsuz etkisi (KM-72, KM-90), sevgiliye duyulan aşk ve özlem (KM-74), gurbet konusundaki üzüntü (KM-75), aşk konusunda kararsızlığın verdiği çaresizlik (KM-79), sevgiliyi görme sevinci (KM-85), sevgiliyi teskin (KM-89, KM-91), âşığı önemseme (KM-93), âşığın sevda konusundaki çaresizliği (KM-95), sevgiyi belli etme isteği (KM-99) gibi düşünceler işlenmiştir.

Maniler arasında sevda düşüncesine ek olarak günlük yaşamda insanlar arasındaki çeşitli sosyal ilişkileri konu edinen maniler de vardır (KM-9, KM-10, KM-12, KM-15, KM-33, KM-36, KM-45, KM-66, KM-77, KM-83, KM-87, KM-97, KM-101, KM-103, KM-106, KM-107, KM-108, KM-109).

Mektup manilerinde, duygu ve düşüncelerin mektuba aktarımındaki yetersizlik (KM-21, KM-59, KM-76), vuslat için aradaki engellerin kalkması dileği ve Allah'tan kavuşmayı dileme (KM-34), yardan alınan mektuptaki ayrılıktan duyulan üzüntü ve feleğe sitem (KM-27) düşünceleri göze çarpmaktadır.

Derlenen maniler arasında insanlar arasındaki ilişkilerde kişilerin birbirlerine şaka ve takılma yollu söyledikleri manilere de rastlamaktayız (KM-16, KM-31, KM-52, KM-58, KM-60, KM-62, KM-68,).

Maniler arasında öğüt konulu olan tek manide (KM-81), ana-babanın değerini bilme düşüncesi işlenmiştir.

Evlenme törenleri ile ilgili söylenen manilerde, okuntuluk âdeti (KM-82), düğünden duyulan mutluluk (KM-64) temaları karşımıza çıkmaktır.

Derlenen tek niyet-fal konulu manide (KM-94) dengiyle evlenme isteği işlenmiştir.

Ramazan konulu manide (KM-69) oruç tutanlara övgü yer almaktadır.

Sonuç olarak Karaisalı yöresinde mani söyleme geleneği çeşitli ortamlarda devam etmektedir. İnsanların bir araya geldiği kış gecelerinde, imece olarak yapılan işler sırasında, düğünlerde insanlar duygu ve düşüncelerini manilerle ifade etmektedirler. Doğrudan ifade edemedikleri isteklerini maniler vasıtasıyla rahatlıkla anlatabilmektedirler.

2.1.3. Ninni

Ninniler çeşitli zaman birimlerinde kuşaktan kuşağa devredilip aktarılan, ezgileri yönüyle çocukları etkileyen ürünlerdir. Ortaya çıkışlarıyla ilgili kesin bilgiye sahip olmadığımız ninniler, çıkış zamanlarındaki asıl şekillerini koruyamamışlardır. Tarihsel, sosyal ve kültürel nedenler, göçler değişikliğe uğramalarına neden olmuştur. Ninniler söylendikleri toplumun kültürünü yansıtmışlardır. (Artun, 1998: 140)

Birçok şekilleri olmakla birlikte, ninniler genellikle mani dörtlükleriyle söylenir. Ninni konulu manilerin son dizeleri ninni anlatım kalıplarından oluşur. Ninni başlangıcında ninni söyleyene bir seslenme görülür. Ninni sonunda çocuğu uyutmayı amaçlayan ses tekrarlarından yararlanılır. Ninniler ezgi yönüyle beşik sallama adetine uygun söylenirken bazen ezgi ve ses tonu çocuğun durumuna göre ayarlanır. (Artun, 1998: 140)

KN-1

Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
Eee eee ...

Hu hu hu Allah
Hu hu hu Allah

Uyusun da büyüsün ninni
Tıpış tıpış yürüsün ninni
Ee eee ... (K30, K42, K45, K59, K62, K65)

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tek ninniye (KN-1) şekil açısından baktığımızda; nazım biriminin, nazım şekli ve ölçü bakımndan kararlılık göstermemektedir.

b. İçerik

Ninni olarak söylenen tekerlemede doldurma dizelerle hikâye eder şekilde çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmakta ve uyuması sağlanmaktadır (KN-1)

2.1.4. Ağıt

Ağıtlar, "İnsanlığın ortak ıstırabı'nın canlı bir şekilde ifade edildiği edebi metinlerdir. bu özellikleri sebebiyle ağıtlar, halk şiirinin başlangıçtaki ilk şekilleri olarak kabul edilmektedir. İnsanlar arasındaki münasebetlerin "ferdi" ve "samimi" olduğu devir ve kültürlerde, ölümün insana verdiği ıstırap, kolay dindirilebilecek cinsten değildi. (Görkem, 2001: XV)

Hayatta kalanlar, ölenlerle münasebet kurabilmek için, birtakım vasıtalara ihtiyaç duyarlar. Bazı özellikleri sebebiyle ağıtlar, ölenleri hatırlamada önemli bir vasıta vazifesi görmektedir. Onları bu özellikleri sebebiyle birer "sembol" olarak düşünebiliriz. (Görkem, 2001, XVI)

XIII. asırda Anadolu şahsında da bu gelenek devam etmekteydi. Bu ç ağın büyük şairi Yunus Emre bir yandan insanoğlunun ölüm hadisesi karşısında duyduğu müthiş korkuyu dile getiriyor, mücerred ölüm şiirleri söylüyor bir yandan da bugün hala devamına şahit olduğumuz aşık tarzı ağıtın ilk örneklerini veriyordu. (Bali, 1997: 28)

Ağıt terimi ile bir törene bağlı olsun olmasın acıklı bir olayı konu alan ve metni de bu olayı hatırlatmaya, bütün yoğunluğuyla yaşatmaya elverişli türkülerin bütünü adlandırılır. (Boratav, 1982: 444)

Ağıtlar sızlayan kalplerin dayanılmaz acıların, akan gözyaşlarının, yanık yüreklerin çare arayan feryadıdır. Yavrusunu yitiren ana, sevgilisine kavuşmayan aşık yatağında inleyen hasta, sıla hasretiyle yanıp tutuşan garip duygularını, ıstıraplarını ağıtlarla dile getirir. (Şimşek, 1993: 1)

Türklerde ağıt yakma geleneği ve yas törenleri önemli bir yer tutmaktadır. Türkler ölenlerin ardından "yuğ" adı verilen törenler düzenlemişlerdir. Bu törenlerde değişik adetler uygulamışlardır. Örneğin, yas tutanların bağıra çağıra ağladıkları Çin kaynaklarından öğrenilir. Orhun Yazıtları'nda da matem törenlerinde Göktürklerin; saçlarını kulaklarını keserek feryat ettikleri anlatılır. Oğuzların yas adetleri Dede Korkut Hikayeleri'nde, feryat ederek ağladıkları, yüzlerini parçaladıkları, saçlarını yoldukları, kardeşlerin akları çıkarıp karaları giydikleri şeklinde tasvir edilir. (İnan, 1995: 195 – 196)

Yöreden derlenen ağıtlardan yola çıkarak Karaisalı ağıt söyleme geleneğindeki ağıtları konuları bakımından şu şekilde tasnif edebiliriz:

1. Kişilere Yakılan Ağıtlar
2. Sosyal Olaylar Üzerine Yakılan Ağıtlar

KA-1

Atladım geçtim eşiği
Sofrada buldum kaşığı
Büyük evin yakışığı
Gelin oldu gidiyor

Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası
Çağırın gelin kardeşini
Bağlasın kardeş kuşağını

Karacadır ismi tutar
Altın yüzük pasmı tutar
Ağlar ise annem ağlar
El oğludur, yasmı tutar

Kız anası kız anası
Yakalım gelin kınası
Kuru yere kazık çaktım
Batar gider demedim mi!

Kurbete giden kızları
Yiter gider demedim mi
Kız anası kız anası
Evinde mumlar yanası

Keklik gelir seke seke
Bağrında altın küpe
Anamdan ben ayrılmazdım
Ayırdılar çeke çeke

Kız eşim kınan kutlu olsun
Evin mutluluk dolsun
Bir incecik ark akıyor
Gelin bizde bakalım

Koca evden kız çıkıyor
Kınasını yakalımın
Kızanası kız anası
Hani bunun öz anası

Karaçadır bacaları
Aksarıklı hocaları
Çağırın gelin kardeşini
Bağlasın kardeş kuşağını

Kız anası kız anası
Evin de mumlar yanası
Okmuydu okmuydu
Bir kızınız yük müydü

Kör olası emmileri
Hiç oğlunuz yokmuydu
Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası

Çağırın gelin kardeşini
Bağlasın kardeş kuşağını
Su geliyor merdin merdin
Su değildir benim derdim

Ağaçlarda kalem olsa
Yazılırmı benim derdim
Kız eşin kınan kutlu olsun
Evin mutluluk dolsun (K105, K106, K107, K108, K111)

KA-2
Ellerimle giydirdim tacını
Göstermesin mevlam hiçbir acını
Alda bağrına bas küçük bacını

Göster Kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana
Göster kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana

Kardeşin yok kuşağını bağlasın
Annen baban oturup da ağlasın
Gözlerini çeşme edip çağlasın

Göster Kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana
Göster kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana

Büyüttüm yavrumu kendim elimle
İncitmedim ben yavrumu dilimle
Bağlayacam kuşağını elimle

Göster Kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana
Göster kadir mevlam o günü bana
Nasıl şükretsem az olur sana (K5)

KA-3

Nayıbın yeri tepe
Kulakta nişan küpe
Ayşe kendini asmış
Yatıyor sere serpe

Ah nayıplar nayıplar
Dönmez giden kayıplar
Bu halimizi duyan
Bilir bilmez ayıplar

Başın yolar anası
Dizin döver bacısı
Kınamayın komşular
Zordur evlat acısı

Ayşe güzel bacıdır
Evde başın tacıdır
Ayşe kendini asmış
Bu haber ne acıdır. (K1, K2, K4, K5)

KA-4

Dünyayı seyrettim ovadır dağdır
Düşünme dünyayı bozuk bir bağdır
İster fakir ol ister ağadır
Ölüm bize görünüyor

Geçen dünyanın çölünden
Bir tas su içen gölünden
Kurtulan var mı ölümden
Bir gün gelir alır gider

Gün ikindin vakit dardır
Ne yaşarsan odur kardır
Her şey yalan ölüm vardır
Bir gün gelir alır gider

Geçen dünyanın çölünden
Bir tas su içen gölünden
Kurtulan var mı ölümden
Bir gün gelir alır gider

Amma bugün amma yarın
Hiç acımaz ölüm zalım
Burada kalır bütün malın
Ölüm gelir alır gider

Yaşasam da yaşasan da bu dünya yalan
Ağardı saçlarım da kocadım galan
Yavaş yavaş tükendik galan
Ölüm bize görünüyor

Bilirsin Bahrim bu dünya yalan
Var mıdır Bahrim bu dünyada kalan
Gidiyok artık, tükendik galan
Yolun sonu görünüyor. (K1, K3, K5, K67, K76)

KA-5
Evimizin önü kuyu
Kulaçladım çektim suyu
Hiç gözümün önünden gitmez
Kardeşimin uzun boyu

Yol üstünde kar açalı
Ateş düştü yandı dalı
Hiç yanıma gelmez benim
Emmim oğlu ali

Üçürgenin akıntısı
Kenarının çıkıntısı
Köyümüze gittimi ola
Oğlumun okuntusu

Farımaz da deli gönlüm farımaz
Akar gözlerimin yaşı kurumaz
Kak gidelim bu el bize yaramaz
Aman yaramaz

Benim emmim bir idi
Yakası hep kiridi
Sabun ısmarladım gelecekti
Akan sular kurudu

Karşı dağlar lekeliymiş
Benim başım belalıymış
Ben bana yanmam diyordum ya
Kan damarda Ulalıymış

Evimizin önü çınar
Yeleser yaprağı düşer
Gitme babamoğlu gitme
Yurdumuza eller konar

Çıkrığımın oku ola
Eğiririm dala dala
Gurban olam babamoğlu
Beni de götür gittiğin yere

Evimizin önü püren
Neder ola bizi gören
Gül ağacı boğum boğum
Gül yaprağını döktü bugün

Hele geline geline
Çiçekleri vermiş eline
Kimseler kabul etmemiş
Gelin gelmiş evine (K39, K47, K67)

KA-6

Gaplan geldi bağırmaya
Yaşı değdi yirmiye
Her annenin kârı değil
Böyle yiğit doğurmaya

Yüce dağda çam yıkıldı
Dalı budağı yere döküldü
Kalksana ya Sar'ahmedim
Koca babayın beli büküldü

Üzüm kara düzüm kara
Salkımcığım yüzüm kara
Şimdi emmin dayın oluyor
Ağlamaya yüzüm yara (K1, K2, K3, K5, K8, K9)

KA-7

Iraz kız 13 – 14 yaşlarındaymış. Halil isimli bir genç varmış. Bu iki genç birbirlerini sevmiş. Iraz kız pek güzelmiş, babayiğitmiş. Orada kör Osman diye biri varmış. Kör Osman'ın arkadaşları Halil'in yanına gidip "Iraz'ı sana vermeyecekler." demişler. Hasetlik yapmışlar. Bunun üzerine Halil 2 – 3 tane arkadaşını toplar ve Iraz kızı kaçırmaya karar verir. Kızın arkadaşları da Iraz'ı pınara suya götürürler. Iraz pınarın başına varıp bir tas su alıp tuluğa (şimdiki peynir kapları) korken Halil'in arkadaşları Iraz'ı Halil'e kaçırmak için üstüne abanıyorlar, Iraz da onlara inanmıyor, Halil'i göremeyince panikliyor, Halil'in arkadaşları Iraz'ı korkutmak biraz önce Halil'in yanına götürmek için bıçak gösteriyorlar. Iraz'da çırpınırken bıçak batıyor, kötü niyetle olmasa da Iraz kız oracığa yığılıp kalıyor. (K1, K3, K5, K38, K46, K76, K105, K106)

Kıranın ola deresi
Hayli de çeker arası
Gadanızı alam eller
Çok mu derinde yarası

Mor kefesi başında
Filketesi döşünde
Nasıl kıydın gavur dölü
Daha on beş yaşında

Irazımda benzer tülüye (deve)
Düşmanlar pısmış çalıya
Ün eylemiş de gelmemiş
Yanındaki ahaliye

Arabalar gıcır gıcır
Kuşlar öter vicir vicir
Gavur muydun gavur dölü
Gavurun yüreği acır

Şu gaşına yatırdılar
Köye haber getirdiler
Iraz kızın kanlı ileşin
Kıl çul ilen getirdiler

Şu çardağa yatırdılar
Altta mı akıyor kanı
Gadanızı alam eller
Daha yeni çıkmış canı

Sağ yanına boynun bükmüş
Sol yanına kanı akmış
Gadanızı alam eller
Daha yeni canı çıkmış

Anasının adı yeter
Ben ağlarım senden beter
Kurban olam babam oğlu
Kaç da başlarını kurtar (K1, K3, K7, K8)

KA-8

Çattılar çatı taşını
Kurdular düğün aşını
Çığırın gelsin kardaşını
Kardaşı yok dayısını

Bir incecik su akıyor
Gelin biz de akalım
Bir öksüz ya kız çıkıyor
Kınasını yakalım mı

Bir incecik su bulanır
Akar dereyi dolanır
Ana besler, el gönenir
Kız eşin kınan kutlu olsun
Yarendan ağzın datlı olsun (K1, K7, K8)

KA-9

Gelir geçer yazın güzün
Amenettir oğlum kızın
Kara toprak iki gözüm
Dolduğu zaman inanırsın

Kitap gönderdim kullara
Keramet verdim dillere
Azıksın gidersen yollara
Gittiğin zaman inanırsın

Altımızda sular yürür
Üstümüzü çimen bürür
Kefin çürür, toprak olur
Olduğu zaman inanırsın

Altımızdan daşlar batar
Üstümüzde otlar biter
Yılan çiyan yer yer yatar
Yememeye çağre mi var

Kabirimin üstünü bürümüş çayır
Dünyaya aldandım etmedim hayır
Oğlunu gızını yanına çağır
İsterse bağır, istersen çağır

Kapını çalacak ölüm meleği
Siyah saçlarına karlar yağacak
Yaprağın kuruyup gülün solacak
Kapını çalacak ölüm meleği

İstersen asırlar boyunca yaşar
Yazılanlar elbet gelecek başa
İstersen bir bey olur, istersen paşa
Kapını çalacak ölüm meleği

Suyunu doldururlar kazan dolunca
Bir kefen biçerler, boylu boyunca
Dağılırlar seni kabre koyunca
Kapını çalacak ölüm meleği

Bu dünya benzer imiş bir pazara
Üç arşın astarla gidersin mezara
O zaman kâr etmez serbetin parana
Kapını çalacak ölüm meleği

Aşağıdan gelen eller
Develeri kilim salar
Anne olmaz yaban eller
Ne diyeyim mevlam sana

Kıraç yerde çeti bitmez
Biter amma çitil atmaz
Ananın yerini eller tutmaz
Ne diyeyim mevlam sana (K1, K7, K8, K67)

KA-10

Kaynana kayınbaba ne etti geride
Taksinin içinde, gitti Feride
Aşık Ali'm der ki yaktı beni de
Yazarken kalemim düştü zalimler

Develi'de çıkmış gelin gidiyor
Bakın şu kadere nasıl ediyor
Nere gitsen ezrail seni güdüyor
Demek ki peşine düştü zalimler

Motor mu bozuldu böyle noluyor
Geçmiş olsun diye inip soruyor
Vakit akşam dostlar güneş açıyor
Benim de sıkıldı canım anneler (K1, K2, K4, K5)

KA-11

Hastane içine de uzandım yattım
Anamı babamı da gurbete attım
Yaradan helal eder bilmiyon hakkın
Aman doktor aman ölecek miyim
Ölmeden köyümü görecek miyim
Hastane içinde de bir büyük tahan
Kalkmıyor kollarım tutmuyor tokan
Anam babam yokki yalvarsın hakka
Aman doktor aman ölecek miyim
Ölmeden köyüme dönecek miyim
Hemşireler gelmiş serum takıyor
Kalkmıyor kollarım gözüm bakıyor
Zalım dert vurmuş beni yakıyor
Aman doktor aman ölecek miyim
Ölmeden köyüme dönecek miyim (K1)

Değerlendirme

a. Biçim

Derlenen ağıtların büyük bölümünün nazım birimi dörtlüktür (KA-1, KA-3, KA-4, KA-5, KA-6, KA-7, KA-9, KA-10). Bazı ağıtlar ise nazım birimi açısından kararlılık göstermemektedir (KA-2, KA-8, KA-11). Ağıtlardaki ölçülere baktığımızda da farklı durumlarla karşılaşıyoruz. Ağıtlardan bir tanesi 7'li hece ölçüsüyle (KA-3), bir tanesi 8'li hece ölçüsüyle (KA-7) söylenmiştir. Bunların dışında kalan ağıtlarda ise ölçü açısından bir kararlılık görülmemektedir. Nazım şekli olarak değerlendirildiğinde ağıtlardan bir bölümünün mani nazım şekliyle (KA-3, KA-5, KA6, KA-7), birinin ise koşma nazım şekliyle (KA-10) yazıldığını görüyoruz. Bu ağıtların dışında kalanlar ise şekil açısından bir kararlılık sergilememektedir.

b. İçerik

İçerik olarak bakıldığında ağıtların dördünün (KA-5, K-6, KA-7, KA-10) kişilerin arkasından söylendiğini görüyoruz. Ölenin arkasından duyulan üzüntü ve geride kalanların ölümü kabullenememesi ve bulunulan yerden ayrılıp gitme isteği, ölenin günlük yaşamından kesitler (KA-5, KA-7, KA-10) bu konuda söylenen ağıtlarda işelenen düşüncelerdir. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlar (KA-1, KA-2, KA-3, KA-4, KA-8, KA-9, KA-11), genellikle düğünlerde söylenen kına ağıtlarını kapsamaktadır. Bu ağıtlarda baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntü ve yakın akarabalara sitem vardır (KA-1, KA-2, KA-8). Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlarda ölümün kaçınılmazlığı (KA-4) düşüncesi işlenmektedir.

2.1.5. Çocuk Sevmeleri

Oynar oynar daş doldurur koynuna
Her günahı babasının boynuna
Oynuyanı sorarsanız
Terzi İbramın Ahmet'i diyin

Elleri yaprak sarması
Alsın yesin nenesi
Burnu da mumbar dolması
Gözleri Halep aynası

Tıraş da olsun babası
Alnı da meydan yazısı
Geride oynasın dayısı
Kaşları yaya benzer (K8, K37)

Değerlendirme

a. Biçim

Yöreden derlenen tek çocuk sevmesinde nazım birimi, ölçü ve nazım şekli olarak kararlılık yoktur.

b. İçerik

Çocukları sevmek için söylenen bu metinde hikâye eder şekilde çeşitli olaylar sıralanmakta ve ninnilerdekine benzer bir şekilde çocuğun dikkati çekilmeye çalışılmaktadır.

2.2. Manzum – Mensur – Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.2.1. Bilmece

Bilmeceler sorulanın adını anmadan niteliklerini, niceliklerini üstü kapalı olarak söyleyerek, anlatılanın ne olduğunu bulmaya dayanan bir oyundur. Bitkiler, hayvanlar, gibi doğa varlıkları yanında insan bedeninin öğelerini de konu alan bilmeceler vardır. Bunların yanında soyut kavramlarla kutlamalar da bilmecelerin baş köşelerine kurulup oturmuşlardır. Bilmece soruları hem biçim hem de söylenişleri özenilerek oluşturulmuştur. Bozulmadan geçmişten günümüze kadar ulaşmışlardır. (Gökçeoğlu, 1999:8)

Bilmeceler kalıplaşmış sözlerdir. Bilmek fiilinden türemiş bir addır. Tıpkı lügat sözcüğünün Arapça bilmece demek olduğu gibi. Türk dünyasında bilmece sözcüğünün karşılığı çeşitlidir. Örneğin Türkmenler matalı Kırgızlar, Kazaklar Karakalpaklar, cumbak Kazanlılar tabışmak ve cumak, Balşkıtlar yumak demektedir. Anadolu'daysa bilmece masal, mesel, matal, hikaye, metal, bulmaca, söz, dek, fıcık, güzelleme, gibi sözcüklerle dillendirilmektedir. Yukarıdaki dörtlükten anlaşılacağı gibi bilmeceye Kıbrıs'ta geçmişte mesel sözü neredeyse unutuldu. Ancak deyimlerin ve bilmecelerin yapılarına yapışma yoluyla yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır.

Birisi kaçamak konuşup, yalan yanlış konuşmaya başladığında halkımız "Bana mesel, gazel okuma" denmektedir. (Gökçeoğlu, 1999: 8 – 9)

Köylük yerlerde çift çubuk, hayvan hasatla bunların sağımı sıkımı gündüzden geceye taşan uğraşlardır. Bununla birlikte ayna nakışla, giyim kuşamlıklar çoğu zaman gecenin arta kalan süresinde gerçekleştirilirdi. İğnesini, yumağını, gergefini alan konu komşu, gecede bir evde toplanırdı. İşte bu toplantılar yorgun dillerin bağlarını çözerdi. Anlat babam anlat. Sözlü edebiyat dillendikçe dillenirdi. Bir başlandı mı çorap söküğü

örneği uzadıkça uzardı. Dinlenilene birle değil ikiyle üçle karşılık verilirdi. Kim altta kalmak ister ki? İş yarışa döndüğünde bilmeceler baş tacı olurdu. Herkes yeni şeyler anlatabilmek için yarışırdı. (Gökçeoğlu, 1999: 9 – 10)

KB-1

Neler gördüm neler gördüm (Bakış)
Yer altında keler gördüm (Mezar)
Tuzsuz pişen aş gördüm (Kahve)
Köpük kusan taş gördüm (K32, K27, K28, K30, K31, 39)
(Sabun)

KB-2

Benim bir devem vardı çok zayıftı; ama yağdı öldü (Yağ taşımaktan),
Akşama varmadan Saba yakın öldü (Saba, şehri)
Ne yerde öldü ne gökte öldü
Benim devam nerde öldü (K21, K28, K30, K31, K39)
(Köprü)

KB-3

Allah yapar yapısını
Demir açar kapısını (K12, K13, K25, K37)
(Karpuz)

KB-4

Tintini hamam
Kubbesi tamam
Bir gelin aldım
Babası imam (K1, K4, K5, K10)
(Saat)

KB-5

Benim bir eşeğim var

Dört ayaklı bir kulaklı (K23, K25, K30, K31)

(Ekmek tahtası)

KB-6

Dağdan attım kırılmadı

Taştan attım kırılmadı

Bir tükrüğe dayanmadı (K27, K28, K29)

(Kağıt)

KB-7

Sarıdır sarkar

Düşerim diye korkar (K14, K27, K28, K29)

(Armut)

KB-8

Het dedim hüt dedim

Git şuraya yat dedim (K30, K32, K37)

(Süpürge)

KB-9

Hey gidi adem

İçi dolu badem (K27, K28, K31)

(Elma)

KB-10

Kara tavuk karnı yarık (K8, K23, K25, K30)

(Ocak)

KB-11

Teptim tekerlendi

Öptüm şekerlendi (K19, K21, K39)

(Elma)

KB-12

Nar tanesi nur tanesi

Yeryüzünün bir tanesi (K8, K30, K37)

(Kur'an)

KB-13

Helemez hemeze

Ocak başına gelemez (K60, K72, K84)

(Yağ)

KB-14

Geriden baktım ıldır ışık

Yanına vardım kınalı kaşık (K30, K31)

(Nergis)

KB-15

Öte yüzü beri yüzü

Her tarafı geyik izi (K27,K28, K29)

(Kitap)

KB-16

Geriden baktım emür ümür

Yanına vardım kilitli demir (K12, K17, K31, K38)

(Mezar)

KB-17

Ağdırıverdim yamaca

Ya kekliğe ya turaca (K29, K38, K39)

(Tüfek)

KB-18

Tuzsuz pişen aş gördüm (K33, K37, K39)

(Palıza)

KB-19

Aydan arı günden duru (K12, K17, K30 K31)

(Sarımsak)

KB-20

Hemidi hümüdü

Akşam gelen kim idi (K30, K31, K37)

(Uyku)

KB-21

Benim bir dağım var

Bir yanına kar yağar

Bir yanına dolu (K7, K9, K10, K16)

(Çırçır makinesi)

KB-22

Yer adlında kürklü koca (K9, K16, K28, K37)

(Soğan)

KB-23

Hastadır hasta

Canı kafeste

Et yer su içmez

Böyle bir usta (K8, K12, K23)

(Bit)

KB-24

Canı var kanı yok

Palanı var kolanı yok (K27, K29, K31)

(Salyangoz)

KB-25

Hatun içerde saçı dışarıda (K7, K9, K10, K16)

Evden eve allı gelin (K60, K61, K70)

(Ateş)

KB-26

Uzun kız burnu yirik (K5, K10, K38)

(Hallaç yayı)

KB-27

Dal üstünde bir yemiş

Bunu yiyen doymamış

Ramazanda yiyenin

Orucu bozulmamış (K5, K27, K28, K30, K37, K38, K60)

(Dayak)

KB-28

Fıçıcık fıçıcık

İçi dolu turşucuk (K12, K13, K14, K27, K28, K30, K31, K2, K33, K37, K60)

(Limon)

KB-29

Altı göl üstü gül (K12, K17, K21, K37)

(Lamba)

KB-30

Mantosu yeşil düğmesi siyah (K70, K78, K79)

(Karpuz)

KB-31

Bilmece bildirmece mektup yazar gündüz gece (K27, K28, K29, K39)

(Kalem)

KB-32

Çarşıdan alınmaz
Mendile konulmaz
Ondan tatlı bir şey bulunmaz (K70, K78, K79, K90)

(Uyku)

KB-33

İçi taş dışı taş
Dolaş babam dolaş (K7, K8, K9, K15)

(Minare)

KB-34

Kuyruklu kumbara
Bulgur taşır ambara (K23, K31, K32, K37)

(Kaşık)

KB-35

Mermer taşı mermer taşı
İçinde bulgur aşı
Pişirirsen aş olur
Pişirmezsen kuş olur (K23, K31, K32, K37)

(Yumurta)

KB-36

Yeraltında kınalı kaşık (K15, K17, K32, K37)

(Soğan)

KB-37

Sarp kayada sarkıp durur
Düşerim diye korkup durur (K27, K28, K29, K37, K39)

(Kulak)

KB-38

Dereye teke bağladım
Boynuzunu çeke bağladım (K6, K11, K14,K17, K18)

(Patlıcan)

KB-39

Daldı çıktı denizi

Sarıverdi benizi (K37, K39, K64, K68)

(Ay)

KB-40

Deve tabanı

Zıngır zabanı

Gezer evi bilmez yabanı (K33, K34, K36, K38, K39)

(Terazi)

KB-41

Gökyüzünde eğri orak (K1, K4, K5, K10)

(Ay)

KB-42

Gağıl gağıl kaz gider

Gağıltısı düz gider

Ayağı nalsız

Başı yularsız gider (K27, K28, K29, K39)

(Tren)

KB-43

Şukkada şukka

Bukkada bukka

Tintani

Mani mani (K25, K30, K32, K379

(Havan)

KB-44

Tap tap üstüne tap tap üstüne, en küçüğü onun üstüne (K7, K9, K10, K12, K16, K19)

(İnek pisliği)

KB-45

Ezan okur namaz kılmaz
Karı alır nikah kıymaz (K27, K28, K29, K39)

(Horoz)

KB-46

Ay hırmandı hırmandı
Kız kapıya tırmandı
Hırmandı gelmeden
Kız kapıdan inmedi (K11, K12, K15, K18)

(Anahtar)

KB-47

Metel metel meliki
Oğlu kızı on iki
Metel başın bağlamış
Döne döne ağlamış (K70, K74, K75, K8

(Çıkrık)

KB-48

Çalı başı çanacık
İçi dolu danecik (K70, K74, K78, K91)

(Nar)

KB-49

Akşam sererim gündüz dererim (K1, K5, K15, K16)

(Yıldız)

KB-50

Yapan satar, alan kullanmaz
Kullanan kullandığını bilmez (K1, K2, K7, K8, K9)

(Tabut)

KB-51

Dışı kütük içi kütük (K1, K5, K9, K27, K28, K29, K31)

(Zeytin)

KB-52

İki dağ arasında bir dana höğürüyor (K14, K17, K29, K38, K39, K64)

(osuruk)

KB-53

Dam altında küflü tabak (K23, K35, K31, K379

(Tezek)

KB-54

Mıkısı mıkısı

Arkasında küncü çıkısı (K3, K8, K12, K23, K25, K31)

(Örümcek)

KB-55

Çıktık gittik anaya

Elimiz battı kınaya (K3, K8, K12, K23, K25, K31)

(Dut)

KB-56

Gökte çingil asılı

İçinde kavurma basılı (K27, K28, K29, K39)

(Nar)

KB-57

Benim bir kızım var

Kalk deyince kalkmaz

Elime aldığımda kalkar (K3, K8, K12, K25, K28, K31)

(Süpürge)

KB-58

Allah'ın aklı deldi taktı

Altı gözlü on ayaklı (K1, K4, K5, K15)

(Saban – öküz – adam)

KB-59

Kırmızıya boyadım
Anayın önüne dayadım (K3, K12, K3, K25, K39)

(Yayık)

KB-60

Öte linlin beri linlin
Bir ayağın üstüne tara linlin (K27, K28, K29, K38, K39)

(Kapı)

KB-61

Han var han var
Yerden tutma dam var

(Mezar)

KB-62

Et sakallı kuş var
Tuzsuz pişmiş aş var (K1, K5, K15, K31, K32, K39, K64, K71, K75, K80)

(Palıza)

KB-63

Bir tazım var üstünde çulu yok
Ne atsam yemem demez
Ağzında dili yok (K12, K13, K23, K25, K31, K39)

(Soba)

KB-64

Bir takada dans oynar oynama desem yine oynar (K1, K5, K27, K28, K64, K80, K96, K98)

(Dil)

KB-65

Şak şak eder şakı benim elimde
Bir kavağın kökü benim elimde (K10, K11, K38, K39, K64)

(Çulfalık)

KB-66

Evvela yeşil sonra al olur
Parmaklarını uzca sık
Sonra bal olur (K5, K15, K27, K29, K39, K71, K96)

(Dut)

KB-67

Al iken ekşi siyah iken bal olur (K5, K15, K27, K29, K39, K71, K96)

(Dut)

KB-68

Alaca mezar dünyayı gezer (K1, K4, K26, K30, K31, K38)

(Göz)

KB-69

Yer altında kilitli sandık (Tabut)
Açıldı sandık döküldü fındık (K7, K9, K10, K12, K16)

(Keçi pisliği)

KB-70

Murt yaprağı
Hacı zemzem toprağı
Ya bu bilmeceyi bileceksin
Ya bu gece öleceksin (K8, K12, K13, K23, K25, K30, K31, K32, K37)

(Kına)

KB-71

Altı tahta üstü tahta
İçinde bir kanlı kahpe (K2, K3, K20, K35, K36, K49)

(Kaplumbağa)

KB-72

Helemez helemez
Ocak başına gelemez (K64, K72, K73, K78, K90)

(Barut)

KB-73

İnsan yapar yapısını

Kemik açar kapısını (K3, K8, K12, K23, K25, K30, K31, K32, K37)

(İçli köfte)

KB-74

Dağdan gelir takır makır

Ayakları gümüş bakır (K7, K10, K11, K14, K17, K28, K29, K36)

(Traktör)

KB-75

Dağdan gelir taştan gelir

Ağzı bağlı aslan gelir (K7, K10, K11, K14, K17, K28, K29, K36)

(Postal)

KB-76

Benim bir dağım var, üstünde üç yol aşar (K17, K23, K25, K31, K37)

(Çıkrık)

KB-77

Fukaralar alır atar

Zenginler cebine katar (K1, K4, K15, K17, K23, K27, K28, K29, K38, K39)

(Sümük)

KB-78

Buradan attım kılıcı

Halepten çıktı bir ucu (K14, K19, K21, K22, K26, K39, K54)

(Şimşek)

KB-79

Metel metel meliki
Oğlu kızı on iki
Metel bir baş bağlamış
Döne döne ağlamış (K16, K25, K32, K37, K50)

(Kirmen)

KB-80

Çin yatağı
Döner bindirmez
Kederden kötü
İki ağzı var bir gözü (K8, K25, K31, K37, K54)

(Bit)

KB-81

Uzun uzun urk atar
Baş ucunda kurt yatar (K8, K25, K31, K37, K54, K56, K71)

(Kabak)

KB-82

Kara kız karnı yarık (K3, K8, K12, K23, K25, K27, K31, K32, K37)

(Ocak)

KB-83

Benim bir odam var, içinde iki çift sarı öküz yatar (K5, K8, K12, K23)

(Ceviz)

KB-84

Benim bir dedem var
Kırk kat çamaşır giyer (K5, K8, K12, K23, K30, K31, K39)

(Lahana)

Değerlendirme

a. Biçim

Karaisalı yöresinden derlenen bilmecelerin büyük çoğunluğu manzum bilmecelerdir (KB-1, KB-2, KB-3, KB-4, KB-6, KB-7, KB-8, KB-9, KB-11, KB-12, KB-13, KB-14, KB-15, KB-16, KB-17, KB-20, KB-21, KB-23, KB-24, KB-25, KB-27, KB-28, KB-32, KB-33, KB-34, KB-35, KB-37, KB-38, KB-39, KB-40, KB-42, KB-43, KB-45, KB-46, KB-47, KB-48, KB-50, KB-54, KB-55, KB-56, KB-57, KB-58, KB-59, KB-60, KB-61, KB-62, KB-63, KB-65, KB-66, KB-69, KB-70, KB-71, KB-72, KB-73, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78, KB-79, KB-80, KB-81, KB-84). Bilmecelerin bir kısmı ise mensurdur (KB-5, KB-10, KB-18, KB-19, KB-22, KB-26, KB-29, KB-30, KB-31, KB-36, KB-41, KB-44, KB-49, KB-52, KB-53, KB-64, KB-67, KB-68, KB-76, KB-82, KB-83).

Manzum bilmecelerin büyük bir bölümünün nazım birimi ikiliktir (KB-3, KB-7, KB-8, KB-9, KB-11, KB-12, KB-13, KB-14, KB-15, KB-16, KB-17, KB-20, KB-24, KB-25, KB-28, KB-33, KB-73, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78, KB-79, KB-80, KB-84). Diğer bilmecelerin bir kısmının nazım birimi dörtlük (KB-1, KB-2, KB-4, KB-23, KB-27, KB-79, KB-80), bir kısmının ise üçlüktür (KB-21, KB-32, KB-40, KB-57, KB-63, KB-66).

Bilmecelerin az bir kısmı nazım şekli açısından düzenlidir ve mani nazım şekliyle söylenmişlerdir (KB-27, KB-35, KB-42, KB-46). Bunların dışında kalan bilmeceler nazım şekli olarak bilinen herhangi bir nazım şekline uygunluk göstermemektedirler.

Ölçü olarak baktığımızda da bilmecelerin çok azı kararlılık göstermektedir. Bunlardan bir kısmı 8'li (KB-1, KB-3, KB-6, KB-12, KB-17, KB-71, KB-74, KB-75, KB-77, KB-78), bir kısmı 7'li (KB-27, KB-39, KB-47, KB-48, KB-79, KB-81), biri 6'lı (KB-33) hece ölçüsü ile yazılmıştır. Diğer bilmeceler ise ölçü açısından bir kararlılık göstermemektedir.

b. İçerik

Cevaplarına göre; cevabı tek olan bilmecelerin cevaplarının nesne adı (KB-1, KB-2, KB-3, KB-4, KB-5, KB-6, KB-8, KB-9, KB-10, KB-12, KB-13, KB-15, KB-16, KB-17, KB-18, KB-21, KB-25, KB-26, KB-28, KB-31, KB-33, KB-34, KB-35, KB-40, KB-41, KB-42, KB-43, KB-44, KB-46, KB-47, KB-49, KB-50, KB-52, KB-53, KB-57, KB-58, Kb-59, KB-60, KB-61, KB-62, KB-63, KB-65, KB-70, KB-72, KB-73, KB-74, KB-75, KB-76, KB-77, KB-78, KB-79, KB-82), hayvan adı (KB-45, KB-54, KB-71,

KB-80), bitki adı (KB-7, KB-9, KB-11, KB-14, KB-19, KB-20, KB-29, KB-30, KB-36, KB-41, KB-55, KB-56, KB-66, KB-67, KB-81, KB-83, KB-84), organ adı (KB-37, KB-64), soyut varlık adı (KB-20, KB-32) olduğunu görüyoruz. Cevabı birden çok olan tek bilmecede (KB-58) yanıtlar nesne adı ve hayvan adı başlıkları altında değerlendirilebilir.

2.2.2. Atasözü

Bir milletin hayat görüşüne ve kültür birikimine dayanan atasözleri, iç kuruluş ve dış yapı yönünden taşıdıkları özelliklerle, edebi türler arasında klasik değer taşıyan tür, değişik yer ve değişik dillerde kavramca birbirine yakın anlamlarla tarif edilmiştir. Bu tanımlarda atasözleri tarif edilirken, "Toplumun sesi hayat anlayışı, yargısı" tariflerin hareket noktası temel sebebi olmuştur. (Öztürk, 1986: 257)

KAT-1

Aç it fırın yakar. (K1, K2, K3, K8, K10, K23, K25, K30)

KAT-2

Ağaç dalıyla gürler (K1, K5, K15, K17, K30, K31, K39, K54, K65)

KAT-3

Ağır giden yol alır; hızlı giden yolda kalır. (K8, K9, K17, K28, K29, K39, K64)

KAT-4

Akılsız başın derdini ayaklar çeker. (K22, K26, K33, 35, K36, K40, K58, K60, K72, K81, K83, K90)

KAT-5

Ala keçiyi gören içi dolu yağ sanar. (K1, K5, K15, 23, K25, K30, K32, K37, K54)

KAT-6

Allah'ın bir işine karıştım dokuz bok böcüğünü birden yedirdi. (KR1, K3, K5, K9, K15, K17, K20, K28, K29, K30, K37, K54, K63, K74, K86, K87, K90)

KAT-7

Allah'ın ondurmadığını peygamber sopa ile kovar. (K3, K23, K25, K46, K51)

KAT-8

Aman ağalar diyeceğime aman dağlar derim. (K27, K28, K29, K39, K51)

KAT-9

Aptaldan paşa tahtadan maşa olmaz. (K1, K2, K17, K32, K44, K56, K70)

KAT-10

Aşığa Bağdat sorulmaz. (K1, K3, K5, K8, K36, K41, K54, K58, K70, K74)

KAT-11

At ile yola giden eşeğin vay haline. (K27, K28, K29, K31, K39, K40)

KAT-12

Ata da ite de soy gerek (K16, K24, K27, K36, K39, K53)

KAT-13

Ateş dumansız yiğit imansız olmaz. (K3, K8, K10, K11, K27, K27, K36, K52, K59, K66)

KAT-14

Atın yerine eşek bağlanmaz. (K8, K24, K27, K28, K29, K39, K40, K41, K56, K64, K71)

KAT-15

Ayağında don yok başına karanfil takar. (K1, K3, K4, K5, K15, K17, K22, K25, K30, K31, K36, K42, K54)

KAT-16

Ayranı yok içmeye gümüş köprü ister geçmeye. (K18, K20, K21, K27, K33, K37, K41, K46, K49, K54, K77)

KAT-17

Ay benden olduktan sonra yıldızın kuyruğuna çarpayım. (K37, K38, K39, K57, K64)

KAT-18

Az oku uz oku, her kitaptan bir cüz oku. (K5, K7, K17, K32, K36, K44, K60, K92)

KAT-19

Azıcık aşım, ağrısız başım. (K1, K2, K3, K5, K7, K15, K17, K18, K26, K28, K309, K38, K40, K41, K47, K51, K53, K65, K67, K71)

KAT-20

Bağa bak üzüm olsun, yemeye yüzün olsun. (K7, K15, K18, K24, K28, K36, K41, K55)

KAT-21

Bağı bülbül bekler, üzümü karga yer. (K5, K6, K33, K47, K54, K55, K56, K64)

KAT-22

Beleş sirke baldan tatlıdır. (K1, K2, K3, K5, K12, K13, K25, K26, K29, K31, K37, K39, K55, K58, K60, 61, K65, K70, K80, K83, K85)

KAT-23

Benim derdim inek ile danada, karımın derdi sürme ile kınada. (K7, K10, K11, K13, K37, K38)

KAT-24

Bir nal buldum, sıra üç nal ile bir ata kaldı. (K3, K7, K21, K36, K45, K56,K59)

KAT-25

Boş çuval ayakta durmaz. (K11, K19, K21, K25, K27, K28, K29, K39, K56, K71, K72, K73, K74)

KAT-26

Boş itin menzili olmaz, dolanır gelir Van'ı. (K1,K3, K7, K9, K13, K26, K27, K33, K37, K44, K56)

KAT-27

Boş laf karın doyurmaz. (K1, K2, K3, K6,K7, 8, K16, K17, K38, K46, K65, K74, K80)

KAT-28

Bulan bulgur kaynatır, bulmayan omuz oynatır. (K15, K17, K30, K31, K37, K51, K53, K57, K60)

KAT-29

Büyük lokma ye, büyük söyleme. (K1, K5, K7, K12, K13, K20, K37, K38, K41, K44, K50, K51, K56)

KAT-30

Çağrılan yere erinme, çağrılmayan yere görünme. (K1, K3, K5, K12, K17, K27, K28, K29, K30, K31, K37, K40, K44)

KAT-31

Çoban arasıyla çiftçi mesesiyle. (K7, K8, K10, K13, K17, K30, K47, K56)

KAT-32

Çobanın gönlü olursa tekeden teleme çıkarır. (K7, K8, K10, K13, K17, K30, K47, K56)

KAT-33

Çok laf yalansız, çok mal haramsız olmaz. (K1, K2, K5, K10, K15, K17, K19, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K37, K39, K50, K54, K58, K60, K72, K73, K80, K92, K98)

KAT-34

Çok söyleme arsız olur, aç bırakma hırsız olur. (K1, K2, K3, K10, K15, K17, K27, K28, K51, K62, K73,K75, K92, K100)

KAT-35

Çürük tahtaya mıh çakma. (K15, K17, K30, K31, K39, K50)

KAT-36

Dadanmış kudurmuştan beterdir. (K6, K10, K14, K34, K35, K50, K46, K70)

KAT-37

Danışan yol aşar; danışmayan şaşar. (K1, K3, K5, K6, K10, K21, K24, K36, K42, K65, K72, K90, K92, K93, K100)

KAT-38

Dedesi koruk yer, torununun dişi kamaşır. (K1, K3, K5, K6, K10, K21, K24, K36, K42, K65, K72, K90, K92, K93, K100)

KAT-39

Deli, deliden, imam ölüden hoşlanır. (K28, K37, K39, K61, K62, K72)

KAT-40

Delikli taş yerde kalmaz. (K1, K3, K4, K5, K6, K8, K10, K25, K27, K28, K33, K37, K38, K40, K50, K61, K71, K72, K82, K100)

KAT-41

Densizin devesi çansız öter. (K1, K5, K11, K39, K42, K50, K51, K52)

KAT-42

Dil var taş yarar, taş var baş yarar. (K1, K3, K15, K17, K34, K40, K60, K72)

KAT-43

Dirgeni yiyen sıpa bir daha gelmez sapa. (K27, K28, K39, K40, K50, K51)

KAT-44

Doğmadık çocuğa fistan biçilmez. (K15, K17, K30, K31, K37)

KAT-45

Donsuzun gönlünden dokuz arşın bez geçer. (K8, K12, K23, K25, K30, K32, K37)

KAT-46

Dut demeye dudak gerek. (K5, K10, K11, K13, K15, K38)

KAT-47

Düğün evini bilmez kabın tıngırtısına gider. (K8, K23, K25, K30, K31, K32)

KAT-48

Eğri ağaca yayım, her gördüğüne dayım deme. (K1, K4, K9, K19, K34, K39, K50, K70)

KAT-49

Etmezsen bitmezsin. (K1, K4, K7, K8, K9, K15)

KAT-50

El eli yılan tut, yarısını yalan tut. (K3, K8, K12, K25, K60)

KAT-51

Elin ağzı torba değil ki büzesin. (K1, K4, K5, K8, K13, K14, K27, K28, K30, K31, K39, K40, K45, K46, K50, K60, K61, K62, K70, K75, K80, K100)

KAT-52

Engin daldan murt yenmez. (K1, K4, K7, K8, K9, K19, K30, K31, K37, K50, K75)

KAT-53

Er çıkan yol alır, tez evlenen döl alır. (K8, K12, K13, K23, K33, K30)

KAT-54

Erim er olsun yerim çalı dibi olsun. (K8, K12, K13, K23, K33, K30)

KAT-55

Erine göre bağla başını, tencerene göre kaynat aşını. (K3, K4, K5, K12, K15, K23,K25, K30, K31, K32, K37)

KAT-56

Eskiye itibar olsaydı bit pazarına nur yağardı. (K27, K28, K29, K37, K39, K50, K63)

KAT-57

Eşeğe gem vurunca kendini at zanneder. (K8, K12, K13, K20, K23, K33, K30)

KAT-58

Fol yok yumurta yok çök tavuğum çök. (K1, K3, K17, K61, K66, K67, K77, K87)

KAT-59

Fukaranın ahı, tahtından indirir şahı. (K4, K33, K37, K56, K70)

KAT-60

Geline oyna demişler yerim dar demiş, yerini boşaltmışlar yenim dar demiş. (K30, K31, K32, K37, K47, K49, K50, K51,K56, K60, K66, K73, K94)

KAT-61

Genç avrat alma el için, yüksek yere harman kurma el için. (K27, K28, K29, K37, K39, K50, K63)

KAT-62

Göç geri dönerse topal deve öne geçermiş. (K1, K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-63

Göçün geri döndüğü topal ite yarar. 8K1, K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-64

Gözele pöpen yakışır, çirkine atlas neylesin. (K12, K3, K8, K12, K21, K25, K74)

KAT-65

Gurbete kız verme yiter gideri denize taş atma batar gider. (K2, K5, K7, K8, K9, K30, K31, K32, K40, K54)

KAT-66

Halının tozu, delinin sözü tükenmez. (K27, K28, K29, K37, K38, K64, K90, K92)

KAT-67

Hav demeyince mav denmez.(K2, K4, K6, K14, K16, K17, K18, K23, K36, K38, K42, K50, K64, K68, K71)

KAT-68

Hayır dile komşuna, hayır gelsin başına. (K1, K2, K5, K15, K19, K21, K23, K34, K37, K40, K41, K50, K62, K64, K70, K71, K72, K80, K85, K90, K100)

KAT-69

Herkesin kargası kendine bülbüldür. (K1, K4, K7, K8, K9, K31, K32, K33, K60, K61, K64)

KAT-70

Hızır sandıklarımız hep hırsı çıktı. (K50, K51, K52, K64, K67, K86, K88, K94)

KAT-71

İğdiş koyun gibi gevşeme. (K1, K4, K7, K8, K9, K15, K19, K23, K25, K37, K38, K39, K40, K42, K47, K56, K57, K60, K64, K72, K77)

KAT-72

İki kılıç bir kına girmez.(K11, K22, K23, K27, K28, K29, K36, K42, K55, K62, K75, K86, K91)

KAT-73

İnsanı el azdırır, yağmuru yel azdırır. (K1, K3, K5, K11, K23, K25, K30, K31, K32, K39, K50, K54, K61,K75, K82)

KAT-74

İt uyuz kendi gicimik. (K1, K3, K7, K8, K9, K40, K42, K50, K56, K60, K71, K73, K80)

KAT-75

İt kılı postal bağı. (K1, K3, K7, K8, K9, K40, K42, K50, K56, K60, K71, K73, K80)

KAT-76

Kelin canı kekil ister. (K1, K8, K9, K10, K11, K13, K14, K19, K23, K25, K31, K37, K55, K56, K60, K72, K73)

KAT-77

Keser sapını yontmaz. (K1, K2, K5, K7, K10, K11, K16, K21, K80, K82, K83, K91)

KAT-78

Koca ekmeği meydan ekmeği, evlat ekmeği zından ekmeği. (K1, K7, K10, K20, K33, K34, K35, K36, K39, K75, K86,K81)

KAT-79

Mızrak çuvala sığmaz. (K6, K13, K21, K22, K30, K46, K60, K61, K65, K80, K82, K90)

KAT-80

Olmadık yılın yağmuru harman vakti gelirmiş. (K1,K2, K5, K7, K10, K11, K16, K21, K25, K27, K31, K38, K39, K50, K53, K57, K60, K62, K71, K72, K80, K83, K95)

KAT-81

Olmazsa akıl neylesin sakal, çarığı dağlara çıkardı çakal. (K3, K8, K10, K17, K23, K27, K28, K29, K39, K49, K61, K62, K77)

KAT-82

Öküz tekini bulmadan çifte koşulmaz. (K5, K7, K21, K22, K27, K28, K29, K60, K11, K77)

KAT-83

Ölümden öte yol gitmez, mezardan öte sal gitmez. (K3, K8, K12, K13, K23, K25, K30, K31, K32, K37, K46, K53)

KAT-84

Rastına gitmezse kişinin işi, baklavadan kırılır dişi. (K1, K3, K7, K11, K23, K25, K38, K39, K50, K63, K67, K91, K100)

KAT-85

Sabır eyle işine, hayır gelsin başına. (K1, K3, K7, K8, K9, K19, K37, K56, K61, K62, K65, K91)

KAT-86

Sakalda keramet olsa her işi keçiye danışırlardı. (K1, K4, K11, K23, K27, K28, K29, K37, K38, K39, K54)

KAT-87

Sekinin taşlısı, öküzün inek başlısı, kızın sarı saçlısı. (K11, K23, K25, K27, K28, K29, K30, K31, K38, K39)

KAT-88

Senin yüzünün aklığı benim ağzımın pekliğindendir. (K1, K4, K5, K12, K20, K60, K62, K67, K91, K100)

KAT-89

Tabak (debbağ) serdiği deriyi yere vurur. (K11, K13, K14, K26, K27, K39, K50, K53, K72, K91, K95)

KAT-90

Tarlayı taşlı yerden, kızı gardaşlı yerden. (K7, K9, K10, K13, K16, K21)

KAT-91

Tavşan yamaca geçti. (K7, K9, K10, K13, K16, K21)

KAT-92

Ucuz etin yahnisi yenmez. (K27, K28, K29, K39, K50, K51)

KAT-93

Ürmesini bilmeyen it, sürüye getirir kurt. (K1, K2, K5, K9, K31, K36, K44, K52, K56)

KAT-94

Yağmurda yaş, kavgada taş mı görmüş. (K3, K8, K12, K23, K28, K30, K31, K37, K60, K72, K73, K80, K81, K85, K90, K100)

KAT-95

Yağmur yağdı yarıklar kapandı. (K17, K18, K20, K24, K36, K44, K55, K65, K73)

KAT-96

Yavuz at kırbaç vurdurmaz. (K1, K3, K5, K8, K9, K13, K20, K31, K32, K50, K70, K71, K76, K80, K81, K94, K100)

KAT-97

Yeloğlu poyraz bankası. (K18, K19, K38, K39, K50, K65, K78, K79, K80, K81,K82, K93, K98, K100)

Değerlendirme

Yörede söylenen atasözlerini biçim ve kavram özelliklerine göre iki grupta değerlendirebiliriz.

Atasözlerinin büyük bir bölümü basit ve tek cümle özelliği göstermektedir (KAT-1, KAT-2, KAT-4, KAT-5, KAT-6, KAT-7, KAT-8, KAT-9, KAT-10, KAT-11, KAT-12, KAT-13, KAT-14, KAT-15, KAT-16, KAT-17, KAT-19, KAT-22, KAT-25, KAT-27, KAT-31, KAT-32, KAT-35, KAT-36, KAT-40, KAT-41, KAT-43, KAT-44, KAT-45, KAT-46, KAT-47, KAT-49, KAT-51, KAT-52, KAT-54, KAT-56, KAT-57, KAT-58, KAT-62, KAT-63, KAT-65, KAT-67, KAT-69, KAT-70, KAT-71, KAT-72, KAT-74, KAT-75, KAT-76, KAT-77, KAT-79, KAT-80, KAT-82, KAT-86, KAT-88, KAT-89, KAT-91, KAT-92, KAT-95, KAT-96, KAT-97). Bu atasözlerinin dışındakiler ise birden fazla yargı bildirmektedirler (KAT-3, KAT-18, KAT-20, KAT-21, KAT-23, KAT-24, KAT-26, KAT-28, KAT-29, KAT-30, KAT-33, KAT-34, KAT-37, KAT-38, KT-39, KAT-42, KAT-48, KAT-50, KAT-53, KAT-55, KAT-59, KAT-60, KAT-61, KAT-64, KAT-66, KAT-68, KAT-73, KAT-78, KAT-81, KAT-83, KAT-84, KAT-85, KAT-87, KAT-90, KAT-93, KAT-94).

Atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipindedir (KAT-1, KAT-2, KAT-3, KAT-4, KAT-5, KAT-7, KAT-8, KAT-9, KAT-10, KAT-11, KAT-12, KAT-13, KAT-14, KAT-15, KAT-16, KAT-17, KAT-19, KAT-21, KAT-22, KAT-23, KAT-25, KAT-26, KAT-27, KAT-28, KAT-31, KAT-32, KAT-33, KAT-34, KAT-36, KAT-37, KAT-38, KAT-39, KAT-40, KAT-41, KAT-42, KAT-43, KAT-44, KAT-45, KAT-46, KAT-47, KAT-49, KAT-51, KAT-52, KAT-53, KAT-54, KAT-57, KAT-59, KAT-63, KAT-64, KAT-65, KAT-66, KAT-67, KAT-68, KAT-69, KAT-71, KAT-72, KAT-73, KAT-74, KAT-75, KAT-76, KAT-77, KAT-78, KAT-79, KAT-82, KAT-83, KAT-84, KAT-85, KAT-87, KAT-88, KAT-89, KAT-90, KAT-92, KAT-93, KAT-96, KAT-97). Bu atasözlerinin dışındakilerde sadece emir kipi (KAT-18, KAT-20, KAT-29, KAT-30, KAT-35, KAT-48, KAT-50, KAT-55, KAT-58, KAT-61), geçmiş zaman (KAT-6, KAT-24, KAT-56, KAT-60, KAT-62, KAT-70, KAT-80, KAT-81, KAT-86, KAT-91, KAT-94, KAT-95) ya da hem emir hem de geniş zaman kipi birlikte kullanılmıştır.

Yörede kullanılan atasözleri, yöre insanının yaşam felsefesini, diğer bir deyişle dünya görüşünü anlatır. İncelediğimiz atasözleri, yöre insanının yaşamı nasıl gördüğünü, insana niçin ve nasıl değer verdiğini, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini gösterir.

2.2.3. Deyim

Cümle içinde "deyimi" oluşturan kelimeler, anlamca diğer kelime veya söz grupları ile bir bütünlük meydana getirirler. Bu bütünlük içinde deyimin kendine özgü bir görevi vardır, normal olarak kullandığımız kelimelerin anlamı maksadımızı yeterince vermez, veya anlatıma beklenenin ötesinde bir anlam derinliğine ihtiyaç olduğu zaman; cümle içinde söz sanatına, benzetmelere, veya olağanüstü anlatıma dayanan ifadelere başvurulduğu çoktur. Bu anlatım şekline çoğunlukla; ya duyguların ya da düşüncelerin aşırı taşkınlığa yöneldikleri zaman ihtiyaç duyulur. Bazen de konuşma halinde anlatıma canlılık katmak maksadı ile deyimleri cümle içinde kullandığımız olur. (Öztürk, 1986: 316)

KD-1

Abdala malum olmak (K1, K3, K7, K11, K23)

KD-2

Açlıktan nefesi kokmak (K1, K3, K7, K8, K9, K19,K37)

KD-3

Ağzını açmak, gözünü yummak (K11, K23, K25, K27, K28, K29)

KD-4

Adı çıkacağına canı çıkmak (K11, K13, K26, K27, K39, K59)

KD-5

Adım çıkmış dokuza inmez sekize (K7, K9, K10, K13)

KD-6

Afiyni sıçamak. (Sinirden eli ayağına dolaşmak) (K7, K9, K10, K13)

KD-7

Ağırlık çökmek (K27, K28, K29, K50)

KD-8

Ağzı açık ayran delisi (gibi olmak) (K1, K4)

KD-9

Ağzı ile kuş tutmak (K1, K2, K5)

KD-10

Ağzı pis olmak (küfürlü) (K9, K31, K36, K44, K52)

KD-11

Ağzı sıkı olmak (K3, K8, K12, K23, K28)

KD-12

Ağzına sulu dilim vermek (Ağzına göre laf vermek) (K3, K8, K12, K23, K28)

KD-14

Ağzından cimbitle (cımbız) laf almak (K30, K31, K37)

KD-15

Ağzını bıçak açmamak (K56, K60, K72, K73)

KD-16

Ağzını toplamak (K80, K81, K85, K90, K100)

KD-17

Ağzının domarışından Omar diyeceğini anladım. (Kişinin ne söyleyeceğinin karşı tarafca anlaşılması) (K27, K28, K29, K38, K39)

KD-18

Ağız kokusunu dinlemek (K1, K2, K4, K5)

KD-19

Ağzının suyu akmak (K6, K7, K13, K15)

KD-20

Aklı başından gitmek (K23, K25, K27)

KD-21

Aklına turp suyu sıkmak (Söylenenin gerçekle ilgisi olmaması) (K30, K31, K37)

KD-22

Aklından zoru olmak (K1, K3, K5, K8, K9, K13)

KD-23

Aklını başına toplamak (K20, K31, K32, K50, K70, K71)

KD-24

Aklını çelmek (K30, K31, K32)

KD-25

aklının dibini göstermek (K30, K31, K32, K33)

KD-26

Allah yalan söyleyen kulu beygir gibi osutturur. (Bir gün yalan söyleyenin zararını görür.) (K1, K2, K4, K5)

KD-27

Anan güzel mi (yağma yok anlamında kullanılır.) (K23, K25, K26)

KD-28

Anasını ağlatmak (K43, K44)

KD-29

Anasını belletmek (K51, K52, K65, K76)

KD-30

Ar damarı çatlamak (K1, K2, K7, K8, K9)

KD-31

Arı gibi sokmak (K40, K41, K42, K43)

KD-32

Ark altında su bağışlamak (K70, K71, K72)

KD-33

Arkası kuvvetli olmak (K50, K51, K52)

KD-34

Armuda saplı, üzüme çöplü demek (K30, K31, K32)

KD-35

Astarı yüzünden pahalı olmak (K16, K17, K18, K20)

KD-36

Ayağı cıvık olmak (çok gezen namus anlayışı kıt olan) (K7, K8, K12, K16)

KD-37

Ayağı gitmemek (Düğünde istemediği bir müzikte oynamak zorunda kalmak) (K3, K5, K6)

KD-38

Ayağını denk almak (K16, K17)

KD-39

Ayak yapmak (K26, K27, K28)

KD-40

Aydan arı günden duru olmak (K40, K41, K50, K51)

KD-41

Ayranı kabarmak (çok istekli isterik) (K1,K5)

KD-42

Baltayı taşa vurmak (K49, K60, K62)

KD-43

Bam teline basmak (K40, K41, K67)

KD-44

Bastı bacak (Kısa etine dolgun kişiler için söylenir.)

KD-45

Başgöz etmek (K3, K67, K76, K103)

KD-46

Beni görünce abdestin bozuldu. (İstemedik, beklenmedik bir anda karşılaşmak.) (K38, K39)

KD-47

Beş parmağın beşi bir olmamak (K1, K2, K7, K8)

KD-48

Bıçak kemiğe dayanmak (K30, K31, K37)

KD-49

Bıyık altı geçmek (Bir konudaki düşüncesini yoklamak için ağız aramak) (K55, K76)

KD-50

Bıyık altından gülmek (K10, K11)

KD-51

Boğaz tokluğuna çalışmak (K12, K13, K15)

KD-52

Burnunun direği sızlamak (K16, K17, K18)

KD-53

Burnundan fitil fitil gelmek (K26, K27)

KD-54

Burnundan kıl aldırmamak (K1, K2)

KD-55

Burnunun dikine gitmek (K19, K24)

KD-56

Cin fikirli olmak (K38, K39,K50)

KD-57

Çala kırbaç vurmak (K1, K7, K8, K11)

KD-58

Çalımından geçilmemek (K3, K7, K8)

KD-59
Çeki düzen vermek (K9, K10, K12)

KD-60
Çekirdekten yetişmek (K16,K17, K20)

KD-61
Çil yavrusu gibi dağılmak (K30, K31, K32)

KD-62
Çürük tahtaya basmak (K40, K41)

KD-63
Dal budak salmak (K17, K19, K20)

KD-64
Damdan düşse kedi gibi dört ayağı üstüne düşmek (K19, K20, K22)

KD-65
Dayak delisi etmek (K30, K31)

KD-66
Değneği yiyen mi sayan mı (K37, K40)
KD-67
Deli değil demsek değil (K56, K60)

KD-68
Deli kız cehizi gibi dökülmek (K70, K71)

KD-69
Deli mi demsek mi (K3, K4, K5)

KD-70
Delik büyük yamalık küçük (K1, K2)

KD-71

Deliye her gün bayram (K36, K37, K40)

KD-72

Deve arayıcısı: İstenmedik zamanda birinin bir şey istemesi (K41, K51)

KD-73

Devede kulak olmak (K16,K17)

KD-74

Deveyi hamuduyla yutmak (K8, K9)

KD-75

Deveye hendek atlatmak (K16, K20)

KD-76

Deveden büyük fil var (K32, K36)

KD-77

Dırbıdık tutmak: Heyecandan yerinde durmamak (K19,K42)

KD-78

Diken üstünde oturmak (K45, K47)

KD-79

Dili uzun olmak (K47, K48)

KD-80

Dipsiz kuyu gibi olmak (K16, K17)

KD-81

Dişine göre olmak (K3, K5, K8)

KD-82

Dolap beygiri (K8, K9)

KD-83

Eğri oturup doğru konuşmak (K16, K17)

KD-84

Ekmeğini taştan çıkarmak (K1, K4)

KD-85

Ekmeğine yağ sürmek (K1, K2,K4, K5)

KD-86

Ekmek, elden su yaşamak (K3, K67)

KD-87

Ekmeğini ayağıyla tepmek (K7, K8)

KD-88

Eksik etek (K7,K8, K11)

KD-89

El ile gelen düğün bayram (K11, K16, K20)

KD-90

El elde baş başta olmak(K21, K60)

KD-100

El öpüp papuş döndermek (K60, K67)

KD-101

Elseyre doymaz (K73, K75)

KD-102

Ele güne karşı (K73, K75, K76)

KD-103

Eli cebine girmez. (K40, K41)

KD-104

Eli eğri: Dürüst olmayan (K67, K76)

KD-105

Eli hamur ovalar, gözü çoban kovalar (K3, K5)

KD-106

Eli işte gözü oynaşta olmak (K5, K8)

KD-107

Eli yüzü yumak (K7, K8)

KD-108

Elinden kabuklu ceviz yenmez (K1, K4)

KD-109

Eline geçse bir kaşık suda boğar (K67, K76)

KD-110

Epeyce encik kırmak: Başına çok iş getirmek (K67, K76, K102)

KD-111

Eşekten düşmüşe dönmek (K16, K17, K33, K34)

KD-112

Faka basmak (K11, K12, K41, K50)

KD-113

Fellik fellik aramak (K38, K40, K46, K47)

KD-114

Fol yok yumurta yok (K13,K15, K16)

KD-115

Foyası meydana çıkmak (K13, K24)

KD-116

Gel gelelim çam kertmesine: Esas meseleyi konuşmak (K18, K19)

KD-117

Gide gele su yolu etmek (K40, K41)

KD-118

Göğüs geçirmek (K50, K51)

KD-119

Gölünü bulup yüzmek (K3,K5)

KD-120

Göz görgüsü olmak (K9, K11)

KD-120

Göz kulak olmak (K15, K16)

KD-121

Gözü dört dönmek (K33, K43)

KD-122

Gözü felfecir okumak (K7, K18)

KD-123

Gözü sulu olmak (K3, K20)

KD-124

Gözü göğermek (Çok acıktığını ifade etmek için kullanılır) (K19, K21)

KD-125

Gözü seyirmek (K5, K10)

KD-126

Gözünün içine girmek (K36, K37)

KD-127

Gözünün çapağını yemek (K1, K38, K39)

KD-128

Gün kuşluk oldu, vakit hayli ilerledi (K8, K9)

KD-129

Hal hatır etmek (K8, K9, K10)

KD-130

Hallaç pamuğu gibi attırmak (K3, K5)

KD-131

Hatır için ... yemek (K8)

KD-132

Havanda su dövmek (K16)

KD-133

Helal süt emmek (K21)

KD-134

Hem nalına hem mıhına vurmak (K25)

KD-135

Her havaya oynamak (K33, K35)

KD-136

Herkese şapur şupur bize yarabbi şükür (K37)

KD-136

Het deli hüt deli, beşik teki cip deli: Herkes deli ama hele biri var o hepsinden daha deli (K1, K4, K5)

KD-137

Hevesi kursağında kalmak (K7, K8)

KD-138

Hık deyip burnundan düşmek (K1)

KD-139

Hibipçi olmak: Elinden bir iş gelmeyip baba parası yiyen (K1, K4)

KD-140

Hoyurt hoyurt bakmak: Bön bön, insanı öldürecek gibi bakmak (K1, K4, K49)

KD-141

Hop oturup hop kalkmak (K59)

KD-142

Hızır gibi yetişmek (K65)

KD-143

Ilgıdır incikli; çok zayıf ve cılız çocuklar için söylenir. (Ilgıdır yörede ipin kelep edilmesine yarayan bir aygıt.) (K76)

KD-144

Incığını, cıncığını çıkarmak (K77)

KD-145

İğen ederim mandalak: İşini yapacağını; ama hemen bitirmeyip sana işkence yapacağım (K78)

KD-146

İğne yutmuş ite dönmek (K77, K78)

KD-147

İki arada bir derede kalmak (K40)

KD-148

İki ayağını bir papuca koymak (K17)

KD-149

İkili birli iki verip bir almak. Genelde satıcılar için kullanılır. (Alıcı iki kilo buğday verir, bir kilo üzüm alır.) (K1, K5)

KD-150

İlk göz ağrısı olmak (K5, K7, K8)

KD-151

İnce eleyip sık dokumak (K1,K4, K5)

KD-152

İpliğini pazara çıkarmak (K1,K2)

KD-153

İt kalmadı seğmen yağdı: İşi olan olmayan herkes oraya geldi, toplandı. (K2, K67)

KD-154

İt kılı postal bağı: Havadan sudan konuşma (K3, K67, K76)

KD-155

İt linlinine gitti, it linlinine geldi: Boşa gitti geldi emeğine yazık. (K1, K8)

KD-156

İt uyuz kendi gicimik: Elde avuçta hiçbir şey yok. El elde baş başta anlamında. (K9)

KD-157

İt ürüdükçe yalan söylemek (K16)

KD-158

İtin ayağını taştan mı esirgeyeceksin. Gitsin gelsin işi ne, çalışsın, öğrensin. (K27)

KD-159

İyi dediğin domuzun karnından kırk batman yağ çıkmak (K39)

KD-160

Kabak çiçeği gibi açmak (K76)

KD-161

Kabak tadı vermek (K77)

KD-162

Kabasını almak (K41, K44)

KD-163

Kabından kaşığından çıkmak: Çok sinirlenmek (K60, K63)

KD-164

Kabir azabı çekmek (K1, K5)

KD-165

Kaç'ın kur'ası (K12)

KD-166

Kafadan kontak: Deli, normal düşünmeyen (K16, K17)

KD-167

Kanadının altına almak (K7, K8, K9)

KD-168

Kanı kaynamak (K16, K21)

KD-169

Kara bilgiç: Her şeyi bilen kültürlü (K23, K25)

KD-170

Karıncalı kütük: Yerinde duramayan kişi (K7, K8)

KD-171

Karnı burnunda olmak (K19, K20)

KD-172

Karnı dar: Çekemeyen haset (K24, K25)

KD-173

Karnının içinde kaç bağırsak olduğunu bilmek. (K19, K24)

KD-174

Kayış kıran: Zorba, dediğini hemen anlamayan, anlayışı kıt (K24, K26)

KD-175

Kefeni yırtmak (K44)

KD-176

Kel kel düşünmek (K63, K65)

KD-177

Kel başa şimşir tarak (K21, K23)

KD-178

Kendinden pay biçmek (K26, K30)

KD-179

Kılı kırk yarmak (K31, K32)

KD-180

Kılıç kırmaca: Doğrudan doğruya, direkt (K40)

KD-181

Kırık dökük: Pis (K41)

KD-182

Kıtlıktan çıkmış gibi yemek (K44)

KD-183

Kirişi kırmak (K1, K45)

KD-184

Koltuğunun altına iki çakıt karpuzu kıstırmak: İşi bitirecek kişiye yağ çekmek (K1)

KD-185

Körün taşı gibi rast gitmek (K19)

KD-186

Kucak delisi olmak (K108, K110)

KD-187

Kulağı delik olmak (K109,K110)

KD-188

Kulak kabartmak (K3, K7)

KD-189

Kum gibi kaynamak (K7, K11)

KD-190

Kuyruğunu altına alıp yatmak: Verenle yetinmek, rıza göstermek (K12)

KD-191

Küncü göneni: Ne iyi ne kötü orta kıvamda yaşamak (K18)

KD-192

Laf ebesi: Her söyleneni dikkatle dinleyen (K21, K24)

KD-193

Lami cimi yok: Çaresiz yapmak durumunda olmak (K32)

KD-194

Leblebiden nem kapmak (K1, K5)

KD-195

Leyleği havada görmek (K3, K41, K59)

KD-196

Lök gibi oturmak (K54, K57, K59)

KD-197

Malından malamat olmak:Mal varlığı yüzünden tatsızlık yaşayıp elaleme rezil olmak (K63, K65, K71)

KD-198

Mart sıpası: Yaramaz, hayırsız (K3, K7)

KD-199

Mayası bozuk (K9, K11)

KD-200

Maymun iştahlı olmak (K21, K24)

KD-201

Meteliğe kurşun atmak (K30, K36)

KD-202

Meydanı boş bulmak (K41)

KD-203

Mezhebi geniş olmak (K46)

KD-204

Mılığı yıkkın: Yüzü eğri işi rast gitmediği için pek neşesi olmayan (K100, K103)

KD-205

Mırmırık çorbası: Ne yemek yapıldığı söylenmeden bir yemek yapıldığın ifade etmek için (K18, K19, K21)

KD-206

Mitil atmak: Bir yere yerleşip kalmak (K4, K5)

KD-207

Muma dönmek (K4, K5)

KD-208

Ne alıp vermediğin var (K4, K5)

KD-209

Ne kokar ne bulaşır (K1, K2)

KD-210

Ne tadı var ne tuzu (K13, K15)

KD-211

Ne oldum delisi olmak (K16, K17, K18)

KD-212

Ne Şam'ın şekeri ne Arap'ın yüzü (K3, K7)

KD-213

Ne olur, ne olmaz (K41, K51)

KD-214

Ne şiş yansın ne kebap (K37, K38, K41, K51)

KD-215

Ne yardan geçer ne serden (K16, K17)

KD-216

Nutku tutulmak (K1, K4, K5)

KD-217

Ocağı sönmek (K2, K3,K17, K21, K23)

KD-218

Oldu bittiye getirmek (K11, K12, K20)

KD-219

Onu anası kadir gecesi doğurmuş (K18, K36)

KD-220

Onu sen gel benim külahıma anlat (K45, K47)

KD-221

Ortalığı kasıp kavurmak (K63, K67)

KD-222

Öksüz doyuran (K76)

KD-223

Para peşin kırmızı meşin (K20, K21, K26)

KD-224

Parayla iman gizlidir (K33, K35)

KD-225

Pelit, kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş (K38)

KD-226

Pis boğaz: Önüne gelen her şeyi yiyenler için kullanılır. (K41, K42)

KD-227

Pişmiş kelle gibi sırıtmak (K54, K56)

KD-228

Pot kırmak (K65)

KD-229

Rüzgara karşı işer: Kolay olmayan işleri yapmakta becerikli (K67)

KD-230

Sakal keçide de var. (K76)

KD-231

Seninki can da benimki patlıcan mı (K110)

KD-232

Sakalım yok ki sözüm tutulsun (K1, K5)

KD-233

Saman alevi gibi yanmak (K1, K4, K5)

KD-234

Sakız gibi yapışmak (K1, K4, K5, K8)

KD-235

Santır çivisi gibi dikilmek: İş yapmadan öylece eli belinde beklemek (K17, K19)

KD-236

Sapı silik: Şahsiyetsiz, güven vermeyen kötü kişi (K17, K18, K19)

KD-237

Sarı çizmeli Mehmet ağa (K21, K24)

KD-238

Sekilgen tutmak: Bir kimsenin istediği bir şeyin yapılmamasından kaynaklanan sıkıntı, telaş (K45, K46)

KD-239

Sel ağzından kütük kapar: Zor işleri başarır. (K46, K47)

KD-240

Seninki murt yemek değil b.k. karartmak: Yapmış olmak için yapmak, yapmadı demesinler diye yapılan iş. (K50, K51)

KD-241

Sepeti seyrek: Aklından noksan (K56, K57)

KD-242

Ser verip sır vermemek (K3, K5, K9)

KD-243

Sevinçten gülü yarılmak (K19, K24)

KD-244

Sırra kadem basmak (K5, K8, K21)

KD-245

Silip süpürmek (K36, K37, K41)

KD-246

Soğan yemedimki ağzım koksun (K3, K7, K11)

KD-247

Solağan beygir gibi: Hasta sağlığı yerinde olmayan (K11, K13)

KD-248

Solda sıfır: Hiç değeri yok (K11, K13, K21)

KD-249

Sörsöbü sünmek: Takadı kesilmek, yorgunluktan ulu orta yatmak (K21, K24)

KD-250

Su dökmeye gitmek: Tuvalete gitmek (K36, K37)

KD-251

Su içerken yılan bile dokunmaz (K37, K40)

KD-252

Sulu dereye götürüp susuz getirmek (K42, K46)

KD-253

Surat mahkeme duvarı (K3, K10)

KD-254

Sütü bozuk: Asil olmayan, ihanet eden kişi (K7, K21)

KD-255

Şeytan görsün yüzünü (K24, K26)

KD-256

Şeytanın alt bacağını kırmak (K9, K13)

KD-257

Tabanı yağlamak (K16, K17)

KD-258

Tasası sana mı düştü (K3, K5)

KD-259

Taşı gediğine koymak (K10, K11)

KD-260

Tencere yuvarlandı kapağını buldu (K12)

KD-261

Tarasutta kalmak: Kararsızlık, karar verememe (K26)

KD-262

Tıngır elek tıngır saç: Elde avuçta bir şey yok (K36)

KD-263

Tortusun gibi gerneşmek: Yeni doğmuş tosun gibi gerilmek (K1, K5)

KD-264

Turnayı gözünden vurmak (K8, K9, K10)

KD-265

Turp gibi olmak (K40, K41, K50, K51)

KD-266

Tuzu kuru: Gamsız (K18, K21)

KD-267

Tüyleri diken diken olmak (K13, K15)

KD-268

Uçkuru gevşek (K5, K8)

KD-269

Uçkuruna sağlam (K18, K24)

KD-270

Ucu bucağı belirsiz (K6, K8)

KD-271

Ucu ucuna getirmek (K11, K14)

KD-272

Üç buçuk atmak (K19, K21)

KD-273

Üç aşağı beş yukarı (K25, K26)

KD-274
Üstüme iyilik sağlık (K1,K2,K4, K5)

KD-275
Üzümün ye, bağını sorma (K3, K39, K54, K57)

KD-276
Üstün körü (K18, K19)

KD-277
Üstümden ırak olsun (K32, K67)

KD-278
Vakit vangırdadı: Vakit bir hayli geçti (K1, K6)

KD-279
Verip veriştirmek (K1, K5, K11)

KD-280
Yağmazsan da gürle: Yapmazsan da yapacağını söyle (K7, K8)

KD-281
Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak (K8, K11, K16)

KD-282
Yakayı ele vermek (K9, K21, K26)

KD-283
Yarım ağızla söylemek (K23, K25, K26)

KD-284
Yayan yapıldak yola düşmek (K30, K31)

KD-285

Yere bakan yürek yakan (K1,K2, K4, K5)

KD-286

Yüzüp yüzün kuyruğuna gelmek (K8, K9, K11)

KD-287

Yüzüne tükürsen kar yağdı sanmak (K19, K21)

KD-288

Zıvanadan çıkmak (K21, K26)

KD-289

Zölve kıran: Kaba, saba laf anlamayan, zorba (K26, K32, K33)

2.2.4. Alkış – Kargış

Alkış sözü halk edebiyatında karşıdaki kişinin iyiliğinin istendiğini gösteren, kargış ise tam tersine söylenen kişinin kötülüğünü isteyen söz kalıplarıdır. Alkış ve kargış bir halk edebiyatı türü değildir. Bunlar konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil öğeleridir. Kısa olmaları ve anlatım yoğunluğu taşımaları nedeniyle kullanılırlar. Alkış ve kargışların sanat değeri olanları, özenilmiş, imge, düşünce ve çağrışım buluşlarında başarılı olanlardır. Bu yönleriyle küçük birer sanat eseridirler (Boratav, 1984 : 136-144).

Alkış ve kargışlar kullanım yerleri ve söyleniş amaçlarına bağlı olarak atasözleri ve deyimler gibi genel bir yaygınlık taşımazlar. Her zaman genel toplumsal durumları değil duygulara bağlı olarak özel dilekleri yansıtırlar. Bu bakımdan kullanım alanları belli bir sınırlılık taşır.

Alkış ve kargışlar toplumun değer yargılarını bulduğumuz özlü söz kalıplarıdır. Bunlarda söylendiği toplumun değer yargılarını, millî karakterin izlerini buluruz. Alkışların ve kargışların sanat değeri taşıyanlarının bir bölümü kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze gelmiştir. Bir kısmı da şartların ve insanın hayata bakışının değişmesiyle kullanımdan kalkmıştır. Alkış ve kargışların çoğu bireysellik çizgisini aşarak duygu ve düşünce yoluyla anonimleşmiştir.

Alkış ve kargışların kaynağını bulmak zordur, genellikle yaşanmış bir olaydan kaynaklanmıştır. Bunlarda insana, topluma ilişkin konular ve sorunlar vardır. Bu söz kalıplarının odak noktasını insan oluşturmaktadır. Alkışlarda saygın insan tipi nitelenir. Çizilen bu insan tipinin düşüncesiyle eylemi tutarlıdır. İnsanları sever sayar, yardımlaşmadan yanadır. Yoksulları korur, haksızlıklara göz yummaz. Bencil ve çıkarcılara ödün vermez. Kargışlarda bireysel ve toplumsal bası yerilir (Artun, 2003: 169).

KAL-1
Allah tamamına erdirsin (K1, K3,K5, K10)

KAL-2
Allah bir yastıkta kocatsın (K3, K7, K8)

KAL-3
Allah zihin açıklığı versin (K8, K9, K11)

KAL-4
Allah hayırlı etsin (K21, K22)

KAL-5
Allah beterinden saklasın (K14, K16, K76)

KAL-6
Allah ne muradın varsa versin (K67, K76, K81)

KAL-7
Allah tuttuğunu altın etsin (K81, K76)

KAL-8
Allah gördüğünden geri komasın (K1, K5)

KK-1
Allah belanı versin (K67, K78)

KK-2

Allah cezanı versin (K3, K23, K25)

KK-3

Allah sana dert verir de derman vermez inşallah (K1, K2, K3, K4)

KK-4

Başını bağrını yiyesice (K30, K31, K32)

KK-5

Bir solukta Allah canını alır inşalah (K30, K31, K32)

KK-6

Cehennem beriyse ötesine git (K30, K31, K41, K51)

KK-7

Cehennemin dibine git (K47, K48)

KK-8

Cennet yüzü görmeyesin (K67, K76, K81)

KK-9

Çırasın yaksın (K1, K3, K8)

KK-10

Ciğerin söküle (K49, K54)

KK-11

Cumaya çıkmazsın inşallah (K46, K47)

KK-12

Çeke çeke ölesin (K1, K2, K3)

KK-13
Dermansız dertlere kalasın (K3,K76)

KK-14
Dert tuta (K3, K76)

KK-15
Dertlere kalasın (K3, K67, K76)

KK-16
Dertlere kalasın da derman bulamayasın

KK-17
Dilin tutula (K37)

KK-18
Dilini yılan soka (K38)

KK-19
Düştüğün yerden saklamayasın (K37)

KK-20
Ekmeğe dilenesin (K49)

KK-21
Ektiğini biçesin (K40)

KK-22
Eli yüzü belirsiz kerahat (K49, K53, K54)

KK-23
Ettiğinden bulasın (K80, K81)

KK-24

Evin barkın viran ola (K47)

KK-25

Evin düneğin yıkıla (K30)

KK-26

Evine baykuşlar tünesin (K1,K3)

KK-27

Gıran giresice (K3)

KK-28

Gidişin olsun da gelişin olmasın (K3)

KK-29

Gözlerin önüne aksın (K26, K27, K28)

KK-30

Gözü çıkasıca (K47)

KK-31

Gözün kör ola (K3, K17)

KK-32

Gözün kör ola da ahirete kara gidesin (K3,K15, K17)

KK-33

Gün görmeyesin (K1, K4)

KK-34

Hanen harap ola (K46)

KK-35

İnce ağrılardan gidesice (K3)

KK-36
İplerde sallanasın (K1, K2)

KK-37
Kara yere gark olasın (K1, K4)

KK-38
Karnına kara yılanlar aksın (K56)

KK-39
Kefenin biçile (K59, K72)

KK-40
Köküne kıran girer inşallah (K1)

KK-41
Kurban olduğum Allah çeke çeke öldürür (K3)

KK-42
Kurtlara kuşlara yem olasın (K4)

KK-43
Malıyın da canıyın da hayrını göremeyesin (K41, K51)

KK-44
Ocağın bata (K41, K51)

KK-45
Ocağına baykuşlar tünesin (K3, K67, K76)

KK-46
Ocağına incir dikile (K67, K100)

KK-47

Ocağından duman tütmeye (K37)

KK-48

Ölüsünün yüzüne baksın (K54)

KK-49

Sebep olan kebap ola (K1,K15)

KK-50

Soykan kalır inşallah (K46, K47)

KK-51

Sürüm sürüm sürünesin (K65)

KK-52

Teneşirlerde yunasın (K3)

KK-53

Ulum ulum ulasın (K4, K5)

KK-54

Yağlı iplerde sallanasın (K3,K67, K76)

KK-55

Yek ekmeğe muhtaç olasın (K67, K100)

KK-56

Yerinden yekinemeyesin (K46)

KK-57

Yüzü donu kara olasıca da ahirete kara gidesice (K100, K103)

KK-58

Yüzünü şeytan görsün (K86)

KK-59

Zıkkımın kökünü yiyesin (K70, K71, K75, K77, K86, K90, K103)

Değerlendirme

Yöre insanı karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında insanlara minnetini alkışlar, öfke ve tepkisini kargışlar yoluyla dile getirmiştir. Alkış ve kargışlar yörede yaşayan insanların olaylara bakış açısını, değer yargılarını, örf ve âdetlerini, söz varlığını yansıtırlar (KAL-1, KAL-2, KAL-3, KAL-4, KAL-5, KAL-6, KAL, 7, KAL-8, KK-1, KK-2, KK-3, KK-4, KK-5, KK-6, KK-7, KK-8, KK-9, KK-10, KK-11, KK-12, KK-13, KK-14, KK-15, KK-16, KK-17, KK-18, KK-19, KK-20, KK-21, KK-22, KK-23, KK-24, KK-25, KK-26, KK-27, KK-28, KK-29, KK-30, KK-31, KK-32, KK-33, KK-34, KK-35, KK_36, KK-37, KK-38, KK-39, KK-40, KK-41, KK-42, KK-43, KK-44, KK-45, KK-46, KK-47, KK-48, KK-49, KK-50, KK-51, KK-52, KK-53, KK-54, KK-55, KK-56, KK-57, KK-58, KK-59).

Alkışların birinde (KAL-5) karşıdaki insanın kötülükten ve ölümden uzak olması dilenirken, diğerlerinde karşıdaki kişinin istediğinin olması, muradını alması dilenmektedir (KAL-1, KAL-2, KAL-3, KAL-4, KAL-6, KAL-7, KAL-8).

Yörede söylenen alkışlarla, karşıdaki kişinin iyiliği dilenmekte ve kötülüklerden uzak kalması istenmektedir. Kargışlarda ise karşısındakinin kötülüğü istenmekte, bu istek kişiye yapılan kötülükle orantılı olarak değişmektedir.

2.3. Mensur Anonim Halk Edebiyatı Ürünleri

2.3.1. Fıkra

Yaşanmış olaylardan konusunu ve malzemesini alan fıkra, kısmen yazıya geçmiş olmakla beraber sözlü gelenekte yaşayarak gelişen edebi bir türdür, anonim edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi bu türün de kendine göre kuruluş – anlatım ve edebi özellikleri vardır. Duygulardan ziyade haliyle düşünceye hitap eden mantığında, güldürme ile düşündüren bir mizah gizlidir. Böyle bir özelliğe sahip iç yapısı ile atasözüne yaklaşan fıkra – nükte – şekil yönünden hikayeye benzer; fakat bir bütün olarak her iki türden de ayrılır. (Öztürk, 1986: 221)

16. yüzyılda "latife" sözü fıkra karşılığında kullanılan bir edebi terim halini almış, fıkraların toplanıp yazıldığı dergilere letaif adı verilmiştir.

19. yüzyıl sonlarına doğru yayınlanan kitapların kaynaklarında letaifin yanı sıra fıkarat ifadeside yer almaya başlamıştır. Avrupalı araştırıcılar ise 10. yüzyılın ikinci yarısından sonra halkın yarattığı realist, güldürü hikayeleri "anektoda" adı altında incelemişlerdir. Fıkra bugün, halk edebiyatımızda halkın yarattığı realist ve güldürü hikayeler için kullanılmaktadır. (Yıldırım, 1976:4-5)

Bir nükteyle sona eren, farklı karakter etrafında kurulmuş kısa anlatmalardır. Türk fıkraları, temsil ettikleri anlayış ve davranışlarla tiplerine göre gruplanabilir. Nasrettin Hoca, Bektaşi, İncili Çavuş, Bekri Mustafa, Aldar Köse vd. Bunların dışında Karadenizli, Kayserili, Karatepeli vd. gibi kendi bölgelerinde tanınmış yerel fıkra tipleri vardır. Fıkraların konuları toplumdaki çelişkiler, düşünce ve davranış farklılıklarından doğan çatışmalar üzerine kurulmuştur. Fıkralarda nükte kadar düşündürme öğesi de ön plandadır. (Artun, 2003:52)

Türk dilinin yazılı kaynaklarında Fıkra ile ilgili ilk bilgilere Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lügat'it – Türk adlı eserinde rastlanmıştır. Kaşgarlı "Küg" "külüt" kelimelerini, "Halk arasında ortaya çıkıp insanları güldüren şey", "halk arasında gülünç olan nesne" şeklinde açıklanmıştır. Hiç şüphesiz bu kelimeler, islamiyet'ten önceki Türk toplulukları arasında anlatılan fıkralara verilen isimler olmuştur. İslamiyetten sonra bu anlatılar, Türkçe'de "hikaye, kıssa, masal, mizah, nükte, latife vb." isimlerle adlandırılmıştır. Fıkra ile aynı anlamda kullanılan bu kelimeler içinde en çok latife sözü yaygınlık kazanmıştır. (Yıldırım, 1976:3)

KF-1

Zamanın birinde ağıtçı bir kadını cenazeye getirmişler. Kadın bayağı ünlenmiş. Kocası da Avrat sen bayağı ünlendin olur da ben senden evvel ölürsem bana nasıl bir ağıt yakarsın?" demiş.

Kadın: "- Allah korusun herif o nasıl laf?" demiş ve başlamış:

"Evimizin önünde enikli kancık
Boynunda var bir sıra boncuk
Kıyıp da bilmem napmadığın ney
Ellere kaldı godoşum godoşum" demiş.

Adam yerinden birden kalkmış: Höt anasını avradını nasıl ağıt?" demiş. (K27, K28, K39, K52, K55)

KF-2

Bir gün padişahlardan biri memlekette ne kadar tembel varsa hepsini toplayın demiş, ferman çıkarmış. Her memleketten tembel bulup getirmişler.

İstanbul'da Gülhane'den Topkapı'ya ne kadar zamanda gelirler diye sınav yapacakmış. Padişah tembel adamlardan birine sormuş: Ne kadar zamanda gelirsin, söyle bakayım? Adam, yavaş yavaş konuşarak "Altı ay mı desem bir yıl mı desem?" demiş. Padişah en tembellerin bunlar olduğuna karar vermiş ve ferman çıkarmış. "Bu tembeller depoya atılacak ve depo yakılacak." diye. Bizim kahramanların biri bir tarafa biri bir tarafa düşüyor, tavan da bu esnada yanıyor, tahtalar yanarak üzerlerine düşmek üzere birinin ağzında da sigara var. Tembellerden biri şöyle der: "Şu ateş düşse de yan tarafıma sigaramı yaksa." diye, diğer tembel bunun üzerine "ulan üşenmeden nasıl da konuşuyorsun..." der. (K27, K28, K39, K52, K55)

KF-3

Birgün köyde şenlik düzenlenir gece geç saatlere kadar eğlenilir. Hanın bütün odaları dolar hiç boş yer kalmaz. Ordan geçen bir adam hancıdan kalacak yer ister. Hancı: "Hiç boş yerim yok tuvaletler bile dolu her yer dolu." der. Adam da: "Şu sızmış sarhoşun yanına yatim, sabah erkenden o uyanmadan giderim." der. Hancıyı razı deer. Derken adamın gece fena halde tuvaleti gelir napsam napsam diye düşünmeye başlar. Tuvaletler dahi dolu ne yapacağını şaşırır. En sonunda sarhoşun pijamasını indirir tuvaletini oraya yapar." nasılsa sarhoş kendinin yaptığını zanneder der. Sabah da erkenden gider. Aradan epeyce zaman geçer, adamın yolu köye düşer. "Varim de hancıya sorim adam altına yaptığını görünce ne yaptı?" diye hancıya sorar. Hancı da "Adam çamaşırımla pijamam arasına nasıl yaptım? diye düşünmekten tımarhaneye gitti." der. (K27, K28, K39, K52)

Değerlendirme

Derlenen fıkraları öncelikle tipler konusunda değerlendirip sınıflandırabiliriz. Fıkraların çoğunluğu "belli bir toplumluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar" sınıfında değerlendirebiliriz (KF-1, KF-2, KF-3, KF-4).

Fıkraları belirli bir zaman tespit edemiyoruz (KF-1, KF-2, KF-3, KF-4). "Bir zaman, bir gün…" türünden zaman ifadeleri fıkranın geçtiği gerçek zaman hakkında

fikir vermemektedir. Fıkraların büyük bölümünde (KF-1, KF-3, KF-4) yer adı olarak da kesin bir ifadeye rastlayamıyoruz. Fıkraların birinde (KF-2) ise yer adı olarak İstanbul ve İstanbul'daki bazı semt isimleri geçmektedir.

2.3.2. Efsane

"Efsane" terimi, dilimize Farsça'dan girmiştir. Batı dillerinde Latince "legendus" kökünden çıkan "legenda, legend, leggenda, legenda" vb. kelimeler, efsane kvramının karşılığıolarak kullanılmaktadır. (Sakaoğlu, 1980:4)

İnsanlar varoldukları andan itibaren dış dünyayı ve doğayı tanımak, ondan faydalanmak çabası içinde olmuşlar, yaşamlarını devam ettirirlerken karşılaştıkları sorunları ise kendilerine göre geliştirdikleri bir düşünce sistemine göre yorumlamışlardır. (Okuşluk, 1994: 8)

Dışa karşı üstünlük sağlamak isteyen insan düşüncesi, kendisini etkileyen olaylar karşısında birtakım kavramlar geliştirmiş bu kavramları belli biçimlerde harekete geçirerek sözlü gelenekte yaşayan anlatım türlerini meydana getirmiştir. (Okuşluk, 1994: 8)

GELİN BATTI

Karaisalı Yerköprü'de eskiden atın üzerinde gelin alayı sudan geçerken birden çukur bir yerde büyük bir akıntı olmuş gelin atla birlikte suya batmış, birkaç kişi de suya batmış, ölmüşler. Oraya da böylece "Gelin Battı" denmiş. Bugün bile hala coşkun akar derindir. (K1, K3, 7, K8, K9, K67, K76, K103, K105)

Değerlendirme

Yöreden derlenen tek efsane (KE-1) yer adının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bu efsaneden yörede yer alan yer adının kökeninin nereden geldiği anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Kültür; kişinin içinde bulunduğu toplumun benimsediği din, âdet, gelenek ve görenekler gibi manevî unsurlarla bunlara bağlı olarak şekillenen maddî özellikteki sosyal yapı unsurlarından meydana gelir. Kültür, toplumların geçmişi ile geleceği arasında bir köprü görevindedir. Halk kültürü ürünleri de bağlı bulunduğu toplumun maddî ve manevî unsurlarına bağlı olarak oluşur ve gelişir. Her toplumun sahip olduğu sosyal yapılar birbirlerinden farklı olduğundan, her toplumun kendine özgü bir halk kültürü geleneği oluşmuştur.

Karaisalı yöresi halk kültürü ürünleri içerisinde doğum-evlenme-ve ölüm ile ilgili uygulamalar önemli bir yer tutmaktadır. Doğum ile ilgili uygulamalar; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası olarak üç ayrı başlık altında değerlendirilebilir. Doğum ile ilgili olan kısırlığın giderilmesi ve gebe kalmanın önlenmesi gibi durumlar için halk sağlık kuruluşlarına başvurmakta, bundan sonuç alamadığı takdirde halk hekimliği, tıbbi sağaltma ve dinsel-büyüsel işlemlere başvurmaktadır. Bunun yanında hem sağlık kuruluşlarını hem de bu yöntemleri deneyenler vardır. Buradan; halk hekimliği ve dinsel-büyüsel işlemlerin hala halk arasında sürdüğü, bunun yanında tıbbi işlemlere de başvurulduğu sonucuna varabiliriz.

Karaisalı yöresinde geçiş aşamalarından ikincisi evlenmedir. Evlenme; evlilik öncesinde gelin-güvey seçiminden başlayarak duvak uygulamasına kadar uzanan bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde birçok âdet uygulanmaktadır.

Yörede geçişi dönemlerinden sonuncusu olan ölüm olayı etrafında da birçok âdet ve inanış oluşmuştur. Bu âdet ve inanışları ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrası aşamalarında görmekteyiz.

Ölüm ile ilgili işlemler genelde İslami usûllere göre yapılmaktadır (yıkama, kefenleme, defin vb.). Mezarlık ziyaretlerine de büyük önem verilmekte, Cuma günleri ve arefelerde mezarlıklar mutlaka ziyaret edilmektedir. Yörede nazara inanılmakta ve nazarla ilgili çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. İnsanlar nazardan çekinmekte ve buna karşı önlemler almaktadırlar.

Halk mutfağı insanların ekonomik güçleri ve yetişen tarım ürünlerine göre şekillenmiştir. Genel olarak halkın ekonomik gücü iyi olmadığı için yemekler daha çok tahıl ürünlerine ve mevsimlik sebzelere dayanmaktadır. İçecek çeşitleri de oldukça

kısıtlı kalmaktadır. Mutfakta kullanılan araç ve gereçler yemek yapımında ve yenilmesinde kolaylıklar sağlamaktadır. Sofra âdetleri günümüzde de uygulanmaktadır.

Yörede halk hekimliği önemli bir yer tutmaktadır. İnsanlar tıbbi sağaltmanın yanında günümüzde de halk hekimliği uygulamalarına başvurmaktadırlar. Bunda doktora ulaşamama durumu ve ekonomik yetersizliklerin payı büyüktür.

Anonim halk edebiyatı yöre kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Bu ürünlerin en önemlilerinden biri türkülerdir.

Biçim olarak değerlendirildiğinde türkülerin nazım birimi büyük oranda dörtlüktür. İki türkünün nazım birimi üçlük, birinin dokuzluk, birinin on beşlik, birinin ise on sekizliktir.

Derlenen türkülerden bazıları nakaratlıdır. Bunlar; üçlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanla, üçlüklerden oluşan ve nakaratları beş dize olanlar, dörtlüklerden oluşan ve nakaratları iki dize olanlar, dörtlüklerden oluşan ve nakaratları bir dize olanlar olarak sıralanabilir.

Türkülere ölçü olarak baktığımızda; bir kısmının 11'li, bir kısmının 7'li, bir kısmının 8'li olduğu görülmektedir. Bazı türküler ise ölçü olarak kararlılık göstermemektedir.

Türkülere nazım şekli olarak baktığımızda; nazım birimi dörtlük olanlardan bir kısmı koşma tipinde kafiyelenmiştir. Nazım birimi dörtlük olanların bazıları ise mani tipinde kafiyelenmiş ve mani katarlarıyla kurulmuştur. Nazım birimi üçlük, dokuzluk, on beşlik, on sekizlik olanlarda şekil olarak bir kararlılık yoktur.

Lirik türkülerde; sevgiliye kavuşma isteği, sevgilinin fiziksel güzelliklerine, diğer âşıklara beddua, şehir veya ilçelerin güzelliklerine övgü.

Oyun türküleri yöredeki düğünlerde her türlü ezgiyle söylenir. Bu müzikli türkülerle düğünde insanlar oyunlar oynarlar. Bu türkülere içerik olarak baktığımızda lirik olmalarına rağmen sözlerin müziğin önüne geçtiği söylenemez, yani müzik daha ön plândadır. Bu türkülerde sevgiliye bazı fiziksel övgülerde bulunulmakla birlikte doldurma dizelerle ve "oyy" gibi sözcüklerle oyunda ritim sağlanmaya çalışılmıştır.

Taşlamalı ve takılmalı türkülerde topluma ve bozuk düzene eleştiri vardır.

Olay türkülerinde, yöre insanının başından geçen çeşitli olaylar konu edilmiştir.

Tek tören-mevsim türküsü yörede kına gecelerinde söylenmekte ve baba evinden ayrılmanın üzüntüsü işlenmektedir.

Maniler de yöredeki anonim ürünler arasında önemli bir yere sahiptir.

Derlenen manilerin tamamının nazım birimi dörtlüktür.

Manilerin bir kısmı aaxa şeklinde kafiyelenirken, bazısı aaab, bazısı abab şeklinde, bazısı aabc şeklinde bazısı ise abcb şeklinde kafiyelenmiştir.

İçerik olarak değerlendirdiğimizde sevda manilerinde; sevgilinin fiziksel özelliklerine övgü, sevgiliye beddua, sevgiliye gözdağı,ü sevgiliye sitem, sevgilinin güzelliğinden ibret alma, sevgiliye kavuşma dileği, sevda konusunda diğer âşıklara öğüt, âşığa gözdağı, âşığın övünmesi, sevgiliden ayrı kalmanın acısı, sevgilinin başkalarına yar olmasından duyulan üzüntü, feleğe sitem, vuslat isteğinden duyulan mutluluk, sevdalılığın belirtileri, sevgiliye tavsiye, sevgilinin âşığa yakınlık göstermesi, âşığa tavsiye, âşığa gönül vermekten duyulan pişmanlık, cinsellik, sevgiliye yalvarış, vuslat için âşığı bekleme sözü, sevgiliye yakın olma isteği, âşığın sevgiliden başkasını sevmesini istememe, kara sevdanın âşık üzerindeki olumsuz etkisi, sevgiliye duyulan aşk ve özlem, gurbet konusundaki üzüntü, aşk konusunda kararsızlığın verdiği çaresizlik, sevgiliyi görme sevinci, sevgiliyi teskin, âşığı önemseme, âşığın sevda konusundaki çaresizliği, sevgiyi belli etme isteği gibi düşünceler işlenmiştir. Maniler arasında sevda düşüncesine ek olarak günlük yaşamda insanlar arasındaki çeşitli sosyal ilişkileri konu edinen maniler de vardır.

Mektup manilerinde, duygu ve düşüncelerin mektuba aktarımındaki yetersizlik, vuslat için aradaki engellerin kalkması dileği ve Allah'tan kavuşmayı dileme, yardan alınan mektuptaki ayrılıktan duyulan üzüntü ve feleğe sitem düşünceleri göze çarpmaktadır.

Derlenen maniler arasında insanlar arasındaki ilişkilerde kişilerin birbirlerine şaka ve takılma yollu söyledikleri manilere de rastlamaktayız. Maniler arasında öğüt konulu olan tek manide, ana-babanın değerini bilme düşüncesi işlenmiştir. Evlenme törenleri ile ilgili söylenen manilerde, okuntuluk âdeti, düğünden duyulan mutluluk temaları karşımıza çıkmaktır. Derlenen tek niyet-fal konulu manide dengiyle evlenme isteği işlenmiştir.

Ramazan konulu manide oruç tutanlara övgü yer almaktadır.

Sonuç olarak Karaisalı yöresinde mani söyleme geleneği çeşitli ortamlarda devam etmektedir. İnsanların bir araya geldiği kış gecelerinde, imece olarak yapılan işler sırasında, düğünlerde insanlar duygu ve düşüncelerini manilerle ifade etmektedirler. Doğrudan ifade edemedikleri isteklerini maniler vasıtasıyla rahatlıkla anlatabilmektedirler.

Yöreden derlenen tek ninniye şekil açısından baktığımızda; nazım biriminin, nazım şekli ve ölçü bakımndan kararlılık göstermemektedir.

Derlenen ağıtların büyük bölümünün nazım birimi dörtlüktür. Bazı ağıtlar ise nazım birimi açısından kararlılık göstermemektedir. Ağıtlardaki ölçülere baktığımızda da farklı durumlarla karşılaşıyoruz. Ağıtlardan bir tanesi 7'li hece ölçüsüyle, bir tanesi 8'li hece ölçüsüyle söylenmiştir. Bunların dışında kalan ağıtlarda ise ölçü açısından bir kararlılık görülmemektedir. Nazım şekli olarak değerlendirildiğinde ağıtlardan bir bölümünün mani nazım şekliyle yazıldığını görüyoruz. Bu ağıtların dışında kalanlar ise şekil açısından bir kararlılık sergilememektedir.

İçerik olarak bakıldığında ağıtların ikisinin kişilerin arkasından söylendiğini görüyoruz. Ölenin arkasından duyulan üzüntü ve geride kalanların ölümü kabullenememesi ve bulunulan yerden ayrılıp gitme isteği, ölenin günlük yaşamından kesitler bu konuda söylenen ağıtlarda işelenen düşüncelerdir. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlar, genellikle düğünlerde söylenen kına ağıtlarını kapsamaktadır. Bu ağıtlarda baba evinden ayrılmanın verdiği üzüntü ve yakın akarabalara sitem vardır. Sosyal olaylar üzerine söylenen ağıtlarda ölümün kaçınılmazlığı düşüncesi işlenmektedir.

Yöreden derlenen tek çocuk sevmesinde nazım birimi, ölçü ve nazım şekli olarak kararlılık yoktur.

Karaisalı yöresinden derlenen bilmecelerin büyük çoğunluğu manzum bilmecelerdir. Bilmecelerin bir kısmı ise mensurdur.

Manzum bilmecelerin büyük bir bölümünün nazım birimi ikiliktir. Diğer bilmecelerin bir kısmının nazım birimi dörtlük, bir kısmının ise üçlüktür.

Bilmecelerin az bir kısmı nazım şekli açısından düzenlidir ve mani nazım şekliyle söylenmişlerdir. Bunların dışında kalan bilmeceler nazım şekli olarak bilinen herhangi bir nazım şekline uygunluk göstermemektedirler.

Ölçü olarak baktığımızda da bilmecelerin çok azı kararlılık göstermektedir. Bunlardan bir kısmı 8'li, bir kısmı 7'li, biri 6'lı hece ölçüsü ile yazılmıştır. Diğer bilmeceler ise ölçü açısından bir kararlılık göstermemektedir.

Yörede söylenen atasözlerini biçim ve kavram özelliklerine göre iki grupta değerlendirebiliriz.

Atasözlerinin büyük bir bölümü basit ve tek cümle özelliği göstermektedir. Bu atasözlerinin dışındakiler ise birden fazla yargı bildirmektedirler.

Atasözlerinin büyük çoğunluğu geniş zaman kipindedir. Bu atasözlerinin dışındakilerde sadece emir kipi, geçmiş zaman ya da hem emir hem de geniş zaman kipi birlikte kullanılmıştır.

Yörede kullanılan atasözleri, yöre insanının yaşam felsefesini, diğer bir deyişle dünya görüşünü anlatır. İncelediğimiz atasözleri, yöre insanının yaşamı nasıl gördüğünü, insana niçin ve nasıl değer verdiğini, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini gösterir.

Yöre insanı karşılaştığı çeşitli durumlar karşısında insanlara minnetini alkışlar, öfke ve tepkisini kargışlar yoluyla dile getirmiştir. Alkış ve kargışlar yörede yaşayan insanların olaylara bakış açısını, değer yargılarını, örf ve âdetlerini, söz varlığını yansıtırlar. Alkışların birinde karşıdaki insanın kötülükten ve ölümden uzak olması dilenirken, diğerlerinde karşıdaki kişinin istediğinin olması, muradını alması dilenmektedir.

Yörede söylenen alkışlarla, karşıdaki kişinin iyiliği dilenmekte ve kötülüklerden uzak kalması istenmektedir. Kargışlarda ise karşısındakinin kötülüğü istenmekte, bu istek kişiye yapılan kötülükle orantılı olarak değişmektedir.

Derlenen fıkraları öncelikle tipler konusunda değerlendirip sınıflandırabiliriz. Fıkraların çoğunluğu "belli bir toplumluk tip, ünlü bir kişi söz konusu olmaksızın, orta tabakadan insanların güldürücü maceralarını konu edinen fıkralar" sınıfında değerlendirebiliriz.

Fıkradaki bir zamanı tespit edemiyoruz. "Bir zaman, bir gün…" türünden zaman ifadeleri fıkranın geçtiği gerçek zaman hakkında fikir vermemektedir. Fıkraların büyük bölümünde yer adı olarak da kesin bir ifadeye rastlayamıyoruz. Fıkraların birinde ise yer adı olarak İstanbul ve İstanbul'daki bazı semt isimleri geçmektedir.

Yöreden derlenen tek efsane yer adının ortaya çıkışı üzerine anlatılmaktadır. Bu efsaneden yörede yer alan yer adının kökeninin nereden geldiği anlaşılmaktadır.

Çalışmamızın sonucunda Karaisalı halk kültürü ve anonim halk edebiyatının eskisi kadar canlı olmasa da günümüzde de sürdüğünü tespit ettik. Bu şekilde günümüzde kaybolmaya yüz tutan ve her geçen gün unutulan bu halk kültürünü ve halk edebiyatı ürünlerini kayıt altına almaya ve gelecek kuşaklara aktarmaya çalıştık.

KAYNAK KİŞİLER

K1: Bahri KILIÇ: 75 yaşında, okuma yazması yok, çiftçi, Salbaş köyü

K2: Abdullah EROĞLU: 86, okuma yazması var, çiftçi, Salbaş köyü

K3: Ayşe EROĞLU: 75 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Salbaş köyü

K4: Ali İhsan KAYIK: 55 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Salbaş köyü

K5: İbrahim KÜÇÜK: 63 yaşında, ilkokul mezunu, emekli işçi Nayıplar (Pirili) köyü

K6: Mehmet ÇAKIR: 51 yaşında, yüksekokul – öğretmen, , Çukur köyü

K7: Mustafa BEYAZ: 80 yaşında, ilkokul 3.sınıf, çiftçi, Çukur köyü

K8: Elifa BEYAZ: 82 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Çukur köyü

K9: Mehmet YILDIRIM: 80 yaşında, okuma yazma var, çiftçi, Çukur köyü

K10: Ali IŞIK: 60 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K11: Duran ÇAM: 54 yaşında, ilkokul mezunu, bakkal, çiftçi, Çukur köyü

K12: Rahile IŞIK, 56 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Çukur köyü

K13: Embiya DOĞAN: 66 yaşında okuma yazma var, çiftçi, Çukur köyü

K14: Cevdet GENÇ, 53 yaşında, ortaokul mezunu, emekli memur, Çukur köyü

K15: Bekir KAPLAN: 69 yaşında, okuma yazma var, Bağkur emeklisi, Çukur köyü

K16: Fehmi CEVİZ: 72 yaşında, okuma yazma var, çiftçi, Çorlu köyü

K17: İbrahim KAYIK: 57 yaşında, okuma yazma var, terzi, Pirili köyü

K18: Fahri ESEN: 57 yaşında, lise mezunu, emekli , Karaisalı

K19: Mustafa KÜTÜK: 66 yaşında, orta okul mezunu, emekli, Karaisalı

K20: Ali EROĞLU: 55 yaşında, okuma yazma var, emekli, Karaisalı

K21: Yusuf KAYIK: 55 yaşında ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K22: Arif BAKIR: 46 yaşında, orta okul mezunu, serbest, Karaisalı

K23: Vahide BAKIRCI: ilk okul, ev hanımı, Karaisalı

K24: Kemal ÜNALDI: 53 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Çorlu köyü

K25: Gülhan ÜNALDI: 50 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Çorlu köyü

K26: Savaş ÜNALDI: 30 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Çorlu köyü

K27: Yunus KÖK: 44 yaşında, meslek lisesi, işçi emeklisi, Karaisalı

K28: İhsan KÖK: 43 yaşında, meslek lisesi, esnaf, Karaisalı

K29: Akif KÖK: 57 yaşında, yüksekokul, memur, Karaisalı

K30: Kerime KÖK: 57 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Karaisalı

K31: Pakize ALKAN: 32 yaşında, ilkokul, mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K32: Mehmet Ögü: 53 yaşında, ilkokul, mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K33: Ömer CANGÜVEN: 56 yaşında, yüksekokul, emekli, Çorlu köyü

K34: Cengiz TAŞÇI: 50 yaşında, lise mezunu, boya ticareti, Çorlu köyü

K35: Abdullah TÜREL: 57 yaşında, lise mezunu, emekli, Çorlu köyü

K36: Ahmet KUŞDEMİR: 52 yaşında, yüksekokul mezunu, ziraat yüksek mühendisi, Çorlu köyü

K37: Fadime İPEK: 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Pirili/Abacı köyü

K38: Ahmet İPEK: 56 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı , Pirili/Abacı köyü

K39: Sabahattin KÖK: 57 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K40: Abdullah GÖK: 63 yaşında, ilkokul mezunu, işçi emeklisi, Karaisalı

K41: Naciye GÖK: 56 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K42: Dürüye ALKAN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K43: Süleyman ÇAĞLAYAN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, fotoğrafçı, Salbaş köyü

K44: Nadir DALDABAN: 45 yaşında, lise mezunu, güvenlik görevlisi, Karaisalı

K45: Fadime DALDABAN: 43 yaşında, ev hanımı, Karaisalı

K46: Emine KILIÇ: 70 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Karaisalı

K47: Döndü ÖZDEN, 51, İlkokul mezunu, ev hanımı, Söğütlü köyü

K48: Adile SARIGÜL: 70 yaşında, okuma yazması yok, Kaşoba köyü

K49: İbrahim TÜLÜ: 65 yaşında, İlkokul mezunu, emekli, Kaşoba köyü

K50: Niyazi KÖK: 57 yaşında, ilkokul mezunu, serbest meslek, Karaisalı

K51: Asiye KÖK: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K52: Mustafa KÖK: 67 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi-bakkal, Karaisalı

K53: Ümmü ÖGÜ: 51 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K54: İsmail GEVREK: 88 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı

K55: Hasan KILIÇ: 47 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı

K56: Mehmet ALKAN: 83 yaşında, okuma yazma yok, çiftçi, Karaisalı

K57: Zehra ALKAN: 50 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K58: Abdullah ALKAN: 54 yaşında, ilkokul mezunu, işçi emeklisi, Karaisalı

K59: Emsal YILDIRIM: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K60: Halil İbrahim YILDIRIM: 51 yaşında, yüksekokul mezunu, öğretmen, Karaisalı

K61: Zeki KÖK: 51 yaşında, ilkokul mezunu, çiçekçi, Karaisalı

K62: Perihan KÖK: 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K63: Abdurrahman YAĞDIRAN: 73 yaşında, okuma yazması var, emekli, Adana

K64: İbrahim DEVELİ: 62 yaşında, ilkokul mezunu, emekli memur, Karaisalı

K65: Perihan DEVELİ: 59 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K66: Abdullah DEVELİ: 72 yaşında, ilkokul mezunu, imam, Karaisalı

K67: Dudu DEVELİ: 69 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K68: Ahmet DEVELİ: 40 yaşında, ilkokul mezunu, memur, Karaisalı

K69: Mehmet DEVELİ: 42 yaşında, lise mezunu, güvenlik görevlisi, Karaisalı

K70: Mühibe DAĞ: 49 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K71: Aşık İMAMİ: 45 yaşında lise mezunu, Aşık (Halk ozanı), Karaisalı

K72: Kerim YEŞİL: 43 yaşında, ilkokul mezunu, Tedaş (işçi), Kızıldağ yaylası

K73: Mehmet ŞAHİN, 40 yaşında, ilkokul mezunu, belediye işçisi, Kızıldağ yaylası

K74: Kudret ESER: 38 yaşında, yüksekokul mezunu, sağlık görevlisi, Karaisalı

K75: Hasan BAYKAN; 34 yaşında, lise mezunu, çerçi, Karaisalı

K76: Fındık KÖK: 83 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Salbaş köyü

K77: Mehmet SEYYAR: 70 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur – Çömelek köyü

K78: Nevzat GÜNGÖR: 70 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur – Çömelek köyü

K79: Osman YANGIN: 63 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Boztahta köyü

K80: Sami GENÇ: 56 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K81: Cumali GÜNGÖR: 51 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K82: Ahmet EROĞLU: 63 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K83: Emine SAVAŞÇI: 62 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Salbaş köyü

K84: İsa GÜNGÖR: 57 yaşında, ilkokul mezunu, esnaf, Çukur köyü

K85: İbrahim KAPTÜRK: 53 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü

K86: Fethi GÖKÇE: 56 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü

K87: Veli GÖKÇE: 56 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K88: Metin BAŞLI: 40 yaşında, ilkokul mezunu, şoför, Karaisalı

K89: İsmail ASLAN: 56 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Eğlence köyü

K90: Ahmet YÜCEL: 62 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Çukur köyü

K91: Rifat GÜNGÖR YILMAZ: 80 yaşında, ilkokul mezunu, emekli, Karaisalı

K92:Hürü DEVELİ: 70 yaşında, okuma yazması var, ev hanımı, Karaisalı

K93: Mehmet ÜNALDI: 43 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K94: Abdürrezzak GÖKÇE: 80 yaşında, ilkokul mezunu, imam, Reyhanlı köyü

K95: Halil ÇETİN: 42 yaşında, ilkokul mezunu, memur, Karaisalı

K96: Hüseyin GÖKÇE: 37 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K97: Ahmet IŞIK. 54 yaşında, İlkokul mezunu, çiftçi, Çukur köyü

K98: Ali BURSA: 73 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K99: Mehmet Sürmeli, 84 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Karaisalı

K100: Hamiyet KÖK, 57 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı , Salbaş köyü

K101: Hamiyet TÜLÜ: 70 yaşında, okuma yazması yok, evhanımı, Kaşoba köyü

K102: Durmuşali KOCA: 70 yaşında, ilkokul mezunu, çiftçi, Kocaali köyü

K103: Emine KOCA: 80 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Kocaali köyü

K104: Hamiyet KÖK: 54 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Pirili köyü

K105: Zeynep KOÇAK: 74 yaşında, okuma yazması yok, ev hanımı, Karaisalı

K106: Hatice TAŞÇI: 55 yaşında, ilkokul mezunu, Ev hanımı, Aktaş/Karaisalı

K107: Hatice ÖZKAN: 48 yaşında, ilkokul mezunu, ev hanımı, Karaisalı

K108: Emine İPEK: 73 yaşında, okuma yazma yok, ev hanımı, Pirili köyü

K109: Muzaffer İPEK: 73 yaşında, lise mezunu, Pirili köyü

K110: Mükerrem DEMİR: 36 yaşında, lise mezunu, serbest meslek, Döşekevi köyü

KAYNAKÇA

ACIPAYAMLI, Orhan (1974), *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara: Anakara Üniversitesi Yayınları.

……...(1989), "Türkiye folklorunda halk hekimliğinin morfolojik ve fonksiyonel yönden incelenmesi", *Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALP, Münevver (1964), "Eski istanbul'da loğusalık şerbeti", *TFA*, c.9, s.183, ss.3447.

ARTAN, Gündüz (1958), "Kars'ın Göle ilçesinde kız isteme ve nişan", *Türk Folklor Araştırmaları*, C.5, S.113.

……...(1975), "Tire'de düğün gelenekleri", *TFA*, c.15, s.306, ss.6724.

ARTUN, Erman (1995), *Adana'da Mutfak Kültüründe Ekmekler ve Hamurişi Yemekler,* Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar, Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.

……...(1995), *Adana Mutfak Kültürü Üzerine* Araştırmalar, Ankara: Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.

……...(1996), "Çukurova yörüklerinin gelenek ve görenekleri", *1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı(Yörükler) Sempozyumu Bildirileri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

……...(1997), "Adana bilmece sorma geleneği", *Balıkesir Üniversitesi Bilgi Şöleni Bildirileri,* Ankara*:* Kültür Bakanlığı Yayınları.

……..(1998), *Adanada Mutfak Kültürü ve Adana Yemekleri*, Adana: Hece Yayınları.

……..(1998), "Günümüz Adana aşıklık geleneğinde nasihat (öğütleme)", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları,* Ankara: Kültür Bakanlığı HAGEM Yayınları.

…….(1999), "Adana aşıklık geleneğinde alkış-kargış", *3. Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri,* Adana: Adana Ofset.

…….(2000), "Adana'da asker uğurlama-karşılama törenleri, asker ağıtları, türküleri, şiirleri, manileri" *Milli Folklor*, c.6, S. 47.

…….(2000), "Adana'da mani söyleme geleneği" *Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1,* Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.

…….(2000), *Günümüz Adanalı Aşıkların Dini-Tasavvufı Şiirleri, Adana*

Halk Kültürü Araştırmaları I, Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.

……(2000), *Adana'da Asker Uğurlama – Karşılama Törenleri, Asker Ağıtları, Türküleri, Şiirleri, Manileri, Adana Halk Kültürü Araştırmaları I,* Adana: Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.

……(2002), "Küreselleşmenin geleneksel Türk halk kültürüne etkisi", *IV Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi-Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

……(2004), *Türk Halk Edebiyatına Giriş,* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

……(2004), *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

ASLANOĞLU, İbrahim (1972), "Divriğide düğün adetleri", *Türk Folklor Araştırmaları,* c.13, s.72.

Ana Britanica (1989), "Örf", c.5, İstanbul: Ana Yayıncılık.

ATAMAN, Sadi Yağver (1992), *Eski Türk Düğünleri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ATILGAN, Halil (2002), *Murtçu Folkloru,* Ankara: Karaisalı Kaymakamlığı Yayınları.

AYDINOĞLU, Gülali (1968), "Posof'ta düğün adetleri" *Türk Folklor Araştırmaları,* c.11, s.221.

BALİ, Muhan (1997), *Ağıtlar,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BASRİ, Hasan (1960), "Çarşamba ve Terme'de adlarla ilgili gelenek ve inançlar", *Türk Folklor Araştırmaları*, c.6, s.135, ss.2238.

BAŞÇETİNÇELİK, Ayşe (1998), "Adana halk kültüründe geçiş dönemleri, doğum-evlenme-ölüm*",Yüksek Lisans Tezi,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

BAYAT, Ali Haydar (2000), *Türk Kültüründe Lokman Hekim,* İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları.

BORATAV, Pertev, Naili (1982), *Folklor ve Edebiyat I – II*, İstanbul: Adam Yayınları.

……..(1984), *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.

ÇAĞIMLAR, Zekiye (1999), "Adana avşar ağıtları araştırması", *Yüksek Lisans Tezi,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ÇELİK, Ali (2005), *Manilerimiz ve Trabzon Manileri*, Ankara: Akçağ Yayınları.

DEVELİOĞLU, Ferit (1998), *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın

Kitabevi.

DUYMAZ, Ali (2002), *Tekerlemeler,* Ankara: Akçağ Yayınları.

ELÇİN, Şükrü (1990), *Türkiye Türkçesinde Maniler*, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

ERGİNER, Gürbüz (1997), *Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri*, Ankara: Yapı Kredi Yayınları.

GÖKÇEOĞLU, Mustafa (1999), *Bilmecelerimiz,* Lefkoşa: Gençlik Merkezi Yayınları.

…….(2002), *Manilerimiz*, Lefkoşa: KTEV Yayınları.

GÖRKEM, İsmail (2001), *Türk Edebiyatında Ağıtlar "Çukurova Ağıtları"*, Ankara: Akçağ Yayınları.

GÜRCAN, Nural (1967), "Yeşilöz köyünde doğumla ilgili gelenek ve inançlar", *TFA*, c.11, İstanbul: Yörük Matbaası.

GÜVENÇ, Bozkurt (1999), *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.

HALICI, Nevin (1983), *Akdeniz Bölgesi Yemekleri,* Konya: Arı Basımevi.

İNAN, Abdülkadir (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: TTK Basımevi.

KALAFAT, Yaşar (1997), "Yenigün nevruz ve döneme bağlı merasimlerde bereket motifi", *Anayurttan Atayurda Türk Dünyası, Nevruz Özel Sayısı*, s.39.

KARATAŞ, H. Cemal (1968), "Artvin ve Kars'ta bazı inanış ve âdetler", *TFA*, c.11, s.228, ss.5011.

KARAKAŞ, Ayhan (2005), "Feke halk kültürü araştırması", *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

KAYA, Doğan (1996), "Düğünlerimizle ilgili terimler ve bunların fonksiyonel özellikleri", *3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Kongre Bildirileri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

…….(1999), *Anonim Halk Şiiri,* Ankara: Akçağ Yayınları.

KETRE, Melek (1999), "Adana halk kültüründe askeri uğurlama ve askeri karşılama geleneği", *3. Uluslar arası Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri,* Adana: Adana Ofset.

KILIÇ, Abdullah (2001), "Isparta yöresi halk inançları", *Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi Bildirileri*, Ankara: Evrak Yayınları.

KILIÇKIRAN, Mazlum Nusret (1976), "Kilis düğün geleneklerinde çille", *TFA*, c.16, s.322.

KOZ, M. Sabri (2003), *Yemek Kitabı,* İstanbul: Kitabevi Yayınları.

KÖKSAL, Hasan (1996), "Türk düğünlerinde 'saçı' geleneği, buna başlı ritler-praktikler", *"III. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi Bildirileri,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

KÖSE, Nerin (2000), *Kazak Düğünü,* Ankara: Milli Folklor Yayınları.

KUT, Günay (2002), "Türklerde yemek kültürü", *Türkler*, c.4.

OCAK, Ahmet Yaşar (1992), *Menakıbnameler*, Ankara: TTK Yayınları.

OKUŞLUK, Refiye (1994) "Adana efsaneleri araştırması*", Yüksek Lisans Tezi,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZDER, M. Adil (1967), "Doğum ve çocuk üstüne gelenek ve inançlar", *TFA*, c.10, s.213, ss.4390.

ÖZTELLİ, Cahit (1951), "Zile'de doğum ve adetleri", *TFA*, c.2, s.28, ss.436 – 438.

ÖZTÜRK, Ali (1985), *Türk Anonim Edebiyatı,* İstanbul: Bayrak Yayıncılık.

PALA, İskender (1999), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Akçağ Yayınları.

POLAT, Şükrü (1953), "Suşehri köyünde düğün", *TFA*, c.3, s. 52.

SAKAOĞLU, Saim (1980) *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifler ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

SANTUR, Meltem E. (Cingöz) (1998), "Anadolu'nun bazı yörelerinde gerdek sabahı gelinle ilgili adet ve uygulamalar üzerine bir atlas denemesi", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları,* ss.133-170.

SARI, Nil-Ramazan Tuğ (2003), *Klasik Dönem İlaç Hazırlama Yöntemleri ve Terkipleri,* İstanbul: Novartis.

SEZEN, Lütfi (1993), "Erzurum şehir folkloru", *Doktora Tezi,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ŞENTÜRK, Ahmet (1971), "Malatya'da kız kaçırma", *TFA*, c.13, ss.266.

ŞİMŞEK, Esma (1993*), Kadirli ve Osmaniye Ağıtları*, Ankara: Tesfo Yayınları.

SOYLU, Sıtkı (1973), "Mut düğünlerinde düğün, tören ve süreleri", *TFA*, c.14, s.287.

TACEMEN, Ahmet (1995), *Bulgaristan Türkleri İnanışlar, ve Türk Kimliği*, Ankara: Üçbilek Matbaası.

TEKİN, Mehmet (1993), "18. ve 19. yüzyıllarda Hatay'da kullanılan mutfak eşyaları*", Hatay Mutfağı Sempozyumu*, Hatay: Kültür Ofset Basımevi.

TEZCAN, Mahmut (1982), "Türklerde yemek yeme alışkanlıkları ve buna ilişkin davranış kalıpları*", Türkiye Mutfak Sempozyumu Bildirileri*, Ankara:

Ankara Üniversitesi Basımevi.

TURAN, Fatma Ayten (2000), *Türkiye'de Halk İlacı Araştırmaları,* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Türkçe Sözlük (2000), c.I-II, Ankara: TDK Yayınları.

www.tdk.org.tr

www.wikipedi.org.tr/wiki/Karaisal'lıc4/.B1,-Adana

www.karaisalı.net.tr/modules.php?name=ekonomik

http://turkoloji.cu.edu.tr/halkbilim_kyn/ara_02.php

YARDIMCI, Mehmet (1993), "Çukurova'da ölümle ilgili inanışlar uyulamalar ve İskenderun mezar taşlarının dili*", II. Uluslar arası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirile*ri, Adana: Adana Ofset.

YETİŞEN, Rıza (1973), "Çocuk kırklama, diş buğdayı ve duşak kesme", *TFA*, c.15, s.289.

YILDIRIM, Dursun (1976), *Türk Edebiyatında Bektaşi Tipine Bağlı Fıkralar*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

YILDIZ, Mehbuse (1968), "Ermenek başyayla kasabasında ölüm ve cenaze törenleri", *TFA,* c.11, s.226, ss. 47-44.

YEREL KELİMELER SÖZLÜĞÜ

-A-

Abbağ **:** Beyaz, temiz.

Acar **:** Yeni.

Adisti **:** Ölen erkek çocuğun adının sonradan doğana verilmesi

Afara **:** Harman kaldırıldıktan sonra harman yerinde kalan buğday

Ağı **:** Zehir

Ağıl **:** Bağın veya tarlanın çevresinin çalılarla çevrilmesi

Ağılık : Zakkum

Alemeççik Yörede bir kuşun adı

Alevçik **:** Davarlar için yapılan sığınak, yatma yeri

Anturun **:** Tömbeki

Asifinik **:** Naftalin

Aşana **:** düğünde yemek yapan kadın

-B-

Balcan **:** Patlıcan

Banadura **:** Domates

Bayaktan **:** Biraz önce

Baytar **:** Hayvan doktoru

Bekere **:** Çıkrığın iğindeki ipi sarmaya yarayan boynuzdan yapılmış bir aygıt

Bekit **:** İpi sağlamlaştır

Bıçılgan **:** Elde ayakta ve topukda oluşan yarıklar

Bıtırak **:** Küçük otlardaki diken

Bider **:** Ekim için ayrılan tohum

Biseğel : Birazdan, biraz sonra

Bocud **:** Ağaç veya tahtadan yapılmış testi, su kabı

Boğasak **:** İneğin çiftleşme arzusu

Boyunduruk **:** Çift sürmede öküzlerin boynuna takılan aygıt

Böcü **:** Kurt

Börtme **:** bulgur yapmak için kaynatılmış buğday

Burçalak **:** Kökü yenilen bir ot

Buzalacı **:** İneğin hamile olması

-C-

Camız **:** Manda

Celfin **:** Tavuğun küçüğü, piliç

Cıdal **:**Nizah, ağız kavgası, tartışma

Cibar **:** Bel ağrılarında kullanılan yakı

Cibinlik **:** Sivrisinekten korunmak için yapılan sineklik

Cipcip **:** Kekliğin yumurtadan yeni çıkmış yavrusu

Cülük **:** Tavuğun yavrusu

Cünüp **:** Cenabet

-Ç-

Çatıştı **:** Dişi ve erkek köpeğin çiftleşmesi

Çeç **:** Harman savrulduktan sonraki buğday yığını

Çeçik **:** Küçük demir halka

Çelen **:** Damın kenarı

Çepel **:** tarlanın otlu olması

Çeti **:** Genelde pamuk tarlalarında çok olan bir ot

Çevirge **:** Yerli kozayı temizlemeye yarayan bir aygıt

Çılçkıç **:** İnce yaş değnek

Çılpık **:** Kesilmiş ince bez parçaları

Çıngı **:** Ocaktan çıkan küçük ateşler

Çıtlık **:** Menengiç

Çiğit **:** Pamuk tohumu

Çinçer **:** Serçeye benzer bir kuş

Çintiyan **:** Basmadan yapılan kadın şalvarı

Çirpi **:** Küçük çalı

Çirmiş **:** Karaisalı yöresinde yetişen, nergize benzeyen bir bitki

Çisenti **:** Yağmurun ekmek sular gibi atıştırması

Çörtlen **:** Damın oluğu

Çulfat **:** Yöreye özgü bir dokuma tezgahı

-D-

Dadandı **:**Alıştı, gitmez oldu.

Dalbızlama **:** İsteyerek yapmama, iğreti tutma

Daylak **:** Dişi deve

Delbek **:** Darbuka

Develik **:** Yörede süpürge yapılan bir maki çeşidi

Dığrak **:** Şık ve düzgün giyimli

Dıkıl **:** İçeri gir

Dışlık **:** Rahat huzur

Dibek **:** Soku

Dipçik **:** Tüfek harbisi

Dirgen **:** Harman işlerinde kullanılan alet

Divle **:** Kavun

Dolama **:** Genelde elde çıkan bir çeşit çıban

Dubara **:** Numara çeken, yalan söyleyen

Dulda **:** Rüzgar değmeyen yer

Düve **:** Henüz doğum yapmamış dişi dana

-E-

Ebe **:** Nine

Ebilobut **:** Büyük, iri, kaba saba

Eftik **:** Fakit geçirme, oyalanma

Eğir **:** Çıkrıkta veya kirmende yün eğirmek

Ehniyan **:** Yiyipte doymayan, obur, çok yiyen

Ekemiş **:** Boyundan büyük laf eden

Eli uz **.** Becerikli elinden iş gelir

Eliflemiş **:** Yetişmiş incirin yüzündeki beyazlar

Emişmek **:** süt kardeşi olmak

Eremeke **:** Mükemmel, has, iyi, çok açık seçik

Esikli **:** Kadınlar için kullanılan bir hitap

Evregeç **:** Saçda ekmek çevirmeye yarayan ince tahta

-F-

Fer **:** ışık

Ferfut **:** Kırık dökük

Fıcıt **:** Bir şeyi atmak

Fıcıtmak **:** Fırlatmak, fırlatıp atmak

Fışkı **:**Hayvan pisliği

Firez **:** Ekin biçildikten sonra toprakta kalan sap

Firtik **:**Kurnaz, hazır cevap 9 – 10 yaşındaki kız çocuğu

-G-

Gabara **:** Ayakkabıların altına çakılan çivi

Gadana **:** Çok şişman

Galıç **:** Orak

Galle **:** Sincap

Gamalak **:** Çam ağacındaik reçineli kısım

Gamaz **:** Şiddetli rüzgar; kasırga

Gamga **:** Küçük ağaç parçaları, yonga

Gancık **:** dişi

Gandak **:** Suyun gitmesini sağlayan bir nevi hendek

Ganere **:** Karnı doyup da gözü doymayan

Gapısalık **:** Tam tekmil olmayan bağ kapısı

Gapıt **:** Palto

Gapız **:** Boğaz, dar geçit

Gargı **:** Kamış

Garipdost **:** Okalüptüs ağacı

Gasgasılanmak **:** Çok su harcamadan yıkanmak

Gavırka **:** Buğdayın tavada kavrulmamsı

Gavlak **:** Başında saçı olmayan

Gaytan **:** Fırıldak ipi

Geliç **:** Tarlalarda zararlı ot

Gereze **:** Bir horoz çeşidi

Germeç **:** Çamaşır kurutmak için serilen ip

Geseğes **:** Yaramaz, vefasız

Gıcı banadura **:** Tarlalarda yetişen küçük domates
Gıfır **:** Üzüm çubuklarında olan bir çeşit böcek
Gınnap **:** Bir çeşit ip
Gırış **:** Tosunların kavgası, kırışması
Gısmık **:** Pinti, bonkör olmayan
Gıygaç **:** Evli kadınların bağladığı bir baş örtüsü
Gıygıdı **:** Keman
Gızdır **:** Isıt
Gecişme **:** Kaşınma
Gidek **:** Damdaki çıkıntı
Gillik **:** Çekirdek
Goçmar **:** Kertenkele
Goğanç **:** Saçtaki kepek
Goğsuk **:** Duvar deliği
Goğuşma **:** İneğin çiftleşmesi
Gotik **:** Kısa boylu
Goz **:** Ceviz
Göde **:** Göbekli,karnı büyük
Göğ **:** Yeşil
Göğüslük **:** İş yaparken bağlanan önlük
Gölek **:** Suyun biriktiği çukurluklar
Gön **:** Hayvan derisi
Gönen **:** Toprağın yeteri kadar su almış olması
Göreset **:** Muaşeret kuralları, medeniyet, terbiye
Göveğen **:** Tek tırnaklı hayvanları rahatsız eden sinek
Göynek **:** Gömlek, iç çamaşırı
Gukumavuk **:** Baykuş
Gullep **:** Kapı menteşesi
Gullibi **:** Kamış ve hayıttan örülmüş ağzı geniş büyük sepet
Gunnacı **:** Hamile, (Genelde eşekler için kullanılır)
Gurdanma **:** Kendine iş yaratıp oyalanma
Gurk **:** Kuluçkaya yatmış tavuk
Gurna **:** Çeşme önündeki oluk

Guşluk **:** Sabahla öğlenin arası
Guyruklu **:** Akrep
Gücele **:** Zarzor üstesinden geldi
Güdük **:** Kuyruğu kesik, Gömlek
Gülle **:** Misket

-H-

Havayi **:** Buğday ölçmede kullanılan bir ölçek
Helik **:** Duvar örmede kullanılan küçük taş
Helke **:** Kova
Hergeleci **:** Sığır çobanı
Hevkere **:** Evin önündeki ekilip biçilen arazi
Hotum **:** Ağır y ara, çıban
Höceken **:** Baş çeken, elebaşı
Höşmeri **:** Bir çorba adı
Höşşşik **:** Ara bozan, uygunsuz hareketler yapan
Hüğme **:** yığma, oldukça dolu
Hürrüple **:** Dudağını şapırdatarak içme

-I-

Icık **:** Az
Ilgıdır **:** İplik kelepi yapan bir aygıt
Ilgın **:** Sulak yerlerde biten bitki
İğdiş **:** Hadım
İhana **:** Pamuğun toplanacak hale gelmesi
İlan **:** Yılan
İlenger şapka **:** Fört şapka
İlişkin **:** Et sucuğu
İreçber **:** Çiftçi
İstilik **:** İsilik
İvitle **:** Ayıkla. (Narı ivitle – Ayıkla, temizle)

-K-

Kakavan **:** Andavallı, aptal, düşüncesiz, bilgisiz kişi

Kakılı **:** Oldukça fazla, yığınla

Karakılçık **:** Bir buğday çeşidi

Keber **:** Beyaz çiçek açan bir maki türü

Kekre **:** Acımtırak, ağzı buran yiyeceğin tadı

Kelep **:** İp rulosu

Kelli **:** Bundan sonra

Kelpetin **:** Pense

Kemçik **:** Alt çenesi çıkık, dişleri üst üste gelmeyen

Kemre **:** Gübre

Kemre **:** Yaranın kabuk bağlaması, yara kabuğu

Kenef **:** Tuvalet

Kepkepi **:** Küçük çivi

Kerehat **:** Pis melun, mendebur

Kerkenek **:** İştah, arzu

Keskenmek **:** Vuracakmış gibi yapmak

Kesme **:** Pınar cinsi bir ağaç

Kessek **:** Tarla sürüldükten sonra taş gibi olan toprak

Keşir **:** Havuç

Keşik **:** Nöbetleşerek çalışma, nöbetleşme

Ketez **:**Araba tekerinin çevresindeki demir çember

Kevik **:** Fırsat yakalama

Kırı **:** Eşeğin yeni dıoğan yavrusu

Kıska **:** Küçük soğan

Kile **:** Bir buğday ölçeği

Kitle **:** Mandala takılan kanca

Kipişik **:** Gözünü açamayan

Kirç **:** Çam yaprağı

Kirekör **:** Kir götüren, kiri göstermeyen

Kirtiş **:** Kısa boylu, gotik

Köfe **:** Büyük sepet

Kömbe **:** Küle gömülerek yapılan çörek

Köreken **:** Enişte
Kös **:** Damaya benzer bir oyun çeşidi
Kösdek **:** Hayvanların ayağının iple bağlanması
Köstü **:** Köstebek
Kücü **:** Çulfalık dokumada kullanılan sağlam ip
Kümül **:** Susamların bağlanıp yığın yapılması, kümelenmesi,
Küncü **:** Susam
Kürele **:** İtekle
Küspe **:** Hayvan yemi
Kütlü **:** Çeşitli pamuk

-L-

Labıt **:** Meseste toprak temizlemeye yarayan demir
Lapinciri **:** Dikenli incir, Hint inciri
Lavgar **:** Geveze
Lepe **:** Bulgur çorbası
Lifir **:** Zurna

-M-

Maçmaç **:** Ağız şapırdatmak
Mahrama **:** Havlu
Malama **:** Samandan buğdayın ayrılmış hali
Malamat **:**Kötü, pis, kir
Maliken **:** Kapıt bezi
Mancar **:** Yenilen bir ot
Mangır **:** Para
Manık **:** Kedi yavrusu
Manila **:** Kaldıraç
Mantız: Üç ayaklı mangal
Martaval **:** Palavra
Maşala **:** Düğünlerde sinsin oynanırken içine ateş yakılarak etrafında dönülen nesne
Maşraba **:** Su kabı

Mayasır **:** Basur
Meççik **:** Davul tokmağı
Melefe **:** Yorganın örtünen kısmındaki yüzü
Mesdan **:** Kedi
Mesek **:** Komik, güldürücü
Meses **:** Çift sürmede kullanılan çivili uzun değnek
Mık **:** Çivi
Mılığı yıkık **:** Yüzü ekşi, keyfi yok
Mılık **:** Çehre, yüz
Mıncık **:** Ufalama
Mile **:** Basma
Minco **:** Eli yüzü düzgün olmayan, pasaklı
Minder **:** Döşek
Mintan **:** Erkek gömleği
Mirt mirt **:** Cansız hareketler
Mitil **:** Yüzsüz, melefe yorgan
Mudara **:** iyiliğe karşı duyulan minnet borcu
Mukul **:** Öküz arabasının okunun altına konulan dikeç
Muzur **:** Zararlı insan veya hayvan
Murt **:** Yabani mersin bitkisi, bir maki çeşidi, hambeles
Muzu **:** Ara bozan, nifak sokan

-N-

Nalin **:** Takunya
Nancacık **:** Azıcık

-O-

O misilli **:** Eşi dengi bulunmayan
Okuntu **:** Düğün davetiyesi
Oluk **:** Çeşmelerde suyun akmasını sağlayan boru
Ommaç **:** Yufka ekmeği islatıp peynir, soğan karıştırılarak yapılan yiyecek
Ortancıl **:** İkinci

-Ö-

Örtme **:** Evlerde üstü kapalı önü açık yer, sofa

-P-

Palaz **:** Uçma aşamasındaki keklik yavrusu

Palıza **:** Nişasta ve pekmezden yapılan bir tatlı

Part **:** Karın

Pelit **:** Palamut

Pelpir **:** Yabani üzüm

Peşkir **:** Havlu

Pırtı **:** Yatak yüzü, keten basma gibi çeşitli kumaşlar

Piz **:** Tiğ

Pöçük **:** Kuyruk sokumu

Püren **:** Bir maki çeşidi

Püse **:** Kaynatılmış katran

-S-

Sadır **:** Gübre

Sal **:** Tabut

Sapısilik **:** Karaktersiz, kendini bilmez

Saplı **:** Kulplu tas

Saplıcan **:** Bir çeşit zatürre

Sası **:** Özellikle bardaklardaki pis kokunun adı

Setik **:** Bulgurun küçüğü

Sındı **:** Makas

Sınıkçı **:** Kırık çıkıklara bakan halk doktoru

Sırım **:** Uzun boylu insan

Sokum **:** Yiyecekleri yufka ekmeğe sarma, dürüm

Soyka **:** Ölünün üstünden çıkan elbiseler

Sömek **:** Mısır koçanı

Suğluk **:** Büyük bıçak

Sulfatı **:** Okalüptüs ağacı

Susa **:** Asvalt

Sünepe **:** Uyuşuk insan

-Ş-

Şibidik **:** Alkış

Şif **:** Pamuk çıktıktan sonra kalan kabuk

Şifan **:** Yulaf

Şifanak **:** Buğday içinde biten yabani yulaf

-T-

Taka **:** Küçük pencere

Teçce **:** İpliği çile yapmaya yarayan bir araç

Teliz **:** İçine pamuk konulan harar

Temre **:** Bir çeşit deri hastalığı

Tepiz **:** Toplu iğne

Terleme **:** Tabaktaki koruğa tuz karıştırıp üstü kapatılarak terletilmesi ile yapılan yiyecek

Tevir **:** Çeşit

Tosarmak **:** Surat asmak

Tokaç **:** Kirli çamaşıra vurmaya yarayan tokmak

Tummak **:** Üzerine saldırmak, atlamak

Tülü **:** Hamam havlusu

-U-

Uçkur **:** Şalvar bağı

Ufra **:** Yufka ekmek açılırken üstüne serpilen un

Urgan **:** Kalın ip

-Ü-

Üç demirli **:** Kara sabanın üçlüsü

Üdürgü **:** Çok keskin bıçak

Üleşmek **:** Bölüşmek adaletli paylaşmak

-V-

Vıcı vıcı **:** Çulfalık tezgahının bir parçası

-Y-

Yanaz **:** Kendi bildiğine giden, ters insan, aksi

Yağlık **:** Yazma, örtü

Yalın **:** Ateş alevi

Yavşak **:** Bit yavrusu

Yavşan **:** Bir çeşit ot

Yüklü **:** Hamile

-Z-

Zağar **:** Av köpeği

Zebella **:** İri yarı

Zılcan **:** Bir maki türünün dikeni

Zırrıkı **:** Akıldan noksan

Zorsundu **:** Zorlanmak

Zöhür **:** Sahur

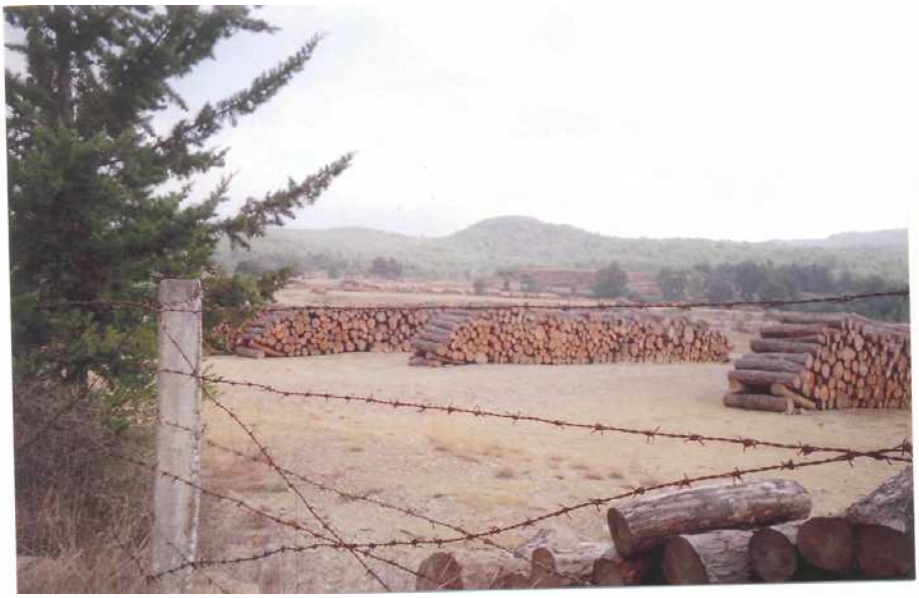
FOTOĞRAFLAR

1:Karaisalı çarşı girişi

2: Karaisalı yayla yollarından bir görünüş

3: Karaisalı Orman İşletmesi'nden bir görünüş

4: Biber tarlasından küçük bir kesit

5: Karaisalı girişi

6: Karaisal'dan bir görünüş

7: Karaisalı'da biber tarlasından bir görünüş

8: Karaisalılı Zeynep Nene

9: Karaisalı'da bamya tarlasından bir görünüş

10: Karaisalı'da toplanmış salçalık biber

11: Karaisalı'da bir nişan fotoğrafı

12: Karaisalı'da bir nişan fotoğrafı

13: Karaisalı çarşı meydana

14: Karaisalı Merkez Camii

15: Karaisalı'da eski bir köy evinden görünüş

16: Karaisalı'da eski bir köy evinden görünüş

17: Kızıldağ güreşleri

18: Kızıldağ güreşlerini sunan Aşık İmami

19: Kızıldağ güreşlerinden bir görünüş

20: Kızıldağ güreşlerinden bir görünüş

21: Karaisalı'da pamuk tarlasından bir görünüş

22 .Karaisalı'da yerfıstığı tarlasından bir görünüş

23: Karaisalı'da pamuk tarlasından bir görünüş

24: Karaisalı'da kına gecesi

25: Varna (Alman) Köprüsü'nden bir görünüş

26: Varna(Alman) Köprüsü'nden bir görünüş

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Zeynep KÖK

Doğum tarihi ve yeri:16.02.1981, ADANA.

Medeni Durumu: Bekar

Adres: Namık Kemal M. 58 S. No: 1 01140 Seyhan / Adana

E-Posta Adresi: zeynepkok01@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: (2004-2006), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

Lisans: (2000 – 2004), Çukurova Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi: "Adana İli Kesik Köyü Monografisi"

Ortaöğretim: Adana Borsa Lisesi, Haziran 1998

İŞ DENEYİMİ: 2006 – 2007 Adana Kültür Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği
2005 – 2006 Adana Kültür Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği
2004 – 2005 Adana Kavram Dershaneleri Türkçe Öğretmenliği

YABANCI DİL: İngilizce

ARAŞTIRMA ALANININ HARİTASI

